ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟΥ (τρίτο πενταμελές τμήμα)
της 20ής Απριλίου 1999 *

Στις συνεκδικαζόμενες υποθέσεις T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94,

Limburgse Vinyl Maatschappij NV, εταιρία βελγικού δικαίου, με έδρα τις Βρυξέλλες, εκπροσωπούμενη από τον Inne G. F. Cath, δικηγόρο στο Hoge Raad der Nederlanden, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Lambert Dupong, 4-6, rue de la Boucherie,

Elf Atochem SA, εταιρία γαλλικού δικαίου, με έδρα το Παρίσι, εκπροσωπούμενη από τους Xavier de Roux, Charles-Henri Léger και Jacques-Philippe Gunther, δικηγόρους Παρισιού, με αντικλήτο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Jacques Loesch, 11, rue Goethe,

BASF AG, εταιρία γερμανικού δικαίου, με έδρα το Ludwigshafen (Γερμανία), εκπροσωπούμενη από τον Ferdinand Hermanns, δικηγόρο Ντύσσελντορφ, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Jacques Loesch και Marc Wolters, 11, rue Goethe,

Shell International Chemical Company Ltd, εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Λονδίνο, εκπροσωπούμενη από τους Kenneth B. Parker, QC, δικηγόρο Αγγλίας και Ουαλίας, και John W. Osborne, solicitor, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Jean Hoss, 2, place Winston Churchill,

DSM NV και **DSM Kunststoffen BV**, εταιρίες ολλανδικού δικαίου, με έδρα το Heerlen (Κάτω Χώρες), εκπροσωπούμενες από τον δικηγόρο Inne G. F. Cath, δικηγόρο στο

* Γλώσσες διαδικασίας: η γερμανική, η αγγλική, η γαλλική, η ιταλική, η ολλανδική.

Hoge Raad der Nederlanden, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Lambert Dupong, 4-6, rue de la Boucherie,

Wacker-Chemie GmbH, εταιρία γερμανικού δικαίου, με έδρα το Μόναχο (Γερμανία),

Hoechst AG, εταιρία γερμανικού δικαίου, με έδρα τη Φρανκφούρτη επί του Μάιν (Γερμανία),

εκπροσωπούμενες από τους Hans Hellmann και Hans-Joachim Hellmann, δικηγόρους Κολωνίας, με αντικλήτους στο Λουξεμβούργο τους δικηγόρους Jacques Loesch και Marc Wolters, 11, rue Goethe,

Société artésienne de vinyle SA, εταιρία γαλλικού δικαίου, με έδρα το Παρίσι, εκπροσωπούμενη από τον Bernard van de Walle de Ghelcke, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Alex Schmitt, 7 Val Sainte-Croix,

Montedison SpA, εταιρία ιταλικού δικαίου, με έδρα το Μιλάνο (Ιταλία), εκπροσωπούμενη από τους Giuseppe Celona, Giorgio Aghina, δικηγόρους Μιλάνου, και Piero Angelo Maria Ferrari, δικηγόρο Ρώμης, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Georges Margue, 20, rue Philippe II,

Imperial Chemical Idustries plc, εταιρία αγγλικού δικαίου, με έδρα το Λονδίνο, εκπροσωπούμενη από τους David Vaughan, QC, και David Anderson, barrister, δικηγόρους Αγγλίας και Ουαλίας, και Victor White και Richard Coles, solicitors, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Lambert Dupong, 4-6, rue de la Boucherie,

Hüls AG, εταιρία γερμανικού δικαίου, με έδρα το Marl (Γερμανία), εκπροσωπούμενη αρχικά από τον Hansjürgen Herrmann, δικηγόρο Κολωνίας, και στη συνέχεια από τον Frank Montag, δικηγόρο Κολωνίας, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον δικηγόρο Jacques Loesch, 11, rue Goethe,

Enichem SpA, εταιρία ιταλικού δικαίου, με έδρα το Μιλάνο (Ιταλία), εκπροσωπούμενη από τον Mario Siragusa, δικηγόρο Ρώμης, και την Francesca Maria Moretti, δικηγόρο Μπολόνιας, με τόπο επιδόσεων στο Λουξεμβούργο το δικηγορικό γραφείο Elvinger, Hoss και Prussen, 2, place Winston Churchill,

προσφεύγουσες,

κατά

Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπουμένης αρχικά από τους Berend Jan Drijber, Julian Currall και Marc van der Woude, μέλη της Νομικής Υπηρεσίας, επικουρούμενους από τους Éric Morgan de Rivery, δικηγόρο Παρισιού, Alexander Böhlke, δικηγόρο Φρανκφούρτης επί του Μάιν, David Lloyd Jones, barrister, δικηγόρο Αγγλίας και Ουαλίας, Renzo Maria Morresi, δικηγόρο Μπολόνιας, και Nicholas Forwood, QC, και στη συνέχεια από τον J. Currall, επικουρούμενο επίσης από τον Marc van der Woude, δικηγόρο Βρυξελλών, με αντίκλητο στο Λουξεμβούργο τον Carlos Gómez de la Cruz, μέλος της Νομικής Υπηρεσίας, Centre Wagner, Kirchberg,

καθής,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση ακυρώσεως της αποφάσεως 94/599/ΕΚ της Επιτροπής, της 27ης Ιουλίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/31.865 — PVC) (ΕΕ L 239, σ. 14),

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ
ΤΩΝ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΚΟΙΝΟΤΗΤΩΝ (τρίτο πενταμελές τμήμα),

συγκείμενο από τους V. Tiili, Πρόεδρο, K. Lenaerts και A. Potocki, δικαστές,

γραμματέας: J. Palacio González, υπάλληλος διοικήσεως,

έχοντας υπόψη την έγγραφη διαδικασία και κατόπιν της προφορικής διαδικασίας που διεξήχθη από τις 9 έως τις 12 Φεβρουαρίου 1998,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

Ιστορικό της διαφοράς

1 Κατόπιν ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν στον τομέα του πολυπροπυλενίου στις 13 και 14 Οκτωβρίου 1983 βάσει του άρθρου 14 του κανονισμού 17 του Συμβουλίου, της 6ης Φεβρουαρίου 1962, πρώτου κανονισμού εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 25, στο εξής: κανονισμός 17), η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων άνοιξε φάκελο όσον αφορά το χλωριούχο πολυβινύλιο (στο εξής: PVC)· διενήργησε τότε διαφόρους ελέγχους στα γραφεία των εμπλεκομένων επιχειρήσεων και τους ζήτησε επανειλημμένως πληροφορίες.

2 Στις 24 Μαρτίου 1988, η Επιτροπή κίνησε αυτεπαγγέλτως, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, διαδικασία κατά δεκατεσσάρων παραγωγών PVC. Στις 5 Απριλίου 1988, απηύθυνε σε κάθε μία από τις επιχειρήσεις αυτές την ανακοίνωση των αιτιάσεων που προβλέπεται από το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 25ης Ιουλίου 1963, περί των ακροάσεων που προβλέπονται στο άρθρο 19, παράγραφοι 1 και 2, του κανονισμού 17 (ΕΕ ειδ. έκδ. 08/001, σ. 37). Όλες οι επιχειρήσεις στις οποίες απευθυνόταν η ανακοίνωση των αιτιάσεων υπέβαλαν παρατηρήσεις τον Ιούνιο του 1988. Με εξαίρεση τη Shell International Chemical Company Ltd, η οποία δεν υπέβαλε σχετικό αίτημα, ανέπτυξαν προφορικά τις απόψεις τους στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου 1988.

3 Την 1η Δεκεμβρίου 1988, η συμβουλευτική επιτροπή για τις συμπράξεις και τις δεσπόζουσες θέσεις διατύπωσε τη γνώμη της επί του προσχεδίου αποφάσεως της Επιτροπής.

4 Κατά το πέρας της διαδικασίας, η Επιτροπή εξέδωσε την απόφαση 89/190/ΕΟΚ, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.865, PVC) (ΕΕ 1989, L 74, σ. 1, στο εξής: αρχική απόφαση ή απόφαση του 1988). Με την απόφαση αυτή, η Επιτροπή επέβαλε κυρώσεις, λόγω παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, στους εξής παραγωγούς PVC: Atochem SA, BASF AG, DSM NV, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maatschappij NV, Montedison SpA, Norsk Hydro AS, Société artésienne de vinyle, Shell International Chemical Company Ltd, Solvay et Cie και Wacker-Chemie GmbH.

5 Όλες αυτές οι επιχειρήσεις, πλην της Solvay et Cie (στο εξής: Solvay), προσέφυγαν κατά της αποφάσεως αυτής ενώπιον του κοινοτικού δικαστή και ζήτησαν την ακύρωσή της.

6 Με διάταξη της 19ης Ιουνίου 1990, T-106/98, Norsk Hydro κατά Επιτροπής (η οποία δεν δημοσιεύθηκε στη Συλλογή), το Πρωτοδικείο έκρινε απαράδεκτη την προσφυγή της επιχειρήσεως αυτής.

7 Προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας και προς έκδοση κοινής αποφάσεως, αποφασίστηκε η συνεκδίκαση των υποθέσεων T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 και T-104/89.

8 Με απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992, T-79/89, T-84/89, T-85/89, T-86/89, T-89/89, T-91/89, T-92/89, T-94/89, T-96/89, T-98/89, T-102/89 και T-104/89, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. II-315), το Πρωτοδικείο κήρυξε ανυπόστατη την απόφαση του 1988.

9 Κατόπιν αιτήσεως αναιρέσεως της Επιτροπής, το Δικαστήριο, με απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, C-137/92 P, Επιτροπή κατά BASF κ.λπ. (Συλλογή 1994, σ. I-2555, στο εξής: απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994), αναίρεσε την απόφαση του Πρωτοδικείου και ακύρωσε την απόφαση του 1988.

10 Κατόπιν της αποφάσεως αυτής του Δικαστηρίου, η Επιτροπή εξέδωσε, στις 27 Ιουλίου 1994, νέα απόφαση κατά των παραγωγών τους οποίους αφορούσε η

αρχική απόφαση, εξαιρουμένων, ωστόσο, των Solvay και Norsk Hydro AS (στο εξής: Norsk Hydro) [απόφαση 94/599/ΕΚ της Επιτροπής, της 27ης Ιουλίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/31.865 — PVC) (ΕΕ L 239, σ. 14, στο εξής: επίδικη απόφαση)].

11 Η απόφαση περιέχει τις ακόλουθες διατάξεις:

«Άρθρο 1

Οι επιχειρήσεις BASF AG, DSM NV, Elf Atochem SA, Enichem SpA, Hoechst AG, Hüls AG, Imperial Chemical Industries plc, Limburgse Vinyl Maasschappij NV, Montedison SpA, Société artésienne de vinyle SA, Shell International Chemical [Company] Ltd και Wacker Chemie GmbH παρέβησαν το άρθρο 85 της Συνθήκης ΕΚ συμμετέχοντας [μαζί με τη Norsk Hydro (...) και τη Solvay (...)] για τις περιόδους που προσδιορίζονται στην παρούσα απόφαση σε συμφωνία ή/και εναρμονισμένη πρακτική που ανάγεται στον Αύγουστο του 1980 περίπου και σύμφωνα με την οποία οι παραγωγοί που προμηθεύουν PVC στην Κοινότητα έλαβαν μέρος σε τακτικές συναντήσεις για να καθορίσουν τιμές-στόχους και ποσοστώσεις-στόχους, να σχεδιάσουν συντονισμένες πρωτοβουλίες για την αύξηση των τιμών και να ελέγξουν τη λειτουργία αυτών των συμπαιγνιών διακανονισμών.

Άρθρο 2

Οι επιχειρήσεις που αναφέρονται στο άρθρο 1, οι οποίες συνεχίζουν να δρουν στον τομέα του PVC στην Κοινότητα (πλην των Norsk Hydro και Solvay προς τις οποίες υφίσταται ήδη έγκυρη διαταγή παύσης της παράβασης), παύουν αμέσως τις εν λόγω παραβάσεις (αν δεν το έχουν ήδη πράξει) και απέχουν στο εξής, όσον αφορά τις δραστηριότητές τους στον τομέα του PVC, από κάθε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική που ενδέχεται να έχει το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα, συμπεριλαμβανομένης της ανταλλαγής πληροφοριών σε θέματα που καλύπτονται,

συνήθως, από το επαγγελματικό απόρρητο, με τις οποίες οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα σχετικά με την παραγωγή, τις παραδόσεις, τις ποσότητες αποθεμάτων, τις τιμές πωλήσεων, το κόστος ή τα επενδυτικά σχέδια άλλων μεμονωμένων παραγωγών, ή με τις οποίες έχουν τη δυνατότητα να παρακολουθούν την εκτέλεση κάθε ρητής ή σιωπηρής συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής που αφορά τις τιμές ή την κατανομή των αγορών στην Κοινότητα. Κάθε σύστημα για την ανταλλαγή γενικών πληροφοριών στο οποίο συμμετέχουν οι παραγωγοί σχετικά με τον τομέα PVC πρέπει να λειτουργεί με τρόπο ώστε να αποκλείεται κάθε πληροφορία από την οποία να μπορεί να διαπιστωθεί η συμπεριφορά μεμονωμένων παραγωγών, ειδικότερα δε οι επιχειρήσεις απέχουν από την ανταλλαγή μεταξύ τους κάθε πρόσθετης πληροφορίας που παρουσιάζει ενδιαφέρον για τον ανταγωνισμό και δεν καλύπτεται από τέτοιο σύστημα.

Άρθρο 3

Τα ακόλουθα πρόστιμα επιβάλλονται στις επιχειρήσεις που αναφέρονται στην παρούσα απόφαση, όσον αφορά την παράβαση που διαπιστώνεται στο άρθρο 1:

i) BASF AG: πρόστιμο 1 500 000 ECU,

ii) DSM NV: πρόστιμο 600 000 ECU,

iii) Elf Atochem SA: πρόστιμο 3 200 000 ECU,

iv) Enichem SpA: πρόστιμο 2 500 000 ECU,

v) Hoechst AG: πρόστιμο 1 500 000 ECU,

vi) Hüls AG: πρόστιμο 2 200 000 ECU,

vii) Imperial Chemical Industries plc: πρόστιμο 2 500 000 ECU,

viii) Limburgse Vinyl Maatschappij NV: πρόστιμο 750 000 ECU,

ix) Montedison SpA: πρόστιμο 1 750 000 ECU,

x) Société artésienne de vinyle SA: πρόστιμο 400 000 ECU,

xi) Shell International Chemical Company Ltd: πρόστιμο 850 000 ECU,

xii) Wacker-Chemie GmbH: πρόστιμο 1 500 000 ECU.»

Διαδικασία

12 Με διάφορα δικόγραφα προσφυγής που κατατέθηκαν στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου κατά το χρονικό διάστημα από 5 έως 14 Οκτωβρίου 1994, οι επιχειρήσεις Limburgse Vinyl Maatschappij NV (στο εξής: LVM), Elf Atochem, BASF AG (στο εξής: BASF), Shell International Chemical Company Ltd (στο εξής: Shell), DSM NV και DSM Kunststoffen BV (στο εξής: DSM), Wacker-Chemie GmbH (στο εξής: Wacker), Hoechst AG (στο εξής: Hoechst), Société artésienne de vinyle (στο εξής: SAV),

Montedison SpA (στο εξής: Montedison), Imperial Chemical Industries plc (στο εξής: ICI), Hüls AG (στο εξής: Hüls) και Enichem SpA (στο εξής: Enichem) άσκησαν τις υπό κρίση προσφυγές.

13 Βάσει του άρθρου 64 του Κανονισμού Διαδικασίας, πραγματοποιήθηκε στις 6 Απριλίου 1995 συνάντηση μεταξύ των μελών του τρίτου πενταμελούς τμήματος και των διαδίκων. Κατά τη συνάντηση αυτή, οι διάδικοι δέχθηκαν να ανασταλεί η έγγραφη διαδικασία και να διεξαχθεί προφορική διαδικασία περιοριζόμενη στην εξέταση των αφορώντων δικονομικά ζητήματα ισχυρισμών, δήλωσαν δε ότι συμφωνούν για τη συνεκδίκαση των υποθέσεων T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94.

14 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να διεξαγάγει προφορική διαδικασία, περιοριζόμενη στην εξέταση των αφορώντων δικονομικά ζητήματα ισχυρισμών, χωρίς προηγούμενη διεξαγωγή αποδείξεων ή λήψη μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας.

15 Με διάταξη του προέδρου του τρίτου πενταμελούς τμήματος της 25ης Απριλίου 1995 (η οποία δεν δημοσιεύθηκε στη Συλλογή), αποφασίστηκε η συνεκδίκαση, λόγω συναφείας, των υποθέσεων T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94 προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας, σύμφωνα με το άρθρο 50 του Κανονισμού Διαδικασίας.

16 Η προφορική διαδικασία διεξήχθη στις 13 και 14 Ιουνίου 1995.

17 Με διάταξη της 14ης Ιουλίου 1995 (η οποία δεν δημοσιεύθηκε στη Συλλογή), ο πρόεδρος του τρίτου πενταμελούς τμήματος διέταξε τη συνέχιση της έγγραφης διαδικασίας και τον χωρισμό των υποθέσεων.

18 Η έγγραφη διαδικασία περατώθηκε στις 20 Φεβρουαρίου 1996.

19 Στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) ενημέρωσε τους διαδίκους, με επιστολή της 7ης Μαΐου 1997, ότι είχε αποφασίσει να επιτρέψει σε κάθε μία από τις προσφεύγουσες την πρόσβαση στον φάκελο της Επιτροπής στην υπόθεση η οποία είχε οδηγήσει στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως, πλην των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής και των εγγράφων που περιέχουν επιχειρηματικά απόρρητα ή άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες.

20 Αφού συμβουλεύθηκαν τον φάκελο στη διάρκεια των μηνών Ιουνίου και Ιουλίου 1997, όλες οι προσφεύγουσες, πλην των προσφευγουσών στις υποθέσεις T-315/94 και T-316/94, κατέθεσαν, είτε τον Ιούλιο είτε τον Σεπτέμβριο του 1997, παρατηρήσεις στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου. Η Επιτροπή διατύπωσε τις παρατηρήσεις της επί των παρατηρήσεων των προσφευγουσών τον Δεκέμβριο του 1997.

21 Με διάταξη της 22ας Ιανουαρίου 1998 και αφού άκουσε τους διαδίκους, ο πρόεδρος του τρίτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου διέταξε εκ νέου τη συνεκδίαση των υπό κρίση υποθέσεων προς διευκόλυνση της προφορικής διαδικασίας.

22 Κατόπιν εκθέσεως του εισηγητή δικαστή, το Πρωτοδικείο (τρίτο πενταμελές τμήμα) αποφάσισε να προχωρήσει στην προφορική διαδικασία και έλαβε μέτρα οργανώσεως της διαδικασίας, ζητώντας από τους διαδίκους να απαντήσουν σε ορισμένες γραπτές ερωτήσεις και να προσκομίσουν ορισμένα έγγραφα. Οι διάδικοι ανταποκρίθηκαν στα αιτήματα αυτά.

23 Οι διάδικοι αγόρευσαν και απάντησαν στις ερωτήσεις του Πρωτοδικείου κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση που διεξήχθη από τις 9 έως τις 12 Φεβρουαρίου 1998.

24 Με την ευκαιρία αυτή, δήλωσαν ότι δεν εναντιώνονταν στη συνεκδίκαση των υποθέσεων προς έκδοση κοινής αποφάσεως.

25 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, το Πρωτοδικείο συνεκροτείτο από τους V. Tiili, πρόεδρο, C. P. Briët, K. Lenaerts, A. Potocki και J. D. Cooke. Κατόπιν της λήξεως της θητείας του δικαστή C. P. Briët, στις 17 Σεπτεμβρίου 1998, στη διάσκεψη έλαβαν μέρος οι τρεις δικαστές που υπογράφουν την απόφαση, σύμφωνα με το άρθρο 32, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Αιτήματα των διαδίκων

26 Κάθε προσφεύγουσα ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να ακυρώσει, εν όλω ή εν μέρει, την επίδικη απόφαση,

— επικουρικώς, να ακυρώσει το πρόστιμο που της επιβλήθηκε ή να μειώσει το ύψος του,

— να καταδικάσει την Επιτροπή στα δικαστικά έξοδα.

27 Στις υποθέσεις T-315/94, T-316/94 και T-329/94, η Wacker, η Hoechst και η Hüls ζητούν επίσης από το Πρωτοδικείο:

— να περιληφθεί στη δικογραφία η έκθεση του συμβούλου ακροάσεων και να διατάξει να κοινοποιηθεί η έκθεση αυτή στην προσφεύγουσα,

— να διατάξει να κοινοποιηθούν στην προσφεύγουσα τα πρακτικά της ακροάσεως, συμπεριλαμβανομένων των παραρτημάτων τους.

28 Εξάλλου, στις υποθέσεις T-315/94 και T-329/94, η Wacker και η Hüls ζητούν από το Πρωτοδικείο:

— να διατάξει την καθής να καταθέσει ενώπιον του Πρωτοδικείου τη γνωμοδότηση που εξέδωσε η Νομική Υπηρεσία επί των διαδικαστικών ζητημάτων που άπτονται της επίδικης αποφάσεως, καθώς και να διατάξει την κοινοποίηση της γνωμοδοτήσεως αυτής στις ως άνω προσφεύγουσες.

29 Στις υποθέσεις T-315/94 και T-316/94, η Wacker και η Hoechst ζητούν από το Πρωτοδικείο:

— να λάβει υπόψη του τη δικογραφία της υποθέσεως T-92/89.

30 Στην υπόθεση Τ-325/94, η Montedison ζητεί επίσης από το Πρωτοδικείο:

— να υποχρεώσει την Επιτροπή να καταβάλει αποζημίωση, καλύπτουσα τα έξοδα που άπτονται της συστάσεως ασφαλείας καθώς και κάθε άλλο έξοδο που συνεπάγεται η επίδικη απόφαση,

— να περιληφθούν στη δικογραφία της υπό κρίση υποθέσεως οι πράξεις και τα έγγραφα που προσκομίστηκαν στο πλαίσιο της υποθέσεως Τ-104/89,

— να εξετάσει ως μάρτυρες τα άτομα τα οποία, την 1η Νοεμβρίου 1982, είχαν την ιδιότητα του αναπληρωτή διευθύνοντος συμβούλου και του διευθυντή της Montedison.

31 Η Επιτροπή, σε όλες τις υπό κρίση υποθέσεις, ζητεί από το Πρωτοδικείο:

— να απορρίψει τις προσφυγές,

— να καταδικάσει τις προσφεύγουσες στα δικαστικά έξοδα.

Επί του παραδεκτού των ισχυρισμών και λόγων ακυρώσεως από πλευράς των άρθρων 44, παράγραφος 1, 46, παράγραφος 1, και 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας

32 Η Επιτροπή προβάλλει, κατά διαφόρων λόγων ακυρώσεως που επικαλούνται οι προσφεύγουσες, ενστάσεις απαραδέκτου στηριζόμενες, κατά περίπτωση, στο άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας ή στο άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας. Επίσης, μία προσφεύγουσα προβάλλει ένσταση απαραδέκτου στηριζόμενη στο άρθρο 46, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας. Το Πρωτοδικείο θα εξετάσει χωριστά κάθε μία από τις εν λόγω κατηγορίες ενστάσεων απαραδέκτου.

I — *Επί των ενστάσεων απαραδέκτου που στηρίζονται στο άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ; του ΚανονισμούΔιαδικασίας*

Επιχειρήματα των διαδίκων

33 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι το υπόμνημα της Montedison, στο στάδιο της απαντήσεως, περιέχει γενική παραπομπή στους αφορώντες δικονομικά ζητήματα ισχυρισμούς που αναπτύχθηκαν από τους διαδίκους με τις κοινές αγορεύσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης και της 14ης Ιουνίου 1995. Τα κείμενα των αγορεύσεων αυτών δεν επισυνάφθηκαν στο υπόμνημα, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο υποτίθεται ότι τα εγνώριζε.

34 Τονίζει, επίσης, ότι η Enichem απαριθμεί, στο στάδιο της απαντήσεως και ως εισαγωγή στο μέρος του υπομνήματος απαντήσεως που αφορά τους σχετικούς με δικονομικά ζητήματα ισχυρισμούς, το σύνολο των σχετικών με δικονομικά ζητήματα ισχυρισμών που ανέπτυξαν οι προσφεύγουσες με τις κοινές αγορεύσεις τους κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης και της 14ης Ιουνίου 1995, με τους οποίους δηλώνει ότι συντάσσεται. Προς τούτο, η Enichem επισυνήψε στο υπόμνημα απαντήσεώς της το κείμενο των σημειώσεων των αγορεύσεων όλων των δικηγόρων των προσφευγουσών.

35 Όμως, κατά την Επιτροπή, οι παραπομπές αυτές δεν είναι σύμφωνες προς τις διατάξεις του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας (διάταξη του Πρωτοδικείου της 29ης Νοεμβρίου 1993, T-56/92, Koelman κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-1267, σκέψεις 21 έως 23). Συγκεκριμένα, το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να υποκαταστήσει τον προσφεύγοντα προσπαθώντας να αναζητήσει και να εντοπίσει το ίδιο τα στοιχεία εκείνα που περιέχονται στα έγγραφα στα οποία γίνεται παραπομπή και τα οποία θα μπορούσε να θεωρήσει ικανά να δικαιολογήσουν τα αιτήματα της προσφυγής.

36 Η Επιτροπή υποστηρίζει επίσης ότι οι λόγοι ακυρώσεως τους οποίους απαριθμεί η Shell στο κείμενο του υπομνήματος απαντήσεως και αναπτύσσει στα παραρτήματα του υπομνήματος αυτού πρέπει να κριθούν απαράδεκτοι και να μη συζητηθούν (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 13ης Δεκεμβρίου 1990, C-347/88, Επιτροπή κατά Ελλάδος, Συλλογή 1990, σ. I-4747, σκέψη 29, και της 13ης Μαρτίου 1992, C-43/90, Επιτροπή κατά Γερμανίας, Συλλογή 1992, σ. I-1909, σκέψη 8· απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1995, T-37/91, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1901, σκέψη 46, και διάταξη του Πρωτοδικείου της 28ης Απριλίου 1993, T-85/92, de Hoe κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-523).

37 Συγκεκριμένα, κάθε υπόμνημα πρέπει να αναφέρει σαφώς τα πραγματικά και νομικά στοιχεία που έχουν εφαρμογή στη συγκεκριμένη υπόθεση και, με εξαίρεση το δικόγραφο της προσφυγής, να απαντά στο προηγούμενο υπόμνημα. Παραπέμποντας σε συνημμένα έγγραφα, τα οποία υποβλήθηκαν από άλλους δικηγόρους σε άλλες υποθέσεις, η προσφεύγουσα αναγκάζει το Πρωτοδικείο να προσπαθήσει να εντοπίσει το ίδιο τα στοιχεία τα οποία η Shell είχε την πρόθεση να επικαλεστεί προς στήριξη της προσφυγής της. Επιπλέον, τα συνημμένα έγγραφα δεν είναι παρά σημειώσεις τις οποίες συνέταξαν ορισμένοι δικηγόροι για την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης και 14ης Ιουνίου 1995, δεν αντιστοιχούν ωστόσο αναγκαστικά σε όσα πράγματι ειπώθηκαν· όμως δεν είναι δυνατή η πρόσβαση στα πρακτικά της επ' ακροατηρίου συζητήσεως. Εξάλλου, η προσφεύγουσα στηρίζεται μόνον σε ορισμένα μέρη των σημειώσεων των αγορεύσεων ενός από τους δικηγόρους· επιπλέον, ορισμένες από τις σημειώσεις αυτές παραπέμπουν σε επιχειρήματα που ανέπτυξαν άλλοι διάδικοι με τις προτάσεις και τα υπομνήματά τους.

38 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, τέλος, ότι, κατά το πέρας της προφορικής διαδικασίας, για τις ανάγκες της οποίας και μόνον είχε αποφασιστεί η συνεκδίκαση των υποθέσεων, η πρόεδρος του τρίτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου διέταξε τον χωρισμό τω υποθέσεων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

39 Δυνάμει του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας, το δικόγραφο της προσφυγής περιέχει το αντικείμενο της διαφοράς και συνοπτική έκθεση των προβαλλομένων ισχυρισμών. Τα στοιχεία αυτά πρέπει να είναι αρκούντως σαφή και ακριβή ώστε να μπορεί ο καθού διάδικος να προετοιμάσει την άμυνά του και το Πρωτοδικείο να αποφανθεί επί της προσφυγής, ενδεχομένως χωρίς να χρειάζεται άλλα στοιχεία. Προκειμένου να εξασφαλίζεται η ασφάλεια δικαίου και η ορθή απονομή της δικαιοσύνης, για να είναι παραδεκτή η προσφυγή πρέπει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία στα οποία στηρίζεται να προκύπτουν, τουλάχιστον συνοπτικά, αλλά πάντως κατά τρόπο ομαλό και λογικό, από το ίδιο το κείμενο της προσφυγής. Το κείμενο αυτό μπορεί μεν να διευκρινίζεται και να συμπληρώνεται ως προς συγκεκριμένα στοιχεία με παραπομπές σε συγκεκριμένα χωρία συνημμένων εγγράφων, πλην όμως η γενική παραπομπή σε άλλα κείμενα, ακόμη και αν αυτά προσαρτώνται στην προσφυγή, δεν μπορεί να καλύψει την έλλειψη ουσιωδών στοιχείων (βλ., μεταξύ άλλων, την προμνησθείσα διάταξη Koelman κατά Επιτροπής, σκέψη 21). Εξάλλου, το Πρωτοδικείο δεν έχει υποχρέωση να αναζητεί και να εντοπίζει, στα συνημμένα της προσφυγής, τους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα που θα μπορούσε να θεωρήσει ότι αποτελούν τη βάση της προσφυγής, δεδομένου ότι τα συνημμένα αυτά επιτελούν απλώς λειτουργία αποδεικτικών και διευκρινιστικών στοιχείων (απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Νοεμβρίου 1997, T-84/96, Cipeke κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-2081, σκέψη 34).

40 Αυτή η ερμηνεία του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας αφορά και τις προϋποθέσεις του παραδεκτού του υπομνήματος απαντήσεως, σκοπός του οποίου είναι, σύμφωνα με το άρθρο 47, παράγραφος 1, του ιδίου κανονισμού, η συμπλήρωση της προσφυγής.

41 Στην υπό κρίση περίπτωση, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Shell, η Montedison και η Enichem, με τα υπομνήματα απαντήσεώς τους, παραπέμπουν γενικώς στους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα που ανέπτυξαν από κοινού ορισμένες προσφεύγουσες κατά την προφορική διαδικασία ενώπιον του Πρωτοδικείου, η οποία διεξήχθη στις 13 και 14 Ιουνίου 1995. Αυτή η γενική παραπομπή σε έγγραφα, έστω συνημμένα στο υπόμνημα απαντήσεως, δεν μπορεί να αντικαταστήσει την έκθεση των πραγματικών περιστατικών, ισχυρισμών και επιχειρημάτων στο ίδιο το κείμενο του υπομνήματος.

42 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί επίσης ότι η Enichem συμπληρώνει το κείμενο του υπομνήματος απαντήσεως επί συγκεκριμένων σημείων με παραπομπές στα συνημμένα έγγραφα. Ωστόσο, οι παραπομπές αυτές αναφέρονται στο συνημμένο έγγραφο μόνο γενικώς και, συνεπώς, δεν παρέχουν στο Πρωτοδικείο τη δυνατότητα να εντοπίσει επακριβώς τα επιχειρήματα τα οποία θα μπορούσε να θεωρήσει ότι συμπληρώνουν τους ισχυρισμούς που αναπτύσσονται στο δικόγραφο της προσφυγής.

43 Υπό τις συνθήκες αυτές, τα υπομνήματα απαντήσεως της Shell, της Montedison και της Enichem, στο μέτρο που παραπέμπουν στις κοινές αγορεύσεις, δεν ανταποκρίνονται στις επιταγές του άρθρου 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας και, επομένως, δεν μπορούν νληφθούν υπόψη.

II — *Επί της ενστάσεως απαραδέκτου που στηρίζεται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, του Κανονισμού ιαδικασίας*

Επιχειρήματα των διαδίκων

44 Η Hüls υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί παραδεκτώς, από πλευράς του άρθρου 46, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, να παραπέμψει στην έκθεση ακροατηρίου της υποθέσεως T-86/89, Hüls κατά Επιτροπής, προκειμένου να απαντήσει σε ορισμένους ισχυρισμούς που περιέχονται στο δικόγραφο της προσφυγής της Hüls (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 8ης Ιουλίου 1965, 19/63 και 65/63, Prakash κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 137, της 28ης Απριλίου 1971, 4/69, Lütticke κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 769, σκέψη 2, και προμνησθείσα απόφαση Επιτροπή κατά Γερμανίας, σκέψεις 7 και 8· απόφαση του Πρωτοδικείου της 5ης Δεκεμβρίου 1990, T-82/89, Marcato κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. II-735, σκέψη 22, και προμνησθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 47).

45 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο τρόπος παραθέσεως τον οποίο χρησμοποίησε στο υπόμνημα αντικρούσεως δεν συνιστά γενική παραπομπή υπό την έννοια της νομολογίας την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα. Στην πραγματικότητα, η προσφεύγουσα παραβλέπει την ίδια τη λειτουργία των συνημμένων εγγράφων, η οποία επιτρέπει

τυπική παραπομπή χωρίς περιττές επαναλήψεις. Εξάλλου, η Επιτροπή θεωρεί ότι η παραπομπή στο ίδιο σύνολο ισχυρισμών άλλης προσφυγής αφορώσας τους ίδιους διαδίκους είναι παραδεκτή (προμνησθείσα απόφαση ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 47).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

46 Κατά το άρθρο 46, παράγραφος 1, στοιχείο β', του Κανονισμού Διαδικασίας, το υπόμνημα αντικρούσεως πρέπει να περιέχει τα προβαλλόμενα πραγματικά και νομικά επιχειρήματα. Τα επιχειρήματα του καθού πρέπει να εκτίθενται κατά τρόπον αρκούντως σαφή και ακριβή, έστω και συνοπτικό, στο ίδιο το κείμενο του υπομνήματος αντικρούσεως, ώστε ο μεν προσφεύγων να μπορεί να ετοιμάσει το υπόμνημα απαντήσεως, το δε Πρωτοδικείο να μπορεί να κρίνει επί της προσφυγής, ενδεχομένως χωρίς να χρειάζεται άλλα στοιχεία.

47 Στην υπό κρίση περίπτωση, στο υπόμνημα αντικρούσεως, υπό τον τίτλο «Οι επί της ουσίας ισχυρισμοί», η Επιτροπή περιορίζεται να δηλώσει ότι, «προς υπεράσπισή της, είναι υποχρεωμένη να εκθέσει στην παρούσα διαδικασία την επιχειρηματολογία που ήδη έχει αναπτύξει [στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988]. Αντί να επαναλάβει επί λέξει το υπόμνημα αντικρούσεώς της, θεωρεί ότι, στο παρόν στάδιο της διαδικασίας, σκόπιμο και φρόνιμο θα ήταν να παραπέμψει στην επιχειρηματολογία που διατύπωσε στην υπόθεση Τ-86/89, όπως αυτή συνοψίζεται στην έκθεση ακροατηρίου». Στη συνέχεια, αναφέρει τους αντιστοίχους τίτλους της εκθέσεως ακροατηρίου, παραπέμπει σε σελίδες της εκθέσεως αυτής και διατυπώνει παρατηρήσεις προς συμπλήρωση των ισχυρισμών στους οποίους παραπέμπει.

48 Το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι πραγματικοί και νομικοί ισχυρισμοί που προβάλλει η καθής υπό τον τίτλο «Οι επί της ουσίας ισχυρισμοί» εκτίθενται μόνον υπό τη μορφή τίτλων και, επομένως, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως ανταποκρινόμενοι στις προϋποθέσεις σαφήνειας και ακρίβειας που απαιτούνται ώστε να κριθούν παραδεκτοί. Ως εκ τούτου, τα εν λόγω πραγματικά και νομικά στοιχεία πρέπει να κριθούν απαράδεκτα.

III — *Επί των ενστάσεων απαραδέκτου που στηρίζονται στο άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού ιαδικασίας*

Επιχειρήματα των διαδίκων

49 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι κάθε ισχυρισμός που προβάλλεται για πρώτη φορά στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως και ο οποίος δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια της δίκης αποτελεί νέον ισχυρισμό και πρέπει να κριθεί απαράδεκτος βάσει του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας του Πρωτοδικείου (αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-68/89, T-77/89 και T-78/89, SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1403, σκέψη 82, της 18ης Νοεμβρίου 1992, T-16/91, Rendo κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-2417, σκέψη 131, και της 21ης Φεβρουαρίου 1995, T-29/92, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-289, σκέψη 409).

50 Εν προκειμένω, κατά την Επιτροπή, διάφοροι ισχυρισμοί προβληθέντες από τις LVM, BASF, DSM και ICI είναι, βάσει του κανόνα αυτού, απαράδεκτοι.

51 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι η διάταξη του προέδρου του τρίτου πενταμελούς τμήματος του Πρωτοδικείου της 14ης Ιουλίου 1995, με την οποία διατάχθηκε η συνέχιση της έγγραφης διαδικασίας και ο χωρισμός των υποθέσεων, δεν μπορεί να ερμηνευθεί υπό την έννοια ότι επιτρέπει σ' έναν διάδικο να προβάλει όλους τους αφορώντες δικονομικά ζητήματα ισχυρισμούς, ακόμα και εκείνους τους οποίους μόνον άλλοι διάδικοι ανέπτυξαν με το δικόγραφο τη προφυγής τους.

52 Επιπλέον, κατά την Επιτροπή, τα περισσότερα από τα συνημμένα του υπομνήματος απαντήσεως της Hüls πρέπει να μη ληφθούν υπόψη, με την αιτιολογία ότι δεν είναι συντεταγμένα στη γλώσσα διαδικασίας, κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 35, παράγραφος 3, του Κανονισμού Δαδικασίας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

53 Κατά το άρθρο 48, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, του Κανονισμού Διαδικασίας, απαγορεύεται η προβολή νέων ισχυρισμών κατά τη διάρκεια της δίκης, εκτός εάν αυτοί στηρίζονται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία.

54 Εν προκειμένω, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η BASF προέβαλε, για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως, τους λόγους ακυρώσεως που αντλούνται, αντιστοίχως, από την παραβίαση της αρχής non bis in idem, από την παράβαση της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο (στο εξής: Συμφωνία ΕΟΧ), από την παράβαση του τότε ισχύοντος εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, από την ύπαρξη παραγραφής, από την παράβαση της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την προάσπιση των δικαιωμάτων του ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών, της 4ης Νοεμβρίου 1950 (στο εξής: ΕΣΔΑ), καθώς και τον ισχυρισμό περί παραβάσεως της υποχρεώσεως της Επιτροπής να ακούσει την προσφεύγουσα προτού λάβει την απόφαση να αποκλίνει από τη διαδικασία που προβλέπουν οι κανονισμοί 17 και 99/63.

55 Με το υπόμνημα απαντήσεώς της, η ICI προβάλλει λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την παράβαση του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, καθόσον πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως δεν ζητήθηκε η γνώμη της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής. Η ICI υποστηρίζει ότι το γεγονός ότι δεν ζητήθηκε η γνώμη της Νομικής Υπηρεσίας της Επιτροπής πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, το οποίο αποκαλύφθηκε με την έκθεση ακροατηρίου που εκπονήθηκε στην υπόθεση T-307/94 πριν από την επ' ακροατηρίου συζήτηση του Ιουνίου 1995, αποτελεί νέο γεγονός που έγινε γνωστό κατά τη διάρκεια της δίκης. Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Συναφώς, αρκεί η παρατήρηση ότι σ' αυτήν την έκθεση ακροατηρίου δεν αναφέρεται ότι δεν ζητήθηκε καθόλου η γνώμη της Νομικής Υπηρεσίας, αλλά ότι «δεν υφίσταται γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας ως προς το αν μπορούσε να ληφθεί νέα απόφαση για τους παραγωγούς PVC βάσει διοικητικής διαδικασίας προγενέστερης της εκθέσεως της αποφάσεως της 21ης Δεκεμβρίου 1988» («Die Kommission behauptet, es gebe kein Gutachten des Juristischen Dienstens zu der Frage, ob eine neue Entscheidung gegenüber den PVC-Herstellern auf der Grundlage des Verwaltungsverfahrens erlassen werden könne, das vor dem Erlaß der Entscheidung vom 21. Dezember 1988 durchgeführt worden sei.») Συνεπώς, δεν μπορεί να συναχθεί ότι το απόσπασμα αυτό της εκθέσεως ακροατηρίου στην υπόθεση T-307/94 συνιστά νέο στοιχείο, από το οποίο προκύπτει ότι δεν προηγήθηκε της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας.

56 Επιπλέον, στο μέτρο που με την επιχειρηματολογία της ICI πρέπει να νοηθεί ότι, στο πλαίσιο του ιδίου ισχυρισμού και δια παραπομπής στο κείμενο μιας των κοινών αγορεύσεων που έχει επισυναφθεί στο υπόμνημα απαντήσεώς της, υποστηρίζεται ότι ο εσωτερικός κανονισμός της Επιτροπής που ίσχυε κατά τον χρόνο της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως είναι παράνομος, παρατηρείται ότι αυτή η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας προβλήθηκε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως χωρίς, ωστόσο, η προσφεύγουσα να εμποδίστηκε να την προβάλει με το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο.

57 Η Hüls επικαλείται, με το υπόμνημα απαντήσεώς της στο οποίο και τις επισυνάπτει, τις σημειώσεις αγορεύσεων που αντιστοιχούν στα θέματα που οι προσφεύγουσες εξέθεσαν από κοινού κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση της 13ης και 14ης Ιουνίου 1995. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα θέματα τα οποία αφορούν οι σημειώσεις αυτές, στο μέτρο που εκτίθενται υπό μορφή εκτεταμένης επιχειρηματολογίας στο υπόμνημα απαντήσεως, αφορούν λόγους ακυρώσεως τους οποίους προέβαλε η προσφεύγουσα με το εισαγωγικό έγγραφο της δίκης, πλην του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη συμμετοχής της Επιβλέπουσας Αρχής της Ευρωπαϊκής Ζώνης Ελευθέρων Συναλλαγών (στο εξής: ΕΖΕΣ), ο οποίος, συνεπώς, προβλήθηκε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως.

58 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι οι σημειώσεις των κοινών αγορεύσεων που επισυνάφθηκαν στο υπόμνημα απαντήσεως της Hüls δεν είναι συντεταγμένες στη γλώσσα διαδικασίας που επέλεξε η προσφεύγουσα και ότι η τελευταία δεν προσκόμισε μεταφράσεις αποσπασμάτων των μακροσκελών αυτών εγγράφων, κατά παράβαση των διατάξεων του άρθρου 35, παράγραφος 3, του Κανονισμού Διαδικασίας. Ωστόσο, υπό τις όλο ιδιαίτερες περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως και λαμβανομένου υπόψη του ότι το Πρωτοδικείο παρέσχε τη δυνατότητα χρησιμοποιήσεως οποιασδήποτε από τις γλώσσες διαδικασίας για την ανάπτυξη ορισμένων κοινών θεμάτων κατά την προφορική διαδικασία της 13ης και 14ης Ιουνίου 1995, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, παρά το γεγονός ότι διετάχθη ο χωρισμός των υποθέσεων μετά την προφορική αυτή διαδικασία, η μη αποδοχή των συνημμένων αυτών τα οποία έχουν συνταχθεί σε γλώσσα που δεν είναι η γλώσσα διαδικασίας που έχει επιλέξει η προσφεύγουσα θα συνιστούσε υπερβολική τυπολατρεία. Κατά συνέπεια, τα συνημμένα στο υπόμνημα απαντήσεως της Hüls έγγραφα πρέπει να γίνουν δεκτά ως έχουν.

59 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν, με τα υπομνήματα απαντήσεώς τους, προς στήριξη του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας τον οποίο ήδη εξέθεσαν με το δικόγραφο της προσφυγής, ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως που υπέχει από το άρθρο 190 της

Συνθήκης ΕΚ. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, ενόψει της διατυπώσεως της αιτιάσεως αυτής στο πλαίσιο του εν λόγω λόγου ακυρώσεως, ένας τέτοιος ισχυρισμός δεν έχει καμία αυτοτέλεια σε σχέση προς τον λόγο ακυρώσεως στο πλαίσιο του οποίου προβάλλεται. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως χωριστός λόγος ακυρώσεως ο οποίος προβλήθηκε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως.

60 Τέλος, υπενθυμίζεται ότι, δυνάμει του άρθρου 113 του Κανονισμού Διαδικασίας, το Πρωτοδικείο μπορεί να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το απαράδεκτο για λόγους δημοσίας τάξεως.

61 Συναφώς, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι η Elf Atochem υποστήριξε για πρώτη φορά με το υπόμνημα απαντήσεως ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση συνεργασίας με την Επιβλέπουσα Αρχή της ΕΖΕΣ.

62 Όσον αφορά την SAV, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η εν λόγω προσφεύγουσα προβάλλει, με το εισαγωγικό της δίκης έγγραφο, λόγο ακυρώσεως αντλούμενο από την «παραβίαση της αρχής της χρηστής διοικήσεως και την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, καθόσον η διαδικασία δεν κινήθηκε εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος». Με το υπόμνημα απαντήσεως, η προσφεύγουσα προσθέτει, στο πλαίσιο του λόγου ακυρώσεως που τιτλοφορείται «Παραβίαση της αρχής της ορθής απονομής της δικαιοσύνης και προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας», ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη της την ακρόαση που πραγματοποιήθηκε τον Σεπτέμβριο του 1988, καθόσον ο χρόνος δεν επαρκούσε για την εξέταση των πρακτικών της ακροάσεως προ της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988. Το τελευταίο αυτό επιχείρημα πρέπει να θεωρηθεί ως χωριστός ισχυρισμός, καθόσον ουδόλως αφορά την κίνηση της διαδικασίας εντός ευλόγου χρονικού διαστήματος. Συνεπώς, αυτός ο ισχυρισμός, ο οποίος δεν συνδέεται με κανέναν από τους λόγους ακυρώσεως που εκτίθενται στο δικόγραφο της προσφυγής, πρέπει να θεωρηθεί ότι προβλήθηκε για πρώτη φορά στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως.

63 Όμως, στην προκειμένη περίπτωση, στη διάρκεια της δίκης δεν ανέκυψε κανένα νέο στοιχείο που να δικαιολογεί την εκ μέρους της Elf Atochem και της SAV καθυστερημένη προβολή των ισχυρισμών τους. Συνεπώς, οι δύο αυτές προσφεύγουσες είχαν τη δυνατότητα να επικαλεστούν αυτούς τους λόγους ακυρώσεως με τα δικόγραφα των προσφυγών τους. Ως εκ τούτου, δεν μπορούν, σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, να τους προβάλουν στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως.

64 Ενόψει των ανωτέρω, οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλουν οι Elf Atôchem, BASF, SAV, ICI και Hüls, τους οποίους εξέθεσαν για πρώτη φορά με τα υπομνήματα απαντήσεώς τους και οι οποίοι δεν στηρίζονται σε νομικά ή πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διάρκεια της δίκης, πρέπει να θεωρηθούν απαράδεκτοι.

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της επίκης αποφάσεως

I — *Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη τυπικών και διαδικαστικών πλημμελειών*

65 Οι διάφοροι λόγοι ακυρώσεως που επικαλούνται οι προσφεύγουσες και οι οποίοι αντλούνται από την ύπαρξη τυπικών και διαδικαστικών πλημμελειών μπορούν να καταταγούν σε τέσσερις βασικές κατηγορίες. Πρώτον, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν τόσο την εκ μέρους της Επιτροπής ερμηνεία του περιεχομένου της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του 1988, όσο και τις συνέπειες τις οποίες η Επιτροπή συνήγαγε από την απόφαση αυτή του Δικαστηρίου (Α). Στη συνέχεια, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι σημειώθηκαν πλημμέλειες κατά την έγκριση και επικύρωση της επίδικης αποφάσεως (Β). Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν επίσης ότι η διαδικασία που προηγήθηκε της εκδόσεως της αποφάσεως του 1998 υπήρξε πλημμελής (Γ). Τέλος, κατά τις προσφεύγουσες, η επίδικη απόφαση είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη όσον αφορά ορισμένα ζητήματα που εμπίπτουν στις τρεις προηγούμενες ατηγορίες (Δ).

Α — *Επί των αποτελεσμάτων της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του 1988*

66 Οι ισχυρισμοί και τα επιχειρήματα των προσφευγουσών διαρθρώνονται γύρω από τρεις χωριστές ιδέες. Πρώτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, λόγω της εκδόσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, η Επιτροπή δεν μπορούσε να εκδώσει νέα απόφαση. Δεύτερον, ορισμένες προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, ακυρώνοντας την απόφαση του 1988, εξαφάνισε αναδρομικώς τις προπαρασκευαστικές πράξεις που είχαν οδηγήσει την έκδοση της αποφάσεως αυτής έναντι όλων των επιχειρήσεων που

υπήρξαν αποδέκτριες της εν λόγω αποφάσεως. Τρίτον, ορισμένες προσφεύγουσες θεωρούν ότι η Επιτροπή μπορούσε μεν να εκδώσει νέα απόφαση προκειμένου να συναγάγει τις συνέπειες της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, όφειλε, ωστόσο, να τηρήσει ορισμένες διαδικαστικές επιταγές.

1. Επί της εξουσίας της Επιτροπής να εκδώσει νέα απόφαση μετά την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994

67 Η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών μπορεί να χωριστεί σε τρία σκέλη. Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους, υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή, μετά την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, δεν μπορούσε να εκδώσει νέα απόφαση στην «υπόθεση PVC». Το δεύτερο σκέλος περιλαμβάνει λόγους ακυρώσεως αφορώντες το διαρρεύσαν χρονικό διάστημα, σύμφωνα με τους οποίους η Επιτροπή δεν μπορούσε πλέον να ασκήσει την αρμοδιότητά της και να εκδώσει την επίδικη απόφαση. Τέλος, το τρίτο σκέλος αφορά τους λόγους ακυρώσεως που αντλούνται από τον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν έκανε χρήση της εξουσίας εκτιμήσεώς της.

68 Κάθε μία από τις κατηγορίες αυτές της επιχειρηματολογίας των προσφευγουσών θα εεταστεί χωριστά.

α) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την υποτιθέμενη αδυναμία της Επιτροπής να εκδώσει την επίδικη απόφαση

69 Προς στήριξη των ισχυρισμών τους περί αδυναμίας της Επιτροπής να εκδώσει την επίδικη απόφαση, οι προσφεύγουσες προβάλλουν δύο λόγους ακυρώσεως.

70 Ο πρώτος λόγος ακυρώσεως αντλείται από την προσβολή του δεδικασμένου. Ο δεύτερος λόγος ακυρώσεως συνίσταται στην παραβίαση της αρχής on bis in idem.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την προσβολή του δεδικασμένου

— Επιχειρήματα των διαδίκων

71 Η LVM, η DSM, η ICI και η Enichem υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν μπορούσε να εκδώσει την επίδικη απόφαση χωρίς να προσβάλει το δεδικασμένο της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994.

72 Η LVM και η DSM τονίζουν ότι η διάκριση μεταξύ τυπικών και πραγματικών ελαττωμάτων επηρεαζόντων την ακυρωθείσα απόφαση δεν στηρίζεται σε καμία νομική βάση, είτε νομοθετική είτε νομολογιακή. Ούτε από το άρθρο 174 της Συνθήκης ούτε από την απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995 στις υποθέσεις T-80/89, T-81/89, T-83/89, T-87/89, T-88/89, T-90/89, T-93/89, T-95/89, T-97/89, T-99/89, T-100/89, T-101/89, T-103/89, T-105/89, T-107/89 και T-112/89 (BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-729, σκέψη 78) προκύπτει τέτοια διάκριση. Εφόσον η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 σιωπά, πρέπει να ερμηνευθεί ως έχουσα την έννοια ότι η υπόθεση αυτή έχει οριστικώς διευθετηθεί (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 138/79, Roquette Frères κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 313, σκέψη 37, και της 30ής Σεπτεμβρίου 1982, 108/81, Amylum κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1982, σ. 3107, σκέψη 5· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα G. Reischl στην υπόθεση αυτή, Συλλογή 1982, σ. 3139, συγκεκριμένα σ. 3151 και 3152). Το γεγονός ότι το Δικαστήριο, αναιρώντας την απόφαση του Πρωτοδικείου, έκρινε την υπόθεση ώριμη προς εκδίκαση επιβεβαιώνει την ερμηνεία αυτή.

73 Η Enichem υποστηρίζει ότι το Δικαστήριο, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, θέλησε να κλείσει οριστικώς τη διαδικασία που είχε κινηθεί έναντι των παραγωγών PVC κάνοντας χρήση των εξουσιών που του απονέμει το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, δεύτερη φράση, του Οργανισμού (ΕΚ) του Δικαστηρίου. Συνεπώς, παρά το γεγονός ότι το Δικαστήριο εξέτασε ορισμένους μόνο λόγους ακυρώσεως, αποφάνθηκε επί της όλης διαφοράς. Ως εκ τούτου, το δεδικασμένο καλύπτει όλες τις πτυχές της διαφοράς.

74 Στην πραγματικότητα, η στάση της Επιτροπής οδηγεί στην αναγνώριση υπεροχής στους λόγους ακυρώσεως που αφορούν ζητήματα ουσίας σε σχέση προς τους λόγους

ακυρώσεως που αφορούν διαδικαστικά ζητήματα, και οι οποίοι συνιστούν έτσι παρεπόμενους λόγους. Ως εκ τούτου, κάθε διαδικαστική πλημμέλεια μπορεί εύκολα να διορθωθεί. Κατά συνέπεια, η προβολή διαδικαστικών ελαττωμάτων ενώπιον του κοινοτικού δικαστή είναι άχρηστη και οι προσπάθειες που καταβλήθηκαν, εν προκειμένω, ενώπιον του Πρωτοδικείου και, κατόπιν, ενώπιον του Δικαστηρίου υπήρξαν μάταιες.

75 Κατά την Επιτροπή, το δεδικασμένο δεν αφορά παρά τα στοιχεία επί των οποίων το Δικαστήριο ήδη αποφάνθηκε. Όμως, στην υπό κρίση περίπτωση, ο μοναδικός λόγος ακυρώσεως της αποφάσεως του 1988 τον οποίο έλαβε υπόψη του το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994 συνίστατο στη μη κύρωση της αποφάσεως κατά τον προβλεπόμενο τύπο και, συνεπώς, μόνο η εκτίμηση των τυπικών ελαττωμάτων από το Δικαστήριο αποτελεί δεδικασμένο. Οι λοιποί λόγοι ακυρώσεως που αναφέρονται σε ζητήματα διαδικασίας καθώς και οι λόγοι ακυρώσεως που αναφέρονται σε ζητήματα ουσίας δεν εξετάστηκαν, επομένως, από το Δικαστήριο.

76 Η Επιτροπή προσθέτει ότι, μετά την ακύρωση της αποφάσεως του 1988, κανένας κανόνας δεν επέτρεπε στο Δικαστήριο να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

77 Το δεδικασμένο καλύπτει μόνο τα πραγματικά ή νομικά ζητήματα τα οποία πράγματι ή κατ' ανάγκη επιλύθηκαν με τη δικαστική απόφαση (απόφαση του Δικαστηρίου της 19ης Φεβρουαρίου 1991, C-281/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-347, σκέψη 14, και διάταξη του Δικαστηρίου της 28ης Νοεμβρίου 1996, C-277/95 P, Lenz κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-6109, σκέψη 50).

78 Στην προκειμένη περίπτωση, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, το Δικαστήριο κατέληξε στο συμπέρασμα ότι το Πρωτοδικείο υπέπεσε σε νομικό σφάλμα κηρύσσοντας την απόφαση 89/190 ανυπόστατη και έκρινε ότι η αναιρεσιβληθείσα ενώπιόν του απόφαση έπρεπε να αναιρεθεί (σκέψεις

53 και 54). Υπό τις συνθήκες αυτές, το Δικαστηριο, σύμφωνα με το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, δεύτερη φράση, του Οργανισμού (ΕΟΚ) του Δικαστηρίου, αποφάσισε να αποφανθεί οριστικώς επί της διαφοράς, καθόσον αυτή ήταν ώριμη προς εκδίκαση (σκέψη 55).

79 Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο συνόψισε ως εξής τους λόγους ακυρώσεως που είχαν προβάλει οι προσφεύγουσες με τις προσφυγές ακυρώσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου κατά της αποφασεως του 1988: «Η διοικητική διαδικασία που προηγήθηκε της ασκήσεως των προσφυγών πάσχει διάφορα ελαττώματα· η προσβαλλομένη απόφαση της Επιτροπής είναι ανεπαρκώς αιτιολογημένη· τα δικαιώματα άμυνας δεν έγιναν σεβαστά· το σύστημα αποδείξεως της Επιτροπής είναι αμφισβητήσιμο· η προσβαλλομένη απόφαση της Επιτροπής αντιβαίνει στο άρθρο 85 της Συνθήκης και στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου· η απόφαση παραβιάζει τους κανόνες περί παραγραφής· εκδόθηκε κατά κατάχρηση εξουσίας· τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν δεν είναι σύννομα» (σκέψη 56).

80 Στη συνέχεια, το Δικαστήριο παρατήρησε ότι, «[π]ρος στήριξη ιδίως του λόγου που αφορά την έλλειψη αιτιολογίας και την ανεπαρκή αιτιολόγηση της επίδικης αποφάσεως, οι προσφεύγουσες εταιρίες προέβαλαν, κατ' ουσίαν, τον ισχυρισμό ότι οι αιτιολογίες της αποφάσεως που τους κοινοποιήθηκε διέφεραν εμφανώς σε περισσότερα σημεία, ορισμένα από τα οποία ήσαν ουσιώδη, από την απόφαση που ενέκρινε η ολομέλεια της Επιτροπής κατά τη συνεδρίαση της 21ης Δεκεμβρίου 1988» (σκέψη 57). Το Δικαστήριο ανέφερε επίσης ότι «[ο]ρισμένες προσφεύγουσες ωστόσο συνήγαγαν επιπλέον από τους αμυντικούς ισχυρισμούς της Επιτροπής ότι το κείμενο της αποφάσεως δεν είχε εγκριθεί σε δύο από τις αυθεντικές γλώσσες, δηλαδή την ιταλική και ολλανδική γλώσσα, δεδομένου ότι στην ολομέλεια υποβλήθηκαν μόνο τα συντεταγμένα στην αγγλική, γαλλική και γερμανική γλώσσα σχέδια» (σκέψη 58). Στη συνέχεια, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, «[σ]το τελευταίο στάδιο της επιχειρηματολογίας τους οι προσφεύγουσες εταιρίες υποστήριξαν ότι η Επιτροπή αγνόησε το άρθρο 12 του εσωτερικού κανονισμού της» (σκέψη 59). Τέλος, το Δικαστήριο άρχισε την εξέταση «[του βασίμου] του προβληθέντος λόγου» (σκέψη 61).

81 Έχοντας διαπιστώσει ότι η Επιτροπή παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού της, παραλείποντας να προβεί στη κύρωση της αποφάσεως του 1988 σύμφωνα με τα προβλεπόμενα στο άρθρο αυτό, το Δικαστηριο κατέληξε στα εξής: «Συνεπώς, η απόφαση αυτή της Επιτροπής πρέπει να ακυρωθεί για παράβαση ουσιώδους τύπου, χωρίς να είναι απαραίτητο να εξετασθούν οι λοιποί λόγοι ακυρώσεως των προσφευγουσών» (σκέψη 78).

82 Συνεπώς, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, το Δικαστήριο δεν αποφάνθηκε, πράγματι ή κατ' ανάγκη, ούτε επί των λοιπών σχετικών με διαδικαστικά ζητήματα λόγων ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες ενώπιον του Πρωτοδικείου, ούτε επί των ουσιαστικών λόγων ακυρώσεως ούτε, τέλος, επί των επικουρικών λόγων που αφορούσαν να επιβληθέντα πρόστιμα.

83 Εξάλλου, κατά το άρθρο 54, πρώτο εδάφιο, του Οργανισμού του Δικαστηρίου, «[α]ν η αναίρεση κριθεί βάσιμη, το Δικαστήριο αναιρεί την απόφαση του Πρωτοδικείου. Στην περίπτωση αυτή, μπορεί είτε το ίδιο να αποφανθεί οριστικά επί της διαφοράς, εφόσον είναι ώριμη προς εκδίκαση, είτε να την αναπέμψει στο Πρωτοδικείο για να την κρίνει».

84 Η δεύτερη φράση της διατάξεως αυτής δεν συνεπάγεται ότι το Δικαστήριο, όταν αποφαίνεται το ίδιο οριστικά επί της διαφοράς δεχόμενο έναν ή περισσότερους λόγους αναιρέσεως των αναιρεσειόντων, κρίνει ipso jure επί όλων των πραγματικών και νομικών ζητημάτων τα οποία οι αναιρεσείοντες προέβαλαν στο πλαίσιο της υποθέσεως. Η αποδοχή της απόψεως της Enichem θα ισοδυναμούσε με μη αποδοχή του ότι το δεδικασμένο ισχύει νομικώς μόνον όσον αφορά τα πραγματικά και νομικά ζητήματα τα οποία πράγματι ή κατ' ανάγκην κρίθηκαν.

85 Ενόψει των ανωτέρω, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπε να απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής non bis in idem

— Επιχειρήματα των διαδίκων

86 Η LVM, η DSM, η Montedison και η ICI υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή non bis in idem εκδίδοντας νέα απόφαση μετά την ακύρωση της αποφάσεως του 1988 από το Δικαστήριο.

87 Η LVM, η DSM και η ICI υπενθυμίζουν ότι στον κοινοτικό δικαστή εναπόκειται να εξασφαλίζει την τήρηση των γενικών αρχών του δικαίου, όπως η αρχή non bis in idem (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 5ης Μαΐου 1966, 18/65 και 35/65, Gutmann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 261, και της 15ης Μαρτίου 1967, 18/65 και 35/65, Gutmann κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 487), η οποία διατυπώνεται και το πρωτόκολλο 7 της ΕΣΔΑ και από το άρθρο 14, παράγραφος 7, του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα, που υπογράφηκε στη Νέα Υόρκη στις 16 Μαρτίου 1966.

88 Κατά την LVM και την DSM, η Επιτροπή παραβίασε αμφότερες τις πτυχές της αρχής αυτής: αφενός, επέβαλε δύο φορές κύρωση για την ίδια παράβαση· αφετέρου, κίνησε δύο φορές διαδικασία λόγω παραβάσεως — έστω και αν, τη δεύτερη φορά, η διαδικασία περιορίστηκε στην έκδοση και στην κοινοποίηση της επίδικης αποφάσεως — για το ίδιο σύνολο πραγματικών περιστατικών (προμνησθείσες αποφάσεις της 5ης Μαΐου 1966, Gutmann κατά Επιτροπής, σ. 174, και της 15ης Μαρτίου 1967, Gutmann κατά Επιτροπής, σ. 81, και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα H. Mayras στην υπόθεση 7/72, Boehringer κατά Επιτροπής, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Δεκεμβρίου 1972, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 313, συγκεκριμένα σ. 322).

89 Προς διαπίστωση της παραβιάσεως της αρχής non bis in idem, καθοριστική σημασία έχει μόνον η ταυτότητα των προσαπτομένων πράξεων (προμνησθείσα απόφαση Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 6), όπως συμβαίνει εν προκειμένω. Δεν ασκούν επιρροή ούτε το γεγονός ότι η αρχική απόφαση ακυρώθηκε, πράγμα το οποίο ανατρέπει τα νομικά αποτελέσματα και όχι το ίδιο το γεγονός ότι κινήθηκε διαδικασία για παράβαση, διαπιστώθηκε παράβαση και επιβλήθηκε πρόστιμο, ούτε το δεδικασμένο.

90 Η ICI τονίζει ότι η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 έχει δεσμευτικό και οριστικό χαρακτήρα, πράγμα το οποίο συνεπάγεται ότι απέκτησε ισχύ δεδικασμένου (άρθρο 65 του Κανονισμού Διαδικασίας του Δικαστηρίου), χωρίς το Δικαστήριο να αναπέμψει την υπόθεση στο Πρωτοδικείο. Εφόσον ακυρώθηκε ολόκληρη η απόφαση του 1988 και όχι μόνο μία από τις πτυχές της, η απόφαση του Δικαστηρίου συνιστά οριστική αθώωση. Συνεπώς, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή non bis in idem εκδίδοντας την ίδια απόφαση, στηριζόμενη στα ίδια νομικά και πραγματικά στοιχεία. Η ως άνω προσφεύγουσα παρατηρεί τέλος ότι, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, το Δικαστήριο δεν έδωσε εντολή στην Επιτροπή να εκδώσει νέα απόφαση (βλ., a contrario, την απόφαση του Δικαστηρίου της 23ης Οκτωβρίου 1974, 17/74, Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 441, σκέψη 22).

91 Η Επιτροπή τονίζει, καταρχάς, ότι η επιχειρηματολογία που αναπτύσσουν η LVM, η DSM και η ICI στο πλαίσιο αυτού του λόγου ακυρώσεως αντιφάσκει προς τον ισχυρισμό τους ότι η απόφαση του 1988, λόγω της ex tunc ακυρώσεώς της, ουδέποτε υπήρξε.

92 Στη συνέχεια, υπενθυμίζει ότι το Δικαστήριο έχει δεχθεί ότι η αρχή non bis in idem έχει εφαρμογή στο κοινοτικό δίκαιο του ανταγωνισμού (προμνησθείσα απόφαση Boehringer κατά Επιτροπής) και ως εκ τούτου η εκ μέρους των προσφευγουσών επίκληση των διατάξεων της ΕΣΔΑ και του Διεθνούς Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα πλεονάζει.

93 Εν πάση περιπτώσει, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών είναι αβάσιμη, καθότι, μετά την ακύρωση της αποφάσεως του 1988 από το Δικαστήριο, η επίδικη απόφαση πρέπει να θεωρείται ως πρώτη απόφαση επιβάλλουσα κυρώσεις για παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης στις επιχειρήσεις που αναπτύσσουν δραστηριότητα στην αγορά του PVC. Στις εν λόγω επιχειρήσεις δεν επιβλήθηκαν ούτε νομικώς ούτε στην πράξη δύο πρόστιμα.

94 Η Επιτροπή προσθέτει ότι ο κανόνας non bis in idem αφορά μόνο τη δυνατότητα επιβολής κυρώσεων· συνεπώς, δεν πρέπει να συγχέεται με το δεδικασμένο.

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

95 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι, εκδίδοντας την επίδικη απόφαση, παραβίασαν τη γενική αρχή του δικαίου non bis in idem, η οποία απαγορεύει, αφενός, την επιβολή δύο κυρώσεων για μία και την αυτή παράβαση και, αφετέρου, την κίνηση δύο διαδικασιών διώξεως βάσει του αυτού συνόλου πραγματικών περιστατικών.

96 Συναφώς, το Πρωτοδικείο θεωρεί, στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως, ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να κινήσει διαδικασία κατά επιχειρήσεως βάσει των κανονισμών 17 και 99/63 για παράβαση των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού ή να την τιμωρήσει με την επιβολή προστίμου, λόγω συμπεριφοράς βλάπτουσας τον ανταγωνισμό ως προς την οποία το Πρωτοδικείο, ή το Δικαστήριο, έχει ήδη κρίνει ότι αποδείχθηκε, ή δεν αποδείχθηκε, από την Επιτροπή όσον αφορά την επιχείρηση αυτή.

97 Στην υπό κρίση περίπτωση, πρέπει, πρώτον, να υπομνησθεί ότι το Δικαστήριο ακύρωσε την απόφαση του 1988 με την απόφαση που εξέδωσε στις 15 Ιουνίου 1994. Συνεπώς, η Επιτροπή, εκδίδοντας την επίδικη απόφαση μετά την ακύρωση αυτή, δεν επέβαλε στις προσφεύγουσες δύο κυρώσεις για την ίδια παράβαση.

98 Δεύτερον, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, δεν αποφάνθηκε επί κανενός από τους ουσιαστικούς λόγους ακυρώσεως που προέβαλαν οι προσφεύγουσες όταν ακύρωσε την απόφαση του 1988 (βλ. ανωτέρω σκέψη 81). Ως εκ τούτου, εκδίδοντας την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή περιορίστηκε να θεραπεύσει το τυπικό ελάττωμα που διαπίστωσε το Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, η Επιτροπή δεν άσκησε δύο φορές διαδικασία κατά των προσφευγουσών για το ίδιο σύνολο πραγματικών περιστατικών.

99 Συνεπώς, αυτός ο λόγος ακυρώσεως είαι απορριπτέος.

β) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παρέλευση του χρόνου

100 Ορισμένες προσφεύγουσες επικαλούνται, προς στήριξη του αιτήματος ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, διαφόρους λόγους ακυρώσεως αντλούμενους από την παρέλευση του χρόνου. Κατ' αυτές, πρώτον, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της εύλογης προθεσμίας. Δεύτερον, ενέργησε κατά κατάχρηση δικαιώματος. Τέλος, δεν τήρησε τις αρχές που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη. Η επιχειρηματολογία της Επιτροπής όσον αφορά τους λόγους αυτούς, ενόψει της κοινής απαντήσεως την οποία έδωσε, θα παρατεθεί στο σύνολό της μετά την επιχειρηματολογία τω προσφευγουσών.

Επιχειρήματα των διαδίκων

— Επί του λόγου ακυρώσεως που συνίσταται στην παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας

101 Η LVM, η DSM και η ICI υποστηρίζουν ότι οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης δικαιούνται να αναμένουν η Επιτροπή να αποφανθεί εντός εύλογης προθεσμίας. Αυτή η εγγύηση της τηρήσεως εύλογης προθεσμίας αναγνωρίζεται από το κοινοτικό δίκαιο (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 24ης Νοεμβρίου 1987, 223/85, RSV κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4617, σκέψη 14) και ισχύει ανεξάρτητα από τους κανόνες παραγραφής που καθιερώνει ο κανονισμός (ΕΟΚ) 2988/74 του Συμβουλίου, της 26ης Νοεμβρίου 1974, περί παραγραφής του δικαιώματος διώξεως και εκτελέσεως των αποφάσεων στους τομείς του δικαίου των μεταφορών και του ανταγωνισμού της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητος (ΕΕ ειδ. έκδ. 07/001, σ. 241, στο εξής: κανονισμός 2988/74).

102 Εξάλλου, από το άρθρο 6, παράγραφος 1, της ΕΣΔΑ προκύπτει ότι η απόφαση ως προς το βάσιμο κάθε κατηγορίας ποινικής φύσεως πρέπει να λαμβάνεται εντός εύλογης προθεσμίας, ούτως ώστε να αποφεύγεται η υπερβολικά μακρά περίοδος αβεβαιότητας ως προς τη νομική κατάσταση των κατηγορουμένων.

103 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι το σημείο ενάρξεως της εύλογης προθεσμίας αποτελεί κάθε διερευνητική πράξη υπό την έννοια του άρθρου 2 του κανονισμού 2988/74 (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση Eckle της 15ης Ιουλίου 1982, σειρά A, αριθ. 51, σκέψη 73, απόφαση Foti κ.λπ. της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σειρά A, αριθ. 56, σκέψη 52, και απόφαση Corigliano της 10ης Δεκεμβρίου 1982, σειρά A, αριθ. 57, σκέψη 34). Το πέρας της προθεσμίας αντιστοιχεί με την ημερομηνία εκδόσεως της αρχικής αποφάσεως.

104 Εν προκειμένω, κατά τις εν λόγω προσφεύγουσες, η προθεσμία άρχισε να τρέχει τον Δεκέμβριο του 1983, ημερομηνία του ελέγχου που διενέργησε η Επιτροπή, και έληξε τον Δεκέμβριο του 1988, καλύπτοντας συνεπώς μία πενταετία, στη διάρκεια της οποίας, από τον Απρίλιο του 1984 έως τον Ιανουάριο του 1987, η Επιτροπή παρέμεινε αδρανής.

105 Όμως, στο πλαίσιο της ΕΣΔΑ, η εύλογη προθεσμία δεν μπορεί να υπερβαίνει τη διετία, πλην εξαιρετικών περιστάσεων (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση König της 28ης Ιουνίου 1978, σειρά Α, αριθ. 27, σκέψεις 98 και 99). Το γεγονός και μόνον ότι η υπόθεση εμπίπτει στο δίκαιο του ανταγωνισμού δεν συνιστά, κατά τις προσφεύγουσες, εξαιρετική περίσταση.

106 Επιπλέον, η μη τήρηση εύλογης προθεσμίας για την έκδοση της αποφάσεως του 1988 και, κατά μείζονα λόγο, της επίδικης αποφάσεως δημιούργησε στις επιχειρήσεις δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς το ότι δεν επρόκειτο να δοθεί συνέχεια στην έρευνα.

107 Η ICI, από την πλευρά της, θεωρεί ότι, εν προκειμένω, η καθυστέρηση αυτή διακρίνεται σε δύο φάσεις. Όσον αφορά την περίοδο της διερευνήσεως, η ICI υπογραμμίζει την παθητική στάση την οποία τήρησε η Επιτροπή από τις 5 Ιουνίου 1984, ημερομηνία κατά την οποία η προσφεύγουσα απάντησε σε απόφαση ληφθείσα βάσει του άρθρου 11, παράγραφος 5, του κανονισμού 17, έως τον Ιανουάριο του 1987, οπότε άρχισαν οι έρευνες στα γραφεία των λοιπών παραγωγών PVC. Το χρονικό αυτό διάστημα δεν είναι εύλογο (προμνησθείσα απόφαση RSV κατά Επιτροπής και αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 2ας Μαΐου 1995, T-163/94 και T-165/94, NTN Corporation και Koyo Seiko κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1995, σ. II-1381, και της 28ης Σεπτεμβρίου 1995, T-95/94, Sytraval και Brink's France κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-2651).

108 Όσον αφορά τη διάρκεια των ενδίκων διαδικασιών, οι οποίες διήρκεσαν περίπου πέντε έτη, αυτή πρέπει να καταλογιστεί στην Επιτροπή, ενόψει των δικονομικών παραβάσεων που διαπιστώθηκαν εις βάρος της.

109 Η LVM, η DSM και η ICI καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι, έχοντας υπερβεί την εύλογη προθεσμία, η Επιτροπή δεν είχε πλέον αρμοδιότητα προς έκδοση της αποφάσεως του 1988 και, κατά μείζονα λόγο, της επίδικης αποφάσεως. Συνεπώς, η απόφαση αυτή πρέπει να ακυρωθεί λόγω αναρμοδιότητας της Επιτροπής (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1987, 344/85, Ferriere San Carlo κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4435, και προμνησθείσα απόφαση RSV κατά Επιτροπής).

— Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την κατάχρηση δικαιώματος

110 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι, ανεξαρτήτως της εκτιμήσεως του εφαρμοστού των κανόνων περί παραγραφής, το μεγάλο χρονικό διάστημα από το 1983 έως το 1987, περίοδο κατά την οποία η Επιτροπή παρέμεινε αδρανής, και το χρονικό διάστημα από την έναρξη της προσαπτομένης παραβάσεως έως την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, ήτοι δεκατέσσερα έτη, συνιστούν κατάχρηση δικαιώματος. Η καθυστέρηση αυτή είναι καταλογιστέα αποκλειστικώς και μόνο στην Επιτροπή.

— Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση των αρχών που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη

111 Η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παραβίασε τις αρχές που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη.

112 Κατά την Enichem, η Επιτροπή προσέβαλε το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη, καθόσον παρήλθε μεγάλο χρονικό διάστημα από την ημερομηνία των πρώτων διερευνήσεων έως την ημερομηνία της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Οι διάδικοι βρέθηκαν έτσι σε εξαιρετικά δυσχερή και δυσάρεστη θέση λόγω του ότι είναι πλέον αδύνατη η πλήρης εξακρίβωση των πραγματικών περιστατικών.

113 Η Hüls, από την πλευρά της, υποστηρίζει ότι η πρακτική την οποία ακολούθησε η Επιτροπή δεν συμβιβάζεται με του κανόνες περί του δίκαιου χαρακτήρα της δίκης.

114 Πρώτον, κατά την Hüls, η Επιτροπή, καίτοι έλαβε γνώση της υποτιθεμένης παραβάσεως το αργότερο το 1983, διενέργησε έρευνα στα γραφεία της Hüls μόλις τον Σεπτέμβριο του 1987. Αυτή η καθυστέρηση στην κίνηση της διαδικασίας επηρέασε τις δυνατότητες άμυνας της Hüls και, de facto, ανέτρεψε εις βάρος της το βάρος της αποδείξεως. Η διαπίστωση αυτή ισχύει κατά μείζονα λόγο όσον αφορά το 1994. Εξάλλου, η συσσωρευθείσα καθυστέρηση είχε συνέπειες όσον αφορά το ύψος του

επιβληθέντος προστίμου (απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 1974, 6/73 και 7/73, Istituto Chemioterapico και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1974, σ. 113).

115 Δεύτερον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η αρχή της παραγραφής αποτελεί συστατικό στοιχείο του εφαρμοστέου κοινοτικού δικαίου (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 48/69, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 99, σκέψη 49, της 18ης Οκτωβρίου 1989, 374/87, Orkem κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3283, σκέψη 30· βλ. επίσης άρθρο 6 της ΕΣΔΑ και απόφαση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 9ης Φεβρουαρίου 1990 στην υπόθεση 13258/87, Melchers & Co. κατά Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας της Γερμανίας). Ο κανονισμός 2988/74 δεν μπορεί να έχει εξαντλήσει το ζήτημα· σε περίπτωση αντινομίας, η αρχή της παραγραφής, γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου, υπερισχύει αναγκαστικά του κανονισμού. Η παραγραφή αυτή απαγόρευε στην Επιτροπή να εκδώσει το 1994 απόφαση σχετικά με πραγματικά περιστατικά που είχαν λάβει χώρα πριν από δεκαπέντε σχεδόν έτη.

116 Προκαταρκτικώς, η Επιτροπή δεν αμφισβητεί την ύπαρξη, στο κοινοτικό δίκαιο, μιας γενικής αρχής στηριζομένης στις επιταγές της ασφάλειας δικαίου και της χρηστής διοικήσεως και επιβάλλουσας στις διοικητικές αρχές να ασκούν τις εξουσίες τους εντός ορισμένων χρονικών ορίων (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 45/69, Boehringer κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1972, σ. 461, σκέψη 6).

117 Ωστόσο, ο κανονισμός 2988/74 ανταποκρίνεται ακριβώς σ' αυτόν τον σκοπό νομικής ασφάλειας, επιτρέποντας στην Επιτροπή και στους επιχειρηματίες να γνωρίζουν εκ των προτέρων τα χρονικά όρια εντός των οποίων η Επιτροπή μπορεί να ενεργήσει προς διαπίστωση μιας παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

118 Ο κανονισμός αυτός αποκλείει κάθε αναφορά στα διάφορα νομικά κριτήρια της «υπερβολικής καθυστερήσεως», της μη εύλογης προθεσμίας, της καταχρήσεως δικαιώματος, της μη δίκαιης δίκης ή της παραγραφής της διώξεως. Εξάλλου, τα κριτήρια αυτά επιτείνουν απλώς τη σύγχυση και την έλλειψη ασφάλειας δικαίου,

δεδομένου ότι δεν περιλαμβάνονται μεταξύ των εκ των προτέρων καθορισμένων γραπτών κανόνων (προμνησθείσα απόφαση της 15ης Ιουλίου 1970, Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 47) και στηρίζονται σε ασαφή και υποκειμενική έννοια.

119 Απαντώντας στα επιχειρήματα της LVM και της DSM, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι ο κανονισμός αυτός καθιστά επίσης αλυσιτελή την εφαρμογή του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ στη νομική κατάσταση των επιχειρήσεων. Έστω και αν γίνει δεκτό ότι η επίκληση της ΕΣΔΑ είναι προσφυής, η νομολογία την οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες δεν είναι συναφής, δεδομένου ότι αφορά την έννοια της εύλογης προθεσμίας σε ποινικές υποθέσεις όπου εμπλέκονται φυσικά πρόσωπα και όχι σε υποθέσεις εμπίπτουσες στον τομέα του οικονομικού δικαίου που ισχύει για τα νομικά πρόσωπα. Όμως, στον τελευταίο αυτόν τομέα, για πολύπλοκες πραγματικές καταστάσεις, η προθεσμία των δύο ετών που επικαλούνται η LVM και η DSM είναι προδήλως ανεπαρκής, όπως μαρτυρεί η διάρκεια των δικών στον τομέα αυτόν ενώπιον του Πρωτοδικείου ή του Δικαστηρίου. Τέλος, πάντοτε εφόσον η αναφορά στο άρθρο 6 της ΕΣΔΑ θεωρηθεί προσφυής, η εύλογη προθεσμία δεν μπορούσε να αρχίσει να τρέχει παρά από την ανακοίνωση των αιτιάσεων· τα μέτρα διερευνήσεως, όπως οι έλεγχοι και οι αιτήσεις παροχής πληροφοριών σκοπό έχουν απλώς τη διευκρίνιση των πραγματικών περιστατικών και δεν συνιστούν κατηγορίες. Στην υπό κρίση περίπτωση, η απόφαση του 1988 εκδόθηκε μερικούς μήνες μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Συνεπώς, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την LVM και την DSM, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή αδράνεια που δημιούργησε δικαιολογημένη εμπιστοσύνη ως προς την έκβαση της διοικητικής διαδικασίας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

120 Κατά πάγια νομολογία, τα θεμελιώδη δικαιώματα αποτελούν αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου των οποίων την τήρηση διασφαλίζει ο κοινοτικός δικαστής (βλ., μεταξύ άλλων, γνωμοδότηση 2/94 του Δικαστηρίου, της 28ης Μαρτίου 1996, Συλλογή 1996, σ. I-1759, σκέψη 33, και απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Μαΐου 1997, C-299/95, Kremzow, Συλλογή 1997, σ. I-2629, σκέψη 14). Προς τούτο, το Δικαστήριο και το Πρωτοδικείο εμπνέονται από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, καθώς και από τα στοιχεία που προκύπτουν από τις διεθνείς συμβάσεις περί προστασίας των δικαιωμάτων του ανθρώπου στη σύναψη των οποίων συνέβαλαν ή στις οποίες προσχώρησαν τα κράτη μέλη. Από την άποψη αυτή, η ΕΣΔΑ ενέχει ιδιαίτερη σημασία (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου

1986, 222/84, Johnston, Συλλογή 1986, σ. 1651, σκέψη 18, και προμνησθείσα απόφαση Kremzow, σκέψη 14). Εξάλλου, σύμφωνα με το άρθρο ΣΤ, παράγραφος 2, της Συνθήκης για την Ευρωπαϊκή Ένωση, «η Ένωση σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα, όπως κατοχυρώνονται με την [ΕΣΔΑ] και όπως προκύπτουν από τις κοινές συνταγματικές παραδόσεις των κρατών μελών, ως γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου».

121 Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον, υπό το φως των σκέψεων αυτών, η Επιτροπή παραβίασε τη γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου περί τηρήσεως εύλογης προθεσμίας κατά την έκδοση αποφάσεων μετά το πέρας των διοικητικών διαδικασιών στον τομέα του ανταγωνισμού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 22ας Οκτωβρίου 1997, Τ-213/95 και Τ-18/96, SCK και FNK κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-1739, σκέψη 56).

122 Ωστόσο, η παραβίαση της αρχής αυτής, ακόμα και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένη, δεν θα δικαιολογούσε την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως παρά μόνον αν συνιστούσε επίσης προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Πράγματι, όταν δεν αποδεικνύεται ότι η παρέλευση υπερβολικού χρόνου επηρέασε την ικανότητα των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων να αμυνθούν αποτελεσματικά, η μη τήρηση της αρχής της εύλογης προθεσμίας δεν ασκεί επιρροή επί του κύρους της διοικητικής διαδικασίας και, συνεπώς, δεν μπορεί να θεωρηθεί ως η αιτία της προκλήσεως ζημίας δυναμένης να προβληθεί ενώπιον του κοινοτικού δικαστή στο πλαίσιο αγωγής ασκουμένης δυνάμει των άρθρων 178 και 215, δεύτερο εδάφιο, της Συνθήκης.

123 Εν προκειμένω, η συνολική διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής στην παρούσα υπόθεση ήταν περίπου 62 μήνες. Η περίοδος κατά την οποία ο κοινοτικός δικαστής εξέτασε τη νομιμότητα της αποφάσεως του 1988 καθώς και το κύρος της αποφάσεως του Πρωτοδικείου δεν μπορεί να ληφθεί υπόψη κατά τον προσδιορισμό της διάρκειας της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής.

124 Για να εκτιμηθεί το εύλογον της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, η φάση της διαδικασίας που άρχισε με τους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν τον Νοέμβριο του 1983 στον τομέα του PVC δυνάμει του άρθρου 14 του κανονισμού 17 πρέπει να διακριθεί από τη φάση που άρχισε την ημερομηνία κατά την οποία οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις παρέλαβαν την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Το εύλογον της διάρκειας κάθε μιας από τις δύο αυτές φάσεις θα εκτιμηθεί χωριστά.

125 Η πρώτη περίοδος αποτελείται από τους 52 μήνες που παρήλθαν από τους πρώτους ελέγχους που πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια του Νοεμβρίου 1983 έως την εκ μέρους της Επιτροπής κίνηση της διαδικασίας, τον Μάρτιο του 1988, βάσει του άρθρου 9, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, σε εφαρμογή του άρθρου 3 του ιδίου κανονισμού.

126 Το εύλογον της διάρκειας αυτής της διαδικαστικής φάσεως πρέπει να εκτιμηθεί ενόψει των συγκεκριμένων περιστάσεων κάθε υποθέσεως και, ιδίως, του όλου πλαισίου της, της συμπεριφοράς που επέδειξαν οι εμπλεκόμενοι στη διάρκεια της διαδικασίας, της σημασίας της υποθέσεως για τις διάφορες ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και του βαθμού πολυπλοκότητάς της.

127 Υπό το φως όλων αυτών των στοιχείων του φακέλου, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, στις συγκεκριμένες υποθέσεις που υποβλήθηκαν στον έλεγχό του, η διάρκεια αυτής της διερευνητικής διαδικασίας ήταν εύλογη.

128 Πρέπει, συναφώς, να υπογραμμιστεί η πολυπλοκότητα των πραγματικών περιστατικών που έπρεπε να διευκρινίσει η Επιτροπή λόγω του είδους των επιμάχων συμπεριφορών και της εκτάσεως των συμπεριφορών αυτών στη συγκεκριμένη γεωγραφική αγορά, η οποία καλύπτει ολόκληρη τη ζώνη δραστηριότητας των κυριοτέρων παραγωγών PVC εντός της κοινής αγοράς.

129 Στην πολυπλοκότητα των πραγματικών περιστατικών που έπρεπε να διευκρινιστούν συνέτειναν, επίσης, ο αριθμός και η αλληλεπικάλυψη των εγγράφων που συνέλεξε η Επιτροπή. Τα έγγραφα που συγκεντρώθηκαν κατά τους ελέγχους που διενέργησε η Επιτροπή στα γραφεία πολλών παραγωγών πετροχημικών προϊόντων κατά τη διάρκεια της εξεταζομένης περιόδου και οι απαντήσεις τους στις ερωτήσεις που τους έθεσε η Επιτροπή δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 αποτέλεσαν έναν ιδιαίτερα ογκώδη φάκελο. Επιπλέον, μεταξύ των πολυαριθμοτάτων εγγράφων που συνελέγησαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, η Επιτροπή αναγκάστηκε να ξεχωρίσει αυτά που αφορούσαν τον φάκελο PVC από εκείνα που

αφορούσαν τον παράλληλα δημιουργούμενο φάκελο στον συναφή τομέα του LdPE, το οποίο αποτελούσε, όπως και άλλα θερμοπλαστικά προϊόντα την ίδια εποχή, αντικείμενο έρευνας και διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεων που προσάπτονταν σε επιχειρήσεις πολλές από τις οποίες εμπλέκονται και στην παρούσα διαδικασία. Πρέπει, επίσης, να αναφερθεί ότι ο φάκελος της υποθέσεως που οδήγησε στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως περιείχε, υπό μια πρώτη διοικητική αρίθμηση, μια σειρά εγγράφων που περιελάμβαναν 1 072 σελίδες και, υπό άλλη αρίθμηση, περισσότερες από 5 000 σελίδες, μη συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής.

130 Τέλος, η πολυπλοκότητα των προς διευκρίνιση πραγματικών περιστατικών απέρρεε από τη δυσκολία της αποδείξεως της συμμετοχής των επιχειρήσεων στην προσαπτόμενη σύμπραξη και του αριθμού των εμπλεκομένων επιχειρήσεων. Ως προς το θέμα αυτό, η επίδικη απόφαση αναφέρει ότι «17 επιχειρήσεις συμμετείχαν στην παράβαση κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει (...)» (σημείο 2, δεύτερο εδάφιο, των αιτιολογικών σκέψεων) και ότι η αρχική απόφαση απευθυνόταν σε 14 επιχειρήσεις.

131 Η δεύτερη περίοδος εκτείνεται από την ανακοίνωση των αιτιάσεων έως την έκδοση της αποφάσεως της 27ης Ιουλίου 1994.

132 Η εύλογη διάρκεια αυτής της φάσεως της διαδικασίας πρέπει επίσης να εκτιμηθεί υπό το φως των ανωτέρω (σκέψη 126) αναφερθέντων κριτηρίων και, ειδικότερα, υπό το φως του κριτηρίου της σημασίας της υποθέσεως για τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις. Πράγματι, το κριτήριο αυτό έχει ειδική σημασία για την εκτίμηση του ευλόγου χαρακτήρα αυτής της φάσεως της διαδικασίας διαπιστώσεως παραβάσεως των κανόνων του ανταγωνισμού. Αφενός, η κοινοποίηση της ανακοινώσεως των αιτιάσεων σε διαδικασία αποσκοπούσα στη διαπίστωση παραβάσεως προϋποθέτει την κίνηση της διαδικασίας δυνάμει του άρθρου 3 του κανονισμού 17. Με την κίνηση της διαδικασίας αυτής, η Επιτροπή δηλώνει τη βούλησή της να προβεί στην έκδοση αποφάσεως περί διαπιστώσεως παραβάσεως (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Φεβρουαρίου 1973, 48/72, Brasserie de Haecht, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 355, σκέψη 16). Αφετέρου, μόνον από τον χρόνο της παραλαβής της ανακοινώσεως των αιτιάσεων μια επιχείρηση μπορεί να λάβει γνώση του αντικειμένου της διαδικασίας που κινήθηκε κατ' αυτής και της συμπεριφοράς που της προσάπτει η Επιτροπή. Συνεπώς, οι επιχειρήσεις έχουν ειδικό συμφέρον να διεξα-

γάγει η Επιτροπή τη δεύτερη αυτή φάση της διαδικασίας με ιδιαίτερη επιμέλεια, χωρίς ωστόσο να θίγονται τα δικαιώματα άμυνάς τους.

133 Εν προκειμένω, αυτή η δεύτερη φάση της διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής διήρκεσε δέκα μήνες. Μια τέτοια διάρκεια δεν μπορεί να δικαιολογήσει αιτίαση περί υπερβολικής διάρκειας της διαδικασίας. Πράγματι, οι αιτιάσεις ανακοινώθηκαν στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στις αρχές Απριλίου 1988. Οι επιχειρήσεις απάντησαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων στη διάρκεια του Ιουνίου 1988. Με εξαίρεση τη Shell, η οποία δεν είχε υποβάλει σχετικό αίτημα, από τις 5 έως τις 8 Σεπτεμβρίου και στις 19 Σεπτεμβρίου πραγματοποιήθηκαν ακροάσεις των επιχειρήσεων στις οποίες απευθυνόταν η ανακοίνωση των αιτιάσεων. Την 1η Δεκεμβρίου 1988, η συμβουλευτική επιτροπή συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων γνωμοδότησε επί προσχεδίου αποφάσεως της Επιτροπής και, 20 ημέρες αργότερα, η Επιτροπή εξέδωσε την αρχική απόφαση. Όσον αφορά την επίδικη απόφαση, εκδόθηκε 42 ημέρες μετά τη δημοσίευση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994.

134 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η αρχική απόφαση και, μετά την ακύρωσή της από το Δικαστήριο, η επίδικη απόφαση εκδόθηκαν εντός εύλογης προθεσμίας μετά την ανακοίνωση των αιτιάσεων.

135 Ενόψει των ανωτέρω στοιχείων, το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι η Επιτροπή ενέργησε σύμφωνα με την αρχή της τηρήσεως εύλογης προθεσμίας κατά τη διοικητική διαδικασία που προηγήθηκε της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Συνεπώς, τα δικαιώματα άμυνας των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων δεν εθίγησαν λόγω του διαρρεύσαντος χρόνου.

136 Επομένως, οι λόγοι ακυρώσεως που αντλούνται από την παρέλευση του χρόνου είναι απορριπτέοι.

γ) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από τον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν έκανε χρήση της εξουσίας εκτιμήσως που διαθέτει

Επιχειρήματα των διαδίκων

137 Η Enichem υποστηρίζει ότι, θεωρώντας ότι ήταν υποχρεωμένη να εκδώσει νέα απόφαση, μετά την ακύρωση της αρχικής αποφάσεως από το Δικαστήριο, η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη την έκταση της αρμοδιότητάς της, η οποία, στον τομέα αυτόν, είναι καθαρά διακριτική (προμνησθείσα απόφαση Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής και αποφάσεις του Δικαστηρίου της 26ης Απριλίου 1988, 97/86, 193/86, 99/86 και 215/86, Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1988, σ. 2181, και της 4ης Φεβρουαρίου 1992, C-294/90, British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-493). Συνεπώς, τη νομική βάση υποχρεώσεως προς επανέκδοση της ακυρωθείσας αποφάσεως δεν μπορούν να αποτελέσουν ούτε το άρθρο 176 της Συνθήκης ούτε ο κανονισμός 2988/74.

138 Η LVM και η DSM θεωρούν ότι η Επιτροπή διεθέτει μεν διακριτική εξουσία προς διερεύνηση και δίωξη των παραβάσεων των κανόνων του ανταγωνισμού, η εξουσία, ωστόσο, αυτή πρέπει να ασκείται εντός των ορίων του κοινοτικού δικαίου και, ειδικότερα, της αρχής της αναλογικότητας. Η αναλογικότητα πρέπει να εκτιμάται ενόψει του σκοπού που επιδιώκεται κατά την έκδοση της πράξεως και ενόψει των μέσων που χρησιμοποιούνται προς επίτευξη του σκοπού αυτού.

139 Όμως, πρώτον, ο σκοπός που επιδιώχθηκε με την έκδοση της επίδικης αποφάσεως δεν ήταν η διαφύλαξη του ανταγωνισμού στον τομέα του PVC, αλλά, όπως φαίνεται από την έλλειψη προδικασίας, η εξουδετέρωση των αποτελεσμάτων της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, με την οποία κολάσθηκε η πρακτική της Επιτροπής. Έτσι, δεν αποδείχθηκαν η αναγκαιότητα και η σκοπιμότητα της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, την οποία δεν επέβαλλε η εν λόγω απόφαση του Δικαστηρίου. Ο πράγματι επιδιωκόμενος σκοπός δεν δικαιολογούσε την επιβολή προστίμου ή, εν πάση περιπτώσει, τόσο υψηλού προστίμου.

140 Δεύτερον, αν υποτεθεί ότι η επίδικη απόφαση σκοπεί στην προστασία του ανταγωνισμού, παραμένει παράνομη, καθόσον, ελλείψει προκαταρκτικής έρευνας, συνιστά δυσανάλογο προς επίτευξη του σκοπού αυτού μέσο.

141 Συνεπώς, στην Επιτροπή εναπόκειται να αποδείξει την αναγκαιότητα και τη σκοπιμότητα της επεμβάσεώς της. Όμως, εν προκειμένω, η επίδικη απόφαση δεν θίγει το ζήτημα αυτό, κατά παράβαση του άρθρου 190 της Συνθήκης.

142 Η Montedison υποστηρίζει ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε κατά κατάχρηση εξουσίας, καθόσον η έκδοσή της οφείλεται απλώς στην έμμονη τιμωρητική διάθεση και το πείσμα ορισμένων υπαλλήλων της Επιτροπής.

143 Απαντώντας στην αιτίαση της Enichem, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, δυνάμει της διακριστικής εξουσίας της, μπορεί να αποφασίσει να μην ενεργήσει (απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, T-24/90, Automec κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-2223). Αντιθέτως, μια επιχείρηση δεν μπορεί να της προσάψει ότι έκανε χρήση των εξουσιών της (απόφαση του Πρωτοδικείου της 14ης Ιουλίου 1994, T-77/92, Parker Pen κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-549, σκέψεις 64 και 65).

144 Στην προκειμένη περίπτωση, δεν θα ήταν λογικό η Επιτροπή, η οποία είχε ασκήσει τη διακριτική εξουσία της όταν εξέδωσε την απόφαση του 1988, να παραιτηθεί από την άσκηση των εξουσιών της, εφόσον οι παρατυπίες που κολάσθηκαν με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 αφορούσαν την ύστατη φάση της εκδόσεως της αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 28). Επιπλέον, η επιβολή προστίμου αποτελεί, αυτή καθαυτήν, στοιχείο ικανό να δικαιολογήσει την έκδοση αποφάσεως, ακόμα και όταν οι ενδιαφερόμενοι έχουν ήδη θέσει τέρμα στην παράβαση. Εξάλλου, κατά την Επιτροπή, δεν τίθεται εν προκειμένω θέμα εφαρμογής των διατάξεων του άρθρου 176 της Συνθήκης.

145 Απαντώντας στον λόγο ακυρώσεως που προβάλλουν η LVM και η DSM, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, εκδίδοντας την επίδικη απόφαση, απέδειξε ότι μεριμνά για την

εφαρμογή των κανόνων του ανταγωνισμού, τηρώντας την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 και τον κανονισμό 2988/74. Εφόσον τα επιβληθέντα πρόστιμα είναι όμοια με εκείνα που περιλαμβάνονταν στην απόφαση του 1988, η Επιτροπή δεν μπορεί να κατηγορηθεί ότι παραβίασε την αρχή της αναλογικότητας.

146 Όσον αφορά, ειδικότερα, την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή θεωρεί ότι, λαμβανομένης υπόψη της αποστολής που της αναθέτει το άρθρο 155 της Συνθήκης, δεν είναι υποχρεωμένη να αιτιολογεί τη σκοπιμότητα της επεμβάσεώς της.

147 Τέλος, η Επιτροπή παρατηρεί ότι η Montedison δεν προβάλλει αντικειμενικά, ακριβή και συγκλίνοντα στοιχεία ικανά να αποδείξουν την ύπαρξη καταχρήσεως εξουσίας (προμνησθείσα απόφαση Automec κατά Επιτροπής, σκέψη 105, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 19ης Μαΐου 1994, T-465/93, Consorzio gruppo di azione locale «Murgia Messapica» κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-61, σκέψη 66).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

148 Η έκταση των υποχρεώσεων της Επιτροπής στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού πρέπει να εξετάζεται με γνώμονα το άρθρο 89, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το οποίο, στον τομέα αυτόν, αποτελεί ειδική έκφραση της γενικής αποστολής επιβλέψεως που αναθέτει στην Επιτροπή το άρθρο 155 της Συνθήκης.

149 Η αποστολή επιβλέψεως που της έχει ανατεθεί στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού περιλαμβάνει το έργο της διώξεως και καταστολής των ατομικών παραβάσεων, περιλαμβάνει όμως, επίσης, και το καθήκον ασκήσεως μιας γενικής πολιτικής με στόχο την εφαρμογή στον τομέα του ανταγωνισμού των αρχών που καθορίζονται στη Συνθήκη και τον προσανατολισμό της συμπεριφοράς των επιχειρήσων προς αυτή την κατεύθυνση (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Ιουνίου 1983, 100/80, 101/80, 102/80 και 103/80, Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1825, σκέψη 105).

150 Επιπλέον, το άρθρο 85 της Συνθήκης αποτελεί έκφραση του γενικού σκοπού που ορίζει στην Επιτροπή το άρθρο 3, στοιχείο ζ', της Συνθήκης, ήτοι την εγκαθίδρυση καθεστώτος που να εξασφαλίζει ανόθευτο ανταγωνισμό εντός της κοινής αγοράς (βλ., υπό το αυτό πνεύμα, απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1979, 85/76, Hoffmann-La Roche, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 215, σκέψη 38).

151 Ενόψει αυτού του γενικού σκοπού και της αποστολής που έχει αναταθεί στην Επιτροπή, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, μετά την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994 με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του 1988, η Επιτροπή δεν ήταν μεν υποχρεωμένη να εκδώσει την επίδικη απόφαση προς διαπίστωση των καταγγελθεισών συμπεριφορών που έθιγαν τον ανταγωνισμό, δεν εμποδιζόταν, ωστόσο, να το πράξει, καθόσον, κατά την άσκηση της διακριτικής εξουσίας που της αναγνωρίζεται, αφενός, δεν προσέβαλε το δεδικασμένο (ανωτέρω σκέψεις 77 έως 85) και, αφετέρου, δεν δίωξε ούτε τιμώρησε τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις για θίγουσες τον ανταγωνισμό συμπεριφορές ως προς τις οποίες το Πρωτοδικείο, ή το Δικαστήριο είχε ήδη κρίνει ότι αποδείχθηκαν, ή δεν αποδείχθηκαν, από την Επιτροπή όσον αφορά τις επιχειρήσεις αυτές (ανωτέρω σκέψεις 95 έως 99).

152 Επομένως, στην Επιτροπή εναπέκειτο να εκτιμήσει, με γνώμονα την αποστολή που της αναθέτει η Συνθήκη, κατά πόσον έπρεπε να εκδώσει την επίδικη απόφαση.

153 Όσον αφορά τα επιχειρήματα που προβάλλουν η LVM και η DSM (ανωτέρω σκέψεις 138 και 139) προς στήριξη του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι με τα επιχειρήματα αυτά υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή ενέργησε κατά κατάχρηση εξουσίας εκδίδοντας την επίδικη απόφαση, όπως ρητώς υποστηρίζει η Montedison.

154 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι μια απόφαση έχει εκδοθεί κατά κατάχρηση εξουσίας αν, βάσει αντικειμενικών, προσφόρων και συγκλινουσών ενδείξεων, φαίνεται ότι εκδόθηκε με αποκλειστικό ή, τουλάχιστον, πρωταρχικό σκοπό άλλον από τον αναφερόμενο ή με σκοπό την καταστρατήγηση μιας διαδικασίας που προβλέπεται ειδικά από τη Συνθήκη για την αντιμετώπιση των συγκεκριμένων περιστάσεων

(αποφάσεις του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1996, C-84/94, Ηνωμένο Βασίλειο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1996, σ. I-5755, σκέψη 69, και της 25ης Ιουνίου 1997, C-285/94, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-3519, σκέψη 52).

155 Εφόσον η LVM, η DSM και η Montedison δεν προέβαλαν καμία από τις ως άνω ενδείξεις, η αιτίαση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

156 Όσον αφορά το επιχείρημα της LVM και της DSM ότι η επίδικη απόφαση συνιστά δυσανάλογο μέσο για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας του ανταγωνισμού εφόσον δεν προηγήθηκε έρευνα, αυτό αποτελεί ζήτημα το οποίο θα εξεταστεί όταν εκτιμηθεί το νόμιμο της διαδικασίας εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως (βλ. κατωτέρω σκέψη 269).

157 Όσον αφορά, τέλος, την έλλειψη αιτιολογίας από την οποία φέρεται ότι πάσχει η επίδικη απόφαση όσον αφορά την αναγκαιότητα και την αναλογικότητα της επεμβάσεως της Επιτροπής, αρκεί η παρατήρηση ότι η πρώτη αιτιολογική σκέψη της επίδικης αποφάσεως αναφέρεται στη «Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», πράγμα το οποίο, σιωπηρώς αλλά αναγκαστικώς, συνιστά τυπική αναφορά στην αποστολή που έχει ανατεθεί στην Επιτροπή.

158 Ενόψει των ανωτέρω, πρέπει να απορριφθούν οι λόγοι ακυρώσεως που αντλούνται από τον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν έκανε χρήση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει.

2. Επί της εκτάσεως εφαρμογής της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ς Ιουνίου 1994

α) Επί των αιτιάσεων που αντλούνται από το erga omnes αποτέλεσμα της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ς Ιουνίου 1994

Επιχειρήματα των διαδίκων

159 Η Elf Atochem, η BASF και η SAV υποστηρίζουν ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988, την οποία αποφάσισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, παρήγαγε αποτέλεσμα erga omnes και συνιστά, συνεπώς, νέα έννομη κατάσταση έναντι όλων των εμπλεκομένων (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Φεβρουαρίου 1955, 3/54, Assider κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 9), συμπεριλαμβανομένων και εκείνων που δεν είχαν ασκήσει εγκαίρως προσφυγή.

160 Η SAV παρατηρεί συναφώς ότι βρίσκεται σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση προς τη Solvay και τη Norsk Hydro, που δεν αποτελούν αποδέκτες της επίδικης αποφάσεως και έναντι των οποίων η απόφαση του 1988 δεν παράγει πλέον κανένα αποτέλεσμα, λόγω της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994.

161 Ομοίως, η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της απαγορεύσεως των διακρίσεων, καθόσον με το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως διαπιστώνεται παράβαση διαπραχθείσα από όλους τους παραγωγούς PVC, τους οποίους η επίδικη απόφαση θέτει, συνεπώς, σε παρόμοια θέση, ενώ τα άρθρα 2 έως 4, τα οποία καθορίζουν τις κυρώσεις, εξαιρούν ρητώς τη Norsk Hydro και τη Solvay.

162 Η Επιτροπή δεν μπορεί να δικαιολογηθεί προβάλλοντας ότι η απόφαση του 1988 ισχύει έναντι των δύο αυτών επιχειρήσεων, καθόσον, σύμφωνα με το άρθρο 174 της Συνθήκης, η πράξη που ακυρώνεται πρέπει να θεωρείται «ανύπαρκτη» και οι διάδικοι βρίσκονται στην προηγούμενη κατάστασή τους (απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1971, 22/70, Επιτροπή κατά Συμβουλίου, Συλλογή τόμος 1969-

1971, σ. 729, σκέψη 60). Η ακύρωση παράγει επίσης αποτέλεσμα erga omnes· το άρθρο 174 της Συνθήκης ουδόλως περιορίζει το αποτέλεσμα της ακυρώσεως μεταξύ των επιχειρήσεων που άσκησαν εγκύρως προσφυγή κατά της πράξεως. Εξάλλου, αν η απόφαση δεσμεύει όλους τους αποδέκτες της σύμφωνα με το άρθρο 189 της Συνθήκης ΕΚ, η ακυρότητά της ισχύει αναγκαστικά έναντι όλων.

163 Επιπλέον, αν γίνουν δεκτές οι θέσεις της Επιτροπής, η προβαλλόμενη διάκριση θα παρατηρηθεί και σε επίπεδο εκτελέσεως· ενώ η επίδικη απόφαση μπορεί να εκτελεστεί έναντι των αποδεκτών της, η απόφαση του 1988 δεν θα είναι πλέον εκτελεστή έναντι των Solvay και Norsk Hydro. Οι επιχειρήσεις αυτές, καίτοι βρίσκονται σε κατάσταση συγκρίσιμη με αυτή των λοιπών επιχειρήσεων, θα αποφύγουν κάθε κύρωση.

164 Η Επιτροπή αναφέρει ότι η απόφαση του 1988 αποτελούσε δέσμη ατομικών αποφάσεων. Εφόσον η Solvay δεν άσκησε προσφυγή κατά την αποφάσεως αυτής, η δε Norsk Hydro δεν άσκησε την προσφυγή της εμπροθέσμως, η απόφαση του 1988 κατέστη οριστική έναντι των επιχειρήσεων αυτών (βλ., μεταξύ άλλων, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 17ης Νοεμβρίου 1965, 20/65, Collotti κατά Δικαστηρίου, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 171, της 14ης Δεκεμβρίου 1965, 52/64, Pfloeschner κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 217, και της 14ης Ιουνίου 1988, 161/87, Muysers και Tülp κατά Ελεγκτικού Συνεδρίου, Συλλογή 1988, σκέψεις 9 και 10).

165 Η Επιτροπή διευκρινίζει ότι ζήτημα αποτελέσματος erga omnes των ακυρωτικών δικαστικών αποφάσεων, το οποίο αφορά την ακύρωση των κανονιστικών πράξεων που επηρεάζουν την εν γένει έννομη τάξη, δεν τίθεται εν προκειμένω· συγκεκριμένα, η ισχύς μιας δικαστικής αποφάσεως ακυρώνουσας ατομική πράξη δεν μπορεί παρά να είναι σχετική.

166 Τέλος, ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλουν η LVM καί η DSM και ο οποίος αντλείται από την παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων είναι, κατά την Επιτροπή, απαράδεκτος, καθόσον η θέση της Solvay και της Norsk Hydro

δεν θα μπορούσε να βλάψει τα συμφέροντα των δύο αυτών προσφευγουσών. Η Επιτροπή θεωρεί, εξάλλου, ότι αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι αβάσιμος, καθόσον στις Solvay και Norsk Hydro εξακολουθεί να έχει εφαρμογή η απφαση του 1988.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

167 Η απόφαση του 1988, καίτοι συντάχθηκε και δημοσιεύθηκε ως μία απόφαση, πρέπει να θεωρηθεί ως δέσμη ατομικών αποφάσεων με τις οποίες διαπιστώνεται, για κάθε μία από τις επιχειρήσεις στις οποίες απευθύνεται, η παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 που διαπιστώθηκε εις βάρος της και της επιβάλλεται πρόστιμο. Επομένως, η Επιτροπή είχε τη δυνατότητα, εάν το είχε θελήσει, να λάβει τυπικώς πλείονες χωριστές ατομικές αποφάσεις διαπιστώνουσες τις εν λόγω παραβάσεις του άρθρου 85 της Συνθήκης.

168 Κατά το άρθρο 189 της Συνθήκης, κάθε μία από τις ατομικές αυτές αποφάσεις που αποτελεί τμήμα της αποφάσεως του 1988 δεσμεύει ως προς όλα τα μέρη της τους αποδέκτες που ορίζει. Αν κάποιος αποδέκτης δεν άσκησε, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης, προσφυγή ακυρώσεως κατά της αποφάσεως του 1988, η απόφαση αυτή παραμένει έναντι αυτού ισχυρή και δεσμευτική (βλ., υπό την αυτή έννοια, την απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Μαρτίου 1994, C-188/92, TWD Textilwerke Deggendorf, Συλλογή 1994, σ. I-833, σκέψη 13).

169 Συνεπώς, αν κάποιος αποδέκτης αποφασίσει να ασκήσει προσφυγή ακυρώσεως, ο κοινοτικός δικαστής επιλαμβάνεται εκείνων μόνον των στοιχείων της αποφάσεως που τον αφορούν. Αντιθέτως, τα στοιχεία της αποφάσεως που αφορούν άλλους αποδέκτες και τα οποία δεν προσβλήθηκαν δεν περιλαμβάνονται στο αντικείμενο της διαφοράς την οποία καλείται να επιλύσει ο κοινοτικός δικαστής.

170 Ο κοινοτικός δικαστής, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως, μπορεί να αποφανθεί μόνον επί του αντικειμένου της διαφοράς που οι διάδικοι υπέβαλαν στην κρίση του.

Κατά συνέπεια, η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε μόνον ως προς τα μέρη της που αφορούν τους αποδέκτες εκείνους των οποίων ευδοκίμησε η ενώπιον του κοινοτικού δικαστή προσφυγή.

171 Το σημείο 2 του διατακτικού της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 συνεπάγεται, επομένως, την ακύρωση της αποφάσεως του 1988 μόνο κατά το μέτρο που η απόφαση αυτή αφορά τους διαδίκους οι οποίοι δικαιώθηκαν ενώπιον του Δικαστηρίου.

172 Εξάλλου, η νομολογία που επικαλούνται οι προσφεύγουσες προς στήριξη της απόψεώς τους ότι η απόφαση παράγει αποτέλεσμα erga omnes δεν έχει σχέση με την παρούσα υπόθεση, δεδομένου ότι η προμνησθείσα απόφαση Assider κατά Ανωτάτης Αρχής αφορά το αποτέλεσμα δικαστικής αποφάσεως περί ακυρώσεως μιας γενικής αποφάσεως εκδοθείσας στο πλαίσιο της Συνθήκης ΕΚΑΧ και όχι, όπως εν προκειμένω, μιας δέσμης ατομικών αποφάσεων.

173 Από τα ανωτέρω συνάγεται ότι η Επιτροπή ουδόλως προέβη σε διάκριση εις βάρος των προσφευγουσών μη μνημονεύοντας τις επιχειρήσεις Solvay και Norsk Hydro στα άρθρα του διατακτικού της επίδικης αποφάσεως. Πράγματι, για να μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή ότι προέβη σε δυσμενή διάκριση, θα πρέπει να έχει αντιμετωπίσει με διαφορετικό τρόπο όμοιες καταστάσεις, ζημιώνοντας ορισμένους επιχειρηματίες σε σχέση με άλλους, χωρίς η διαφορετική αυτή μεταχείριση να δικαιολογείται από την ύπαρξη σχετικά σημαντικών αντικειμενικών διαφορών (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιανουαρίου 1985, 250/83, Finsider κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 131, σκέψη 8). Όμως, στην υπό κρίση περίπτωση, αρκεί η διαπίστωση ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, οι εν λόγω προσφεύγουσες, αφενός, και η Norsk Hydro και η Solvay, αφετέρου, δεν βρίσκονται σε όμοια κατάσταση, καθόσον η απόφαση του 1988 δεν ακυρώθηκε όσον αφορά τις δύο τελευταίες αυτές επιχειρήσεις. Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, ανέφερε ότι η Norsk Hydro και η Solvay είχαν καταβάλει τα πρόστιμα που τους είχε επιβάλει, οπότε οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να ισχυριστούν ότι βρίσκονται σε δυσμενέστερη θέση σε σχέση προς τη θέση των δύο αυτών επιχειρήσεων.

174 Ενόψει των ανωτέρω, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 από

το Δικαστήριο δεν παρήγαγε αποτέλεσμα erga omnes και ότι ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων πρέπει να απορριφθί ως αβάσιμος.

β) Επί των αιτιάσεων που αντλούνται από την ακυρότητα των διαδικαστικών πράξεων που προηγήθηκαν της εκδόσεως της επί>ικης αποφάσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

175 Η Elf Atochem και η BASF υποστηρίζουν ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 παρήγαγε αποτέλεσμα ex tunc. Από αυτό συνάγουν ότι η επίδικη απόφαση, η οποία διακρίνεται της αποφάσεως του 1988, δεν μπορούσε, εν πάση περιπτώσει, να εκδοθεί παρά μόνο μετά από νέα διοικητική διαδικασία.

176 Η Wacker, η Hoechst και η Hüls θεωρούν ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 από το Δικαστήριο, θέτοντας τέρμα στη διοικητική διαδικασία, κατέστησε την κατ' αντιμωλία διεξαχθείσα διοικητική διαδικασία, ήτοι από την ανακοίνωση των αιτιάσεων και μετά, παράτυπη στο σύνολό της (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 41/69, ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 397, σκέψεις 48 έως 52, και της 25ης Οκτωβρίου 1983,107/82, AEG κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3151, σκέψη 30· απόφαση του Πρωτοδικείου της 18ης Δεκεμβρίου 1992, Τ-10/92, Τ-11/92, Τ-12/92 και Τ-15/92, Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-2667, σκέψη 47, και προμνησθείσα απόφαση

ΤΙΧ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 83). Συγκεκριμένα, η κατ' αντιμωλία διαδικασία ενώπιον της Επιτροπής και η τελική απόφαση αποτελούν ενιαία διοικητική διαδικασία. Συνεπώς, η επίδικη απόφαση είναι παράνομη, καθόσον η Επιτροπή δεν κίνησε, προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση, νέα διοικητική διαδικασία. Προς στήριξη της θέσεως αυτής, η Wacker και η Hoecht παρατηρούν ότι οι πράξεις διοικητικής διαδικασίας που διεξάγεται δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 δεν αποτελούν παρά προπαρασκευαστικές πράξεις, το νομότυπο των οποίων δεν μπορεί να εκτιμηθεί παρά στο πλαίσιο του ελέγχου της τελικής αποφάσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Νοεμβρίου 1981, 60/81, IBM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1981, σ. 2639, σκέψεις 9 επ., και διάταξη του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 1986, 142/84 και 156/84, BAT και Reynolds κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 1899, σκέψεις 13 επ.).

177 Η Wacker, η Hoechst και η Hüls συνάγουν ότι, για να εκδώσει νέα απόφαση μετά την ακύρωση, η Επιτροπή όφειλε να κινήσει νέα κατ' αντιμωλία διοικητική διαδικασία (προμνησθείσα απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής) και να τηρήσει τον προβλεπόμενο ουσιώδη τύπο.

178 Η Wacker και η Hoechst υπογραμμίζουν, επιπλέον, ότι κανένα στοιχείο του διατακτικού ή του σκεπτικού της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι το Δικαστήριο θέλησε να αποστεί των αρχών αυτών και να διατηρήσει σε ισχύ, μέχρι του σημείου της διαπιστωθείσας παρατυπίας, τη διοικητική διαδικασία που είχε διεξαχθεί για την έκδοση της αποφάσεως του 1988 (απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Μαρτίου 1979, 92/78, Simmenthal κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 407, σκέψεις 106 έως 109). Τέλος, οι προσφεύγουσες αυτές διευκρινίζουν ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει δικαίωμα τακτοποιήσεως των παραβάσεων ουσιώδους τύπου (απόφαση του Δικαστηρίου της 7ης Φεβρουαρίου 1979, 15/76 και 16/76, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1979/I, σ. 141, σκέψεις 7 έως 11· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J.-P. Warner στην υπόθεση 30/78, Distillers Company κατά Επιτροπής, απόφαση του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1980, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 465, 476, συγκεκριμένα σ. 507 επ.).

179 Η Enichem υποστηρίζει ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 κατέστησε ανύπαρκτες τις προ της εκδόσεώς της διαδικαστικές πράξεις, οι οποίες έχουν, ως προς την απόφαση, απλώς παρακολουθηματικό χαρακτήρα. Συγκεκριμένα, οι πράξεις αυτές δεν έχουν καμία αυτοτελή σημασία· εξάλλου, δεν μπορούν, αυτές καθαυτές, να

προσβληθούν με προσφυγή ακυρώσεως (προμνησθείσες αποφάσεις IBM κατά Επιτροπής και Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής).

180 Τέλος, η Montedison υποστηρίζει ότι μια επιχείρηση που καταδικάζεται σε πρόστιμο έχει δικαίωμα να απαιτήσει τη διεξαγωγή προκαταρκτικής διαδικασίας. Συνεπώς, είναι ανακριβής ο ισχυρισμός ότι τα στάδια της διαδικασίας που προηγήθηκαν του σταδίου στο οποίο σημειώθηκε παρατυπία παραμένουν έγκυρα για την έκδοση νέας πράξεως, ιδίως όταν η διοικητική διαδικασία αποσκοπεί στην προστασία του δικαιώματος σε κατ' αντιμωλία συζήτηση και των δικαιωμάτων άμυνας της ενδιαφερομένης επιχειρήσεως. Οι διάφορες φάσεις της διαδικασίας συνιστούν αναγκαία στάδια τα οποία η Επιτροπή οφείλει να τηρήσει προκειμένου να επιβάλει πρόστιμο (προμνησθείσα απόφαση IBM κατά Επιτροπής, σκέψη 17).

181 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι, προκειμένου να συμμορφωθεί προς ακυρωτική δικαστική απόφαση, το όργανο το οποίο αφορά η απόφαση υποχρεούται να σεβαστεί όχι μόνο το διατακτικό της αποφάσεως, αλλά και το σκεπτικό που οδήγησε στο διατακτικό αυτό και που συνιστά το αναγκαίο του στήριγμα (προμνησθείσα απόφαση Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπή, σκέψη 27). Εν προκειμένω, ο μοναδικός λόγος ακυρώσεως της αποφάσεως του 1988 ήταν η παράβαση του άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, όπως αυτός ίσχυε την εποχή εκείνη, το οποίο αφορά την κύρωση των πράξεων (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, σκέψεις 76 έως 78). Κατά συνέπεια, με την απόφαση του Δικαστηρίου δεν επηρεάστηκε η προηγούμενη διοικητική διαδικασία ούτε αμφισβητήθηκε το κύρος της.

182 Όμως, σύμφωνα με το αρθρο 176 της Συνθήκης, η εκτέλεση δικαστικής αποφάσεως συνεπάγεται την αποκατάσταση της καταστάσεως όπως ήταν πριν από την επέλευση των περιστάσεων που αποδοκίμασε το Δικαστήριο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 15ης Ιουλίου 1993, T-17/90, T-28/90 και T-17/92, Camara Alloisio κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-841, σκέψη 79). Συνεπώς, η Επιτροπή είχε δικαίωμα να εκδώσει νέα απόφαση τηρώντας τον τύπο που είχε παραβιασθεί (απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Νοεμβρίου 1990, C-331/88, Fedesa κ.λπ., Συλλογή 1990, σ. I-4023, σκέψη 34· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J. Mischo στην ίδια υπόθεση, Συλλογή 1990, σ. 4042, σημείο 57, και προμνησθείσα απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροής, σκέψη 47).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

183 Το σημείο 2 του διατακτικού της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 έχι ως εξής:

«[Το Δικαστήριο] [α]κυρώνει την απόφαση 89/190/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/31.865, PVC).»

184 Για τον καθορισμό του περιεχομένου της δικαστικής αποφάσεως με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του 1988, επιβάλλεται να ληφθεί υπόψη το σκεπτικό της αποφάσεως αυτής. Πράγματι, με το σκεπτικό αυτό, αφενός, εντοπίζεται η ακριβής διάταξη που θεωρείται παράνομη και, αφετέρου, εκτίθενται οι ακριβείς λόγοι της παρανομίας που διαπιστώνεται με το διατακτικό (προμνησθείσα απόφαση Αστερίς κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 27· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 5ης Ιουνίου 1992, T-26/90, Finsider κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-1789, σκέψη 53, και του Δικαστηρίου της 12ης Νοεμβρίου 1998, C-415/96, Ισπανία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1998, σ. I-6993, σκέψη 31).

185 Συναφώς, από το διατακτικό της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 προκύπτει ότι η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε διότι δεν είχε κυρωθεί σύμφωνα με το τότε ισχύον άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής.

186 Πράγματι, το Δικαστήριο, αφού δήλωσε ότι η Επιτροπή έχει υποχρέωση, μεταξύ άλλων, να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα ώστε να είναι δυνατός ο μετά βεβαιότητας προσδιορισμός του πλήρους κειμένου των πράξεων που εκδίδει το σώμα της Επιτροπής (σκέψη 73), υπενθύμισε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του τότε ισχύοντος εσωτερικού κανονισμού,«[ο]ι πράξεις που εγκρίνονται από την Επιτροπή, σε σύνοδο ή δια της εγγράφου διαδικασίας, κυρώνονται στην ή στις

γλώσσες στις οποίες το κείμενό τους είναι αυθεντικό, δια των υπογραφών του προέδρου και του γενικού γραμματέα» (σκέψη 74).

187 Στη συνέχεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι «[η] κύρωση των πράξεων που προβλέπεται στο εν λόγω άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, όχι μόνο δεν αποτελεί τυπική απλώς διαδικασία που αποσκοπεί στην εξασφάλιση της μνήμης της Επιτροπής, όπως η ίδια ισχυρίζεται, αλλά έχει ως στόχο την προστασία της ασφάλειας δικαίου παγιώνοντας το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια στις γλώσσες που είναι αυθεντικό. Επιτρέπει επομένως να εξακριβωθεί, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, αν τα κοινοποιηθέντα ή δημοσιευθέντα κείμενα ανταποκρίνονται πλήρως προς το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια και, συγχρόνως, προς τη βούληση του συντάκτη τους.» (σκέψη 75). Συνεπώς, «η κύρωση των πράξεων, η οποία προβλέπεται από το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, αποτελεί ουσιώδη τύπο υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης (...), κατά της παραβάσεως του οποίου χωρεί προσφυγή ακυρώσεως» (σκέψη 76).

188 Το Δικαστήριο, διαπιστώνοντας ότι η Επιτροπή δεν αμφισβητούσε ότι είχε παραλείψει να προβεί στην κύρωση της επίδικης αποφάσεως σύμφωνα με τους όρους που προβλέπουν οι διατάξεις του εσωτερικού κανονισμού της, κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η απόφαση του 1988 έπρεπε να ακυρωθεί «για παράβαση ουσιώδους τύπου, χωρίς να είναι απαραίτητο να εξετασθούν οι λοιποί λόγοι ακυρώσεως των προσφευγουσών» (σκέψη 78).

189 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε λόγω διαδικαστικού ελαττώματος που αφορούσε αποκλειστικά τον τρόπο της οριστικοποιήσεώς της από την Επιτροπή. Εφόσον το διαπιστωθέν διαδικαστικό ελάττωμα εμφιλοχώρησε στο τελευταίο στάδιο της διαδικασίας εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, η ακύρωση δεν επηρέασε το κύρος των προπαρασκευαστικών της αποφάσεως αυτής μέτρων που προηγήθηκαν του σταδίου κατά το οποίο διαπιστώθηκε το ελάττωμα αυτό (βλ., υπό το αυτό πνεύμα, προμνησθείσες αποφάσεις Fedesa κ.λπ., σκέψη 34, και Ισπανία κατά Επιτροπής, σκέψη 32).

190 Το συμπέρασμα αυτό δεν αναιρείται από την επιχειρηματολογία ορισμένων προσφευγουσών, σύμφωνα με την οποία η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 κατέστησε

αναγκαστικά ανύπαρκτες τις προγενέστερες της αποφάσεως αυτής διαδικαστικές πράξεις, λόγω του αναποσπάστου των πράξεων αυτών από την τελική απόφαση. Πράγματι, το γεγονός ότι τα μέτρα σαφώς προπαρασκευαστικού χαρακτήρος δεν δύνανται να αποτελέσουν, αυτά καθαυτά, αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως (προμνησθείσα απόφαση IBM κατά Επιτροπής, σκέψη 12) εξηγείται από το ότι δεν υφίσταται οριστικώς καθορισμένη θέση της Επιτροπής. Συνεπώς, δεν έχει ως συνέπεια την αμφισβήτηση του κύρους των μέτρων αυτών όταν η τελική πράξη ακυρώνεται λόγω διαδικαστικού ελαττώματος το οποίο εμφιλοχώρησε, όπως εν προκειμένω, σε μεταγενέστερο των μέτρων αυτών στάδιο.

191 Το ανωτέρω συμπέρασμα δεν αναιρείται ούτε από την επιχειρηματολογία που αντλείται από την προμνησθείσα απόφαση Cimenteries CBR κ.λπ. κατά Επιτροπής. Στις υποθέσεις στο πλαίσιο των οποίων εκδόθηκε η απόφαση εκείνη, το Πρωτοδικείο έκρινε απαράδεκτες, λόγω ελλείψεως πράξεως δυναμένης να προσβληθεί, τις προσφυγές που είχαν ασκήσει οι προσφεύγουσες, μεταξύ άλλων, κατά της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή είχε αρνηθεί να τους επιτρέψει την πρόσβαση στο σύνολο των εγγράφων του φακέλου της. Στο πλαίσιο της εκτιμήσεώς του, το Πρωτοδικείο ανάφερε ότι αν, καθ' υπόθεση, «έπρεπε να αναγνωρίσει, στο πλαίσιο προσφυγής κατά αποφάσεως περατώνουσας τη διαδικασία, την ύπαρξη δικαιώματος πλήρους προσβάσεως στον φάκελο το οποίο είχε προσβληθεί και, ως εκ τούτου, να ακυρώσει την τελική απόφαση της Επιτροπής για προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας, όλη η διαδικασία θα ήταν πλημμελής» (σκέψη 47).

192 Η αναφορά αυτή σε «όλη [τ]η διαδικασία» δεν μπορεί να ερμηνευθεί χωριστά από την επόμενη φράση του σκεπτικού της αποφάσεως, σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή μπορούσε να κινήσει εκ νέου διαδικασία «παρέχουσα στις οικείες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων τη δυνατότητα να γνωστοποιήσουν εκ νέου την άποψή τους ως προς τις αιτιάσεις που έγιναν δεκτές εις βάρος τους υπό το φως του συνόλου των νέων στοιχείων στα οποία έπρεπε να έχουν πρόσβαση» (σκέψη 47). Όμως, από το ίδιο το κείμενο της εκτιμήσεως αυτής προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο δεν έκρινε ότι μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

193 Υπό το φως των προεκτεθέντων, πρέπει να συναχθεί ότι το κύρος των προπαρασκευαστικών πράξεων που προηγήθηκαν της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 δεν εθίγη με την ακύρωση της αποφάσεως αυτής από το Δικαστήριο. Κατά συνέπεια, οι αιτιάσεις που αντλούνται από το ανίσχυρο των πράξεων αυτών πρέπει να απορριφθούν ως αβάσιμες.

3. Επί του τρόπου εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, μετά την ακύρωση της αποφσεως του 1988.

Συνοπτική έκθεση της επιχειρηματολογίας των προσφευγουσών

194 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, κατ' ουσίαν, ότι, ακόμα και αν το διαπιστωθέν ελάττωμα εμφιλοχώρησε στο ύστατο στάδιο της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, η αποκατάσταση του ελαττώματος αυτού εκ μέρους της Επιτροπής επέβαλλε την τήρηση ορισμένων διαδικαστικών εγγυήσεων πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως.

195 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση είναι νέα απόφαση σε σχέση προς αυτή του 1988, καθόσον η τελευταία ακυρώθηκε. Το γεγονός αυτό και μόνον επέβαλλε την κίνηση νέας διοικητικής διαδικασίας για την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Ορισμένες προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι αυτή η διοικητική διαδικασία έπρεπε να επαναληφθεί στο σύνολό της, ενώ άλλες θεωρούν ότι έπρεπε να επαναληφθούν ορισμένα στάδια της διαδικασίας αυτής. Γενικώς, κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή προσέβαλε το δικαίωμα των προσφευγουσών να ακουσθούν.

— Όσον αφορά τα διαδικαστικά στάδια που προβλέπονται από το παράγωγο δίκαιο

196 Η LVM, η Elf Atochem, η BASF, η Shell, η DSM, η SAV, η Montedison, η ICI και η Hüls υποστηρίζουν ότι δεν μπόρεσαν να εκθέσουν την άποψή τους σύμφωνα με τις διατάξεις των κανονισμών 17 και 99/63, οι οποίες αποτελούν έκφραση της θεμελιώδους αρχής του κοινοτικού δικαίου περί των δικαιωμάτων άμυνας, η οποία ισχύει ακόμα και εν απουσία ειδικής νομοθεσίας (προμνησθείσες αποφάσεις του Δικαστηρίου Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής, British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής, Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, σκέψη 9, απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Οκτωβρίου 1980, 209/78 έως 215/78 και 218/78, Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/III, σ. 207, σκέψη 81, προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 9 και 10, και απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Νοεμβρίου 1983, 322/81, Michelin κατά Επι-

τροπής, Συλλογή 1983, σ. 3461, σκέψη 7· αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 10ης Ιουλίου 1990, T-64/89, Automec κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. II-367, σκέψη 46, και της 29ης Ιουνίου 1995, T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1847, σκέψη 69). Η SAV υπογραμμίζει ότι η απόφαση του 1988 λογίζεται ως μηδέποτε υπάρξασα και, επομένως, η Επιτροπή όφειλε να επαναλάβει το σύνολο της διοικητικής διαδικασίας, όπως, εξάλλου, δεσμεύθηκε με την *Τέταρτη Έκθεση για την Πολιτική του Ανταγωνισμού* (σημείο 49). Επιπλέον, κατά την SAV και την ICI, η άποψη της Επιτροπής ότι μόνον ουσιώδεις τροποποιήσεις του περιεχομένου της ακυρωθείσας αποφάσεως κατά την επανέκδοσή της μπορούσαν να δικαιολογήσουν νέα διαδικασία δεν στηρίζεται παρά μόνο στη νομολογία του Δικαστηρίου περί θεσμικής ισορροπίας, ενώ τέτοιο ζήτημα δεν τίθεται εν προκειμένω (προμνησθείσα απόφαση Fedesa κ.λπ.).

197 Η ICI αποκρούει το επιχείρημα της Επιτροπής, σύμφωνα με το οποίο η καθής είχε το δικαίωμα να διορθώσει το σφάλμα που διαπίστωσε το Δικαστήριο χωρίς να ακούσει τους ενδιαφερομένους, καθόσον η απόφαση του 1988 και η επίδικη απόφαση εκδόθηκαν υπό διαφορετικές πραγματικές και νομικές περιστάσεις όσον αφορά τους εμπλεκομένους, την οικονομική κατάσταση της αγοράς και τις εξελίξεις που είχαν σημειωθεί στη νομολογία κατά τα έτη που προηγήθηκαν της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

198 Η SAV και η Montedison, εξάλλου, υποστηρίζουν συναφώς ότι, εφόσον η ακυρωθείσα πράξη εκδόθηκε δυνάμει διακριτικής εξουσίας, το όργανο δεν μπορεί να επανεκδώσει την ακυρωθείσα λόγω τυπικού ελαττώματος πράξη παρά μόνον υπό την προϋπόθεση ότι θα τηρήσει τον απαιτούμενο τύπο και θα σεβαστεί τα δικαιώματα άμυνας, έστω και εν απουσία ειδικής ρυθμίσεως (προμνησθείσα απόφαση Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής, σκέψη 16).

199 Η LVM, η Elf Atochem, η BASF, η Shell, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η ICI, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν, ειδικότερα, ότι η Επιτροπή, μη διεξάγοντας προκαταρκτική διοικητική διαδικασία, παρέβη τις υποχρεώσεις τις οποίες η ίδια έχει επιβάλει στον εαυτό της όσον αφορά τον ρόλο του συμβούλου ακροάσεων. Η Elf Atochem, η Shell, η SAV, η ICI και η Enichem επικαλούνται την απόφαση της Επιτροπής, της 23ης Νοεμβρίου 1990, σχετικά με τη διεξαγωγή των ακροάσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ και των άρθρων 65 και 66 της Συνθήκης ΕΚΑΧ (*Εικοστή Έκθεση για την Πολιτική του Ανταγωνισμού*, σ. 350). Η BASF και η Hüls υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη τα άρθρα 5, 6 και 7 της αποφάσεως της Επιτροπής της 8ης Σεπτεμβρίου 1982, σχετικά με την εντολή του συμβούλου ακροάσεων (*Δέκατη Τρίτη Έκθεση για την Πολιτική του Ανταγωνισμού*, σ. 291).

200 Η ICI διατείνεται ότι η επίδικη απόφαση θα διέφερε ουσιωδώς αν είχε μπορέσει να παρέμβει ο σύμβουλος ακροάσεων, δεδομένου ότι η ICI θα είχε μπορέσει, με την ευκαιρία αυτή, να επικαλεστεί, μεταξύ άλλων, την παραγραφή των πραγματικών περιστατικών, την καθυστέρηση της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, την άρνηση της Επιτροπής να της επιτρέψει την πρόσβαση στον φάκελο, το ζήτημα της αυτοενοχοποιήσεως, το περιεχόμενο του άρθρου 20 του κανονισμού 17 και την έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής.

201 Κατά τη Hüls, η επέμβαση του συμβούλου ακροάσεων το 1988 δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι του επέτρεψε να ασκήσει, το 1994, τα καθήκοντα που του έχουν ανατεθεί· στην πραγματικότητα, θα έπρεπε να υπάρχει αναγκαστικά χρονική εγγύτητα μεταξύ της επεμβάσεως του συμβούλου ακροάσεων και της εκδόσεως της αντίστοιχης αποφάσεως. Η στάση της Επιτροπής στο ζήτημα αυτό εκπλήσσει ακόμα περισσότερο καθόσον ο ρόλος του συμβούλου ακροάσεων διευρύνθηκε (*XXIII Έκθεση για την Πολιτική του Ανταγωνισμού*, σημεία 203 επ.· απόφαση 94/810/ΕΚΑΧ, ΕΚ της Επιτροπής, της 12ης Δεκεμβρίου 1994, περί των καθηκόντων που ανατίθενται στους συμβούλους ακροάσεων στο πλαίσιο των ενώπιον της Επιτροπής διαδικασιών για την εφαρμογή των κανόνων ανταγωνισμού, ΕΕ L 330, σ. 67).

202 Η Enichem προσθέτει ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992 στην υπόθεση T-9/89, Hüls κατά Επιτροπής (Συλλογή 1992, σ. II-499), την οποία επικαλείται η Επιτροπή, δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι η ακρόαση του συμβούλου ακροάσεων δεν αποτελεί υποχρεωτικό στάδιο κάθε διαδικασίας. Στην υπό κρίση υπόθεση, ο σύμβουλος ακροάσεων, αν είχε ακουσθεί, θα είχε μπορέσει να διατυπώσει παρατηρήσεις επί της σκοπιμότητας της επανεκδόσεως αποφάσεως, επί των σημείων 55 έως 59 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως, τα οποία είναι νέα σε σχέση προς τις αιτιολογικές σκέψεις της αρχικής αποφάσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 29ης Ιουνίου 1994, C-135/92, Fiskano κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. I-2885, σκέψη 40) και τα οποία εμπίπτουν στην αποκλειστική αρμοδιότητα της ολομέλειας των μελών της Επιτροπής, επί του ύψους του προστίμου, το οποίο δημιουργεί διακρίσεις και ορίστηκε κατά τρόπον εσφαλμένο βάσει του κύκλου εργασιών του 1987 αντί αυτού του 1993, επί της εκτιμήσεως της παραγραφής, η οποία, κατά την προσφεύγουσα, συνιστά, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, λόγο ακυρώσεως επί τους ουσίας, επί των κανόνων σχετικά με την πρόσβαση στον φάκελο, επί του erga omnes αποτελέσματος της αποφάσεως του Δικαστηρίου, επί της εφαρμογής της αρχής του δεδικασμένου, κατ' εφαρμογήν της οποίας η Επιτροπή δεν είχε εξουσία να εκδώσει την επίδικη απόφαση, που αφορά τα ίδια πραγματικά περιστατικά, κατά παραβίαση της αρχής non bis in idem, επί της εξελίξεως της αγοράς του PVC, από την οποία η προσφεύγουσα αποσύρθηκε το 1986 εκχωρώντας τις δραστηριότητές της σε κοινή επιχείρηση την οποία είχε συστήσει κατά 50 % με την ICI, και στην οποία έχει πλέον μερίδιο μειοψηφίας. Συνεπώς, μπορούσε να επηρεαστεί ουσιωδώς η επίδικη απόφαση. Λόγω της επιλογής στην

οποία προέβη η Επιτροπή, η προσφεύγουσα αναγκάστηκε να ασκήσει προσφυγή προκειμένου να διατυπώσει τις παρατηρήσεις αυτές.

203 Η LVM, η Elf Atochem, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η ICI, η Hüls και η Enichem θεωρούν ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωσή της να ζητήσει τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής για τις συμπράξεις και τις δεσπόζουσες θέσεις (στο εξής: συμβουλευτική επιτροπή) προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση, όπως προβλέπεται από το άρθρο 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 17. Συγκεκριμένα, η συμβουλευτική επιτροπή έπρεπε να παρέμβει προτού εκδοθεί οποιαδήποτε απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού, σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, και οποιαδήποτε απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμο, σύμφωνα με το άρθρο 15, παράγραφος 3, του ίδιου κανονισμού. Δεδομένου ότι η επίδικη απόφαση είναι νέα σε σχέση προς την αρχική απόφαση, η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή, που έλαβε χώρα το 1988, ήταν, κατά την άποψη των προσφευγουσών, είτε αναποτελεσματική είτε ανεπαρκής. Συνεπώς, η επίδικη απόφαση θα πρέπει να ακυρωθεί λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J. Gand στην προμνησθείσα υπόθεση ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 427, συγκεκριμένα σ. 429 έως 431, προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J.-P. Warner στην προμνησθείσα υπόθεση Distillers Company κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1980/II, σ. 476, συγκεκριμένα σ. 502, και προτάσει του γενικού εισαγγελέα Sir Gordon Slynn στην υπόθεση 228/82 και 229/82, Ford κατά Επιτροπής, απόφαση του Δικαστηρίου της 28ης Φεβρουαρίου 1984, Συλλογή 1984, σ. 1129, 1147, συγκεκριμένα σ. 1173· ορισμένες από τις προσφεύγουσες επικαλούνται επίσης τη νομολογία που αναφέρεται στην παραβίαση της υποχρεώσεως διαβουλεύσεως: απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Δεκεμβρίου 1954, 2/54, Ιταλία κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1954-1964, σ. 5, προμνησθείσα απόφαση Roquette Frères κατά Συμβουλίου, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1992, C-65/90, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1992, σ. I-4593, της 5ης Οκτωβρίου 1993, C-13/92, C-14/92, C-15/92 και C-16/92, Driessen κ.λπ., Συλλογή 1993, σ. I-4751, και της 1ης Ιουνίου 1994, C-388/92, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1994, σ. I-2067). Αντιθέτως, η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Μαΐου 1975, 71/74, Frubo κατά Επιτροπής (Συλλογή τόμος 1975, σ. 181), δεν είναι συναφής, καθόσον δεν μπορεί να συγκριθεί η γενική διαβούλευση με τα κράτη στο πλαίσιο του κανονισμού 26/62 του Συμβουλίου, της 4ης Απριλίου 1962, περί εφαρμογής ορισμένων κανόνων ανταγωνισμού στην παραγωγή και την εμπορία γεωργικών προϊόντων (ΕΕ ειδ. έκδ. 03/001, σ. 35), όταν δεν υφίστανται αμφιβολίες από πλευράς της Επιτροπής, με τη διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή, την οποία ρυθμίζει επακριβώς ο κανονισμός 17.

204 Η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή επιβαλλόταν ακόμα περισσότερο στην υπό κρίση περίπτωση για δύο λόγους. Πρώτον, η BASF, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση είναι η πρώτη που

εκδόθηκε μετά την ακύρωση, από τον κοινοτικό δικαστή, προηγουμένης αποφάσεως έναντι των ιδίων επιχειρήσεων. Όμως, όπως υποστηρίζουν η SAV και η ICI, λόγω του ρόλου που της έχει ανατεθεί, η συμβουλευτική επιτροπή, η οποία πρέπει να μετέχει ενεργά στην εναρμονισμένη ανάπτυξη της πολιτικής του ανταγωνισμού (*Δέκατη Τρίτη Έκθεση για την Πολιτική του Ανταγωνισμού*, σημείο 79), έπρεπε να έχει ερωτηθεί επί της σκοπιμότητας της εκδόσεως νέας αποφάσεως εφόσον η προηγούμενη είχε ακυρωθεί, πράγμα το οποίο προδήλως αποτελούσε, ελλείψει νομολογιακού προηγούμενου, ζήτημα πολιτικής του ανταγωνισμού. Το γεγονός ότι η έκδοση νέας αποφάσεως, μετά την ακύρωση προηγούμενης αποφάσεως, εμπίπτει στη διακριτική εξουσία της Επιτροπής καθιστούσε ακόμα περισσότερο αναγκαία τη διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή όσον αφορά το κατά πόσον ήταν σκόπιμο να ενεργήσει έτσι η Επιτροπή. Εξάλλου, υπ' αυτήν ακριβώς την έννοια ενέργησε η Επιτροπή στο παρελθόν [απόφαση 75/649/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Οκτωβρίου 1975, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΟΚ (IV/223 — Transocean Marine Paint Association) (ΕΕ L 286, σ. 24)].

205 Δεύτερον, η BASF, η Wacker, η Hoechst, η ICI, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι έπρεπε να είχε ζητηθεί η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής και λόγω των τροποποιήσεων που επενέχθηκαν στο κείμενο της επίδικης αποφάσεως σε σχέση προς το κείμενο της αρχικής αποφάσεως, αλλά επίσης, κατά την άποψη ορισμένων από τις προσφεύγουσες αυτές, και λόγω της μακράς διάρκειας της διαδικασίας, των ιδιαιτέρων περιστάσεων που είχαν οδηγήσει στην ακύρωση της αρχικής αποφάσεως, των σφαλμάτων της Επιτροπής που διαπιστώθηκαν κατά την εξέταση της υποθέσεως ενώπιον του Πρωτοδικείου, των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως αυτής και της εξελίξεως της αγοράς του προϊόντος αυτού από το 1988 και μετά. Η ICI αναφέρει συναφώς ότι και η μεταβολή της συνθέσεως της συμβουλευτικής επιτροπής δικαιολογούσε νέα διαβούλευση με το όργανο αυτό. Στο ίδιο πλαίσιο, η BASF υποστηρίζει ότι η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή αποσκοπεί επίσης στο να εξασφαλίζει στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις το δικαίωμα σε δίκαιη διαδικασία και το δικαίωμα ακροάσεως, όπως μαρτυρούν τα άρθρα 1, 7, παράγραφος 1, και 8, παράγραφος 2, του κανονισμού 99/63.

206 Η BASF, η Wacker, η Hoechst και η ICI θεωρούν ότι η διαβούλευση αυτή μπορούσε να οδηγήσει την Επιτροπή στην έκδοση διαφορετικής αποφάσεως, ιδίως όσον αφορά το ύψος των προστίμων, ή σε παραίτηση από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Συναφώς, η BASF παρατηρεί ότι, εξαλείφοντας δύο φράσεις του σημείου 37 των αιτιολογικών σκέψεων της αρχικής αποφάσεως, που αφορούσαν τις ολέθριες συνέπειες της συμπράξεως, η Επιτροπή εξάλειψε μια πτυχή που αναγκαστικά είχε επιδράσει στην απόφαση επιβολής προστίμου καθώς και στο ύψος του.

207 Η BASF και η ICI θεωρούν, εξάλλου, ότι, αν πρέπει να ζητείται η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής πριν από την ανανέωση μιας απαλλαγής, το ίδιο θα έπρεπε να συμβαίνει και όταν η Επιτροπή εκδίδει απόφαση αντικαθιστώσα μια απόφαση που έχει ακυρωθεί.

208 Ειδικότερα, η LVM και η DSM υπογραμμίζουν ότι, μη ζητώντας τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή δεν παρέσχε στα κράτη μέλη τη δυνατότητα να συμμετάσχουν στον καθορισμό της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού και ότι η υποχρεωτική αυτή διαβούλευση θα συνέβαλλε στην αναζήτηση της θεσμικής ισορροπίας στον τομέα αυτόν. Η παράβαση μιας τέτοιας υποχρεώσεως θα έπρεπε, συνεπώς, να επιφέρει την ακύρωση της επίδικης αποφάσεως λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου, αν όχι λόγω αναρμοδιότητας, αν η υποχρέωση αυτή εκληφθεί ως απαιτούσα τη συμφωνία των αρμοδίων αρχών των κρατών μελών.

209 Η SAV δηλώνει ότι η νομολογία περί θεσμικής ισορροπίας, η οποία αναφέρεται στην υποχρέωση διαβουλεύσεως με το Κοινοβούλιο επί προτάσεως οδηγίας που έχει αποτελέσει αντικείμενο διαδοχικών τροποποιήσεων (ειδικότερα, η προμνησθείσα απόφαση της 16ης Ιουλίου 1992, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου), δεν μπορεί να εφαρμοστεί κατ' αναλογία στην περίπτωση ελλείψεως διαβουλεύσεως με τη συμβουλευτική επιτροπή επί νέας αποφάσεως περιέχουσας αιτιάσεις κατά του αποδέκτη της.

210 Τέλος, η SAV και η ICI θεωρούν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 190 της Συνθήκης, καθόσον οι αιτιολογικές αναφορές της επίδικης αποφάσεως αναφέρονται αποκλειστικά στη διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή που πραγματοποιήθηκε πριν από την έκδοση της αποφάσεως του 1988.

211 Επίσης ειδικότερα, η SAV υποστηρίζει ότι η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση συνεργασίας με την Επιβλέπουσα Αρχή της ΕΖΕΣ. Συγκεκριμένα, κατά τη SAV, οι διατάξεις των άρθρων 53, 56 και 58 της Συμφωνίας για τον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο, που υπογράφηκε στο Πόρτο στις 2 Μαΐου 1992 και τέθηκε σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994, καθώς και τα πρωτόκολλα 21 και 23 της Συμφωνίας, επιβάλλουν στην Επιτροπή την υποχρέωση συνεργασίας με την Επιβλέπουσα Αρχή της ΕΖΕΣ, όσον αφορά τη χάραξη της πολιτικής του ανταγωνισμού και την έκδοση ατομικών αποφάσεων στον τομέα αυτόν. Παραλείποντας να ζητήσει τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής, η Επιτροπή στέρησε από την Επιβλέπουσα Αρχή της ΕΖΕΣ τη

δυνατότητα να εκφράσει την άποψή της. Η υποχρέωση συνεργασίας με την εν λόγω Αρχή υπαγορεύεται από το ίδιο το γεγονός της εκδόσεως αποφάσεως, ανεξαρτήτως του κατά πόσον η απόφαση αυτή είναι ταυτόσημη με προηγούμενη απόφαση η οποία ακυρώθηκε. Εξάλλου, εφόσον πρόκειται για υπόθεση αφορώσα την πολιτική του ανταγωνισμού, η Επιβλέπουσα Αρχή έπρεπε να έχει κληθεί να συνεργαστεί με την Επιτροπή.

— Όσον αφορά το δικαίωμα ακροάσεως που επικαλούνται οι προσφεύγουσες

212 Κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή προσέβαλε ποικιλοτρόπως το δικαίωμα των επιχειρήσεων να εκφράσουν την άποψή τους.

213 Πρώτον, η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η πρόθεση και μόνο εκδόσεως νέας βλαπτικής πράξεως αρκούσε ώστε να γεννηθεί υποχρέωση ακροάσεως των εμπλεκομένων επί της προθέσεως αυτής (απόφαση του Δικαστηρίου της 12ης Φεβρουαρίου 1992, C-48/90 και C-66/90, Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. I-565, σκέψη 44). Η ICI θεωρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, έπρεπε να ακουσθεί επί του κατά πόσον ήταν επιθυμητή ή φρόνιμη η έκδοση νέας αποφάσεως υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση περιπτώσεως.

214 Δεύτερον, κατά την άποψη της SAV, της Hüls και της Enichem, η προηγηθείσα απόφαση της Επιτροπής να αποστεί της κανονικής διαδικασίας εκδόσεως αποφάσεως δικαιολογούσε ακρόαση των ενδιαφερομένων επί της προηγουμένης αυτής αποφάσεως.

215 Η SAV θεωρεί ότι, μη επαναλαμβάνοντας ολόκληρη τη διοικητική διαδικασία προκειμένου να εκδώσει την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή προέβη σε ορισμένη επιλογή. Όμως, το δικαίωμα του αποδέκτη μιας πράξεως να ενημερωθεί επί των συνθηκών υπό τις οποίες η Επιτροπή σχεδιάζει την έκδοση αποφάσεως συνεπάγεται υποχρέωση για τις δημόσιες αρχές, έστω και ελλείψει ειδικής ρυθμίσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Ιουνίου 1991, C-49/88, Al-Jubail Fertilizer και Saudi Arabian

Fertilizer κατά Συμβουλίου, Συλλογή 1991, σ. I-3187, σκέψη 16, και προμνησθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής). Συνεπώς, η Επιτροπή έπρεπε να ακούσει τις επιχειρήσεις επί της σχεδιαζομένης διαδικαστικής επιλογής.

216 Η Hüls θεωρεί ότι έπρεπε να της έχει παρασχεθεί η δυνατότητα να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της όσον αφορά τη νομιμότητα της διαδικασίας την οποία η Επιτροπή σχεδίαζε να ακολουθήσει μετά την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, ιδίως ως προς το αν μπορούσε να εκδοθεί νέα απόφαση χωρίς να διεξαχθεί νέα ακρόαση.

217 Η BASF, η Wacker, η Hoechst και η Hüls υπογραμμίζουν ότι η Επιτροπή, επειδή δίσταζε ως προς τη διαδικασία που έπρεπε να ακολουθήσει για την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, ζήτησε από τη Νομική Υπηρεσία της να συντάξει σημείωμα ως προς το θέμα αυτό. Η BASF, η Hüls και η Wacker ζητούν από το Πρωτοδικείο να διατάξει την Επιτροπή να προσκομίσει το σημείωμα αυτό στη δικογραφία και, κατά την BASF, αν δόθηκε απλώς προφορική γνωμοδότηση, να ακούσει τον υπάλληλο που γνωμοδότησε.

218 Τρίτον, η LVM, η BASF, η Shell, η DSM, η SAV, η ICI και η Enichem υποστηρίζουν ότι η έκδοση νέας αποφάσεως συνεπαγόταν υποχρέωση της Επιτροπής να ακούσει τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις προτού εκδώσει βλαπτική γι' αυτές πράξη (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 10ης Ιουλίου 1986, 234/84, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2263, σκέψη 27, της 10ης Ιουλίου 1986, 40/85, Βέλγιο κατά Επιτροπής, Συλλογή 1986, σ. 2321, σκέψη 28, της 11ης Νοεμβρίου 1987, 259/85, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 4393, σκέψη 12, και της 14ης Φεβρουαρίου 1990, C-301/87, Γαλλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1990, σ. I-307, σκέψη 29, καθώς και προμνησθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 44). Έτσι, οι επιχειρήσεις θα είχαν μπορέσει να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους, ιδίως όσον αφορά την εξέλιξη της νομολογίας σχετικά με την έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής και τον τρόπο αποδείξεως της υπάρξεως εναρμονισμένης πρακτικής. Ομοίως, θα είχαν μπορέσει να διατυπώσουν τις παρατηρήσεις τους όσον αφορά την εξέλιξη της νομολογίας σχετικά με τις προϋποθέσεις προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής, την ερμηνεία των κανόνων παραγραφής, την καθυστέρηση με την οποία αποφάνθηκε η Επιτροπή, τη δυσμενή διάκριση σε σχέση προς τις Norsk Hydro και Solvay και την αρχή non bis in idem.

219 Η Wacker, η Hoechst και η ICI θεωρούν συναφώς ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να περιορίσει το δικαίωμα ακροάσεως μόνο στις αιτιάσεις που διατυπώνονται κατά της συγκεκριμένης επιχειρήσεως. Η επιχείρηση πρέπει να μπορεί να διατυπώσει παρα-

τηρήσεις κάθε φορά που η Επιτροπή εκφράζει νέες απόψεις που δεν της έχουν μέχρι τούδε γνωστοποιηθεί, είτε αυτές αναφέρονται στα πραγματικά περιστατικά είτε είναι νομικής φύσεως.

220 Η LVM και η DSM θεωρούν επίσης ότι η δυνατότητα των επιχειρήσεων να φέρουν τη διαφορά ενώπιον του Πρωτοδικείου δεν απαλλάσσει την Επιτροπή από την υποχρέωση να τις ακούσει προτού εκδώσει απόφαση (προμνησθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 108), η δε προσβολή του θεμελιώδους δικαιώματος δεν αίρεται κατά τον τρόπο αυτόν, άλλως θίγεται η θεσμική ισορροπία.

221 Κατά την SAV, η παλαιά διαδικασία δεν μπορούσε να συνεχιστεί από το στάδιο κατά το οποίο σημειώθηκε η πλημμέλεια παρά μόνον εφόσον είχαν ενημερωθεί τα στοιχεία της, πράγμα το οποίο επέβαλλε στην Επιτροπή να λάβει υπόψη της, στο στάδιο αναμορφώσεως της πράξεως, τις εν τω μεταξύ επελθούσες πραγματικές και νομικές μεταβολές (απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Οκτωβρίου 1991, C-261/89, Ιταλία κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-4437, προμνησθείσα απόφαση British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής και προτάσεις του γενικού εισαγγελέα W. van Gerven στην υπόθεση αυτή, Συλλογή 1992, σ. I-504, σημεία 10 και 12). Η SAV υπογραμμίζει ότι έπρεπε να της είχε παραχωρηθεί ακρόαση ώστε να μπορέσει να επικαλεστεί τις εξελίξεις της νομολογίας (ανωτέρω σκέψη 218), πράγμα που αποτελεί τον ειδικό σκοπό της διοικητικής διαδικασίας. Εξάλλου, το γεγονός ότι η SAV μπορεί να επικαλεστεί τη νομολογία αυτή στο πλαίσιο της υπό κρίση προσφυγής δεν αναιρεί την υποχρέωση που υπείχε η Επιτροπή να την ακούσει προηγουμένως επί του ζητήματος αυτού, πράγμα που μπορούσε να είχε οδηγήσει στην έκδοση διαφορετικής αποφάσεως.

222 Τέταρτον, η LVM, η Elf Atochem, η BASF, η Shell, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η ICI, η Hüls και η Enichem θεωρούν ότι οι επιχειρήσεις έπρεπε να ακουσθούν, καθόσον η επίδικη απόφαση περιέχει διαφορές σε σχέση προς το κείμενο της αρχικής αποφάσεως επί αποφασιστικής σημασίας σημείων (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 51/69, Bayer κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 185, σκέψη 11, και 55/69, Cassella κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 205, σκέψη 11), όπως είναι η εκτίμηση των κανόνων περί παραγραφής, η εξάλειψη δύο φράσεων όσον αφορά τα αποτελέσματα της συμπράξεως (σημείο 37 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως), η προσθήκη ενός μέρους σχετικού με τη διαδικασία μετά το 1988 και η παράλειψη των Solvay και Norsk Hydro. Η Shell θεωρεί, επιπλέον,

ότι η διατήρηση της διαταγής παύσεως της παραβάσεως (άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως) μαρτυρεί ότι η Επιτροπή διέθετε πληροφορίες σχετικά με την περίοδο 1988-1994, επί των οποίων η Shell δεν έτυχε ακροάσεως.

223 Πέμπτον, η BASF υποστηρίζει ότι, εφόσον η προηγούμενη διοικητική διαδικασία είχε κλείσει με την έκδοση της αποφάσεως του 1988, επιβαλλόταν νέα ακρόαση των επιχειρήσεων.

224 Έκτον, η BASF, η Wacker, η Hoechst, η ICI και η Hüls υποστηρίζουν ότι έπρεπε να ακουσθούν καθόσον είχε παρέλθει εξαετία μεταξύ της ακροάσεως και της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Υπό το αυτό πνεύμα, η Shell υποστηρίζει ότι είχε παρέλθει υπερβολικά μεγάλο χρονικό διάστημα μεταξύ της υποτιθεμένης παραβάσεως και της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως· τίθεται, συνεπώς, το ερώτημα μήπως η διαδικασία είναι καταχρηστική και βλάπτει άδικα την προσφεύγουσα. Η BASF, η Wacker, η Hoechst και η Hüls υπογραμμίζουν ότι η διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως η οποία καταλήγει στην επιβολή προστίμων δρα αποτρεπτικώς (προμνησθείσα απόφαση Musique Diffusion française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 106) και έχει οιονεί ποινικό χαρακτήρα. Συνεπώς, έπρεπε να παράσχονται εγγυήσεις όμοιες με εκείνες που προβλέπονται στην ποινική διαδικασία. Μεταξύ των εγγυήσεων αυτών περιλαμβάνεται, ιδίως, η υποχρέωση τηρήσεως εύλογης χρονικής αποστάσεως μεταξύ της ημερομηνίας της ακροάσεως και της ημερομηνίας της αποφάσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 7ης Ιουλίου 1994, T-43/92, Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-441, σκέψη 167). Εν προκειμένω, το χρονικό διάστημα των έξι ετών που μεσολάβησε μεταξύ των δύο αυτών ημερομηνιών, και το οποίο δεν μπορεί να καταλογιστεί στις επιχειρήσεις δεδομένου ότι η απόφαση του 1988 έπασχε από σοβαρές πλημμέλειες, δεν μπορεί να χαρακτηριστεί εύλογο. Η BASF προσθέτει ότι, ενόψει της εξελίξεως της αγοράς του PVC, της εξελίξεως της καταστάσεως της BASF και των ουσιωδών τροποποιήσεων που επενέχθηκαν στο κείμενο της επίδικης αποφάσεως, επιβαλλόταν νέα ακρόαση των επιχειρήσεων, ώστε η επίδικη απόφαση να εκδοθεί λαμβανομένων υπόψη όλων των πραγματικών και νομικών περιστάσεων κατά την ημερομηνία της εκδόσεώς της.

225 Η ICI υποστηρίζει ότι δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι της παρασχέθηκε η δυνατότητα να υπερασπίσει αποτελεσματικά τα συμφέροντά της, δεδομένου ότι από την ημερομηνία των γραπτών και προφορικών παρατηρήσεών της έως την έκδοση της επίδικης αποφάσεως παρήλθε εξαετία· συγκεκριμένα, το δικαίωμα της διατυπώσεως παρατηρήσεων προϋποθέτει ότι η ακρόαση γίνεται στο πλαίσιο της νομικής και πραγματικής καταστάσεως που υφίσταται κατά την αμέσως προ της εκδόσεως της αποάσεως περίοδο.

Επιχειρήματα της Επιτροπής

226 Απαντώντας στους ισχυρισμούς και τα επιχειρήματα των προσφευγουσών, η Επιτροπή αναφέρει ότι, έναντι των προσφευγουσών, η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, για τον λόγο ότι η απόφαση του 1988 δεν είχε κυρωθεί, κατά παράβαση του άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, του τότε ισχύοντος εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, σκέψεις 76 έως 78).

227 Συνεπώς, το κύρος της διαδικασίας που είχε διεξαχθεί μέχρι το στάδιο κατά το οποίο σημειώθηκε η παρατυπία δεν επηρεάστηκε. Επομένως, η Επιτροπή είχε το δικαίωμα, συνάγοντας τις συνέπειες της αποφάσεως του Δικαστηρίου, να περιοριστεί στην έκδοση αποφάσεως δεόντως κυρωμένης, εφόσον, αφενός, κανένας νέος διαδικαστικός κανόνας εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης δεν είχε θεσπιστεί μετά την ημερομηνία της ακυρωθείσας αποφάσεως και, αφετέρου, δεν υπήρχαν νέα πραγματικά στοιχεία, καθόσον τα πραγματικά περιστατικά που προσάπτονταν στις προσφεύγουσες είχαν λάβει χώρα προ πολλού χρόνου. Εξάλλου, αυτό είναι σύμφωνο, κατά την Επιτροπή, με τον ειδικό σκοπό της προηγούμενης διοικητικής διαδικασίας (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιανουαρίου 1984, 43/82 και 63/82, VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 19, σκέψη 52). Η αντίθετη λύση θα συνιστούσε υπερβολική τυπολατρεία (προμνησθείσα απόφαση Frubo κατά Επιτροπής, σκέψη 11).

228 Η Επιτροπή προσθέτει ότι οι διαφορές του κειμένου μεταξύ της αποφάσεως του 1988 και της επίδικης αποφάσεως δεν είναι ουσιώδεις (προμνησθείσα απόφαση ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 178, απόφαση του Δικαστηρίου της 4ης Φεβρουαρίου 1982, 817/79, Buyl κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1982, σ. 245, σκέψη 23, προμνησθείσες αποφάσεις Fedesa κ.λπ., της 16ης Ιουλίου 1992, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου, και της 1ης Ιουνίου 1994, Κοινοβούλιο κατά Συμβουλίου) και, επομένως, η νομολογία την οποία επικαλούνται ορισμένες προσφεύγουσες (ιδίως, αποφάσεις Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής και British Aerospace και Rover κατά Επιτροπής) δεν είναι σχετική με την υπό κρίση περίπτωση.

229 Στην πραγματικότητα, οι καθαρά φραστικές τροποποιήσεις που επενέχθηκαν στο κείμενο δεν δικαιολογούσαν τη διεξαγωγή ακροάσεως, καθόσον οι προσθήκες αυτές δεν συνιστούσαν αιτιάσεις. Το γεγονός ότι δύο φράσεις του σημείου 37 του αιτιολογικού του γερμανικού κειμένου της αποφάσεως του 1988 δεν περιέχονται πλέον στο ίδιο σημείο της επίδικης αποφάσεως οφείλεται αποκλειστικά σε λόγους εναρ-

μονίσεως με τα κείμενα στις λοιπές γλώσσες που είναι επίσης αυθεντικά. Ωστόσο, δεδομένου ότι η προσαρμογή του κειμένου δεν συνιστούσε αιτίαση, δεν ήταν απαραίτητη η ακρόαση των εν λόγω προσφευγουσών επί του ζητήματος αυτού.

230 Εφόσον η πλημμέλεια που οδήγησε στην ακύρωση της αποφάσεως του 1988 περιορίστηκε σαφώς στο τελευταίο στάδιο της διαδικασίας εκδόσεως της αποφάσεως, η δε επίδικη απόφαση δεν διέφερε ουσιωδώς από την προηγούμενη, όλες οι φάσεις που προηγήθηκαν της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 εξακολουθούσαν να είναι έγκυρες.

231 Υπό τις συνθήκες αυτές, εν απουσία νέας αιτιάσεως κατά των προσφευγουσών, η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν ήταν υποχρεωμένη ούτε να τους απευθύνει νέα ανακοίνωση των αιτιάσεων, ούτε να παράσχει στις επιχειρήσεις την ευκαιρία να διατυπώσουν προφορικώς ή γραπτώς τις παρατηρήσεις τους, ούτε να προσφύγει στον σύμβουλο ακροάσεων, πράγμα που αποτελεί ενέργεια άρρηκτα συνδεδεμένη με τις δύο προηγούμενες διαδικαστικές φάσεις.

232 Η Επιτροπή θεωρεί ότι δεν ήταν επίσης υποχρεωμένη να ζητήσει τη γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής. Συγκεκριμένα, ενόψει της ακυρώσεως της αποφάσεως του 1988, η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή, η οποία είχε λάβει χώρα στις 30 Νοεμβρίου 1988, έπρεπε να θεωρηθεί, ελλείψει νέων αιτιάσεων, ως διαβούλευση πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Συνεπώς, τηρήθηκαν το πνεύμα και ο σκοπός του άρθρου 10, παράγραφος 3, του κανονισμού 17. Η Επιτροπή τονίζει ότι η αναφορά στο δικαίωμα επεμβάσεως της συμβουλευτικής επιτροπής στο πλαίσιο της ανανεώσεως της αποφάσεως περί απαλλαγής δεν είναι προσφυής εν προκειμένω. Συγκεκριμένα, μια τέτοια ανανέωση αφορά μια άλλη χρονική περίοδο αναφοράς και, επομένως, οι εκτιμήσεις στηρίζονται σε διαφορετικές παραμέτρους.

233 Στις υποθέσεις BASF και ICI, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι η θέση της όσον αφορά τη συμβουλευτική επιτροπή αφορά και τις μη ουσιώδεις προσαρμογές του κειμένου, όπως αυτές που που αφορούν την παραγραφή και την εξάλειψη δύο φράσεων από το γερμανικό κείμενο της επίδικης αποφάσεως. Εξάλλου, κατά την Επιτροπή, η υπόθεση Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής, στην οποία αναφέρεται η SAV,

καταδεικνύει ότι απαιτείται νέα γνωμοδότηση μόνον όταν πρόκειται για ουσιώδες στοιχείο το οποίο δεν είχε υποβληθεί αρχικά στη συμβουλευτική επιτροπή. Ωστόσο, αυτό δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

234 Η Επιτροπή παρατηρεί, επιπλέον, ότι δεν δεσμεύεται από τη γνωμοδότηση της συμβουλευτικής επιτροπής, όπως προκύπτει από το άρθρο 10, παράγραφος 6, δεύτερη φράση, του κανονισμού 17.

235 Στην υπόθεση SAV, η Επιτροπή υπενθυμίζει, εν πάση περιπτώσει, ότι η συμβουλευτική επιτροπή ενημερώθηκε σχετικά με την επιχειρηματολογία που ανέπτυξε η SAV απαντώντας στις αιτιάσεις (προμνησθείσες αποφάσεις Michelin κατά Επιτροπής, σκέψη 7, και Hüls κατά Επιτροπής, σκέψη 86) και ότι οι αιτιάσεις αυτές δεν μεταβλήθηκαν από το 1988 και εντεύθεν. Η Επιτροπή προσθέτει ότι δεν απαιτείτο να ζητηθεί η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής ως προς τη σκοπιμότητα εκδόσεως νέας αποφάσεως.

236 Τέλος, το άρθρο 1 του κανονισμού 99/63 επιβάλλει να ζητείται η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής μόνο μετά την ακρόαση των εμπλεκομένων μερών. Εφόσον, όμως δεν ήταν απαραίτητη νέα ακρόαση των μερών, για τους ίδιους λόγους δεν απαιτείτο ούτε νέα διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή (απόφαση του Δικαστηρίου της 21ης Σεπτεμβρίου 1989, 46/87 και 227/88, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 2859, σκέψη 54).

237 Εξάλλου, η Επιτροπή παρατηρεί ότι είναι η μόνη αρμόδια να κρίνει τη σκοπιμότητα εκδόσεως ή επανεκδόσεως μιας αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση Parker Pen κατά Επιτροπής, σκέψη 65) και, επομένως, δεν ήταν υποχρεωμένη να ακούσει τους ενδιαφερομένους σχετικά με μια υποτιθέμενη διαδικαστική επιλογή. Εξάλλου, δεν υφίσταται καμία απόφαση με την οποία η Επιτροπή να αποφάσισε να ακολουθήσει διαδικασία άλλη από εκείνη την οποία προβλέπουν οι ισχύουσες ρυθμίσεις.

238 Η Επιτροπή προσθέτει, τέλος, ότι η υποτιθέμενη εξέλιξη της νομολογίας, τόσον όσον αφορά την έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής όσο και όσον αφορά το ζήτημα της

προσβάσεως στον φάκελο, δεν ασκούν επιρροή, δεδομένου ότι δεν υφίσταται καμία σχέση με τις αιτιάσεις που αφορούν την περίοδο αναφοράς. Αυτή η υποτιθέμενη εξέλιξη της νομολογίας δεν οδήγησε σε τροποποίηση των αιτιάσεων κατά των προσφευγουσών. Οι προσφεύγουσες μπορούν μεν να την επικαλεστούν προκειμένου να ζητήσουν την ακύρωση της προηγουμένης διοικητικής διαδικασίας, η εξέλιξη όμως αυτή δεν μπορεί να οδηγήσει στην ακύρωση της επίδικης αποφάσεως λόγω μη επαναλήψεως της διαδικασίας.

239 Κατά τα λοιπά, τα διαδικαστικά ζητήματα, ως προς τα οποία σημειώθηκε εξέλιξη της νομολογίας, δεν αποτελούν κανονικά μέρος της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και δεν χρειαζόταν να τα εξετάσει η Επιτροπή με την απόφασή της (προμνησθείσες αποφάσεις της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής και Michelin κατά Επιτροπής). Συναφώς, τα σχετικά με την πρόσβαση στον φάκελο στοιχεία που περιέχονται στην επίδικη απόφαση δεν αποτελούν ουσιώδες μέρος του αιτιολογικού επί του οποίου στηρίζονται οι ουσιαστικές διατάξεις της αποφάσεως.

240 Στην υπόθεση Elf Atochem, η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι το επιχείρημα της προσφεύγουσας ότι έπρεπε να ακουσθεί σχετικά με την εφαρμογή της αρχής non bis in idem και της αρχής της αναλογικότητας δεν έχει έννοια, καθόσον εν προκειμένω δεν τίθεται θέμα εφαρμογής καμίας από τις δύο αυτές αρχές. Επιπλέον, το επιχείρημα της εν λόγω προσφεύγουσας που αντλείται από την εξέλιξη της αγοράς του PVC από το 1988 έως το 1994 είναι αλυσιτελές, δεδομένου ότι η εξέλιξη αυτή, ακόμα και αν θεωρηθεί αποδεδειγμένη, δεν ασκεί επιρροή στην εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών, τα οποία έλαβαν χώρα από το 1980 έως το 1984. Υπό το αυτό πνεύμα, η Επιτροπή διευκρινίζει ότι, στην υπόθεση T-313/94, από κανένα στοιχείο της επίδικης αποφάσεως δεν συνάγεται ότι τα στοιχεία που αφορούν την περίοδο 1988-1944 χρησιμοποιήθηκαν ως έρεισμα του άρθρου 2 των ουσιαστικών διατάξεών της.

241 Στις υποθέσεις BASF, Wacker και Hoechst, η Επιτροπή παρατηρεί, απαντώντας στον λόγο ακυρώσεως που αντλείται από την υπερβολική χρονική απόσταση μεταξύ της ακροάσεως και της επίδικης αποφάσεως, ότι η διοικητική διαδικασία στον τομέα του ανταγωνισμού δεν είναι ποινικής φύσεως και δεν εφαρμόζεται σ' αυτήν η αρχή της προφορικότητας. Για τον λόγο αυτόν, τίποτε δεν εμποδίζει να ενημερώνονται τα μέλη της Επιτροπής για τα αποτελέσματα της ακροάσεως από πρόσωπα στα οποία η Επιτροπή ανέθεσε τη διεξαγωγή της, σύμφωνα με το άρθρο 9, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63, χωρίς να χρειάζεται να παραστούν προσωπικώς στην ακρόαση αυτή (προμνησθείσα απόφαση της 15ης Ιουλίου 1970, Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 23). Η Επιτροπή υπενθυμίζει, επιπλέον, ότι ο σύμβουλος ακροάσεων μεριμνά

για τη σύνταξη των πρακτικών της ακροάσεως, τα οποία διαβάζονται και εγκρίνονται από την ενδιαφερόμενη επιχείρηση.

242 Τέλος, η παρέλευση απλώς χρόνου μεταξύ της παραβάσεως και της επίδικης αποφάσεως, μεταξύ της αποφάσεως του 1988 και της επίδικης αποφάσεως, καθώς και μεταξύ της ακροάσεως και της επίδικης αποφάσεως δεν γεννούν δικαίωμα απαιτήσεως νέας ακροάσεως, δεδομένου ότι ο κοινοτικός νομοθέτης προέβλεψε την αναστολή κατά τη διάρκεια της δικαστικής διαδικασίας (άρθρο 3 του κανονισμού 2988/74). Η Shell, η οποία επικαλείται την παρέλευση του χρόνου από την παράβαση έως την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, δεν υπέστη συναφώς καμία ζημία.

243 Επιπλέον, η έκδοση της επίδικης αποφάσεως δεν ήταν απροσδόκητη. Συγκεκριμένα, με ανακοινωθέν τύπου που εκδόθηκε την ίδια ημέρα της δημοσιεύσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου, η Επιτροπή κατέστησε γνωστές τις προθέσεις της.

244 Η Επιτροπή αρνείται, τέλος, ότι δεν τήρησε τις διατάξεις της Συμφωνίας ΕΟΧ. Υποστηρίζει, συγκεκριμένα, ότι η συμφωνία αυτή δεν είχε εφαρμογή ratione temporis, καθόσον τα πραγματικά περιστατικά που οδήγησαν στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως είναι προγενέστερα της 1ης Ιανουαρίου 1994, ημερομηνίας ενάρξεως της ισχύος της Συμφωνίας.

245 Στις υποθέσεις BASF, Wacker και Hüls, η Επιτροπή παρατηρεί ότι δεν υπάρχει γνωμοδότηση της Νομικής Υπηρεσίας της που να αφορά το κατά πόσον μπορούσε να εκδοθεί νέα απόφαση έναντι των παραγωγών PVC βάσει της διοικητικής διαδικασίας που είχε προηγηθεί της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988. Εν πάση περιπτώσει, μια τέτοια γνωμοδότηση αποτελεί καθαρώς εσωτερικό έγγραφο, στο οποίο δεν έχουν πρόσβαση οι τρίτοι (προμνησθείσα απόφαση Hüls κατά Επιτροής, σκέψη 86).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

246 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας σε κάθε διαδικασία που μπορεί να καταλήξει στην επιβολή κυρώσεων, ιδίως προστίμων ή χρηματικών ποινών, αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, που πρέπει να τηρείται ακόμα και αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα (προμνησθείσα απόφαση Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, σκέψη 9).

247 Εφαρμόζοντας την αρχή αυτή, το άρθρο 19, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63 υποχρεώνουν την Επιτροπή να λαμβάνει υπόψη της στην τελική απόφαση μόνο τις αιτιάσεις επί των οποίων οι ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων είχαν την ευκαιρία να διατυπώσουν την άποψή τους.

248 Το δικαίωμα των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και ενώσεων επιχειρήσεων να εκφράσουν την άποψή τους, κατά την έγγραφη και την προφορική φάση της διοικητικής διαδικασίας, επί των αιτιάσεων που διατυπώνει η Επιτροπή αποτελεί ουσιώδες στοιχείο των δικαιωμάτων άμυνας (προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 52). Η ακρόαση αυτή είναι πράγματι αναγκαία προκειμένου «να εξασφαλισθεί στις επιχειρήσεις και τις ενώσεις επιχειρήσεων το δικαίωμα υποβολής παρατηρήσεων κατά το πέρας της εξετάσεως επί του συνόλου των αιτιάσεων που η Επιτροπή προτίθεται να λάβει υπόψη της στις αποφάσεις της» (τρίτη αιτιολογική σκέψη του κανονισμού 99/63).

249 Ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει, συνεπώς, να παρέχεται σε κάθε ενδιαφερομένη επιχείρηση ή ένωση επιχειρήσεων η δυνατότητα να ακουσθεί επί των αιτιάσεων που η Επιτροπή προτίθεται να λάβει υπόψη της κατά κάθε μιας από αυτές στην τελική απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού.

250 Στην υπό κρίση περίπτωση, διαπιστώθηκε ήδη ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 δεν επηρέασε το κύρος των προπαρασκευαστικών της αποφάσεως αυτής μέτρων που προηγήθηκαν του σταδίου κατά το οποίο σημειώθηκε η πλημμέλεια

(ανωτέρω σκέψη 189). Συνεπώς, το κύρος της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η οποία απεστάλη σε κάθε μία από τις προσφεύγουσες στις αρχές Απριλίου 1988, δεν επηρεάστηκε με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994. Ομοίως και για τους ίδιους λόγους, δεν εθίγη το κύρος της προφορικής φάσεως της διοικητικής διαδικασίας, που διεξήχθη ενώπιον της Επιτροπής στη διάρκεια του Σεπτεμβρίου 1988.

251 Επομένως, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι απαιτείτο νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως μόνο στο μέτρο που η απόφαση αυτή περιείχε νέες αιτιάσεις σε σχέση προς τις αιτιάσεις που περιέχονταν στην αρχική απόφαση που ακυρώθηκε από το Δικαστήριο.

252 Όμως, οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι το κείμενο της επίδικης αποφάσεως δεν περιέχει καμία νέα αιτίαση σε σχέση προς το κείμενο της αποφάσεως του 1988. Υπό τις συνθήκες αυτές, ορθώς η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση χωρίς να προβεί σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων. Συναφώς, το γεγονός ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε υπό πραγματικές και νομικές περιστάσεις διαφορετικές από εκείνες που υπήρχαν κατά τον χρόνο της εκδόσεως της αρχικής αποφάσεως ουδόλως σημαίνει ότι η επίδικη απόφαση περιέχει νέες αιτιάσεις.

253 Εφόσον δεν ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, η Επιτροπή δεν παρέβη τις διατάξεις της δικής της αποφάσεως της 23ης Νοεμβρίου 1990 σχετικά με τη διεξαγωγή των ακροάσεων στο πλαίσιο των διαδικασιών εφαρμογής των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης ΕΟΚ και των άρθρων 65 και 66 της Συνθήκης ΕΚΑΧ. Πράγματι, η απόφαση αυτή δεν ίσχυε κατά τον χρόνο της προφορικής φάσεως της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

254 Όσον αφορά τη συμβουλευτική επιτροπή, της οποίας τις αρμοδιότητες, τη σύνθεση και τη διαδικασία εκδόσεως της γνωμοδοτήσεως ορίζουν οι διατάξεις του άρθρου 10, παράγραφοι 3 έως 6, του κανονισμού 17, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι εξέδωσε τη γνωμοδότησή της επί του προσχεδίου αποφάσεως της Επιτροπής την 1η Δεκεμβρίου 1988.

255 Ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, η Επιτροπή όφειλε να προβεί σε νέα διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

256 Πράγματι, κατά το άρθρο 1 του κανονισμού 99/63, «πριν ζητηθεί η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων, η Επιτροπή προβαίνει σε ακρόαση κατ' εφαρμογή του άρθρου 19, παράγραφος 1, του κανονισμού αριθ. 17». Η διάταξη αυτή επιβεβαιώνει ότι η ακρόαση των ενδιαφερόμενων επιχειρήσεων και η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή είναι αναγκαίες στις ίδιες περιπτώσεις (προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 54).

257 Όπως έκρινε προηγουμένως το Πρωτοδικείο (ανωτέρω σκέψη 252), ουδόλως ήταν απαραίτητη νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Δεδομένου ότι, σε σχέση προς την απόφαση του 1988, επί προσχεδίου της οποίας είχε ζητηθεί η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής σύμφωνα με το άρθρο 10, παράγραφος 5, του κανονισμού 17, η επίδικη απόφαση δεν περιέχει παρά φραστικές αλλαγές που δεν επηρεάζουν τις αιτιάσεις, δεν ήταν αναγκαίο να ζητηθεί εκ νέου η γνώμη της συμβουλευτικής επιτροπής.

258 Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί συναφώς ότι στο εισαγωγικό μέρος της επίδικης αποφάσεως μνημονεύεται ρητώς η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή. Συνεπώς, πρέπει να απορριφθεί η αιτίαση περί ανεπαρκούς συναφούς αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως, την οποία προβάλλουν η SAV και η ICI.

259 Όσον αφορά την αιτίαση περί παραβάσεως της υποχρεώσεως συνεργασίας με την Επιβλέπουσα Αρχή της ΕΖΕΣ, αρκεί η παρατήρηση ότι, εφόσον δεν απαιτούντο νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και νέα διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως, στη διεξαγόμενη διοικητική διαδικασία δεν είχαν εφαρμογή οι συναφείς διατάξεις της Συμφωνίας ΕΟΧ και των πρωτοκόλλων 21 και 23. Πράγματι, οι διατάξεις αυτές τέθηκαν σε ισχύ την 1η Ιανουαρίου 1994, ημερομηνία κατά την οποία είχαν ήδη διεξαχθεί οι φάσεις

εκείνες της διαδικασίας, ήτοι η ακρόαση των επιχειρήσεων και η διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή, που απαιτούσαν τη συνεργασία μεταξύ της Επιτροπής και της Επιβλέπουσας Αρχής της ΕΖΕΣ.

260 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται επίσης τη νομολογία σύμφωνα με την οποία ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας, σε οποιαδήποτε διαδικασία κινείται εναντίον ενός προσώπου και είναι ικανή να καταλήξει σε πράξη που το βλάπτει, συνιστά θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου και πρέπει να διασφαλίζεται, ακόμα και εν απουσία ειδικής κανονιστικής ρυθμίσεως (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Κάτω Χώρες κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 44).

261 Ωστόσο, από τη νομολογία αυτή δεν μπορεί να συναχθεί ότι η Επιτροπή όφειλε να ακούσει εκ νέου τις προσφεύγουσες προτού εκδώσει την πράξη που τις βλάπτει.

262 Πράγματι, πρέπει να υπομνησθεί ότι η διοικητική διαδικασία διαπιστώσεως παραβάσεως του άρθρου 85 της Συνθήκης διέπεται από τους κανονισμούς 17 και 99/63. Όμως, η ειδική αυτή κανονιστική ρύθμιση περιέχει διατάξεις (ανωτέρω σκέψη 247) που εγγυώνται ρητώς και αποτελεσματικώς την τήρηση της αρχής του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας.

263 Εν πάση περιπτώσει, σύμφωνα με τη νομολογία αυτή, η αρχή του σεβασμού των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει να ανακοινώνεται στον αποδέκτη της αποφάσεως, πριν από την έκδοση της τελικής αποφάσεως που τον βλάπτει, ακριβής και πλήρης έκθεση των αιτιάσεων τις οποίες η Επιτροπή προτίθεται να κάνει δεκτές εναντίον του.

264 Επομένως, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, δεν μπορεί να συναχθεί από τη νομολογία αυτή ότι ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας επιβάλλει στην Επιτροπή, όταν αυτή κινεί διαδικασία προς διαπίστωση παραβάσεως των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού εναντίον πλειόνων επιχειρήσεων, υποχρέωση

άλλη από εκείνη που της επιβάλλει να παράσχει σε κάθε μία από τις επιχειρήσεις αυτές, στη διάρκεια αυτής της διαδικασίας, τη δυνατότητα να γνωστοποιήσει λυσιτελώς την άποψή της επί του υποστατού και της κρισιμότητας των επιμάχων πραγματικών περιστατικών και περιστάσεων και επί των εγγράφων τα οποία έλαβε υπόψη της η Επιτροπή προς στήριξη του ισχυρισμού της ότι συντρέχει περίπτωση παραβάσεως του κοινοτικού δικαίου.

265 Ομοίως, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η προμνησθείσα απόφαση Transocean Marine Paint κατά Επιτροπής, την οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες προς στήριξη της απόψεως ότι απαιτείτο νέα ακρόαση, δεν έχει σχέση με την υπό κρίση περίπτωση, καθόσον αφορά μια ιδιαίτερη κατάσταση, ήτοι τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας μιας επιχειρήσεως όταν η Επιτροπή προτίθεται να εξαρτήσει την απαλλαγή που προβλέπεται από το άρθρο 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης από ορισμένους όρους.

266 Συνεπώς, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη, προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση, να ακούσει την άποψη των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων επί της προθέσεώς της να εκδώσει νέα βλαπτική πράξη, επί της διαδικαστικής επιλογής της, επί των διαφόρων παρατηρήσεών τους όσον αφορά ορισμένα πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθώς και επί των διαφορών μεταξύ του κειμένου της επίδικης αποφάσεως και του κειμένου της αρχικής αποφάσεως που ακυρώθηκε. Πρέπει να τονιστεί ότι δεν υποστηρίζεται ότι οι περιστάσεις αυτές αποτελούν νέες αιτιάσεις.

267 Εξάλλου, η απουσία υποχρεώσεως της Επιτροπής να προβεί σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων δεν επηρεάζεται από την εξαετία που διέρρευσε μεταξύ της προφορικής φάσεως της διοικητικής διαδικασίας και της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Πράγματι, στις επιχειρήσεις αυτές δόθηκε η δυνατότητα να αναπτύξουν προφορικώς, τον Σεπτέμβριο του 1988, τις απόψεις τους επί των αιτιάσεων, οι οποίες, από την ημερομηνία αυτή και εντεύθεν, παρέμειναν αμετάβλητες και λήφθηκαν υπόψη στην επίδικη απόφαση κατά των επιχειρήσεων αυτών.

268 Τέλος, ακόμα και αν υποτεθεί ότι η Νομική Υπηρεσία της Επιτροπής εξέδωσε γνωμοδότηση επί του κατά πόσον μπορούσε να εκδοθεί νέα απόφαση έναντι των παραγωγών PVC βάσει της διοικητικής διαδικασίας που είχε προηγηθεί της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, ο σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας δεν επιβάλλει να μπορούν οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε διαδικασία του άρθρου 85, παρά-

γραφος 1, της Συνθήκης να σχολιάσουν τη γνωμοδότηση αυτή, η οποία αποτελεί καθαρώς εσωτερικό έγγραφο της Επιτροπής. Συναφώς, πρέπει να τονιστεί ότι η Επιτροπή δεν υποχρεούται να υιοθετήσει τη γνωμοδότηση που εκδίδει η Νομική Υπηρεσία της και, υπό τις συνθήκες αυτές, η γνωμοδότηση δεν ενέχει κανένα στοιχείο λήψεως αποφάσεως, το οποίο θα έπρεπε να λάβει υπόψη ο κοινοτικός δικαστής προς άσκηση του ελέγχου του (βλ., υπό το αυτό πνεύμα, προμνησθείσα απόφαση Hüls κατά Επιτροπής, σκέψη 86).

269 Πρέπει επίσης να απορριφθεί το επιχείρημα της LVM και της DSM (ανωτέρω σκέψη 40) σύμφωνα με το οποίο η επίδικη απόφαση είναι παράνομη διότι αποτελεί, ελλείψει προκαταρκτικής έρευνας, μέσο δυσανάλογο για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας του ανταγωνισμού. Αρκεί να υπομνησθεί συναφώς ότι η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση. Συνεπώς, ο ισχυρισμός των προσφευγουσών όσον αφορά το δυσανάλογον του μέσου στηρίζεται σε εσφαλμένη συλλογιστική.

270 Ενόψει όλων των ανωτέρω, πρέπει να απορριφθεί το σύνολο των αιτιάσεων που προβάλλουν οι προσφεύγουσες.

Β — *Επί των πλημμελειών κατά την έκδοση και την κύρωση της επίδικης αποφάσεως*

271 Ορισμένες προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι σημειώθηκαν πλημμέλειες εκ μέρους της Επιτροπής κατά την έκδοση και την κύρωση της επίδικης αποφάσεως.

272 Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, η Wacker και η Hoechst παραιτήθηκαν από τον λόγο ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη κυρώσεως της επίδικης αποφάσεως, πράγμα το οποίο έλαβε υπό σημείωση ο Γραμματέας του Πρωτοδικείου. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η παραίτηση αυτή συνεπάγεται παραίτηση και από τον λόγο που αντλείται από την έλλειψη συμφωνίας μεταξύ, αφενός, των αντιγράφων της επίδικης αποφάσεως που κοινοποιήθηκαν στη Wacker και στη Hoechst και, αφετέρου, του πρωτοτύπου της αποφάσεως, δεδομένου ότι ο δεύτερος αυτός λόγος ακυρώσεως συνδέεται στενά με τον πρώτο.

273 Οι ισχυρισμοί των προσφευγουσών περιλαμβάνουν πλείονες λόγους ακυρώσεως.

1. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από το παράνομο του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής της 17ης Φβρουαρίου 1993

Επιχειρήματα των διαδίκων

274 Η LVM και η DSM υπενθυμίζουν ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε δυνάμει των διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής της 17ης Φεβρουαρίου 1993 (ΕΕ L 230, σ. 16, στο εξής: εσωτερικός κανονισμός). Το άρθρο 16 του κανονισμού αυτού προβλέπει ότι οι πράξεις που εγκρίνονται προσαρτώνται ως παράρτημα στα πρακτικά της συνεδριάσεως κατά τη διάρκεια της οποίας εγκρίθηκαν και κυρώνονται με τις υπογραφές του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής στην πρώτη σελίδα των εν λόγω πρακτικών.

275 Κατά την LVM και την DSM, οι ενδιαφερόμενοι μπορούν να επικαλεστούν την παράβαση ενός τέτοιου εσωτερικού κανονισμού ως παράβαση ουσιώδους τύπου (προμνησθείσα απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 75). Στην υπό κρίση περίπτωση, οι διατάξεις περί κυρώσεως των πράξεων δεν είναι σύμφωνες με τις αρχές που απορρέουν από την προμνησθείσα απόφαση της 27ης Φεβρουαρίου 1992, BASF κ.λπ. κατά Επιτροπής (σκέψεις 75 και 78) και την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994 (σκέψεις 75, 76 και 78), σύμφωνα με τις οποίες η υποχρέωση κυρώσεως δια της υπογραφής, επί της ιδίας της πράξεως, του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα της Επιτροπής ανταποκρίνεται σε θεμελιώδη επιταγή του κοινοτικού δικαίου, αποσκοπούσα στην προστασία της ασφάλειας δικαίου. Κατά συνέπεια, δεν υφίσταται δεόντως κεκυρωμένο αυθεντικό κείμενο στην ολλανδική γλώσσα.

276 Η Enichem υποστηρίζει ότι η Επιτροπή, εκδίδοντας την επίδικη απόφαση, παρέβη είτε τις αρχές που διατυπώνονται στην απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, είτε τον εσωτερικό κανονισμό της. Συγκεκριμένα, τα άρθρα 2 και 16 του κανονισμού αυτού, που αφορούν, αντιστοίχως, την εξουσιοδότηση προς ;έκδοση και την κύρωση των πράξεων που εκδίδονται δυνάμει της διαδικασίας αυτής, δεν συμβιβάζονται με τον σεβασμό της αρχής της συλλογικότητας.Εξάλλου, κατά την ως

άνω προσφεύγουσα, οι κανόνες κυρώσεως των πράξεων, που προβλέπει το άρθρο 16 του εσωτερικού κανονισμού, δεν διασφαλίζουν την προστασία της ασφάλειας δικαίου που απαιτεί το Δικαστήριο, καθόσον κυρώνονται τα πρακτικά και όχι το εγκριθέν μέτρο.

278 Η Επιτροπή απαντά στους ισχυρισμούς της LVM και της DSM ότι η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας που προβάλλεται κατά του εσωτερικού κανονισμού της είναι απαράδεκτη. Συγκεκριμένα, ο εσωτερικός κανονισμός ενός κοινοτικού οργάνου δεν αποτελεί, από πλευράς εφαρμογής του άρθρου 184 της Συνθήκης, πράξη γενικής ισχύος, δεσμεύουσα ως προς όλα τα στοιχεία της και απευθείας εφαρμοστή εντός όλων των κρατών μελών. Παρατηρεί ότι, εν πάση περιπτώσει, η LVM και η DSM συγχέουν την αρχή της συλλογικότητας στην οποία αναφέρεται το άρθρο 163 της Συνθήκης και την κύρωση των αποφάσεων. Είναι, συνεπώς, εσφαλμένος ο ισχυρισμός ότι το άρθρο 12 του εσωτερικού κανονισμού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, αποτελούσε το μοναδικό μέσο για την τήρηση της αρχής της συλλογικότητας (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, σκέψεις 72 έως 77).

279 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η Enichem δεν αναφέρει ούτε κατά τί ο εσωτερικός κανονισμός δεν είναι σύμφωνος με την απόφαση του Δικαστηρίου ούτε ως προς τί η υποτιθέμενη αυτή ασυμφωνία αφορά στοιχεία σχετικά με την έκδοση της επίδικης αποφάσεως (απόφαση του Πρωτοδικείου της 27ης Οκτωβρίου 1994, T-35/92, Deere κατά Επιτροπής, Συλλογή 199, σ. II-957).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

280 Το Πρωτοδικείο θεωρεί, εκ προοιμίου, ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών πρέπει να νοηθεί ως προβάλλουσα το παράνομο ορισμένων διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής, όπως αυτός ίσχυε κατά τον χρόνο της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Πράγματι, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν παρεμπιπτόντως, σύμφωνα με το άρθρο 184 της Συνθήκης, το κύρος ορισμένων διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού επικαλούμενες έναν από τους λόγους ελέγχου της νομιμότητας που μνημονεύεται στο άρθρο 173 της εν λόγω Συνθήκης, ήτοι την παράβαση της Συνθήκης ή οποιουδήποτε κανόνα δικαίου σχετικού με την εφαρμογή της.

281 Η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας των διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού περιλαμβάνει δύο σκέλη. Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους, η LVM, η DSM και η Enichem υποστηρίζουν ότι οι διατάξεις του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού, που αφορούν τους κανόνες κυρώσεως των εγκρινομένων πράξεων, αντιβαίνουν στην αρχή της ασφάλειας δικαίου, όπως αυτή διατυπώθηκε από το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994. Στο πλαίσιο του δευτέρου σκέλους, η Enichem υποστηρίζει ότι οι διατάξεις των άρθρων 2, στοιχείο γ', και 16, δεύτερο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού, που αφορούν τη διαδικασία εξουσιοδοτήσεως, αντιβαίνουν στην αρχή της συλλογικότητας.

— Επί του παραδεκτού της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας

282 Το Πρωτοδικείο θεωρεί απαραίτητο να εξετάσει αυτεπαγγέλτως το παραδεκτό της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας στο σύνολό της, χωρίς να περιοριστεί στην ένσταση που προέβαλε η Επιτροπή.

283 Σύμφωνα με το άρθρο 184 της Συνθήκης, «παρά τη λήξη της προθεσμίας του άρθρου 173, πέμπτο εδάφιο, κάθε διάδικος μπορεί επ' ευκαιρία διαφοράς που θέτει υπό αμφισβήτηση την ισχύ κανονισμού που έχει εκδοθεί από κοινού από το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο και το Συμβούλιο, ή την ισχύ κανονισμού του Συμβουλίου, της Επιτροπής ή της [Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας], να επικαλείται το ανεφάρμοστο του κανονισμού αυτού, ενώπιον του Δικαστηρίου, για έναν από τους λόγους που προβλέπονται στο άρθρο 173, δεύτερο εδάφιο».

284 Πρέπει, πρώτον, να παρατηρηθεί ότι, κατά τη νομολογία του Δικαστηρίου (προμνησθείσα απόφαση Simmenthal κατά Επιτροπής, σκέψεις 39 έως 41), το άρθρο 184 της Συνθήκης αποτελεί έκφραση γενικής αρχής διασφαλίζουσας σε κάθε διάδικο το δικαίωμα να αμφισβητήσει, προκειμένου να επιτύχει την ακύρωση πράξεως που τον αφορά άμεσα και ατομικά, το κύρος προγενεστέρων πράξεων κοινοτικού οργάνου που αποτελούν τη νομική βάση της προσβαλλομένης αποφάσεως, αν ο εν λόγω διάδικος δεν διέθετε το δικαίωμα να ασκήσει, δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης, ευθεία προσφυγή κατά των πράξεων αυτών, των οποίων υφίσταται έτσι τις συνέπειες χωρίς να του έχει παρασχεθεί η δυνατότητα να ζητήσει την ακύρωσή τους.

285 Το άρθρο 184 της Συνθήκης πρέπει, συνεπώς, να ερμηνεύεται ευρέως προκειμένου να διασφαλίζεται πραγματικός έλεγχος της νομιμότητας των πράξεων των κοινοτικών οργάνων. Υπό το πνεύμα αυτό, το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει με την προμνησθείσα απόφαση Simmenthal κατά Επιτροπής (σκέψη 40) ότι το πεδίο εφαρμογής του εν λόγω άρθρου πρέπει να επεκταθεί και στις πράξεις εκείνες των κοινοτικών οργάνων οι οποίες, αν και δεν έχουν τη μορφή κανονισμού, παράγουν ωστόσο ανάλογα αποτελέσματα.

286 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι το πεδίο εφαρμογής του άρθρου 184 της Συνθήκης πρέπει επίσης να επεκταθεί και στις διατάξεις εσωτερικού κανονισμού οργάνου οι οποίες, καίτοι δεν αποτελούν τη νομική βάση της προσβαλλομένης αποφάσεως και δεν παράγουν αποτελέσματα ανάλογα με τα αποτελέσματα κανονισμού υπό την έννοια αυτού του άρθρου της Συνθήκης, καθορίζουν τον ουσιώδη τύπο για την έκδοση της αποφάσεως αυτής και εξασφαλίζουν στους αποδέκτες της ασφάλεια δικαίου. Πράγματι, κάθε αποδέκτης αποφάσεως πρέπει να μπορεί να αμφισβητήσει παρεμπιπτόντως τη νομιμότητα της πράξεως που διέπει την τυπική ισχύ της αποφάσεως αυτής, παρά το γεγονός ότι η εν λόγω πράξη δεν αποτελεί τη νομική βάση της αποφάσεως, εφόσον δεν είχε τη δυνατότητα να ζητήσει την ακύρωση της πράξεως αυτής προτού του κοινοποιηθεί η προσβαλλομένη απόφαση.

287 Κατά συνέπεια, οι διατάξεις του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής μπορούν να αποτελέσουν το αντικείμενο ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας στο μέτρο που εξασφαλίζουν την προστασία των ιδιωτών.

288 Δεύτερον, πρέπει να υπομνησθεί ότι η ένσταση ελλείψεως νομιμότητας πρέπει να περιορίζεται σε ό,τι είναι απαραίτητο για την επίλυση της διαφοράς.

289 Πράγματι, το άρθρο 184 της Συνθήκης δεν έχει ως σκοπό να παρέχει στον διάδικο τη δυνατότητα να αμφισβητεί την ισχύ πράξεων γενικής φύσεως προς όφελος οποιασδήποτε προσφυγής. Η γενική πράξη της οποίας προβάλλεται η έλλειψη νομιμότητας πρέπει να εφαρμόζεται άμεσα ή έμμεσα στην υπόθεση που αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής και πρέπει να υφίσταται άμεσος νομικός δεσμός μεταξύ της προσβαλλομένης ατομικής αποφάσεως και της εν λόγω γενικής πράξεως (αποφάσεις του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1965, 21/64, Macchiorlati Dalmas e

Figli κατά Ανωτάτης Αρχής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 51, της 13ης Ιουλίου 1966, 32/65, Ιταλία κατά Συμβουλίου και Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 429, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 26ης Οκτωβρίου 1993, T-6/92 και T-52/92, Reinarz κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-1047, σκέψη 57).

290 Στην υπό κρίση περίπτωση, με το δεύτερο σκέλος της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας επιδιώκεται να διαπιστωθεί ότι οι περί εξουσιοδοτήσεως διατάξεις του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής συνιστούν παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας. Όμως, η Enichem δεν υποστηρίζει καν ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε δυνάμει εξουσιοδοτήσεως, ούτε επικαλείται κανένα στοιχείο από το οποίο να μπορεί να συναχθεί αυτό. Εφόσον η Enichem δεν απέδειξε την ύπαρξη άμεσου νομικού δεσμού μεταξύ της επίδικης αποφάσεως και των διατάξεων του εσωτερικού κανονισμού την έλλειψη νομιμότητας των οποίων επικαλείται, το δεύτερο σκέλος της ενστάσεως πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο.

291 Όσον αφορά το πρώτο σκέλος της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας, πρέπει να υπομνησθεί ότι η επίδικη απόφαση κυρώθηκε δυνάμει των διατάξεων του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού. Κατά συνέπεια, υφίσταται άμεσος νομικός δεσμός μεταξύ της επίδικης αποφάσεως και του εν λόγω άρθρου του εσωτερικού κανονισμού, του οποίου την έλλειψη νομιμότητας επικαλούνται οι προσφεύγουσες.

292 Το άρθρο αυτό του εσωτερικού κανονισμού καθορίζει τον τρόπο κυρώσεως της βλαπτικής για τις προσφεύγουσες πράξεως. Όμως, η κύρωση των πράξεων σύμφωνα με τον τρόπο που προβλέπει ο εσωτερικός κανονισμός της Επιτροπής έχει ως στόχο την προστασία της ασφάλειας δικαίου παγιώνοντας το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια στις γλώσσες που είναι αυθεντικό (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, σκέψη 75). Επομένως, η διάταξη αυτή αποσκοπεί στην εξασφάλιση της προστασίας των αποδεκτών της πράξεως και μπορεί, κατά συνέπεια, να αποτελέσει αντικείμενο ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας.

293 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι το πρώτο σκέλος της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας, που προβάλλουν η LVM, η DSM και η Enichem κατά του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού είναι παραδεκτό. Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί το βάσιμο της ενστάσεως αυτής όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι η διάταξη αυτή δεν ανταποκρίνεται στην επιταγή της ασφάλειας δικαίου.

— Επί της ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού λόγω μη τηρήσεως της επιταγής της ασφάλειας δικαίου

294 Κατά τις προσφεύγουσες, η επίδικη απόφαση είναι παράνομη διότι οι κανόνες του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού περί κυρώσεως των πράξεων δεν συμβιβάζονται με την επιταγή της ασφάλειας δικαίου, την οποία υπενθύμισε το Δικαστήριο με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994.

295 Το άρθρο 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, ορίζει τα εξής:

«Οι πράξεις που εγκρίνονται σε συνεδρίαση ή με τη γραπτή διαδικασία προσαρτούνται ως παράρτημα, στη γλώσσα ή τις γλώσσες που είναι αυθεντικές, στα πρακτικά της συνεδρίασης της Επιτροπής κατά τη διάρκεια της οποίας εγκρίθηκαν ή κατά της οποίας διαπιστώθηκε η έγκρισή τους. Οι πράξεις αυτές κυρώνονται με την υπογραφή του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα στην πρώτη σελίδα των εν λόγω πρακτικών.»

296 Στην απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, το Δικαστήριο υπενθύμισε ότι από το άρθρο 162, παράγραφος 2, της Συνθήκης προκύπτει ότι η Επιτροπή έχει την υποχρέωση, μεταξύ άλλων, να λαμβάνει τα μέτρα που είναι πρόσφορα προκειμένου να καθίσταται δυνατός ο μετά βεβαιότητας καθορισμός του πλήρους κειμένου των πράξεων που εγκρίθηκαν από την ολομέλεια (σκέψεις 72 και 73).

297 Συναφώς, το Δικαστήριο έκρινε ότι η κύρωση των πράξεων που προβλεπόταν από το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, το οποίο όριζε ότι «[ο]ι πράξεις που εγκρίνονται από την Επιτροπή, σε σύνοδο ή διά της εγγράφου διαδικασίας, κυρώνονται στην ή στις γλώσσες στις οποίες το κείμενό τους είναι αυθεντικό, δια των υπογραφών του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα», αποσκοπεί στην προστασία της ασφάλειας δικαίου παγιώνοντας το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια στις

γλώσσες που είναι αυθεντικό. Το Δικαστήριο προσέθεσε ότι «η κύρωση επιτρέπει επομένως να εξακριβωθεί, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, αν τα κοινοποιηθέντα ή δημοσιευθέντα κείμενα ανταποκρίνονται πλήρως προς το κείμενο που εγκρίθηκε από την ολομέλεια και, συγχρόνως, προς τη βούληση του συντάκτη τους» (σκέψη 75).

298 Ενόψει αυτών των σκέψεων της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον οι κανόνες του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού (βλ. ανωτέρω σκέψη 295) μπορούν να επιτρέψουν τον μετά βεβαιότητας προσδιορισμό του πλήρους κειμένου των πράξεων που εγκρίνει η ολομέλεια.

299 Καταρχάς, πρέπει να διευκρινιστεί ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994, δεν έλαβε θέση ως προς αν η κύρωση που προέβλεπαν οι διατάξεις του άρθρου 12, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού, όπως ίσχυε κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως του 1988, αποτελούσε τον μοναδικό αποδεκτό τρόπο κυρώσεως από πλευράς της επιταγής της ασφάλειας δικαίου. Πράγματι, το Δικαστήριο ανέφερε μεν τον σκοπό της κυρώσεως των πράξεων (σκέψη 75), δεν διευκρίνισε ωστόσο ότι οι απαιτούμενες διατυπώσεις κυρώσεως σύμφωνα με το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του τότε ισχύοντος εσωτερικού κανονισμού ήταν οι μόνες ικανές να εξασφαλίσουν την επίτευξη του σκοπού αυτού.

300 Εξάλλου, οι διάδικοι δεν αμφισβήτησαν ενώπιον του Δικαστηρίου ότι η Επιτροπή είχε παραβεί τις περί κυρώσεως διατάξεις που προέβλεπε ο εσωτερικός κανονισμός της Επιτροπής, οπότε το Δικαστήριο διαπίστωσε το παράνομο της αρχικής αποφάσεως λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου, χωρίς να χρειαστεί να αποφανθεί ως προς τη νομιμότητα της κυρώσεως σύμφωνα με τα προβλεπόμενα από το άρθρο 12, πρώτο εδάφιο, του παλαιού εσωτερικού κανονισμού.

301 Τέλος, οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι η υπογραφή που τίθεται επί των πρακτικών δεν ανταποκρίνεται στην επιταγή της ασφάλειας δικαίου, καθόσον, εφόσον δεν υφίσταται πράξη φέρουσα την υπογραφή του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα, δεν είναι δυνατόν να ελεγχθεί η πλήρης αντιστοιχία των κοινοποιουμένων ή δημοσιευομένων κειμένων με το κείμενο που ενέκρινε η ολομέλεια της Επιτροπής. Από αυτό οι προσφεύγουσες συνάγουν ότι κυρώνεται μόνον η πρώτη σελίδα των πρακτικών.

302 Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι οι κανόνες του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού αποτελούν αφεαυτών επαρκή εγγύηση για τον έλεγχο, σε περίπτωση αμφισβητήσεως, της πλήρους αντιστοιχίας μεταξύ των κοινοποιουμένων ή των δημοσιευομένων κειμένων με το κείμενο που ενέκρινε η ολομέλεια και, συνεπώς, με τη βούληση του συντάκτη τους. Πράγματι, εφόσον το κείμενο αυτό είναι προσαρτημένο στα πρακτικά και η πρώτη σελίδα του φέρει την υπογραφή του Προέδρου και του Γενικού Γραμματέα, υφίσταται μεταξύ των εν λόγω πρακτικών και των εγγράφων που καλύπτονται από τα πρακτικά αυτά ένας σύνδεσμος ο οποίος διασφαλίζει το ακριβές περιεχόμενο και τον ακριβή τύπο της αποφάσεως της ολομέλειας.

303 Συναφώς, μια αρχή λογίζεται ως ενεργήσασα σύμφωνα με την ισχύουσα νομοθεσία εφόσον δεν έχει διαπιστωθεί από τον κοινοτικό δικαστή το παράτυπο των ενεργειών της.

304 Συνεπώς, η κύρωση κατά τους κανόνες του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού πρέπει να θεωρηθεί σύννομη. Ως εκ τούτου, αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος.

2. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας και την παράβαση του εσωτερικού κανονισμο της Επιτροπής

Επιχειρήματα των διαδίκων

305 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη τις διατάξεις του εσωτερικού της κανονισμού κατά την έκδοση της επίδικης αποφάσεως. Με τα υπομνήματα απαντήσεως, αναφέρουν ότι το «κεκυρωμένο» αντίγραφο της επίδικης αποφάσεως που τους κοινοποιήθηκε υπογράφεται από το αρμόδιο επί θεμάτων ανταγωνισμού μέλος της Επιτροπής, πράγμα που, κατ' αυτές, υποδηλώνει ότι η επίδικη απόφαση δεν εγκρίθηκε από το σώμα των επιτρόπων, αλλά μόνον από τον συγκεκριμένο επίτροπο, κατά παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας. Κατά τις ως άνω προσ-

φεύγουσες, αυτό το στοιχείο αρκεί προς ανατροπή του τεκμηρίου της εγκυρότητας της επίδικης αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-37/91, ICI κατά Επιτροπής και απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, T-31/91, Solvay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1821). Η LVM και η DSM ζητούν από το Πρωτοδικείο να διατάξει την Επιτροπή να παράσχει συναφώς συμπληρωματικές πληροφορίες.

306 Η Elf Atochem παρατηρεί ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε μόλις ένα μήνα μετά την απόφαση του Δικαστηρίου· επιπλέον, σύμφωνα με τις δηλώσεις ενός εκπροσώπου Τύπου της Επιτροπής, η απόφαση αυτή εγκρίθηκε από το σώμα των επιτρόπων χωρίς συζήτηση. Βάσει των στοιχείων αυτών μπορεί να τεθεί υπό αμφισβήτηση το κύρος της επίδικης αποφάσεως λόγω παραβιάσεως της αρχής της συλλογικότητας.

307 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ένας προσφεύγων μπορεί να επικαλεστεί παράβαση των εσωτερικών κανόνων λήψεως των αποφάσεων μόνον όταν μπορεί να αποδείξει, προσκομίζοντας συγκεκριμένες ενδείξεις, ότι μπορεί να αμφισβητηθεί η εγκυρότητα της λήψεως της αποφάσεως. Ελλείψει τέτοιων ενδείξεων, η πράξη της Επιτροπής τεκμαίρεται ότι εκδόθηκε εγκύρως (προμνησθείσα απόφαση Deere κατά Επιτροπής, σκέψη 31). Όμως, στην υπό κρίση περίπτωση, ουδεμία συγκεκριμένη ένδειξη προσκομίστηκε από τις προσφεύγουσες.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

—

308 Το γεγονός ότι το αντίγραφο της επίδικης αποφάσεως που απεστάλη στην LVM και στην DSM φέρει το όνομα του αρμόδιου για θέματα ανταγωνισμού μέλους της Επιτροπής και την ένδειξη «κεκυρωμένο αντίγραφο» («voor gelijkluidend afschrift» στην ολλανδική γλώσσα) δεν συνιστά ένδειξη περί του ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε κατά παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας. Συναφώς, το κείμενο της επίδικης αποφάσεως αναφέρει ότι πρόκειται για «απόφαση της Επιτροπής». Εξάλλου, από το ίδιο αυτό κείμενο προκύπτει ότι η «Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων» είναι εκείνη που, λαμβάνοντας υπόψη τα πραγματικά περιστατικά και τη νομική εκτίμησή τους, εξέδωσε την επίδικη απόφαση.

309 Συνεπώς, οι προσφεύγουσες αυτές δεν επικαλούνται καμία ένδειξη ούτε κάποια συγκεκριμένη περίσταση ικανή να αποδυναμώσει το τεκμήριο νομιμότητας που ισχύει για τις κοινοτικές πράξεις (βλ., μεταξύ άλλων, την προμνησθείσα απόφαση Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, σκέψη 24).

310 Ελλείψει τέτοιας ενδείξεως, δεν εναπόκειται στο Πρωτοδικείο να διατάξει τις ζητούμενες αποδείξεις.

311 Εξάλλου, το γεγονός ότι η επίδικη απόφαση εκδόθηκε σε σύντομο χρονικό διάστημα μετά την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, καθώς και το γεγονός — αν υποτεθεί αποδεδειγμένο — ότι εκδόθηκε χωρίς συζήτηση του σώματος των επιτρόπων ουδόλως συνεπάγονται παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας.

312 Από τα ανωτέρω προκύπτει ότι αυτοί οι λόγοι ακυρώσεως πρέπει να απορριφθούν.

3. Επί του λόγου ακυρώσεως που αφορά τη σύνθεση του φακέλου που υποβλήθηκε στην κρίση του σώματος των επιτρόπων

313 Η ICI υποστηρίζει ότι, λόγω των πλημμελειών της διοικητικής διαδικασίας, το σώμα των επιτρόπων δεν μπόρεσε να λάβει γνώση όλων των κρισίμων εγγράφων της υποθέσεων προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση και, ιδίως, της νέας εκθέσεως του συμβούλου ακροάσεων και της νέας εκθέσεως των αποτελεσμάτων της διαβουλεύσεως με τη συμβουλευτική επιτροπή. Συνεπώς, το σώμα των επιτρόπων, του οποίου η σύνθεση είχε αλλάξει πολύ σε σχέση με το 1988, δεν έλαβε γνώση των αμυντικών ισχυρισμών της ICI.

314 Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτός λόγος ακυρώσεως στερείται κάθε νομικού ερείσματος.

315 Υπενθυμίζεται ότι η Επιτροπή, μετά την ακύρωση της αποφάσεως του 1988, την οποία αποφάσισε το Δικαστήριο στις 15 Ιουνίου 1994, δεν διέπραξε νομικό σφάλμα μη προβαίνοντας σε νέα ακρόαση των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων και σε νέα διαβούλευση με τη συμβουλευτική επιτροπή προτού εκδώσει την επίδικη απόφαση (ανωτέρω σκέψεις 246 έως 258).

316 Δεδομένου ότι το πρώτο σκέλος του συλλογισμού της προσφεύγουσας είναι εσφαλμένο, αυτός ο λόγος ακυρώσεως στερείται νομικού ερείσματος και πρέπει, κατά συνέπεια, να απορριφθεί.

4. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παραβίαση, αφενός, της αρχής της ταυτότητας μεταξύ του διασκεφθέντος οργάνου και του εκδόντος την πράξη οργάνου και, αφετέρου, της αρχής της άεσης ενέργειας

Επιχειρήματα των διαδίκων

317 Η Hüls υποστηρίζει ότι, δυνάμει της αρχής της ταυτότητας μεταξύ του διασκεφθέντος οργάνου και του εκδόντος την πράξη οργάνου, μια απόφαση μπορεί να εκδοθεί μόνο από τα πρόσωπα που μετέσχαν στη διαδικασία και είχαν τη δυνατότητα να διαμορφώσουν άμεση γνώμη για την υπόθεση. Όμως, στην προκειμένη περίπτωση, τα περισσότερα από τα μέλη της Επιτροπής κατά τον χρόνο της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, και ειδικότερα το αρμόδιο για τα θέματα ανταγωνισμού μέλος, καθώς και ο γενικός διευθυντής της Γενικής Διευθύνσεως Ανταγωνισμού της Επιτροπής (ΓΔ IV), δεν ήταν πλέον τα ίδια με αυτά που κατείχαν τις θέσεις αυτές κατά την εξέταση της υποθέσεως το 1988.

318 Στον τομέα του ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν πρέπει να θεωρείται ως κατά κυριολεξία διοικητική υπηρεσία, δηλαδή ως όργανο ανεξάρτητο των μελών της.

Υπενθυμίζονται συναφώς τα άρθρα 1 και 12 του εσωτερικού κανονισμού, τα οποία ορίζουν ότι η Επιτροπή ενεργεί ως σώμα, καθώς και το άρθρο 6 της ρυθμίσεως περί του συμβούλου ακροάσεων.

319 Η BASF, η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της άμεσης ενέργειας. Η BASF παρατηρεί ότι, κατά τον χρόνο εκδόσεώς της επίδικης αποφάσεως, τα περισσότερα από τα μέλη της Επιτροπής και ο γενικός διευθυντής της ΓΔ IV δεν ήταν εκείνα που κατείχαν τις θέσεις αυτές το 1988. Κατά συνέπεια, η επίδικη απόφαση εκδόθηκε από πρόσωπα τα οποία δεν ήταν πλήρως ενημερωμένα για την υπόθεση και δεν είχαν τον χρόνο να ενημερωθούν μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994. Με τον παρόντα λόγο ακυρώσεως δεν υποστηρίζεται ότι τα μέλη της Επιτροπής πρέπει να παρευρίσκονται αυτοπροσώπως στις ακροάσεις, αλλά ότι πρέπει να ενημερώνονται επακριβώς για τα διαμειφθέντα κατά τις ακροάσεις αυτές, με την εφαρμογή των κανόνων διαδικασίας και, ιδίως, με διαβούλευση με τον σύμβουλο ακροάσεων.

320 Τέλος, η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι τα πρόσωπα που συντάσσουν την απόφαση πρέπει να έχουν συμμετάσχει στις ακροάσεις ή, τουλάχιστον, να μπορούν να πληροφορηθούν σε σύντομο χρονικό διάστημα για την εντύπωση την οποία προκάλεσαν οι ακροάσεις αυτές στους λοιπούς μετασχόντες. Αυτό δεν συνέβη εν προκειμένω, καθόσον τα περισσότερα από τα μέλη της Επιτροπής κατά τον χρόνο της ακροάσεως δεν κατείχαν πλέον τις θέσεις αυτές κατά τον χρόνο εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

321 Η Επιτροπή θεωρεί ότι οι αρχές της ταυτότητας και της άμεσης ενέργειας δεν υφίστανται. Κατ' αυτήν, το κοινοτικό δικονομικό δίκαιο στον τομέα του ανταγωνισμού στηρίζεται σε διοικητικές αρχές επιφορτισμένες με ορισμένα καθήκοντα και όχι στα πρόσωπα που ασκούν τα εν λόγω καθήκοντα (προμνησθείσα απόφαση ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψεις 71 και 72). Καμία διάταξη δεν επιβάλλει να διεξάγονται οι διάφορες φάσεις μιας διαδικασίας στον τομέα του ανταγωνισμού κατά τη διάρκεια μιας και της αυτής θητείας των μελώντης Επιτροπής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

322 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται παραβίαση της γενικής αρχής η οποία επιβάλλει τη συνέχεια στη σύνθεση του διοικητικού οργάνου που επιλαμβάνεται διαδικασίας δυναμένης να καταλήξει σε επιβολή προστίμου.

323 Όμως, δεν υπάρχει καμία γενική αρχή τέτοιας φύσεως (προμνησθείσα απόφαση ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 72).

324 Ως εκ τούτου, ο λόγος αυτός είναι αβάσιμος και πρέπει να πορριφθεί.

Γ — *Επί των προβαλλομένων πλημμελειών της διοικητικής διαδικασίας*

325 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται, επικουρικώς, διαφόρους λόγους ακυρώσεως αντλούμενους από παρατυπίες που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκε της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Το Πρωτοδικείο παρατηρεί συναφώς ότι, κατά την επ'ακροατηρίου συζήτηση, η Wacker και η Hoechst παραιτήθηκαν από τον λόγο ακυρώσεως που είχαν προβάλει και ο οποίος συνίσταται στην παράβαση του άρθρου 3 του κανονισμού 1 του Συμβουλίου, της 15ης Απριλίου 1958, περί καθορισμού του γλωσσικού καθεστώτος της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας (ΕΕ ειδ. έκδ. 01/001, σ. 14), γεγονός το οποίο έλαβε υπό σημείωση ο Γραμματέας.

326 Μεταξύ των λόγων ακυρώσεως μπορεί να γίνει διάκριση αναλόγως του αν αφορούν την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζουσών την ανακοίνωση των αιτιάσεων ή την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζουσών την ακρόαση. Όσον αφορά τον λόγο ακυρώσεως που συνίσταται στην προσβολή του δικαιώματος προσβάσεως στον φάκελο της Επιτροπής, αυτός θα εξεταστεί μετά το μέρος της αποφάσεως που αφορά την ουσία της υποθέσεως.

1. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζουσών την ανακοίνωση των αιτιάσεων

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ύπαρξη τυπικών πλημμελειών επηρεαζουσών την ανακοίνωση των αιτιάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

327 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση στηρίζεται σε παράτυπη ανακοίνωση των αιτιάσεων. Συγκεκριμένα, πρώτον, οι αιτιάσεις ανακοινώθηκαν από υπάλληλο της Επιτροπής, κατά παράβαση του άρθρου 2 του κανονισμού 99/63. Δεύτερον, η ανακοίνωση των αιτιάσεων, η οποία αποτελούσε ογκώδες έγγραφο που δεν ήταν δυνατόν να διαπιστωθεί αν ήταν πλήρες, συνιστά παράβαση των διατάξεων του εν λόγω άρθρου 2, σύμφωνα με το οποίο η Επιτροπή ανακοινώνει γραπτώς τις αιτιάσεις. Συνεπώς, οι αιτιάσεις έπρεπε να ανακοινωθούν με ενιαίο έγγραφο. Τρίτον, η ανακοίνωση των αιτιάσεων έπρεπε να υπογράφεται από τον συντάκτη της.

328 Η Επιτροπή θεωρεί ότι αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι ποδήλως αβάσιμος.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

329 Όσον αφορά το επιχείρημα που αντλείται από την υποτιθέμενη εξουσιοδότηση υπαλλήλου της Επιτροπής προς ανακοίνωση των αιτιάσεων, από τα στοιχεία της δικογραφίας προκύπτει ότι η ανακοίνωση των αιτιάσεων που απεστάλη στις προσφεύγουσες συνοδευόταν από έγγραφο υπογεγραμμένο από τον αναπληρωτή γενικό διευθυντή της ΓΔ IV της Επιτροπής, κατ' εντολήν του γενικού διευθυντή της εν λόγω γενικής διευθύνσεως.

330 Όμως, υπογράφοντας το έγγραφο αυτό, ο αναπληρωτής γενικός διευθυντής δεν ενήργησε στο πλαίσιο μεταβιβάσεως εξουσιών αλλά στο πλαίσιο απλής εξουσιοδοτήσεως υπογραφής την οποία ο γενικός διευθυντής είχε λάβει από τον αρμόδιο επίτροπο (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, 52/69, Geigy κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 189, σκέψη 5). Η εξουσιοδότηση αυτή συνιστά το κανονικό μέσο με το οποίο η Επιτροπή ασκεί τις αρμοδιότητές της (προμνησθείσα απόφαση VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, σκέψη 14).

331 Στο μέτρο που οι προσφεύγουσες δεν προσκόμισαν καμιά ένδειξη που να επιτρέπει να γίνει δεκτό ότι, στην προκειμένη περίπτωση, η κοινοτική διοίκηση παρεξέκλινε από τους ισχύοντες στον τομέα αυτόν κανόνες (προμνησθείσα απόφαση VBVB και VBBB κατά Επιτροπής, σκέψη 14), αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

332 Εξάλλου, ούτε οι ισχυρισμοί που αντλούνται από υποτιθέμενη παράβαση των κανόνων όσον αφορά τον τύπο της ανακοινώσεως των αιτιάσεων μπορούν να γίνουν δεκτοί.

333 Κατά το άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 99/63, «[η] Επιτροπή ανακοινώνει γραπτώς στις επιχειρήσεις και στις ενώσεις επιχειρήσεων τις αιτιάσεις που τους προσάπτονται». Η διάταξη αυτή δεν απαιτεί να φέρει η ανακοίνωση των αιτιάσεων ιδιόχειρη υπογραφή επί του ιδίου του εγγράφου, ούτε να αποτελείται η ανακοίνωση των αιτιάσεων από μια τυπικώς ενιαία πράξη.

334 Ενόψει των ανωτέρω, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπε να απορριφθεί.

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 3 του κανονισμού του Συμβουλίου

Επιχειρήματα των διαδίκων

335 Η BASF, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 3 του κανονισμού 1. Συγκεκριμένα, η ανακοίνωση των αιτιάσεων συνοδευόταν από παραρτήματα, απαραίτητα για την καλή κατανόηση των αιτιάσεων, τα οποία δεν ήταν συντεταγμένα στη γλώσσα του κράτους μέλους στου οποίου τη δικαιοδοσία υπάγονταν. Το επιχείρημα αυτό ισχύει και για τα έγγραφα που απεστάλησαν από την Επιτροπή στις 3 Μαΐου 1988. Η Enichem προσθέτει ότι η Επιτροπή παρέβη επίσης το άρθρο 4 του κανονισμού 99/63.

336 Η Επιτροπή θεωρεί ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών είναι αντίθετη τόσο προς το γράμμα όσο και προς το πνεύμα του άρθρου 3 του κανονισμού 1. Εξάλλου, το πλήθος των αντιδράσεων εκ μέρους αυτών των προσφευγουσών καταδεικνύει σαφώς ότι, στην πραγματικότητα, δεν συνάντησαν καμία ιδιαίτερη δυσκολία να κατανοήσουν το σύνολο του περιεχομένου των αποδεικτικών στοιχείων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

337 Τα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων που δεν προέρχονται από την Επιτροπή δεν πρέπει να θεωρούνται ως «έγγραφα» κατά την έννοια του άρθρου 3 του κανονισμού 1 του Συμβουλίου. Πράγματι, τα παραρτήματα αυτά πρέπει να θεωρούνται ως πειστήρια επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή. Επομένως, πρέπει να γνωστοποιούνται στον αποδέκτη όπως έχουν (βλ. μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-148/89, Tréfilunion κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1063, σκέψη 21). Συνεπώς, η Επιτροπή ουδόλως παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 3 του κανονισμού 1 του Συμβουλίου.

338 Όσον αφορά τον ισχυρισμό της Enichem περί παραβάσεως του άρθρου 4 του κανονισμού 99/63, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το σώμα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων που απεστάλη στην εν λόγω προσφεύγουσα συντεταγμένο στην ιταλική γλώσσα περιλαμβάνει καίρια αποσπάσματα των παραρτημάτων. Συνεπώς, η παρουσίαση αυτή της επέτρεψε να γνωρίζει με ακρίβεια τα πραγματικά περιστατικά και τον νομικό συλλογισμό επί των οποίων στηρίχθηκε η Επιτροπή (προμνησθείσα απόφαση Tréfilunion κατά Επιτροπής, σκέψη 21). Συνεπώς, η προφεύγουσα ήταν σε θέση να υπερασπίσει λυσιτελώς τα δικαιώματά της.

339 Επομένως, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπε να απορριφθεί.

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη επαρκούς χρόνου για την προετοιμασία της απαντήσεως στην ανακοίνωη των αιτιάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

340 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν τους παρέσχε τη δυνατότητα να λάβουν γνώση του φακέλου και να καταστήσουν στη συνέχεια λυσιτελώς γνωστή την άποψή τους (απόφαση του Δικαστηρίου της 27ης Οκτωβρίου 1977, 121/76, Moli κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1977, σ. 611, σκέψη 20). Αρνούμενη, παρά τις συγκεκριμένες περιστάσεις, να παρατείνει την προθεσμία που είχε τάξει στην επιχείρηση αυτή για να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της επί της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, η Επιτροπή προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνας και παρέβη τις διατάξεις του άρθρου 11 του κανονισμού 99/63.

341 Η BASF υποστηρίζει ότι δεν είχε επαρκή χρόνο για να εξετάσει τα έγγραφα που της κοινοποιήθηκαν με το έγγραφο της 3ης Μαΐου 1988.

342 Η Επιτροπή απαντά στη Wacker και τη Hoechst ότι οι διατάξεις του άρθρου 11 του κανονισμού 99/63 τηρήθηκαν. Συγκεκριμένα, παρασχέθηκαν στην προσφεύγουσα προθεσμία δύο μηνών προκειμένου να απαντήσει γραπτώς στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και προθεσμία πέντε μηνών προκειμένου να προετοιμάσει την ακρόαση του Σεπτεμβρίου 1988. Οι προθεσμίες αυτές ήταν απολύτως επαρκείς, ιδίως συγκρινόμενες με τις προθεσμίες που προβλέπονται στο άρθρο 173, πέμπτο εδάφιο, της Συνθήκης (απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Φεβρουαρίου 1978, 27/76, United Brands κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 75, σκέψεις 270 έως 273). Το γεγονός ότι ορισμένα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δεν ήταν συντεταγμένα στη γλώσσα της προσφεύγουσα δεν μπορεί να μεταβάλει το συμπέρασμα αυτό, καθόσον η προσφεύγουσα και ο δικηγόρος της δεν πρέπει να αντιμετώπισαν δυσκολίες κατανοήσεως.

343 Απαντώντας στο επιχείρημα της BASF, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι, όσον αφορά τα συνημμένα στο έγγραφο της 3ης Μαΐου 1988 έγγραφα, η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυριστεί, ενόψει της διατυπώσεως του εν λόγω εγγράφου, ότι μόνο μετά την έκδοση της αποφάσεως αντελήφθη ότι της ήταν χρήσιμα για την υπεράσπισή της· αυτό έπρεπε η ίδια να το κρίνει. Εφόσον το έγγραφο της απεστάλη στις 3 Μαΐου 1988 οι δε απαντήσεις δόθηκαν στις 10 Ιουνίου 1988, η προθεσμία που παρασχέθηκε στην προσφεύγουσα ήταν επαρκής. Εξάλλου, η προσφεύγουσα, χωρίς να ζητήσει παράταση της προθεσμίας πέραν της ημερομηνίας αυτής, διατύπωσε πληθώρα σχολίων. Συνεπώς, τηρήθηκαν οι διατάξεις του άρθρου 11, παράγραφος 1, του καονισμού 99/63.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

344 Το άρθρο 2, παράγραφος 4, του κανονισμού 99/63 ορίζει τα εξής: «Κατά την ανακοίνωση των αιτιάσεων η Επιτροπή τάσσει προθεσμία, εντός της οποίας οι επιχειρήσεις και οι ενώσεις επιχειρήσεων δύνανται να της καταστήσουν γνωστή την άποψή τους.» Προς τούτο, το άρθρο 11, παράγραφος 1, του ιδίου κανονισμού διευκρινίσει ότι: «[γ]ια τον καθορισμό των προθεσμιών (...), η Επιτροπή λαμβάνει υπόψη τον απαραίτητο χρόνο για την προπαρασκευή των παρατηρήσεων καθώς και το επείγον της υπό εξέταση υποθέσεως. Η προθεσμία δεν δύναται να είναι μικρότερη των δύο εβδομάδων, δύναται δε να παραταθεί.»

345 Στην υπό κρίση περίπτωση, η ανακοίνωση των αιτιάσεων εστάλη στις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις στις 5 Απριλίου 1988. Οι επιχειρήσεις αυτές έπρεπε να καταστήσουν γνωστή την άποψή τους επί των αιτιάσεων που τις αφορούσαν έως τις 16 Μαΐου 1988.

346 Με έγγραφο της 3ης Μαΐου 1988, η Επιτροπή απέστειλε στις αποδέκτριες της ανακοινώσεως των αιτιάσεων επιχειρήσεις μια σειρά συμπληρωματικών εγγράφων, αναφέροντας ότι, καίτοι τα έγγραφα αυτά δεν μνημονεύονταν στις αιτιάσεις, «ήταν ενδεχομένως κρίσιμα για την εκτίμηση της όλης υποθέσεως».

347 Η Wacker και η Hoechst ζήτησαν παράταση της προθεσμίας έως τις 15 Ιουλίου 1988. Με έγγραφο της 18ης Μαΐου 1988, η Επιτροπή αποφάσισε να τους χορηγήσει παράταση έως τις 10 Ιουνίου 1988, λαμβανομένης ιδίως υπόψη της αποστολής συμπληρωματικών εγγράφων στις 3 Μαΐου 1988.

348 Απαντώντας στην αίτηση παρατάσεως της προθεσμίας που υπέβαλε η BASF στις 5 Μαΐου 1988, και η οποία περιήλθε στην Επιτροπή στις 17 Μαΐου 1988, η Επιτροπή, με έγγραφο της 24ης Μαΐου 1988, όρισε ως ημερομηνία λήξεως της προθεσμίας απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων τη 10η Ιουνίου 1988.

349 Το Πρωτοδικείο εκτιμά ότι, υπό τις συνθήκες της υπό κρίση υποθέσεως, η δίμηνη περίπου προθεσμία που τάχθηκε στις προσφεύγουσες ήταν επαρκής ώστε να μπορέσουν να προετοιμάσουν την απάντησή τους στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (βλ., υπό το πνεύμα αυτό, προμνησθείσα απόφαση United Brands κατά Επιτροπής, σκέψεις 272 και 273).

350 Επομένως, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

2. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζοσών την ακρόαση

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ανεπάρκεια του χρόνου για την προετοιμασία της ακροάσεως

351 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι ο σύμβουλος ακροάσεων δεν είχε στη διάθεσή του επαρκή χρόνο προκειμένου να προετοιμάσει την ακρόαση.

352 Η Επιτροπή θεωρεί ότι ο ισχυρισμός αυτός δεν βασίζεται σε κανένα στοιχείο.

353 Ακόμα και αν υποτεθεί ότι νομιμοποιούνται να προβάλουν αυτόν τον λόγο ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες δεν ανέφεραν κατά τί η προθεσμία που παρασχέθηκε στον σύμβουλο ακροάσεων για την προετοιμασία της ακροάσεως δεν του ήταν επαρκής, ούτε καν εξήγησαν ως προς τί, εάν ο ισχυρισμός αυτός θεωρηθεί βάσιμος, η περίσταση αυτή καθιστά πλημμελή τη διοικητική διαδικασία.

354 Επομένως, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφεί ως αβάσιμος.

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 3 του κανονισμού 1

Επιχειρήματα των διαδίκων

355 Η BASF, η Wacker, η Hoechst και η Enichem υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 3 του κανονισμού 1. Συγκεκριμένα, τα πρακτικά της ακροάσεως περιέχουν τις δηλώσεις των διαφόρων ενδιαφερομένων μόνο στη γλώσσα στην οποία

διατυπώθηκαν και όχι αποκλειστικά και μόνο στη γλώσσα του κράτους μέλους στου οποίου τη δικαιοδοσία υπάγονται οι προσφεύγουσες αυτές. Όμως, κατά την BASF, και οι δηλώσεις αυτές έχουν ουσιώδη σημασία, καθόσον, εξ ορισμού, εκείνο που προσάπτεται σε όλες τις επιχειρήσεις είναι η μεταξύ τους σύμπραξη.

356 Η Επιτροπή θεωρεί αβάσιμο αυτόν τονλόγο ακυρώσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

357 Υπενθυμίζεται ότι, κατά το άρθρο 9, παράγραφος 4, του κανονισμού 99/63, «[ο]ι ουσιώδεις δηλώσεις κάθε προσώπου που καταθέτει καταχωρούνται σε πρακτικά, τα οποία το εν λόγω πρόσωπο διαβάζει και εγκρίνει».

358 Στην υπό κρίση περίπτωση, είναι αναμφισβήτητο ότι οι προσφεύγουσες μπόρεσαν να λάβουν λυσιτελώς γνώση των ουσιωδών στοιχείων των δικών τους δηλώσεων που καταχωρίστηκαν στα πρακτικά.

359 Εξάλλου, οι προσφεύγουσες, οι οποίες δεν αμφισβητούν ότι τους δόθηκε η δυνατότητα να παρακολουθήσουν τα διαμειφθέντα κατά την ακρόαση χάρη στην ταυτόχρονη διερμηνεία, δεν διατείνονται ότι, εξ αιτίας της ελλείψεως μεταφράσεως των τμημάτων που δεν είχαν συνταχθεί στη γλώσσα του κράτους μέλους στου οποίου τη δικαιοδοσία υπάγονται, τα πρακτικά περιέχουν ως προς αυτές ουσιώδεις ανακρίβειες ή παραλείψεις, ικανές να έχουν επιζήμιες συνέπειες που θα μπορούσαν να καταστήσουν πλημμελή τη διοικητική διαδικασία (προμνησθείσες αποφάσεις ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 52, και Parker Pen κατά Επιτροπής, σκέψη 74).

360 Συνεπώς, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπε να απορριφθεί.

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από το μη πλήρες των πρακτικν της ακροάσεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

361 Η BASF υποστηρίζει ότι τα πρακτικά της ακροάσεως δεν είναι πλήρη. Συγκεκριμένα, δεν περιέχουν αποφασιστικής σημασίας τμήματα των δηλώσεων άλλων επιχειρήσεων. Δεν επισυνάφθηκαν στα πρακτικά, αντίθετα προς τα αναφερόμενα στα πρακτικά αυτά, οι αγορεύσεις που έγιναν εξ ονόματος όλων των ενδιαφερομένων επιχειρήσεων, η αγόρευση της προσφεύγουσας και η αγόρευση των λοιπών επιχειρήσεων. Όμως, εφόσον οι προσφεύγουσες κατηγορούνται για συμπαιγνία, έχει ουσιώδη σημασία γι' αυτές να λάβουν γνώση και να εξετάσουν τα αμυντικά επιχειρήματα των λοιπών εμπλεκομένων. Η BASF προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί το άρθρο 9, παράγραφος 4, του κανονισμού 99/63, καθόσον η διάταξη αυτή αφορά μόνο τον έλεγχο της ακρίβειας του περιεχομένου των πρακτικών εκ μέρους του μετασχόντος στην ακρόαση και όχι το δικαίωμα να λαμβάνει γνώση των δηλώσεων των λοιπών εμπλεκομένων μερών.

362 Η Wacker και η Hoechst επικαλούνται ταυτόσημο λόγο ακυρώσεως στηριζόμενο στην έλλειψη μνείας, στο κείμενο των πρακτικών, των κοινών αγορεύσεων των διαφόρων επιχειρήσεων.

363 Η Επιτροπή θεωρεί ότι τα πρακτικά της ακροάσεως, όπως κοινοποιήθηκαν στη BASF, είναι σύμφωνα προς το άρθρο 9, παράγραφος 4, του κανονισμού 99/63, καθόσον της παρέχουν τη δυνατότητα να εγκρίνει τις δικές της δηλώσεις. Συνεπώς, δεν θα είχε κανένα νόημα η διαβίβαση στην προσφεύγουσα, προς έγκριση, του κειμένου των δηλώσεων στις οποίες προέβησαν οι λοιπές εμπλεκόμενες επιχειρήσεις και οι δικηγόροι τους κατά την ακρόαση.

364 Εξάλλου, η BASF, η Wacker και η Hoechst έλαβαν γνώση των δηλώσεων αυτών, εφόσον παρέστησαν στην ακρόαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

365 Κατά την προφορική φάση της διοικητικής διαδικασίας ενώπιον της Επιτροπής, η οποία διεξήχθη από τις 5 έως τις 8 Σεπτεμβρίου 1988 και στις 19 Σεπτεμβρίου 1988, δόθηκε στα ενδιαφερόμενα πρόσωπα η δυνατότητα να εκθέσουν από κοινού τις απόψεις τους επί ορισμένων ζητημάτων.

366 Από τα πρακτικά της ακροάσεως, τα οποία ανακοινώθηκαν σε κάθε έναν από τους συμμετασχόντες στην ακρόαση, προκύπτει ότι οι κοινές παρεμβάσεις εκτίθενται περιληπτικώς.

367 Από τα πρακτικά αυτά προκύπτει επίσης ότι το πλήρες κείμενο των διαφόρων παρεμβάσεων που έγιναν εξ ονόματος των εμπλεκομένων προσώπων θα περιλαμβάνονταν στα παραρτήματα που αποτελούν τμήμα των πρακτικών. Όμως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι τα παραρτήματα αυτά δεν επισυνάφθηκαν στο εν λόγω έγγραφο.

368 Ωστόσο, η περίσταση αυτή δεν συνιστά πλημμέλεια της διοικητικής διαδικασίας ικανή να καταστήσει παράνομη την επίδικη απόφαση, η οποία αποτέλεσε την κατάληξη της διαδικασίας αυτής. Πράγματι, το άρθρο 9, παράγραφος 4, του κανονισμού 99/63 (που παρατίθεται ανωτέρω στη σκέψη 357) αποβλέπει στο να εξασφαλίσει στα πρόσωπα που έλαβαν μέρος στην ακρόαση την πιστότητα των πρακτικών προς τις ουδιώδεις δηλώσεις τους (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 29). Όμως, στο μέτρο που οι κοινές αγορεύσεις αφορούσαν τις προσφεύγουσες, οι τελευταίες μπόρεσαν να λάβουν γνώση των ουσιωδών στοιχείων των δηλώσεων αυτών, καθόσον οι εν λόγω δηλώσεις περιελήφθησαν στα πρακτικά της ακροάσεως. Επιπλέον, οι προσφεύγουσες δεν

διατείνονται ότι η περιληπτική παράθεση των δηλώσεων αυτών περιέχει ανακρίβειες. Τέλος, εφόσον οι αγορεύσεις αυτές έγιναν εξ ονόματος των προσφευγουσών, οι τελευταίες δεν μπορούν λυσιτελώς να ισχυριστούν ότι δεν είχαν επαρκή γνώση του περιεχομένου τους.

369 Όσον αφορά την έλλειψη κοινοποιήσεως, υπό μορφή συνημμένου στα πρακτικά, του κειμένου της αγορεύσεως της BASF καθώς και του κειμένου των αγορεύσεων των λοιπών προσώπων που διατύπωσαν παρατηρήσεις, ούτε η έλλειψη αυτή συνιστά πλημμέλεια της διοικητικής διαδικασίας ικανή να καταστήσει παράνομη την επίδικη απόφαση, δεδομένου ότι τα ίδια τα πρακτικά αναφέρουν τις ουσιώδεις δηλώσεις.

370 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι η BASF, η Wacker και η Hoechst μετέσχαν στην ακρόαση και μπόρεσαν, με την ευκαιρία αυτή, να λάβουν γνώση των θεμάτων που αναπτύχθηκαν από κοινού και των παρατηρήσεων που διατυπώθηκαν ατομικώς από άλλα πρόσωπα.

371 Συνεπώς, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπε να απορριφθεί.

δ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από τη μη κοινοποίηση της γνώμης του συμούλου ακροάσεων

Επιχειρήματα των διαδίκων

372 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι έπρεπε να τους δοθεί η δυνατότητα να λάβουν γνώση της γνώμης του συμβούλου ακροάσεων και να τη σχολιάσουν. Συνεπώς, η Επιτροπή παρανόμως παρέλειψε να γνωστοποιήσει τη γνώμη του συμβούλου ακροάσεων.

373 Η BASF και η Hüls υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση είναι παράνομη για τον λόγο ότι δεν ελήφθη υπόψη η έκθεση του συμβούλου ακροάσεων. Συγκεκριμένα, η έκθεση την οποία κατάρτισε ο σύμβουλος ακροάσεων κατά τον χρόνο εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 μπορούσε να περιέχει εκτιμήσεις, επί πραγματικών και νομικών ζητημάτων, που να συμφωνούν με τις αιτιάσεις που διατυπώθηκαν από τις επιχειρήσεις. Ζητούν, κατά συνέπεια, από το Πρωτοδικείο να καλέσει την Επιτροπή να προσκομίσει την έκθεση του συμβούλου ακροάσεων.

374 Η Επιτροπή απορρίπτει το αίτημα κοινοποιήσεως της εκθέσεως του συμβούλου ακροάσεως με την αιτιολογία ότι πρόκειται για εσωτερικό έγγραφο στο οποίο οι τρίτοι δενέχουν πρόσβαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

375 Το Πρωτοδικείο επισημαίνει ότι τα δικαιώματα του αμυνομένου δεν επιτάσσουν το να μπορούν οι επιχειρήσεις που εμπλέκονται σε διαδικασία του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης να σχολιάζουν την έκθεση του συμβούλου ακροάσεων, η οποία συνιστά καθαρώς εσωτερικό έγγραφο της Επιτροπής. Όπως έχει κρίνει το Δικαστήριο, εφόσον η έκθεση αυτή έχει αξία γνωμοδοτήσεως για την Επιτροπή, η τελευταία ουδόλως υποχρεούται να συνταχθεί με αυτήν και, υπό τις συνθήκες αυτές, η έκθεση αυτή δεν ενέχει κανένα στοιχείο λήψεως αποφάσεως, το οποίο θα έπρεπε να λάβει υπόψη ο κοινοτικός δικαστής προς άσκηση του ελέγχου του (διάταξη της 11ης Δεκεμβρίου 1986, 212/86 R, ICI κατά Επιτροπής, που δεν έχει δημοσιευθεί στη Συλλογή, σκέψεις 5 έως 8). Πράγματι, η προστασία των δικαιωμάτων του αμυνομένου εξασφαλίζεται επαρκώς κατά νόμον άπαξ τα διάφορα όργανα τα οποία συμβάλλουν στην εκπόνηση της τελικής αποφάσεως έχουν ενημερωθεί ορθώς περί της επιχειρηματολογίας που ανέπτυξαν οι επιχειρήσεις απαντώντας στις αιτιάσεις που τους ανακοίνωσε η Επιτροπή, καθώς και περί των αποδεικτικών στοιχείων που επικαλέστηκε η Επιτροπή προς στήριξη των αιτιάσεών της (προμνησθείσα απόφαση Michelin κατά Επιτροπής, σκέψη 7).

376 Συναφώς, πρέπει να σημειωθεί ότι σκοπός της εκθέσεως του συμβούλου ακροάσεων δεν είναι να συμπληρώνει ή να διορθώνει την επιχειρηματολογία των επιχειρήσεων ούτε να διατυπώνει νέες αιτιάσεις ή να παρέχει νέα αποδεικτικά στοιχεία κατ' αυτών

(μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-2/89, Petrofina κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1087, σκέψη 54, και προμνησθείσα απόφαση Hüls κατά Επιτροπής, σκέψη 87).

377 Επομένως, οι επιχειρήσεις δεν δύνανται, επικαλούμενες τον σεβασμό των δικαιωμάτων του αμυνομένου, να αξιώνουν να τους κοινοποιηθεί η έκθεση του συμβούλου ακροάσεων, για να μπορέσουν να τη σχολιάσουν (προμνησθείσες αποφάσεις Petrofina κατά Επιτροπής, σκέψη 55, και Hüls κατά Επιτροπής, σκέψη 88).

378 Κατά συνέπεια, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει α απορριφθεί.

Δ — *Επί της παραβάσεως του άρθρου 90 της Συνθήκης*

Επιχειρήματα των διαδίκων

379 Ορισμένες προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι παραβιάστηκε ποικιλοτρόπως η υποχρέωση αιτιολογήσεως που επιβάλλει το άρθρο 190 της Συνθήκης.

380 Συγκεκριμένα, η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση δεν είναι επαρκώς αιτιολογημένη επί των εξής τριών ουσιωδών σημείων: συγκέντρωση των στοιχείων που συνιστούν την παράβαση, χαρακτηρισμός τους ως συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής και συμμετοχή των εν λόγω προσφευγουσών σ' αυτές.

381 Η Montedison υπογραμμίζει ότι από την επίδικη απόφαση δεν γίνονται αντιληπτά τα συμπεράσματα που οδήγησαν την Επιτροπή να αποφασίσει να οριστικοποιήσει τα πρόστιμα που είχε ήδη επιβάλει για πραγματικά περιστατικά που υποτίθεται ότι είχαν λάβει χώρα δέκα έως δεκαπέντε έτη ενωρίτερα (απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Μαΐου 1990, C-27/89, Scarpe, Συλλογή 1990, σ. I-1701, σκέψη 27, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 24ης Οκτωβρίου 1991, T-3/89, Atochem κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1177, σκέψη 222). Στην υπό κρίση περίπτωση, κανένα έννομο συμφέρον (a contrario, απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Μαρτίου 1983, 7/82, GVL κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 483, και προμνησθείσα απόφαση της 18ης Σεπτεμβρίου 1992, Automec κατά Επιτροπής, σκέψη 85) δεν δικαιολογούσε την κίνηση διαδικασίας κατά επιχειρήσεως η οποία είχε αποσυρθεί από την αγορά προ δέκα και πλέον ετών.

382 Κατά την ICI, η επίδικη απόφαση δεν παρέχει καμία εξήγηση σχετικά με την καθυστέρηση με την οποία έλαβε απόφαση η Επιτροπή, σχετικά με την διαδικαστική επιλογή να μην ανακοινωθούν εκ νέου οι αιτιάσεις και να μη πραγματοποιηθεί ακρόαση των ενδιαφερομένων, σχετικά με τη χρησιμοποίηση εγγράφων ανακαλυφθέντων στο πλαίσιο άλλης έρευνας ή αποδεικτικών στοιχείων που συγκεντρώθηκαν κατά παραβίαση της αρχής «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί», σχετικά με την άρνηση της προσβάσεως στον φάκελο υπό όρους σύμφωνους με τη νομολογία, σχετικά με την επιβολή προστίμου η οποία στηρίχθηκε σε πραγματική πλάνη και σχετικά με το ότι η απόφαση του 1988 θα εξακολουθούσε να ισχύει έναντι της Solvay και της Norsk Hydro.

383 Η Hüls ισχυρίζεται ότι το ίδιο το κείμενο της επίδικης αποφάσεως δεν γίνεται κατανοητό αν δεν ληφθούν υπόψη τα κείμενα στα οποία παραπέμπει· όμως, κανένα από τα κείμενα αυτά δεν έχει επισυναφθεί στην επίδικη απόφαση. Επιπλέον, στη νομική εκτίμησή της, η Επιτροπή δεν αναφέρεται ούτε σε συγκεκριμένα και σαφή αποδεικτικά στοιχεία ούτε στα πραγματικά περιστατικά που εκτίθενται στην αρχή της επίδικης αποφάσεως. Τέλος, η Hüls υποστηρίζει ότι η επίδικη απόφαση δεν είναι ορθώς αιτιολογημένη, ιδίως αν ληφθεί υπόψη η διάρκεια της διαδικασίας (προμνησθείσα απόφαση Sytraval και Brink's κατά Επιτροπής, σκέψη 77 σε συνδυασμό προς τη σκέψη 56).

384 Η Enichem υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν εξήγησε τους λόγους για τους οποίους επιβάλλει εκ νέου κυρώσεις στις αποδέκτριες επιχειρήσεις, μετά από παρέλευση τόσο μακρού χρόνου. Προς τούτο δεν αρκούν ούτε ο κανονισμός 2988/74, ο οποίος μπορεί το πολύ να δικαιολογήσει τις εξουσίες της Επιτροπής, αλλά όχι και να αιτιολογήσει την επιλογή της, ούτε το γεγονός ότι η Επιτροπή είχε ήδη αποφασίσει να επιβάλει πρόστιμα το 1988, πράγμα το οποίο δεν συνεπάγεται ότι ήταν υποχρεωμένη να το πράξει εκ νέου μετά την έκδοση της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994.

385 Η Επιτροπή θεωρεί αβάσιμο αυτόν τον λόγο ακυρώσεως. Υποστηρίζει ότι η επίδικη απόφαση είναι σύμφωνη προς τις επιταγές του άρθρου 10 της Συνθήκης.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

386 Από πάγια νομολογία προκύπτει ότι η υποχρέωση αιτιολογήσεως μιας ατομικής αποφάσεως σκοπόν έχει να επιτρέψει στον κοινοτικό δικαστή να ασκήσει τον έλεγχό του επί της νομιμότητας της αποφάσεως και να παράσχει στον ενδιαφερόμενο ικανές ενδείξεις ως προς το αν η απόφαση έχει επαρκές έρεισμα ή αν ενδεχομένως πάσχει ελάττωμα λόγω του οποίου θα μπορούσε να αμφισβητηθεί το κύρος της, με τη διευκρίνιση ότι το περιεχόμενο της υποχρεώσεως αυτής εξαρτάται από τη φύση της πράξεως και την οποία πρόκειται και από το πλαίσιο εντός του οποίου εκδόθηκε (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 11ης Δεκεμβρίου 1996, T-49/95, Van Megen Sports κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. II-1799, σκέψη 51).

387 Εν προκειμένω, πρέπει, καταρχάς, να υπογραμμιστεί ότι η πρώτη αιτιολογική σκέψη της επίδικης αποφάσεως μνημονεύει τη «Συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας», πράγμα το οποίο, εμμέσως μεν αλλά αναγκαστικά, αποτελεί τυπική αναφορά στην αποστολή που έχει ανατεθεί στην Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σκέψεις 148 και 149). Αυτή και μόνον η αναφορά αποτελεί επαρκή αιτιολόγηση του συμφέροντος της Επιτροπής να διαπιστώσει μια παράβαση και να επιβάλει κυρώσεις στις επιχειρήσεις για την παράβαση αυτή. Πράγματι, η Επιτροπή, διαθέτοντας διακριτική αρμοδιότητα ως προς τη χρήση των εξουσιών που της απονέμει η Συνθήκη στον τομέα του δικαίου του ανταγωνισμού, δεν υποχρεούται να εξηγεί περισσότερο τους λόγους που την οδήγησαν να επιλέξει να ενεργήσει κατ' αυτόν τον τρόπο. Ως εκ τούτου, οι ισχυρισμοί της Montedison και της Enichem δεν μπορούν να γίνουν δεκτοί.

388 Όσον αφορά την ανεπάρκεια της αιτιολογίας την οποία επικαλούνται οι Wacker, Hoechst και Hüls, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή υποχρεούται μεν, δυνάμει του άρθρου 190 της Συνθήκης, να μνημονεύει τα πραγματικά και νομικά στοιχεία από τα οποία εξαρτάται η νόμιμη δικαιολόγηση της αποφάσεως και τις σκέψεις που την οδήγησαν να λάβει την απόφαση αυτή, δεν απαιτείται όμως να λαμβάνει θέση επί όλων των πραγματικών και νομικών ζητημάτων που εθίγησαν κατά τη διοικητική διαδικασία (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 66). Συναφώς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα σημεία 7 έως 27 του

αιτιολογικού συνιστούν σαφή έκθεση των κυριοτέρων στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή ως απόδειξη της παραβάσεως. Ομοίως, τα σημεία 28 έως 39 του αιτιολογικού αποτελούν επαρκή αιτιολογία των νομικών συνεπειών που συνήγαγε από τα πραγματικά στοιχεία.

389 Το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν δίνει καμία εξήγηση όσον αφορά την καθυστέρηση με την οποία έλαβε απόφαση, τη διαδικαστική επιλογή να μην προβεί σε νέα ανακοίνωση των αιτιάσεων ούτε να ακούσει τους διαδίκους, τη χρήση των εγγράφων που ανακαλύφθηκαν στο πλαίσιο χωριστής έρευνας ή των αποδείξεων που συνελέγησαν κατά παραβίαση της αρχής «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί», την άρνησή της να επιτρέψει την πρόσβαση στον φάκελο υπό όρους σύμφωνους προς τη νομολογία και την επιβολή προστίμου που βασιζόταν σε πραγματική πλάνη δεν συνιστά έλλειψη αιτιολογίας της αποφάσεως. Πράγματι, τα επιχειρήματα αυτά που προέβαλε η ICI αποβλέπουν, κατ' ουσίαν, στην αμφισβήτηση του βασίμου της εκτιμήσεως της Επιτροπής όσον αφορά τα διάφορα αυτά ζητήματα. Όμως, τα επιχειρήματα αυτά, τα οποία αφορούν την εξέταση του βασίμου της αποφάσεως, είναι απρόσφορα στο πλαίσιο του παρόντος λόγου ακυρώσεως.

390 Τέλος, όσον αφορά το επιχείρημα της ICI ότι η απόφαση είναι αιτιολογημένη στο μέτρο που ορίζει ότι η απόφαση του 1988 παραμένει ισχυρή έναντι των Norsk Hydro και Solvay, αρκεί η παρατήρηση ότι η επίδικη απόφαση περιέχει ρητή αιτιολογία επί του σημείου αυτού. Πράγματι, από το σημείο 59 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι «δεδομένου ότι η Solvay δεν κατέθεσε προσφυγή στο Δικαστήριο για την ακύρωση της απόφασης και ότι η προσφυγή της Norsk Hydro απορρίφθηκε ως απαράδεκτη, η απόφαση 89/190/ΕΟΚ είναι έγκυρη όσον αφορά τις επιχειρήσεις αυτές».

391 Ενόψει των ανωτέρω, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

II — *Επί των ουσιαστικών λόγων ακυρώσεως*

392 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν επιχειρήματα περιστρεφόμενα, κατ' ουσίαν, γύρω από τρεις κύριους άξονες. Πρώτον, επικαλούνται μια σειρά λόγων ακυρώσεως που

αφορούν τις αποδείξεις (Α). Δεύτερον, αμφισβητούν την ύπαρξη, τόσο στην πράξη όσο και νομικώς, παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (Β). Τρίτον, κάθε μία από τις προσφεύγουσες προβάλλει επιχειρήματα προς απόδειξη του ότι, εν πάση περιπτώσει, η ίδια δεν μετέσχε στην παράβαση που της πρσάπτεται (Γ).

Α — *Επί των αποδείξεων*

393 Οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες περιλαμβάνουν δύο πτυχές. Καταρχάς, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν το παραδεκτό ορισμένων αποδείξεων που ελήφθησαν υπόψη εναντίον τους. Στη συνέχεια, αμφισβητούν την αποδεικτική ισχύ των στοιχείων που ελήφθησαν υπόψη εις βάρος τους.

1. Επί του παραδεκτού των αποδείξεων

394 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται το απαράδεκτο των αποδείξεων που ελήφθησαν υπόψη εναντίον τους. Προς τούτο, προβάλλουν έξι λόγους ακυρώσεως: πρώτον, παραβίαση της αρχής του απαραβιάστου της κατοικίας· δεύτερον, παραβίαση της αρχής του δικαιώματος της σιωπής και της αρχής «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί»· τρίτον, παράβαση του άρθρου 20 του κανονισμού 17· τέταρτον, οι προσφεύγουσες δεν δέχονται ότι η άρνησή τους να απαντήσουν σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή να προσκομίσουν στοιχεία μπορεί να ληφθεί υπόψη ως απόδειξη εις βάρος τους· πέμπτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι ορισμένα έγγραφα ουδέποτε τους κοινοποιήθηκαν ή, έκτον, τους κοινοποιήθηκαν με καθυστέρηση.

395 Όπως παρατηρούν οι προσφεύγουσες, αυτοί οι λόγοι ακυρώσεως, εάν θεωρηθούν βάσιμοι, έχουν ως κοινό στοιχείο ότι θα πρέπει να μη ληφθούν υπόψη τα επίμαχα έγγραφα και να εκτιμηθεί η νομιμότητα της αποφάσεως χωρίς αυτά (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψεις 24 έως 30, και διάταξη του Προέδρου του Δικαστηρίου της 26ης Μαρτίου 1987, 46/87 R, Hoechst κατά Επιτροπής, Συλλογή 1987, σ. 149, σκέψη 34).

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του απαραβιάστου της κατοικίας

Επιχειρήματα των διαδίκων

396 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν, προκαταρκτικώς, ότι το Πρωτοδικείο μπορεί να εξετάσει κατά πόσον ένας έλεγχος που πραγματοποιήθηκε στο πλαίσιο του άρθρου 14 του κανονισμού 17 είναι σύμφωνος με το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ. Συγκεκριμένα, αφενός, η τελευταία αυτή διάταξη έχει απευθείας εφαρμογή στο κοινοτικό δίκαιο. Αφετέρου, ένας έλεγχος στους επαγγελματικούς χώρους ενός φυσικού ή νομικού προσώπου, δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17, αποτελεί «κατ' οίκον έρευνα» εμπίπτουσα στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ.

397 Πάντοτε προκαταρκτικώς, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, ακόμα και αν δεν άσκησαν προσφυγή κατά των αποφάσεων διενέργειας ελέγχου, διατηρούν συμφέρον να ζητήσουν τον έλεγχο της νομιμότητάς τους, στο μέτρο που η επίδικη απόφαση στηρίζεται σε αποδείξεις οι οποίες συνελέγησαν παρανόμως. Επιπλέον, ο έλεγχος που διεξήχθη στα γραφεία της DSM στις 6 Δεκεμβρίου 1983 πραγματοποιήθηκε βάσει εντολής εκδοθείσας δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η οποία δεν μπορούσε να αποτελέσει αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως δυνάμει του άρθρου 173 της Συνθήκης.

398 Στο πλαίσιο του πρώτου σκέλους αυτού του λόγου ακυρώσεως, οι προσφεύγουσες θεωρούν ότι οι πράξεις ελέγχου στις οποίες προέβη η Επιτροπή παραβιάζουν την αρχή του απαραβιάστου της κατοικίας, κατά την έννοια του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ, όπως έχει ερμηνευθεί από τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση Niemietz κατά Γερμανίας της 16ης Δεκεμβρίου 1992, σειρά Α αριθ. 251-Β), ο έλεγχος της οποίας βαίνει πέρα του ελέγχου που πραγματοποιείται στα πλαίσια του κοινοτικού δικαίου (προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής και απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Οκτωβρίου 1989, 85/87, Dow Benelux κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3137).

399 Έτσι, οι προσφεύγουσες διατείνονται, πρώτον, ότι οι πράξεις ελέγχου εκδόθηκαν χωρίς προηγούμενη δικαστική άδεια. Δεύτερον, οι αποφάσεις ή οι εντολές ελέγχου

ήταν διατυπωμένες κατά τρόπο γενικό χωρίς να περιέχουν κανέναν περιορισμό και, επομένως, δεν επέτρεπαν τον προσδιορισμό του αντικειμένου του ελέγχου, όπως καταδεικνύεται από την απόφαση διεξαγωγής έρευνας της 4ης Νοεμβρίου 1987, η οποία απευθυνόταν στην LVM, και από την εντολή της 29ης Νοεμβρίου 1983, βάσει της οποίας πραγματοποιήθηκε η έρευνα στα γραφεία της DSM στις 6 Δεκεμβρίου 1983. Τρίτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι μόνο μία απαραίτητη έρευνα μπορεί να πραγματοποιηθεί (άρθρο 14, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 και άρθρο 8 της ΕΣΔΑ). Όμως, αυτή η σχέση αναγκαιότητας πρέπει να εκτιμάται υπό το φως της περιγραφής των υπονοιών το βάσιμο των οποίων επιθυμεί να εξακριβώσει η Επιτροπή, περιγραφής η οποία ακριβώς δεν υφίσταται εν προκειμένω.

400 Οι προσφεύγουσες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι όλες οι πράξεις ελέγχου που εκδόθηκαν από την Επιτροπή στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως είναι παράνομες.

401 Η Enichem υποστηρίζει ότι «η επόμενη απόφαση ελέγχου είναι παράνομη διότι το αντικείμενο του ελέγχου διατυπώθηκε κατά γενικό τρόπο» και, συνεπώς, συνιστά παράβαση του άρθρου 14 του κανονισμού 17.

402 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η LVM και η DSM αμφισβητούν το κύρος της εκτελέσεως των ελέγχων που διενεργήθηκαν από την Επιτροπή. Υποστηρίζουν συγκεκριμένα ότι οι έλεγχοι αυτοί συνιστούν παραβίαση του επιχειρηματικού απορρήτου, λαμβανομένων υπόψη της φύσεως και του όγκου των εγγράφων που πράγματι εξετάστηκαν με την ευκαιρία αυτή.

403 Η Επιτροπή υπογραμμίζει, προκαταρκτικώς, ότι η ΕΣΔΑ δεν έχει εφαρμογή στις κοινοτικές διαδικασίες ανταγωνισμού. Εξάλλου, κατά την Επιτροπή, αυτός ο λόγος ακυρώσεως δεν είναι παραδεκτός, καθόσον οι προσφεύγουσες δεν άσκησαν προσφυγή κατά της αποφάσεως με την οποία η Επιτροπή διέταξε τον επίμαχο έλεγχο.

404 Όσον αφορά το βάσιμο του λόγου ακυρώσεως, η Επιτροπή θεωρεί ότι η σημασία της νομολογίας του Δικαστηρίου (προμνησθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής

και Dow Benelux κατά Επιτροπής) δεν επηρεάζεται από το άρθρο 8 της ΕΣΔΑ, όπως αυτό έχει ερμηνευθεί από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτω του Ανθρώπου.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

405 Εν προκειμένω, η Επιτροπή διενέργησε ελέγχους δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 στα γραφεία των εξής επιχειρήσεων: Shell και ICI, βάσει εντολής της 16ης Νοεμβρίου 1983, DSM, βάσει εντολής της 29ης Νοεμβρίου 1983, EVC, κοινής εταιρίας της ICI και της Enichem, βάσει εντολής της 17ης Ιουλίου 1987, και Hüls, βάσει εντολής της 17ης Σεπτεμβρίου 1987.

406 Επιπλέον, η Επιτροπή εξέδωσε αποφάσεις διενέργειας ελέγχου δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 στις 15 Ιανουαρίου 1987, με αποδέκτριες επιχειρήσεις τις Alcudia, Atochem, BASF, Hoechst και Solvay και, στις 4 Νοεμβρίου 1987, με αποδέκτριες τις επιχειρήσεις Wacker και LVM.

407 Καταρχάς θα πρέπει να εξεταστεί το παραδεκτό του λόγου ακυρώσεως, το οποίο αμφισβητείται από την Επιτροπή, και κατόπιν το βάσιμο του λόγου αυτού.

i) Επί του παραδεκτού του λόγου ακυρώσεως

408 Οι αποφάσεις περί ελέγχου είναι, αυτές καθαυτές, πράξεις δυνάμενες να αποτελέσουν το αντικείμενο προσφυγής ακυρώσεως βάσει του άρθρου 173 της Συνθήκης. Έτσι, το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17 προβλέπει ρητώς ότι η απόφαση περί ελέγχου αναφέρει «το δικαίωμα προσφυγής στο Δικαστήριο κατά της αποφάσεως».

409 Όμως, κατά πάγια νομολογία, απόφαση των κοινοτικών οργάνων η οποία δεν προσβλήθηκε από τον αποδέκτη της εντός της προθεσμίας του άρθρου 173 της Συνθήκης καθίσταται απρόσβλητη έναντι αυτού. Η νομολογία αυτή στηρίζεται κυρίως στο σκεπτικό ότι οι προθεσμίες για την άσκηση προσφυγής αποσκοπούν στην προστασία της ασφαλείας δικαίου, αποτρέποντας την επ' αόριστον αμφισβήτηση των κοινοτικών πράξεων που παράγουν έννομα αποτελέσματα (βλ., μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Ιανουαρίου 1997, C-178/95, Wiljo, Συλλογή 1997, σ. I-585, σκέψη 19).

410 Συνεπώς, η LVM δεν μπορεί πλέον να επικαλεστεί το παράνομο της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου της οποίας ήταν αποδέκτης και την οποία δεν προσέβαλε εμπροθέσμως και, ως προς αυτήν, ο λόγος ακυρώσεως είναι απαράδεκτος.

411 Αντιθέτως, η LVM και η DSM, στο μέτρο που χρησιμοποιήθηκαν εναντίον τους έγγραφα τα οποία συγκέντρωσε η Επιτροπή, αμφισβητούν παραδεκτώς τη νομιμότητα των αποφάσεων διενέργειας ελέγχου που απευθύνονταν σε άλλες επιχειρήσεις, των οποίων τη νομιμότητα δεν είναι βέβαιο ότι θα μπορούσαν οπωσδήποτε να αμφισβητήσουν παραδεκτώς στο πλαίσιο ευθείας προσφυγής κατά των αποφάσεων αυτών.

412 Ομοίως, οι προσφεύγουσες παραδεκτώς αμφισβητούν, στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως βάλλουσας κατά της τελικής αποφάσεως, τη νομιμότητα των εντολών ελέγχου, οι οποίες δεν αποτελούν πράξεις δεκτικές προσφυγής κατά την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης.

413 Τέλος, από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι μια επιχείρηση δεν μπορεί να αμφισβητήσει παραδεκτώς τη νομιμότητα της διεξαγωγής των διαδικασιών ελέγχου στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως κατά της πράξεως βάσει της οποίας η Επιτροπή προέβη στον έλεγχο αυτόν. Πράγματι, ο δικαστικός έλεγχος των συνθηκών υπό τις οποίες διεξήχθη ο έλεγχος πραγματοποιείται στο πλαίσιο προσφυγής ακυρώσεως που ασκείται, ενδεχομένως, κατά της τελικής αποφάσεως την οποία εκδίδει η Επιτροπή κατ' εφαρμογήν του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (προμνησθείσα απόφαση Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 49, και

προτάσεις του γενικού εισαγγελέα J. Mischo στην υπόθεση αυτή, Συλλογή 1989, σ. 3149, σημείο 127, in fine· διάταξη του Πρωτοδικείου της 9ης Ιουνίου 1997, T-9/97, Elf Atochem κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. II-909, σκέψη 25).

414 Συνεπώς, οι προσφεύγουσες μπορούν να αμφισβητήσουν παραδεκτώς και τη διεξαγωγή των διαδικασιών ελέγχου εκ μέρους της Επιτροπής.

415 Υπό τις συνθήκες αυτές, το απαράδεκτο που επικαλείται η Επιτροπή περιορίζεται μόνο στον λόγο ακυρώσεως που προβάλλει η LVM, στο μέτρο που βάλλει κατά της αποφάσεως διενέργειας ελέγχου της οποίας ήταν αποδέκτης.

416 Πάντως, όσον αφορά τον λόγο ακυρώσεως όπως αυτός εκτίθεται από την Enichem, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ούτε με τα υπομνήματα της προσφεύγουσας ούτε με την προφορική διαδικασία δόθηκε στο Πρωτοδικείο η δυνατότητα να εντοπίσει την απόφαση περί ελέγχου της οποίας η προσφεύγουσα αμφισβητεί τη νομιμότητα. Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως, στο μέτρο που προβάλλεται από την Enichem, πρέπει να κριθεί απαράδεκτος, καθόσον το Πρωτοδικείο δεν είναι σε θέση να εννοήσει τη σημασία και το περιεχόμενό του.

ii) Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως

417 Για τους λόγους που εκτέθηκαν προηγουμένως (βλ. ανωτέρω σκέψη 120), αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να νοηθεί ως αντλούμενος από την παραβίαση της γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου που εξασφαλίζει την προστασία κάθε προσώπου, φυσικού ή νομικού, κατά των δυσαναλόγως επαχθών ή αυθαιρέτων παρεμβάσεων της δημόσιας αρχής στη σφαίρα των ιδιωτικών δραστηριοτήτων του (προμνησθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 19, και Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 30, καθώς και απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Οκτωβρίου 1989, 97/87, 98/87 και 99/87, Dow Chemical Ibérica κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1989, σ. 3165, σκέψη 16).

418 Ο παρών λόγος ακυρώσεως υποδιαιρείται σε δύο σκέλη, εκ των οποίων το ένα αφορά το κύρος των πράξεων ελέγχου, ενώ το άλλο το κύρος της εκτελέσεως των πράξεων αυτών.

— Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, που αφορά το κύρος των πράξεων ελέγχου

419 Καταρχάς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι οι αποφάσεις περί ελέγχου τις οποίες η Επιτροπή απηύθυνε σε ορισμένες επιχειρήσεις, στη διάρκεια του 1987, είναι πανομοιότυπες ή ανάλογες με εκείνη που είχε απευθύνει στη Hoechst στις 15 Ιανουαρίου 1987. Όμως, η τελευταία αυτή επιχείρηση άσκησε κατά της αποφάσεως αυτής προσφυγή ακυρώσεως, η οποία απορρίφθηκε από το Δικαστήριο (προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής). Στο μέτρο που οι λόγοι ακυρώσεως ή τα επιχειρήματα που προβάλλουν σήμερα η LVM και η DSM ταυτίζονται ή είναι ανάλογοι με εκείνους που προέβαλε τότε η Hoechst, το Πρωτοδικείο δεν θεωρεί ότι υφίσταται λόγος να αποστεί από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

420 Εξάλλου, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η νομολογία αυτή στηρίζεται στην ύπαρξη γενικής αρχής του κοινοτικού δικαίου, όπως αυτή που υπενθυμίστηκε ανωτέρω, έχουσας εφαρμογή στα νομικά πρόσωπα. Το γεγονός ότι στη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σχετικά με τη δυνατότητα εφαρμογής του άρθρου 8 της ΕΣΔΑ στα νομικά πρόσωπα έχει σημειωθεί εξέλιξη από τον χρόνο εκδόσεως των προμνησθεισών αποφάσεων Hoechst κατά Επιτροπής, Dow Benelux κατά Επιτροπής και Dow Chemical Ibérica κ.λπ. κατά Επιτροπής δεν έχει, συνεπώς, άμεση επιρροή όσον αφορά την ορθότητα των λύσεων που προκρίθηκαν με τις αποφάσεις αυτές.

421 Δεύτερον, από το άρθρο 14, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προκύπτει ότι οι έλεγχοι που πραγματοποιούνται με απλή εντολή βασίζονται στην εκούσια συνεργασία των επιχειρήσεων (προμνησθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 31, Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 42, και Dow Chemical Ibérica κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 28). Η διαπίστωση αυτή δεν μεταβάλλεται λόγω του ότι μια κύρωση προβλέπεται από το άρθρο 15, παράγραφος 1, στοιχείο γ', πρώτο μέρος της περιόδου, του κανονισμού 17. Πράγματι, μια τέτοια κύρωση εφαρμόζεται μόνον

όταν η επιχείρηση, έχοντας δεχθεί να συνεργαστεί στον έλεγχο, επιδεικνύει κατά τρόπον ελλιπή βιβλία ή άλλα ζητηθέντα επαγγελματικά έγγραφα.

422 Εφόσον η επιχείρηση όντως συνεργάστηκε σε έλεγχο διενεργηθέντα κατόπιν εντολής, ο λόγος ακυρώσεως που αντλείται από την υπερβολική ανάμειξη της δημόσιας αρχής στερείται ερείσματος, καθόσον δεν έγινε επίκληση κανενός στοιχείου με το οποίο να υποστηρίζεται ότι η Επιτροπή υπερέβη τα όρια της συνεργασίας την οποία προσέφερε η επιχείρηση.

423 Συνεπώς, αυτό το σκέλος του λόγου ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

— Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, που αφορά την εκτέλεση των πράξεων ελέγχου

424 Στο πλαίσιο αυτό, οι προσφεύγουσες προβάλλουν ένα μοναδικό επιχείρημα, αντλούμενο από τον μεγάλο αριθμό των εγγράφων των οποίων αντίγραφα έλαβε η Επιτροπή, η οποία κατά τον τρόπο αυτό έθιξε το επιχειρησιακό απόρρητο.

425 Όμως, ο φερόμενος ως υπερβολικός αριθμός των εγγράφων των οποίων αντίγραφα έλαβε η Επιτροπή, ο οποίος εξάλλου δεν προσδιορίζεται από τις προσφεύγουσες, δεν μπορεί να συνιστά, αυτός καθαυτόν, πλημμέλεια επηρεάζουσα τη διεξαγωγή του ελέγχου, εφόσον μάλιστα η Επιτροπή διεξάγει έρευνα σχετικά με σύμπραξη ανάμεσα στο σύνολο των ευρωπαίων παραγωγών σε δεδομένο τομέα. Εξάλλου, δυνάμει του άρθρου 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, οι υπάλληλοι και τα άλλα όργανα της Επιτροπής υποχρεούνται να μη κοινολογούν τα στοιχεία που συλλέγουν κατ' εφαρμογήν του κανονισμού αυτού και τα οποία, ως εκ της φύσεώς τους, καλύπτονται από το επαγγελματικό απόρρητο.

426 Συνεπώς, δεν αποδείχθηκε το παράτυπο των ελέγχων τους οποίους διενέργησε η Επιτροπή.

427 Ενόψει των στοιχείων αυτών, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί το σύνολό του.

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την προσβολή του «δικαιώματος σιωπής» και την παραβίαση της αρχής «ουδείς εαυτό ένοχον ποιεί»

Επιχειρήματα των διαδίκων

428 Αυτός ο λόγος ακυρώσεως μπορεί να χωριστεί σε δύο σκέλη.

429 Με το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, η LVM, η DSM και η ICI υπενθυμίζουν ότι, δυνάμει του άρθρου 14, παράγραφος 3, του Συμφώνου για τα ατομικά και πολιτικά δικαιώματα και του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, όπως αυτό ερμηνεύεται από το Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, κάθε κατηγορούμενος, συμπεριλαμβανομένων των επιχειρήσεων, έχει το δικαίωμα, ab initio, να τηρήσει σιωπή (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, προμνησθείσα απόφαση Funke κατά Γαλλίας, σκέψη 44, και γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου της 10ης Μαΐου 1994, Saunders κατά Ηνωμένου Βασιλείου, σημεία 69, 71 και 76· αντίθετη άποψη στην προμνησθείσα προγενέστερη απόφαση του Δικαστηρίου Orkem κατά Επιτροπής, σκέψεις 30 έως 35 και 37 έως 41, η κρίση του οποίου, αισθητά υπολειπόμενη σε σχέση προς την απόφαση Funke κατά Γαλλίας, στερείται πλέον οιασδήποτε αξίας). Όμως, η Επιτροπή δεν μπορεί να αγνοεί τη νομολογία του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου (απόφαση του Δικαστηρίου της 18ης Ιουνίου 1991 στην υπόθεση C-260/89, ΕΡΤ, Συλλογή 1991, σ. I-2925, σκέφη 41, και προμνησθείσα απόφαση Orkem κατά Επιτροπής, σκέψη 30).

430 Από αυτά οι προσφεύγουσες συνάγουν ότι κάθε πληροφορία που έχει συλλέξει η Επιτροπή βάσει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 πρέπει να εξαιρείται της

συζητήσεως ενώπιον του Δικαστηρίου. Το συμπέρασμα αυτό ισχύει τόσο για τις αποφάσεις περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών υπό την έννοια του άρθρου 11, παράγραφος 5, του κανονισμού 17, όσο και για τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 1, του κανονισμού αυτού. Πράγματι, εφόσον οι κυρώσεις που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 1, στοιχείο β', του ιδίου αυτού κανονισμού εφαρμόζονται σε αμφότερες τις περιπτώσεις, πρόκειται για πληροφορίες που συλλέγονται με εξαναγκασμό, υπό την έννοια της νομολογίας του Ευρωπαϊκού Δικαστηρίου των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου.

431 Τα δικαιώματα των θιγομένων επιχειρήσεων δεν μπορούν να αγνοούνται με την αιτιολογία ότι ένα τέτοιο συμπέρασμα είναι ικανό να θέσει εν αμφιβόλω τη νομιμότητα του άρθρου 11 του κανονισμού 17 στο σύνολό του· η Επιτροπή οφείλει επομένως να αποδείξει την παράβαση με κάθε άλλο μέσο σύμφωνο προς τα άρθρα 6 και 8 της ΕΣΔΑ.

432 Συνεπώς, καμία από τις απαντήσεις των επιχειρήσεων στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που τους απηύθυνε η Επιτροπή δεν μπορούσε να χρησιμοποιηθεί ως αποδεικτικό στοιχείο.

433 Με το δεύτερο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, η LVM, η Elf Atochem, η DSM, η ICI και η Enichem επικαλούνται την αρχή «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί».

434 Υπό τις συνθήκες αυτές, κατά την LVM, την Elf Atochem, την DSM και την ICI, οι απαντήσεις που δόθηκαν στις ερωτήσεις οι οποίες, με την προμνησθείσα απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, Orkem κατά Επιτροπή, και με την απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989, 27/88, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1989, σ. 3355), κρίθηκαν παράνομες δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη στη συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου.

435 Η Elf Atochem αμφισβητεί έτσι την απόφαση που εκδόθηκε δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 5, του κανονισμού 17 και της οποίας ήταν αποδέκτης. Η LVM, η DSM και η ICI αμφισβητούν, αντιθέτως, τη νομιμότητα όλων των αιτήσεων παροχής πληροφοριών, ανεξαρτήτως της επιχειρήσεως στην οποία απευθύνονταν και της νομικής τους βάσεως.

436 Η Enichem υποστηρίζει ότι, υποχρεώνοντας τις επιχειρήσεις να υποβληθούν σε πράξεις ελέγχου, ενώ δεν είχε την παραμικρή ένδειξη σχετικά με τις αναζητούμενες πρακτικές, η Επιτροπή οδήγησε τις επιχειρήσεις να αποκαλύψουν επιβαρυντικά γι' αυτές στοιχεία.

437 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, προκαταρκτικώς, ότι η ΕΣΔΑ δεν έχει εφαρμογή στις κοινοτικές διαδικασίες ανταγωνισμού. Επιπλέον, υποστηρίζει ότι ο λόγος ακυρώσεως είναι απαράδεκτος, καθόσον οι προσφεύγουσες δεν άσκησαν προσφυγή κατά των αποφάσεων αιτήσεως πληφορορίων.

438 Εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή παρατηρεί ότι οι επιχειρήσεις δεν έδωσαν, εν προκειμένω, καμία απάντηση σε καμία από τις ερωτήσεις που κρίθηκαν από το Δικαστήριο ως αντιβαίνουσες στο κοινοτικό δίκαιο (προμνησθείσες αποφάσεις Orkem κατά Επιτροπής και της 18ης Οκτωβρίου 1989, Solvay κτά Επιτροπής).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

439 Στο πλαίσιο της έρευνάς της στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή απηύθυνε στις περισσότερες προσφεύγουσες αιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17. Ορισμένες αποτελούσαν αιτήσεις παροχής πληροφοριών βάσει της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, ενώ άλλες αποτελούσαν αποφάσεις βάσει της παραγράφου 5 του ιδίου άρθρου.

440 Πρέπει να εξεταστεί το παραδεκτό, το οποίο αμφισβητείται από την Επιτροπή, και κατόπιν το βάσιμο του λόγου ακυρώσεως.

— Επί του παραδεκτού του λόγου ακυρώσεως

441 Για τους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω σχετικά με τις αποφάσεις διενέργειας ελέγχου και οι οποίοι ισχύουν και για τις αποφάσεις περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν πλέον να επικαλεστούν το παράνομο των αποφάσεων περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών των οποίων ήταν αποδέκτριες και τις οποίες δεν προσέβαλαν εντός δύο μηνών από της κοινοποιήσεώς τους.

442 Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως είναι απαράδεκτος στο μέτρο που επιδιώκεται να αναγνωριστεί το παράνομο των αποφάσεων περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών των οποίων οι προσφεύγουσες ήταν, κατά περίπτωση, αποδέκτριες.

— Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως

443 Σκοπός των εξουσιών τις οποίες παρέχει στην Επιτροπή ο κανονισμός 17 είναι το να της παρασχεθεί η δυνατότητα να επιτελεί την αποστολή, που της έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη ΕΚ, να μεριμνά για την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά.

444 Στη διάρκεια της προκαταρκτικής έρευνας, ο κανονισμός 17 δεν αναγνωρίζει στην επιχείρηση, οι δραστηριότητες της οποίας αποτελούν το αντικείμενο μέτρων έρευνας, κανένα δικαίωμα απαλλαγής από την εκτέλεση των μέτρων αυτών λόγω του ότι από τα μέτρα αυτά θα αποδεικνυόταν ενδεχομένως η παράβαση των κανόνων του ανταγωνισμού που έχει διαπράξει. Της επιβάλλει, αντιθέτως, υποχρέωση ενεργού συνεργασίας, η οποία συνεπάγεται ότι θέτει στη διάθεση της Επιτροπής όλα τα στοιχεία που αφορούν το αντικείμενο της έρευνας (προμνησθείσα απόφαση Orkem κατά Επιτροπής, σκέψη 27, και απόφαση του Πρωτοδικείου της 8ης Μαρτίου 1995, Τ-34/93, Société générale κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-545, σκέψη 72).

445 Εφόσον ο κανονισμός 17 δεν καθιερώνει ρητώς δικαίωμα σιωπής, πρέπει να εξεταστεί μήπως από την ανάγκη διασφαλίσεως των δικαιωμάτων άμυνας, που θεωρείται από το Δικαστήριο ως θεμελιώδης αρχή της κοινοτικής έννομης τάξεως (προμνησθείσα απόφαση Orkem κατά Επιτροπής, σκέψη 32) απορρέουν ορισμένοι περιορισμοί της εξουσίας της Επιτροπής προς διεξαγωγή ελέγχων κατά τη διάρκεια της προκαταρκτικής έρευνας.

446 Επ' αυτού, πρέπει μεν να μη θίγονται τα δικαιώματα άμυνας στις διοικητικές διαδικασίες οι οποίες ενδέχεται να καταλήξουν στην επιβολή κυρώσεων, εκείνο όμως που έχει σημασία είναι να αποφεύγεται το ενδεχόμενο ανεπανόρθωτης προσβολής των δικαιωμάτων αυτών στο πλαίσιο της προκαταρκτικής έρευνας, η οποία μπορεί να έχει καθοριστικό χαρακτήρα για την απόδειξη του παρανόμου χαρακτήρα των ενεργειών των επιχειρήσεων (προμνησθείσες αποφάσεις Orkem κατά Επιτροπής, σκέψη 33, και Société générale κατά Επιτροπής, σκέψη 73).

447 Ωστόσο, η Επιτροπή, για να διαφυλάξει την πρακτική αποτελεσματικότητα του άρθρου 11, παράγραφοι 2 και 5, του κανονισμού αριθ. 17, έχει δικαίωμα να υποχρεώσει τις επιχειρήσεις να παράσχουν όλες τις απαραίτητες πληροφορίες που αναφέρονται σε πραγματικά περιστατικά των οποίων μπορεί να λάβει γνώση και να της προσκομίσουν, εν ανάγκη, τα σχετικά έγγραφα που κατέχουν, έστω και αν αυτά μπορούν να χρησιμοποιηθούν για να αποδειχθεί, σε βάρος των ιδίων ή άλλων επιχειρήσεων, συμπεριφορά που προσβάλλει τον ελεύθερο ανταγωνισμό (προμνησθείσες αποφάσεις Orkem κατά Επιτροπής, σκέψη 34, της 18ης Οκτωβρίου 1989, Solvay κατά Επιτροπής, και Société générale κατά Επιτροπής, σκέψη 74).

448 Η αναγνώριση απολύτου δικαιώματος σιωπής, το οποίο επικαλούνται οι προσφεύγουσες, θα υπερέβαινε το αναγκαίο μέτρο για τη διαφύλαξη των δικαιωμάτων άμυνας των επιχειρήσεων και θα παρακώλυε αδικαιολόγητα την Επιτροπή στην εκτέλεση της αποστολής της που συνίσταται στη μέριμνα για την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά και η οποία της έχει ανατεθεί με το άρθρο 89 της Συνθήκης. Πρέπει, ειδικότερα, να παρατηρηθεί ότι, τόσο με τις απαντήσεις τους στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών όσο και στη συνέχεια της διοικητικής διαδικασίας, όταν, ενδεχομένως, η Επιτροπή αποφασίζει να κινήσει τέτοια διαδικασία, οι επιχειρήσεις έχουν κάθε δυνατότητα να προβάλουν την άποψή τους, ιδίως επί των εγγράφων που αναγκάστηκαν να προσκομίσουν ή επί των απαντήσεων που έδωσαν στις αιτήσεις της Επιτροπής.

449 Ωστόσο, η Επιτροπή δεν μπορεί, εκδίδοντας απόφαση περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών, να θίγει τα δικαιώματα άμυνας των επιχειρήσεων. Έτσι, η Επιτροπή δεν μπορεί να επιβάλει στις επιχειρήσεις την υποχρέωση να δώσουν απαντήσεις από τις οποίες θα αποδεικνυόταν η ύπαρξη παραβάσεως, με την απόδειξη της οποίας βαρύνεται η ίδια η Επιτροπή (προμνησθείσες αποφάσεις Orkem κατά Επιτροπής, σκέψεις 34, in fine, και 35, της 18ης Οκτωβρίου 1989, Solvay κατά Επιτροπής, και Société générale κατά Επιτροπής, σκέψη 74).

450 Ακριβώς εντός των ούτως υπομνησθέντων ορίων θα πρέπει να εκτιμηθούν τα επιχειρήματα των προσφευγουσών.

451 Εν προκειμένω, πρώτον, δεν αμφισβητείται ότι οι ερωτήσεις που περιέχονταν στις αποφάσεις περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών και τις οποίες αμφισβητούν οι προσφεύγουσες στο πλαίσιο αυτού του σκέλους του λόγου ακυρώσεως είναι ταυτόσημες με εκείνες που ακύρωσε το Δικαστήριο με τις προμνησθείσες αποφάσεις Orkem κατά Επιτροπής και της 18ης Οκτωβρίου 1989, Solvay κατά Επιτροπής. Συνεπώς, οι ερωτήσεις αυτές έχουν τον ίδιο παράνομο χαρακτήρα.

452 Ωστόσο, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, από τη δικογραφία προκύπτει ότι οι επιχειρήσεις είτε αρνήθηκαν να απαντήσουν στις ερωτήσεις αυτές είτε αμφισβήτησαν το υποστατό των πραγματικών περιστατικών επί των οποίων ερωτήθηκαν.

453 Υπό τις συνθήκες αυτές, το παράνομο των εν λόγω ερωτήσεων δεν είχε καμία επίπτωση στη νομιμότητα της επίδικης αποφάσεως.

454 Στην πραγματικότητα, οι προσφεύγουσες δεν ανέφεραν καμία απάντηση που να δόθηκε συγκεκριμένα στις ερωτήσεις αυτές ούτε προσδιόρισαν την εκ μέρους της Επιτροπής χρήση των απαντήσεων αυτών στην επίδικη απόφαση.

455 Δεύτερον, οι επιχειρήσεις δεν έχουν υποχρέωση να απαντούν στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, σε αντίθεση προς τις αποφάσεις περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών.

456 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι επιχειρήσεις είναι ελεύθερες να απαντήσουν ή να μην απαντήσουν στις ερωτήσεις που τους τίθενται δυνάμει της διατάξεως αυτής. Το συμπέρασμα αυτό δεν μεταβάλλεται από το γεγονός ότι το άρθρο 15, παράγραφος 1, στοιχείο β', πρώτο μέρος της περιόδου, του κανονισμού 17 προβλέπει την επιβολή κυρώσεως. Πράγματι, τέτοια κύρωση επιβάλλεται μόνο σε περίπτωση που η επιχείρηση, έχοντας δεχθεί να απαντήσει, παράσχει ανακριβείς πληροφορίες.

457 Συνεπώς, η Επιτροπή, με τις αιτήσεις παροχής πληροφοριών δυνάμει του άρθρου 11, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι επιβάλλει σε ορισμένη επιχείρηση την υποχρέωση να δώσει απαντήσεις με τις οποίες θα αναγκαζόταν να παραδεχθεί την ύπαρξη παραβάσεως, με την απόδειξη της οποίας βαρύνεται η ίδια η Επιτροπή.

458 Τρίτον, όσον αφορά το ειδικό επιχείρημα της Enichem, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η τήρηση, εκ μέρους της Επιτροπής, της απαγορεύσεως να επιβάλλει στις επιχειρήσεις την υποχρέωση απαντήσεως σε ερωτήσεις με τις οποίες θα αναγκάζονταν να παραδεχθούν την ύπαρξη παραβάσεως μπορεί να εκτιμηθεί μόνο με βάση τη φύση και το περιεχόμενο των ερωτήσεων που έχει θέσει και όχι με βάση τις ενδείξεις τις οποίες η Επιτροπή διεθέτει προηγουμένως. Κατά τα λοιπά, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, με την προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σχετικά με απόφαση διενέργειας ελέγχου παρόμοια με αυτές που απευθύνονταν στους λοιπούς παραγωγούς PVC, το Δικαστήριο έκρινε ότι η απόφαση αυτή περιείχε τα ουσιώδη στοιχεία που απαιτεί το άρθρο 14, παράγραφος 3, του κανονισμού 17. Ειδικότερα, τόνισε ότι στην εν λόγω απόφαση γινόταν λόγος, μεταξύ άλλων, για πληροφορίες από τις οποίες φαινόταν η ύπαρξη και η εφαρμογή συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών μεταξύ ορισμένων παραγωγών PVC, που συνιστούσαν ενδεχομένως παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης (προμνησθείσα απόφαση Hoechst κατά Επιτροπής, σκέψη 42). Υπό τις συνθήκες αυτές, το επιχείρημα της Enichem δεν μπορεί να γίνει δεκτό.

459 Κατά συνέπεια, αυτός ο λόγος ακυρώσεως είναι απορριπτέος το σύνολό του.

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, το κανονισμού 17

Επιχειρήματα των διαδίκων

460 Η LVM, η DSM, η ICI, η Hüls και η Enichem υπενθυμίζουν ότι, κατά το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, πληροφορίες οι οποίες έχουν νομίμως συλλεγεί δεν μπορούν να χρησιμοποιηθούν παρά μόνο για τον σκοπό για τον οποίο ζητήθηκαν (προμνησθείσα απόφαση Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψεις 17 και 18, και, επί παρεμφερών ζητημάτων, αποφάσεις του Δικαστηρίου της 16ης Ιουλίου 1992, C-67/91, Asociación Española de Banca Privada κ.λπ., Συλλογή 1992, σ. I-4785, σκέψεις 35 έως 39, και 42 έως 54, και της 10ης Νοεμβρίου 1993, C-60/92, Otto, Συλλογή 1993, σ. I-5683, σκέψη 20).

461 Κατά συνέπεια, η Επιτροπή μπορεί μεν να χρησιμοποιήσει πληροφορίες τις οποίες συνέλεξε στο πλαίσιο έρευνας ως ενδείξεις προκειμένου να εκτιμήσει τη σκοπιμότητα κινήσεως άλλης διαδικασίας έρευνας (προμνησθείσα απόφαση Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 19), δεν μπορεί όμως να χρησιμοποιήσει τα στοιχεία αυτά προς απόδειξη αυτής της νέας παραβάσεως (προμνησθείσα απόφαση Asociación Española de Banca Privada κ.λπ., σκέψη 42), για την οποία οφείλει να αναζητήσει άλλα αποδεικτικά στοιχεία.

462 Εν προκειμένω, κατά την έρευνα της υποθέσεως που οδήγησε στην έκδοση της αποφάσεως 86/398/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 23ης Απριλίου 1986, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης (IV/31.149 — Πολυπροπυλένιο) (ΕΕ L 230, σ. 1), η Επιτροπή συνέλεξε έγγραφα ορισμένα από τα οποία, στη συνέχεια, χρησιμοποιήθηκαν παρανόμως ως αποδεικτικά στοιχεία στην υπό κρίση υπόθεση. Πρόκειται ειδικότερα για τα έγγραφα «σχεδιασμού», για το έγγραφο «Sharing the pain», τα οποία περιέχονται αντιστοίχως στα παραρτήματα 3 και 6 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, και ενός σημειώματος της ICI, της 15ης Απριλίου 1981,

που επισυνάπτεται στη έγγραφο της Επιτροπής της 27ης Ιουλίου 1988. Η LVM και η DSM υπογραμμίζουν ότι το αυτό συνέβη και με έγγραφα της τελευταίας.

463 Από αυτό οι προσφεύγουσες συνάγουν ότι, κάνοντας χρήση των εγγράφων αυτών ως αποδεικτικών στοιχείων στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17.

464 Η Enichem παρατηρεί ότι η Επιτροπή, πράττοντας αυτό, παρέβη επίσης το άρθρο 14, παράγραφοι 2 και 3, του κανονισμού 17, καθόσον συνέλεξε, στο πλαίσιο έρευνας αφορώσας την αγορά του πολυπροπυλενίου, έγγραφα που δεν ενέπιπταν στο αντικείμενο της εντολής της.

465 Η Επιτροπή υποστηρίζει, κατ' ουσίαν, ότι τα επίμαχα έγγραφα περιελήφθησαν στον φάκελο της παρούσας υποθέσεως βάσει εντολών που αφορούσαν το PVC. Συνεπώς, τίποτα δεν εμπόδιζε τη χρησιμοποίησή τους στην προύσα υπόθεση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

466 Προτού εξεταστεί το βάσιμο του λόγου ακυρώσεως, πρέπει να διευκρινιστούν τα πραγματικά περιστατικά.

— Επί των πραγματικών περιστατικών

467 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται, αφενός, ότι τα επίμαχα έγγραφα συνελέγησαν από την Επιτροπή, για πρώτη φορά, στο πλαίσιο της έρευνας στον τομέα του

πολυπροπυλενίου και, αφετέρου, ότι χρησιμοποιήθηκαν ως αποδεικτικά στοιχεία από την Επιτροπή στην προσβαλλόμενη απόφαση.

468 Εξάλλου, από τη δικογραφία προκύπτει ότι η Επιτροπή ζήτησε νέο αντίγραφο των επιμάχων εγγράφων στο πλαίσιο εντολών που αφορούσαν ιδίως το PVC.

469 Έτσι, όσον αφορά τα έγγραφα σχεδιασμού, η Επιτροπή έλαβε και νέα αντίγραφα στο πλαίσιο μεταγενεστέρου ελέγχου, βάσει εντολής η οποία αφορούσε ιδίως το PVC.

470 Όσον αφορά το παράρτημα 6 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων και το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981, η Επιτροπή τα εντόπισε και τα ζήτησε για δεύτερη φορά στο πλαίσιο του ελέγχου της 23ης Νοεμβρίου 1983, βάσει εντολής που αφορούσε ιδίως το PVC, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνεται από επιστολή της ICI προς την Επιτροπή, της 16ης Μαρτίου 1984. Η ICI δεν μπορεί μετά λόγου να ισχυριστεί ότι αντιτάχθηκε, με την επιστολή αυτή, στην ενσωμάτωση των εγγράφων αυτών στον φάκελο του PVC. Αντιθέτως, από την επιστολή αυτή προκύπτει σαφώς ότι ο συντάκτης της διαβίβασε οικειοθελώς νέο αντίγραφο προς τον σκοπό αυτόν.

471 Όσον αφορά τα έγγραφα της DSM, μόνον η επιχείρηση αυτή και η LVM αναφέρονται σ' αυτά. Ωστόσο, ούτε από τα υπομνήματα ούτε από τις ερωτήσεις που τέθηκαν κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση κατέστη δυνατόν να εντοπιστούν τα έγγραφα για τα οποία πρόκειται. Εν πάση περιπτώσει, από το υπόμνημα απαντήσεως των δύο αυτών προσφευγουσών προκύπτει, αφενός, ότι τα εν λόγω έγγραφα ελήφθησαν από την Επιτροπή, για πρώτη φορά, στο πλαίσιο της υποθέσεως του πολυπροπυλενίου και, αφετέρου, ότι η Επιτροπή τα ζήτησε και τα έλαβε εκ νέου τον Δεκέμβριο του 1983, στη διάρκεια του ελέγχου στα γραφεία της DSM, βάσει εντολής που αφορούσε ιδίως το PVC.

— Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως

472 Δεν αμφισβητείται ότι, ενόψει των άρθρων 14 και 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, οι πληροφορίες που συλλέγονται στο πλαίσιο των ελέγχων δεν μπορούν να χρησιμοποιούνται για σκοπούς άλλους από αυτούς που αναφέρονται στην εντολή ελέγχου ή στην απόφαση περί ελέγχου. Η υποχρέωση αυτή αποβλέπει στην προστασία, εκτός του επαγγελματικού απορρήτου, των δικαιωμάτων άμυνας των επιχειρήσεων. Τα δικαιώματα αυτά θα διακυβεύονταν σοβαρώς αν μπορούσε η Επιτροπή να επικαλείται σε βάρος των επιχειρήσεων αποδείξεις οι οποίες, συλλεγείσες κατά τη διάρκεια ενός ελέγχου, είναι άσχετες προς το αντικείμενο και τον σκοπό του ελέγχου αυτού (προμνησθείσα απόφαση Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 18).

473 Ωστόσο, δεν μπορεί εξ αυτού να συναχθεί ότι απαγορεύεται στην Επιτροπή να κινεί διαδικασία έρευνας, προκειμένου να ελέγξει την ακρίβεια ή να συμπληρώσει στοιχεία που περιήλθαν παρεμπιπτόντως σε γνώση της κατά τη διάρκεια προγενέστερου ελέγχου, στην περίπτωση που από τα στοιχεία αυτά καταφαίνεται η ύπαρξη ενεργειών αντίθετων προς τους κανόνες ανταγωνισμού της Συνθήκης (προμνησθείσα απόφαση Dow Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 19).

474 Εξάλλου, έχει αποδειχθεί (βλ. ανωτέρω σκέψεις 467 έως 471) ότι η Επιτροπή δεν περιορίστηκε να εντάξει αυτεπαγγέλτως στην παρούσα υπόθεση έγγραφα τα οποία είχε συλλέξει στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως, αλλά ζήτησε τα έγγραφα αυτά εκ νέου στο πλαίσιο εντολών ελέγχου που αφορούσαν ιδίως το PVC.

475 Ενόψει των ανωτέρω στοιχείων, φαίνεται ότι με τον λόγο ακυρώσεως ζητείται μόνο να εξεταστεί αν η Επιτροπή, έχοντας συγκεντρώσει έγγραφα στο πλαίσιο μιας πρώτης υποθέσεως και έχοντάς τα χρησιμοποιήσει ως ενδείξεις για να κινήσει άλλη διαδικασία, έχει το δικαίωμα να ζητήσει, βάσει εντολών ή αποφάσεων που αφορούν τη δεύτερη αυτή διαδικασία, νέα αντίγραφα των εγγράφων αυτών και να τα χρησιμοποιήσει ως αποδεικτικά στοιχεία στο πλαίσιο της δεύτερης αυτής υποθέσεως.

476 Όμως, εφόσον η Επιτροπή συνέλεξε ακριβώς εκ νέου τα έγγραφα αυτά βάσει εντολών ή αποφάσεων που αφορούσαν ιδίως το PVC, σύμφωνα με το άρθρο 14 του κανονισμού 17, και τα χρησιμοποίησε για τον σκοπό που αναφερόταν στις εν λόγω εντολές ή αποφάσεις, σεβάστηκε τα δικαιώματα άμυνας των επιχειρήσεων, όπως αυτά απορρέουν από τη διάταξη αυτή.

477 Το γεγονός ότι η Επιτροπή λαμβάνει για πρώτη φορά κάποια έγγραφα στο πλαίσιο συγκεκριμένης υποθέσεως δεν παρέχει τόσο απόλυτη προστασία ώστε τα έγγραφα αυτά να μη μπορούν νομίμως να ζητηθούν στο πλαίσιο άλλης υποθέσεως και να χρησιμοποιηθούν ως αποδεικτικά στοιχεία. Άλλως, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, οι επιχειρήσεις θα ενθαρρύνονταν, κατά τον έλεγχο στο πλαίσιο της πρώτης υποθέσεως, να παρέχουν όλα τα έγγραφα από τα οποία αποδεικνύεται άλλη παράβαση και να προφυλάσσονται έτσι από κάθε σχετική δίωξη. Μια τέτοια λύση θα έβαινε πέραν του αναγκαίου μέτρου για τη διασφάλιση του επαγγελματικού απορρήτου και των δικαιωμάτων άμυνας και θα παρακώλυε, συνεπώς, αδικαιολόγητα την Επιτροπή στην εκπλήρωση της αποστολής της που συνίσταται στη μέριμνα για την τήρηση των κανόνων του ανταγωνισμού στην κοινή αγορά.

478 Ενόψει όλων των στοιχείων αυτών, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπεινα απορριφθεί.

δ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την αδυναμία χρησιμοποιήσεως, ως αποδεικτικού στοιχείου, της αρνήσεως απαντήσεως στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή προσκοίσεως εγγράφων

Επιχειρήματα των διαδίκων

479 Η Elf Atochem και η BASF αμφισβητούν ότι η Επιτροπή μπορεί να χρησιμοποιήσει, προς απόδειξη της παραβάσεως ή της συμμετοχής τους σ' αυτήν, το γεγονός ότι δεν απάντησαν στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή ότι δεν προσκόμισαν ορισμένα έγγραφα, τοσούτω μάλλον όταν η άρνηση αυτή εξηγείται από αντικειμενικούς λόγους.

480 Η Επιτροπή υποστηρίζει ότι κανένα στοιχείο της αποφάσεως δεν επιτρέπει την προβολή αυτού του ισχυρισμού.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

481 Προς εξέταση του παρόντος λόγου ακυρώσεως, πρέπει να γίνει διάκριση μεταξύ της αποδείξεως της παραβάσεως και της αποδείξεως της συμμετοχής των επιχειρήσεων στην παράβαση.

— Η απόδειξη της παραβάσεως

482 Είναι μεν αληθές ότι η Επιτροπή αναφέρθηκε, ευθέως ή εμμέσως, στην άρνηση των επιχειρήσεων να απαντήσουν σε ορισμένες ερωτήσεις (επίδικη απόφαση, σημεία 6, in fine, 8, in fine, 9, τρίτο εδάφιο, 14, πρώτο εδάφιο, 16, πρώτο εδάφιο, 18, πρώτο εδάφιο, 20, τρίτο και τέταρτο εδάφιο, 26, τρίτο και πέμπτο εδάφιο, 37, δεύτερο εδάφιο), πλην όμως ουδέποτε, στην επίδικη απόφαση, χρησιμοποιήσε το γεγονός αυτό ως στοιχείο προς απόδειξη της παραβάσεως.

483 Στην πραγματικότητα, στα διάφορα αυτά σημεία, η Επιτροπή περιορίστηκε να αναφέρει ότι, μη έχοντας λάβει τις πληροφορίες που είχε ζητήσει από τις επιχειρήσεις, έπρεπε να στηριχθεί σε άλλα στοιχεία προς απόδειξη της παραβάσεως και, ειδικότερα, να κάνει ουσιαστικότερη χρήση επαγωγικών συλλογισμών με βάση τις πληροφορίες που διέθετε.

484 Συνεπώς, αυτό το σκέλος του λόγου ακυρώσεως είναι αβάσιμο.

— Η απόδειξη της συμμετοχής στην παράβαση

485 Εφόσον τίθεται μόνο το ζήτημα της συμμετοχής των επιχειρήσεων στην παράβαση, κάθε προσφεύγουσα δεν μπορεί παραδεκτώς να αμφισβητήσει τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη προς απόδειξη της συμμετοχής άλλων επιχειρήσεων στην παράβαση. Επομένως, η εξέταση του λόγου ακυρώσεως συνίσταται μόνο στον καθορισμό του αν, έναντι κάθε μιας από τις προσφεύγουσες ICI και Elf Atochem, η Επιτροπή έλαβε υπόψη, ως απόδειξη της συμμετοχής τους, την άρνησή τους ή την αδυναμία τους να απαντήσουν σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών.

486 Αν οι προσφεύγουσες δεν μπόρεσαν να εντοπίσουν τα χωρία της επίδικης αποφάσεως από τα οποία συνάγεται, κατ' αυτές, ότι η άρνησή τους να απαντήσουν σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών της Επιτροπής ελήφθη υπόψη ως απόδειξη της συμμετοχής τους στην παράβαση, από το σημείο 26, πρώτο εδάφιο, in fine, της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι «η Επιτροπή εξέτασε επίσης τον ρόλο που διαδραμάτισε κάθε παραγωγός και τα αποδεικτικά στοιχεία για τη συμμετοχή καθενός στο καρτέλ. Κατά τη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, δόθηκαν όλες οι διευκρινίσεις σε κάθε παραγωγό».

487 Οι πληροφορίες αυτές περιλαμβάνουν τα έγγραφα που επιγράφονται «ατομικές ιδιαιτερότητες», τα οποία επισυνάπτονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

488 Στην περίπτωση της Elf Atochem, στο κεφάλαιο «κυριότερες αποδείξεις περί της συμμετοχής στην παράβαση», το έγγραφο αυτό αναφέρει τα εξής: «[Η επιχείρηση] αρνείται να παράσχει οποιαδήποτε πληροφορία δυνάμει του άρθρου 11 του κανονισμού 17 σχετικά με τη συμμετοχή της [στις] συναντήσεις.»

489 Όμως, η άρνηση ή η αδυναμία μιας επιχειρήσεως να απαντήσει σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών δεν μπορούν, αυτές καθαυτές, να αποτελέσουν απόδειξη της συμμετοχής της σε ορισμένη σύμπραξη.

490 Συνεπώς, για την εκτίμηση της συμμετοχής της Elf Atochem στη σύμπραξη, πρέπει να μη ληφθεί υπόψη αυτό το στοιχείο που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή.

491 Στις «ατομικές ιδιαιτερότητες» για την ICI δεν περιλαμβάνεται καμία παρόμοια αναφορά. Συνεπώς, ελλείψει οποιασδήποτε ενδείξεως περί του ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της, ως απόδειξη της συμμετοχής στη σύμπραξη, την άρνηση ή την αδυναμία της επιχειρήσεως αυτής να απαντήσει σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών, αυτός ο λόγος ακυρώσεως, στο μέτρο που προβάλλεται από την ICI, πρέπει να απορριφθί ως αβάσιμος.

ε) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράλειψη κοινοποίησεως εγγράφων

Επιχειρήματα των διαδίκων

492 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν, πρώτον, ότι τα αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου, καίτοι μνημονεύονταν στον πίνακα των παραρτημάτων της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, δεν επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση αυτή και, επομένως, δεν μπορεί να γίνει επίκλησή τους έναντι των προσφευγουσών αυτών. Δεύτερον, υποστηρίζουν ότι το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981, το οποίο επικαλείται η Επιτροπή, ούτε μνημονευόταν ούτε επισυνάφθηκε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, οι ως άνω προσφεύγουσες υποστήριξαν ότι το σημείωμα αυτό ουδέποτε τους απεστάλη.

493 Η Hüls υποστηρίζει ότι το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981 δεν μπορεί να θεωρηθεί ως παραδεκτό αποδεικτικό στοιχείο, δεδομένου ότι δεν επισυνάφθηκε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

494 Η Hüls ισχυρίζεται, εξάλλου, ότι το παράρτημα 15 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που αφορά τις πωλήσεις τεσσάρων Γερμανών παραγωγών κατά το πρώτο τρίμηνο του 1984, αφενός, και κατά το 1984, αφετέρου, δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη

στη ενώπιον του Πρωτοδικείου συζήτηση, καθόσον συντάχθηκε με βάση μη ανακοινωθέντα στοιχεία (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 30).

495 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι τα αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου επισυνάφθηκαν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Εξάλλου, το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981 δεν επισυνάφθηκε μεν στην ανακοίνωση αυτή, πλην όμως απεστάλη στους ενδιαφερομένους στις 28 Ιουλίου 1988. Συνεπώς, δεν μπορεί να έχει καμία επίπτωση ως προς τη νομιμότητα της επίδικης αποφάσεως. Τέλος, στο μέτρο που ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλουν η Wacker και η Hoechst στηρίζεται στην παράλειψη κοινοποιήσεως του εγγράφου αυτού, ο λόγος αυτός είναι απαράδεκτος, σύμφωνα με το άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

496 Πρώτον, φαίνεται ότι τα αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου περιλαμβάνονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων (ειδικό παράρτημα που επιγραφόταν «γνωστές πρωτοβουλίες σχετικά με τις τιμές»). Επιπλέον, και αν υποτεθεί ότι, παρά ταύτα, η Wacker και η Hoechst δεν τα έλαβαν, πρόκειται για έγγραφα τα οποία, ως εκ της φύσεώς τους, ήταν δημοσίως γνωστά. Υπό τις συνθήκες αυτές, η παράλειψη της κοινοποιήσεως των κειμένων αυτών, ακόμα και αν αποδειχθεί, δεν μπορεί να επηρεάσει τη νομιμότητα της επίδικης αποφάσεως.

497 Δεύτερον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι καμία διάταξη δεν απαγορεύει στην Επιτροπή να κοινοποιεί στους ενδιαφερομένους, μετά την αποστολή της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, νέα έγγραφα τα οποία θεωρεί ότι υποστηρίζουν την άποψή της, υπό τον όρον ότι παρέχεται στις επιχειρήσεις ο αναγκαίος χρόνος προκειμένου να διατυπώσουν συναφώς τη γνώμη τους (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 29). Επομένως, το γεγονός ότι ένα έγγραφο ούτε μνημονεύθηκε ούτε επισυνάφθηκε στην ανακοίνωση των αιτιάσεων δεν μπορεί να επηρεάσει, αυτό καθαυτό, τη νομιμότητα της επίδικης αποφάσεως. Εξάλλου, οι προσφεύγουσες δεν ισχυρίζονται ότι, αφού η Επιτροπή τούς απέστειλε αντίγραφο του εγγράφου αυτού στις 27 Ιουλίου 1988, αναφέροντας ότι επρόκειτο για κρίσιμο έγγραφο όσον αφορά τον μηχανισμό των ποσοστώσεων, οι ίδιες δεν ήταν σε θέση να υποστηρίξουν λυσιτελώς την άποψή τους ως προς το ζήτημα αυτό. Στην πραγματικότητα, τους δόθηκε η δυνατότητα να εκφραστούν τόσο εγγράφως όσο και προφορικώς.

498 Τρίτον, αυτός ο λόγος ακυρώσεως, στο μέτρο που στηρίζεται στο γεγονός ότι το έγγραφο αυτό ουδέποτε κοινοποιήθηκε στη Wacker και στη Hoechst, αποτελεί νέο λόγο, ο οποίος προβλήθηκε στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως. Εφόσον δεν υφίστανται ενδείξεις ότι ο λόγος αυτός στηρίζεται σε νομικά και πραγματικά στοιχεία που ανέκυψαν κατά τη διαδικασία, πρέπει να κριθεί απαράδεκτος κατ' εφαρμογήν του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας.

499 Τέταρτον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το παράρτημα 15 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δεν αποτελεί αυτοτελή απόδειξη αλλά εκθέτει, κατά τρόπο συνοπτικό βέβαια, τα στοιχεία του υπολογισμού στον οποίο προέβη η Επιτροπή για να επιβεβαιώσει τα συμπεράσματα που είχε συναγάγει από το παράρτημα 10. Τα συμπεράσματα αυτά εκτέθηκαν πλήρως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και η προσφεύγουσα μπόρεσε να διατυπώσει εγκαίρως τις παρατηρήσεις τους επ' αυτών. Συνεπώς, ακόμα και αν υποτεθεί ότι το εν λόγω παράρτημα 15 είναι απαράδεκτο, δεδομένου ότι δεν περιέχει τα απαραίτητα πληροφοριακά στοιχεία, στο Πρωτοδικείο εναπόκειται κατά πάσα περίπτωση να εξετάσει το βάσιμο των συμπερασμάτων που συνήγαγε η Επιτροπή, στο σημείο 14 της επίδικης αποφάσεως, από το παράρτημα 10 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

500 Κατά συνέπεια, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπεινα απορριφθεί.

στ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την καθυστερημένη κοινοοίηση εγγράφων

Επιχειρήματα των διαδίκων

501 Η BASF υποστηρίζει ότι το παράρτημα 3 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο συνιστά καθοριστικό στοιχείο εις βάρος της, της κοινοποιήθηκε ολόκληρο για πρώτη φορά κατά την ακρόαση, στις 6 Σεπτεμβρίου 1988. Συνεπώς δεν δόθηκε στην προσφεύγουσα, παρά το αίτημα που διατύπωσε κατά την ακρόαση εκείνη, η δυνατότητα να διατυπώσει την άποψή της επ' αυτού, κατά παράβαση των άρθρων 3, 4 και 7 του κανονισμού 99/63.

502 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι ο παρών λόγος ακυρώσεως δεν αφορά το ίδιο το παράρτημα 3, αλλά τα δυσανάγνωστα χειρόγραφα σχόλια που φέρει το παράρτημα αυτό. Όμως, η προσφεύγουσα είχε επαρκή γνώση τωνσχολίων αυτών.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

503 Δεν αμφισβητείται ότι τα έγγραφα που απαρτίζουν το παράρτημα 3 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων επισυνάπτονταν στην ανακοίνωση αυτή, όπως αυτή εστάλη στην προσφεύγουσα στις 5 Απριλίου 1988. Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως αφορά μόνο την υποτιθέμενη καθυστέρηση της καθαρογραφήσεως των χειρογράφων σημειώσεων που είναι γραμμένες, κατά τρόπο δυσανάγνωστο, στις τέσσερις σελίδες που περιλαμβάνει το παράρτημα αυτό.

504 Δεν αμφισβητείται επίσης ότι η προσφεύγουσα έλαβε την πλήρη καθαρογράφηση των χειρογράφων σημειώσεων μόλις στις 6 Σεπτεμβρίου 1988, επ' ευκαιρία της ακροάσεως.

505 Ωστόσο, το μόνο χειρόγραφο σχόλιο το οποίο επικαλέστηκε η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση μνημονευόταν ρητώς στο παράρτημα της ανακοινώσεως των αιτιάσεως που αφορούσε τις γνωστές πρωτοβουλίες σχετικά με τις τιμές. Συνεπώς, η προσφεύγουσα είχε κάθε δυνατότητα να διατυπώσει τις παρατηρήσεις της επ' αυτού.

506 Επομένως, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

507 Ενόψει του συνόλου των στοιχείων αυτών, πρέπει να απορριφθούν οι λόγοι ακυρώσεως περί απαραδέκτου των αποδείξεων τις οποίες έλαβε υπόψη της η Επιτροπή εις βάρος των προσφευγουσών, υπό την επιφύλαξη της ανωτέρω σκέψεως 490.

2. Επί της διεξαγωγής των αποδείξεων

508 Η συναφής επιχειρηματολογία των προσφευγουσών περιλαμβάνει, κατ' ουσίαν, δύο λόγους ή σειρές λόγων ακυρώσεως. Καταρχάς, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την αποδεικτική ισχύ ορισμένων τύπων εγγράφων τα οποία ελήφθησαν υπόψη εις βάρος τους από την Επιτροπή. Στη συνέχεια, προσάπτουν στην Επιτροπή ότι παραβίασε τις αρχές που διέπου την απόδειξη.

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη αποδεικτικής ισχύος ορισμένων κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων που έλαβε υπόψητης η Επιτροπή

Επιχειρήματα των διαδίκων

509 Η LVM και η DSM εκθέτουν ότι, σύμφωνα με τις αρχές της ποινικής δικονομίας των Κάτω Χωρών και το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη κατά την έννοια του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ (Ευρωπαϊκό Δικαστήριο των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, απόφαση Kostovski της 20ής Νοεμβρίου 1989, σειρά Α αριθ. 166, σκέψεις 39 έως 44, και, εμμέσως, αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, T-4/89, BASF κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1523, σκέψεις 64 έως 72, και T-6/89, Enichem Anic κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1623, σκέψεις 69 έως 73), η απόδειξη των πραγματικών περιστατικών εις βάρος του κατηγορουμένου δεν μπορεί να στηρίζεται αποκλειστικά ούτε στις δηλώσεις του κατηγορουμένου ούτε στις δηλώσεις άλλων κατηγορουμένων επιχειρήσεων, οι οποίες, εξ ορισμού, πρέπει να θεωρούνται ύποπτες, οπότε είναι αντιτάξιμες μόνο στην επιχείρηση από την οποία προέρχονται, ούτε, τέλος, σε «ανεπίσημα» έγγραφα, η αξιοπιστία και η αυθεντικότητα των οποίων, ως εκ της φύσεως των εγγράφων αυτών, είναι αβέβαιες.

510 Συνεπώς, εν προκειμένω, η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, στο μέτρο που στηρίζεται αποκλειστικά σε τέτοια έγγραφα, χωρίς να έχει έρεισμα σε θεμιτά αποδεικτικά στοιχεία.

511 Η Επιτροπή αντιλέγει ότι οι διατάξεις του ολλανδικού ποινικού δικαίου και η καταχρηστικώς ευρεία ερμηνεία της προμνησθείσας αποφάσεως Kostovski δεν ασκούν επιρροή στην εφαρμογή των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού. Τα στοιχεία αυτά στερούν κάθε πρακτικό ενδιαφέρον από τα άρθρα 11 και 14 τουκανονισμού 17.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

512 Πρώτον, καμία διάταξη ή γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου δεν απαγορεύει στην Επιτροπή να επικαλείται πληροφορίες και έγγραφα όπως αυτά που μνημονεύουν οι προσφεύγουσες. Δεύτερον, αν γίνει δεκτή η άποψη των προσφευγουσών, το βάρος της αποδείξεως των συμπεριφορών που αντιβαίνουν στα άρθρα 85 και 86 της Συνθήκης, το οποίο βαρύνει την Επιτροπή, θα ήταν δυσβάστακτο και ασυμβίβαστο προς την αποστολή της επιτηρήσεως της καλής εφαρμογής των διατάξεων αυτών, η οποία της έχει ανατεθεί από τη Συνθήκη.

513 Ειδικότερα, πρέπει να παρατηρηθεί ότι κακώς οι προσφεύγουσες επικαλούνται, προς υποστήριξη της απόψεώς τους, τις προμνησθείσες αποφάσεις BASF κατά Επιτροπής και Enichem Anic κατά Επιτροπής. Πράγματι, από τις σκέψεις των αποφάσεων αυτών που παραθέτουν οι προσφεύγουσες προκύπτει ότι το Πρωτοδικείο δεν θεώρησε ότι οι δηλώσεις των επιχειρήσεων στερούνταν, καταρχήν, αποδεικτικής ισχύος, αλλά κατέληξε στο ότι, στην υπόθεση εκείνη, τα έγγραφα που επικαλέστηκε η Επιτροπή δεν είχαν την έννοια και το περιεχόμενο που η ίδια τους απέδιδε.

514 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι ισχυρισμοί των προσφευγουσών ανάγονται στο ζήτημα αν οι πραγματικές διαπιστώσεις της Επιτροπής αποδεικνύονται από τα αποδεικτικά στοιχεία που επικαλείται.

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση των κανόνων ερί αποδείξεως

Επιχειρήματα των διαδίκων

515 Η LVM, η Elf Atochem, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst και η ICI υποστηρίζουν, στο πλαίσιο ιδιαιτέρων λόγων ακυρώσεως, ότι η Επιτροπή παραβίασε την αρχή του τεκμηρίου αθωότητας και παρέβη τους κανόνες περί του βάρους της αποδείξεως.

516 Υπενθυμίζουν ότι το τεκμήριο αθωότητας, το οποίο διασφαλίζεται από το άρθρο 6 της ΕΣΔΑ, αποτελεί γενική αρχή του κοινοτικού δικαίου και εφαρμόζεται στο ακέραιο κατά την εφαρμογή των άρθρων 85 και 86 της Συνθήκης (προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 153· αποφάσεις της 21ης Φεβρουαρίου 1973, 6/72, Europemballage και Continental Can κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1972-1973, σ. 445, της 16ης Δεκεμβρίου 1975, 40/73 έως 48/73, 50/73, 54/73, 55/73, 56/73, 111/73 και 114/73, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1975, σ. 507, σκέψη 301, και της 28ης Μαρτίου 1984, 29/83 και 30/83, CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, Συλλογή 1984, σ. 1679· προμνησθείσες αποφάσεις BASF κατά Επιτροπής, σκέψεις 70 και 71, και Enichem Anic κατά Επιτροπής, σκέψη 70).

517 Συνεπώς, οποιεσδήποτε πρακτικές δυσκολίες και αν αντιμετωπίζει η Επιτροπή όσον αφορά την προσκόμιση αποδείξεων, το βάρος της αποδείξεως μιας παραβάσεως το φέρει η ίδια, σε αντιστάθμισμα των εκτεταμένων εξουσιών έρευνας που της αναγνωρίζονται (προμνησθείσες αποφάσεις Hoechst κατά Επιτροπής και Dow Benelux κατά Επιτροπής).

518 Προς τούτο, η Επιτροπή δεν μπορεί να περιοριστεί σε ισχυρισμούς, υποθέσεις ή επαγωγικούς συλλογισμούς. Οφείλει να αναφέρει σοβαρές, συγκεκριμένες και συγκλίνουσες ενδείξεις (π.χ., προμνησθείσες αποφάσεις Europemballage και Continental Can κατά Επιτροπής, σκέψεις 31 έως 37, United Brands κατά Επιτροπής, σκέψεις 264 έως 267, και Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 166· προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Sir Gordon Slynn στην προμνησθείσα υπόθεση Musique Diffusion

Française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1914, και απόφαση του Δικαστηρίου της 31ης Μαρτίου 1993, C-89/85, C-104/85, C-114/85, C-116/85, C-117/85 και C-125/85 έως C-129/85, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1307)· επιπλέον, πρέπει να υπάρχει άμεσος και αιτιώδης σύνδεσμος μεταξύ των πραγματικών περιστατικών και των αντλουμένων από αυτά συμπερασμάτων, τα οποία πρέπει ευλόγως και αντικειμενικώς να μη δημιουργούν αμφιβολίες (απόφαση του Δικαστηρίου της 30ής Ιουνίου 1966, 56/65, LTM, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 313).

519 Αντιθέτως, στις επιχειρήσεις στις οποίες προσάπτεται παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης πρέπει να αναγνωρίζεται το πλεονέκτημα της αμφιβολίας. Εξάλλου, οι επιχειρήσεις αυτές δεν χρειάζεται απαραίτητα να αντικρούσουν τους ισχυρισμούς της Επιτροπής, αλλά μόνο να αποδείξουν ότι οι ισχυρισμοί αυτοί είναι αβέβαιοι ή ανεπαρκώς αποδεδειγμένοι (προμνησθείσες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Sir Gordon Slynn στην υπόθεση Musique Diffusion Française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σ. 1931). Άλλως, οι επιχειρήσεις θα αντιμετώπιζαν παράνομη αντιστροφή του βάρους της αποδείξεως· θα ήταν έτσι υποχρεωμένες να προσκομίσουν αρνητική απόδειξη περί μη συμμετοχής τους στη σύμπραξη και, ως εκ τούτου, να επιχειρήσουν «probatio diabolica».

520 Όμως, κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν τήρησε τις ανωτέρω αρχές και τους ανωτέρω κανόνες.

521 Συγκεκριμένα, κατά την LVM και την DSM, η Επιτροπή, χωρίς καθόλου να λάβει υπόψη της αποδειγμένα πραγματικά περιστατικά, περιορίστηκε σε στοιχεία τα οποία χαρακτηρίζει ως έμμεση απόδειξη αλλά τα οποία, στην πραγματικότητα, αποτελούν απλώς ισχυρισμούς, υποθέσεις και επαγωγικούς συλλογισμούς (π.χ., επίδικη απόφαση, σημεία 9, 16, 20 και 23).

522 Εν προκειμένω, κατά την Elf Atochem, η Επιτροπή, η οποία παραδέχεται την αδυναμία των αποδεικτικών στοιχείων που διαθέτει (σημεία 31 και 38 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως), δεν δικαιολόγησε ούτε την ακρίβεια των στοιχείων επί των οποίων στηρίζει την ανάλυσή της ούτε το βάσιμο των εκτιμήσεών της. Στην πραγματικότητα, θεώρησε δεδομένη την ύπαρξη και, ενόψει των συναντήσεων μεταξύ ορισμένων παραγωγών, για το αντικείμενο των οποίων παραδέχεται ότι δεν διαθέτει κανένα στοιχείο, την εφαρμογή συνολικού σχεδίου βασισμένου στις προτάσεις του 1980, τις οποίες ανακάλυψε στα γραφεία της ICI. Ωστόσο, δεν μπορεί να

αποδείξει ούτε τη συμμετοχή καθενός από τους παραγωγούς σε ό,τι χαρακτηρίζει ως «κοινές πρωτοβουλίες», ούτε το ενιαίο της προθέσεως των επιχειρήσεων στις οποίες προσάπτει ότι διέπραξαν από κοινού ορισμένη παράβαση.

523 Εν προκειμένω, κατά την BASF, η μέθοδος της αποδείξεως που ακολούθησε η Επιτροπή συνιστά «φαύλο κύκλο». Έτσι, σε μια πρώτη φάση, η Επιτροπή προεξοφλεί ότι τα αποδεικτικά στοιχεία που προσκομίζει έχουν ορισμένο περιεχόμενο και, σε δεύτερη φάση, χρησιμοποιεί τα ίδια στοιχεία για να αποδείξει ότι έχουν το προδεδικασμένο περιεχόμενο που τους έχει αποδώσει. Αυτό οδηγεί σε ανεπίτρεπτη αντιστροφή του βάρους της αποδείξεως. Εξίσου ανεπίτρεπτος είναι και ο ισχυρισμός ότι η απουσία ενοχοποιητικών εγγράφων, παραδείγματος χάριν σχετικών με τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, μπορεί να χρησιμεύσει για τη δημιουργία τεκμηρίου ενοχής. Εξάλλου, η απουσία εγγράφων είναι μοιραία, λαμβανομένων υπόψη των ετών που παρήλθαν από την πρώτη έρευνα μέχρι την ανακοίνωση των αιτιάσεων.

524 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι, κάνοντας καταχρηστική χρήση της αποδείξεως βάσει ενδείξεων, η Επιτροπή παρέβη του κανόνες αποδείξεως. Ο συλλογισμός που διαμόρφωσε συνίσταται, στην πραγματικότητα, στη συναγωγή της υπάρξεως της βασικής συμφωνίας από την ύπαρξη των πράξεων εκτελέσεώς της και αντιστρόφως, χωρίς όμως να αποδεικνύεται η ύπαρξη ούτε του ενός ούτε του άλλου από τα στοιχεία αυτά.

525 Εν προκειμένω, κατά την SAV, ενώ η Επιτροπή παραδέχεται ότι δεν διαθέτει ουσιώδη στοιχεία προς απόδειξη της συμμετοχής ορισμένων επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων και η προσφεύγουσα, στη σύμπραξη, η απόδειξη αυτή αντλείται, για κάθε υποτιθέμενο συμμετασχόντα στη σύμπραξη, από την προσχώρησή τους «στο καρτέλ σαν σύνολο». Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή περιορίστηκε να συναγάγει τη συμμετοχή όλων των επιχειρήσεων στη σύμπραξη από το γεγονός και μόνον ότι ορισμένες είχαν συμμετάσχει στη σύμπραξη (σημείο 25 της επίδικης αποφάσεως). Πράγματι, τα τρία στοιχεία τα οποία υποτίθεται ότι αποδεικνύουν την ατομική συμμετοχή της SAV δεν έχουν αποδεικτικό χαρακτήρα.

526 Η ICI υποστηρίζει, εν προκειμένω, ότι τα αποδεικτικά στοιχεία δεν αρκούν για να δικαιολογήσουν πειστικά τους πραγματικούς ισχυρισμούς της Επιτροπής. Αυτό

ισχύει όσον αφορά το αντικείμενο των συναντήσεων και των δεσμεύσεων τις οποίες υποτίθεται ότι ανέλαβαν οι παραγωγοί στις συναντήσεις αυτές (σημείο 9, τρίτο και τέταρτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως), όσον αφορά την εφαρμογή κάθε συστήματος αφορώντος τον «όγκο» και τις τιμές, όσον αφορά το συμπέρασμα ότι οι τιμές ήταν προϊόν συνεννοήσεως ή ακόμα όσον αφορά τον αιτιώδη σύνδεσμο μεταξύ των εγγράφων σχεδιασμού και των μεταγενεστέρων διαπιστώσεων της Επιτροπής όσον αφορά τα πραγματικά περιστατικά (σημεία 24, δεύτερο εδάφιο, και 30, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως).

527 Εν πάση περιπτώσει, οι πραγματικοί αυτοί ισχυρισμοί δεν αρκούν για δικαιολογήσουν τα νομικά συμπεράσματα τα οποία αντλεί από αυτούς η Επιτροπή, τόσο όσον αφορά την ύπαρξη συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής όσον και όσον αφορά τον επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών (προμνησθείσα απόφαση United Brands κατά Επιτροπής, σκέψεις 248 έως 267, και προμνησθείσες προτάσεις του γενικού εισαγγελέα Sir Gordon Slynn στην υπόθεση Musique Diffusion Française κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 1930 και 1931).

528 Η Hüls υποστηρίζει ότι, χωρίς καμία εξήγηση, η Επιτροπή χαρακτήρισε, στην επίδικη απόφαση, ως βεβαιότητα αυτό το οποίο, στο έγγραφο της Επιτροπής της 24ης Νοεμβρίου 1987 με το οποίο ζητήθηκαν πληροφορίες από την προσφεύγουσα, συνιστούσε ακόμα απλή πιθανότητα. Στην πραγματικότητα, ήδη από τον χρόνο της αιτήσεως παροχής πληροφοριών, η Επιτροπή είχε την πεποίθηση ότι η προσφεύγουσα είχε παραβεί το άρθρο 85 της Συνθήκης.

529 Η Επιτροπή αντιλέγει, κατ' ουσίαν, ότι τήρησε τον κανόνα σύμφωνα με τον οποίο αυτή φέρει το βάρος της αποδείξεως. Θεωρεί ότι διέθετε επαρκή αποδεικτικά στοιχεία προς διαπίστωση παραβάσεως (σημείο 23 της επίδικης αποφάσεως). Το κατά πόσον είναι ακριβής ο ισχυρισμός αυτός είναι θέμα εκτιμήσεως επί της ουσίας. Η Επιτροπή υπενθυμίζει, ειδικότερα, ότι η προσφυγή σε έμμεσες αποδείξεις επιτρέπεται (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 64 έως 68, και προμνησθείσες αποφάσεις CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψεις 16 έως 20, και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 71). Αυτό είναι εξάλλου απαραίτητο, ενόψει της όλο και μεγαλύτερης συνειδητοποιήσεως των ευρωπαϊκών επιχειρηματικών κύκλων όσον αφορά την έκταση εφαρμογής του δικαίου του ανταγωνισμού. Εξάλλου, τα αποδεικτικά στοιχεία δεν πρέπει να εξετάζονται μεμονωμένως, αλλά στο σύνολό τους (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 68, και προμνησθείσες αποφάσεις CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψη 20, και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 163), οι δε μεμονωμένες αποδείξεις δεν μπορούν να εκτιμώνται εκτός του όλου πλαισίου τους (προμνησθείσα απόφαση SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψις 91 έως 94).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

530 Η εξέταση του παρόντος λόγου ακυρώσεως είναι συναφής με την εξέταση του λόγου ακυρώσεως που προβλήθηκε από τις ίδιες προσφεύγουσες και ο οποίος αντλείται από τις πρόδηλες πλάνες εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών, εκ μέρους της Επιτροπής, κατά την απόδειξη τόσο της υπάρξεως της παραβάσεως όσο και της συμμετοχής των επιχειρήσεων στην παράβαση αυτή.

531 Κατά συνέπεια, το Πρωτοδικείο πρέπει να αναβάλει την εξέταση του παρόντος λόγου ακυρώσεως, ούτως ώστε να τον συνεξετάσει μαζί με τους λοιπούς λόγους ακυρώσεως επ της ουσίας.

Β — *Επί της αμφισβητήσεως της υπάρξεως παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης*

532 Όλες οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την εκ μέρους της Επιτροπής εκτίμηση των πραγματικών περιστατικών. Μόνον η SAV δεν αμφισβητεί παρά μόνο τη συμμετοχή της στη σύμπραξη, ισχυριζόμενη ότι δεν είχε γνώση της συμπράξεως αυτής. Ωστόσο, προκειμένου να αποδείξει ότι δεν συμμετέσχε στη σύμπραξη αυτή, αμφισβητεί επίσης, τουλάχιστον εν μέρει, και τα πραγματικά περιστατικά που διαπιστώθηκαν από την Επιτροπή. Συνεπώς, αυτές οι αντιρρήσεις της θα εξεταστούν στο πλαίσιο του παρόντος λόγου.

533 Εξάλλου, οι προσφεύγουσες επικρίνουν τον νομικό χαρακτηρισμό των πραγματικών περιστατικών στον οποίο προέβη η Επιτροπή.

534 Πρέπει να εξεταστούν διαδοχικά οι αντιρρήσεις που αφορούν τα πραγματικά περιστατικά και κατόπιν οι αντιρρήσεις που αφορούν τον νομικό χαρακτηρισμό.

1. Επί των πραγματικν περιστατικών

Συνοπτική υπενθύμιση της επίδικης αποφάσεως

535 Στο πρώτο μέρος της επίδικης αποφάσεως, το οποίο επιγράφεται «Τα πραγματικά περιστατικά», η Επιτροπή, σε μια πρώτη εισαγωγική ενότητα, προσδιορίζει τις επιχειρήσεις τις οποίες αφορά η επίδικη απόφαση και παρέχει ορισμένες πληροφορίες, ιδίως ως προς το επίμαχο προϊόν, την αγορά του PVC και την πλεονάζουσα ικανότητα παραγωγής στον τομέα αυτόν.

536 Σε μια δεύτερη ενότητα, η Επιτροπή προβαίνει στην περιγραφή της παραβάσεως, εξετάζοντας διαδοχικώς τις εξής πέντε πτυχές: την προέλευση της συμπράξεως (καρτέλ) (σημείο 7 της επίδικης αποφάσεως), τις συναντήσεις παραγωγών (σημεία 8 και 9), το σύστημα των ποσοστώσεων (σημεία 10 έως 14), την παρακολούθηση των πωλήσεων στις εθνικές αγορές (σημεία 15 και 16) και τις τιμές στόχους και τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές (σημεία 17 έως 22).

537 Όσον αφορά την προέλευση της συμπράξεως, η Επιτροπή στηρίζεται ουσιαστικά σε δύο έγγραφα που βρέθηκαν στα γραφεία της ICI, και τα οποία επισυνάφθηκαν στο παράρτημα 3 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων (και τα οποία στη συνέχεια θα αποκαλούνται μαζί «έγγραφα σχεδιασμού»). Το πρώτο από τα έγγραφα αυτά, με τίτλο «πίνακες ελέγχου», και το δεύτερο, «απάντηση στις προτάσεις», συνιστούν, κατά την Επιτροπή, σχέδιο συμπράξεως.

538 Όσον αφορά τις συναντήσεις παραγωγών, η Επιτροπή αναφέρεται ιδιαίτερα στις απαντήσεις ορισμένων παραγωγών στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών που τους απηύθυνε η Επιτροπή κατά την προηγηθείσα διοικητική διαδικασία.

539 Όσον αφορά τους μηχανισμούς ποσοστώσεων, η Επιτροπή περιγράφει τα πραγματικά περιστατικά στηριζόμενη σε διάφορα έγγραφα. Έτσι, αναφέρεται σε τρία έγγραφα, επισυναφθέντα ως παραρτήματα 6, 7 και 9 στην ανακοίνωση των αιτιά-

σεων, από τα οποία προκύπτει κατά τη γνώμη της ότι οι παραγωγοί PVC συνέστησαν μεταξύ τους έναν αντισταθμιστικό μηχανισμό, που απέβλεπε στην ενίσχυση του συστήματος των ποσοστώσεων. Το πρώτο έγγραφο, που φέρει τον τίτλο «Sharing the pain», είναι χειρόγραφο το οποίο βρέθηκε στα γραφεία της ICI, το δεύτερο είναι έγγραφο προερχόμενο μεν από την ICI αλλά το οποίο βρέθηκε σε τρίτο παραγωγό (στο εξής: έγγραφο Alcudia) και το τελευταίο είναι εσωτερικό έγγραφο της DSM, το οποίο βρέθηκε στα γραφεία της επιχειρήσεως αυτής (στο εξής: έγγραφο DSM). Η Επιτροπή στηρίχθηκε επίσης σε δύο άλλα έγγραφα, ήτοι σε ένα σημείωμα της 15ης Απριλίου 1981, το οποίο βρέθηκε στα γραφεία της ICI και αποτελεί καταγραφή του μηνύματος του γενικού διευθυντή του τμήματος πετροχημικών της Montedison (στο εξής: σημείωμα της 15ης Απριλίου 1981) (το οποίο κοινοποιήθηκε από την Επιτροπή στις προσφεύγουσες με το έγγραφο της 27ης Ιουλίου 1988), και σε έναν πίνακα που ανακαλύφθηκε στα γραφεία της Atochem (στο εξής: πίνακας Atochem) (παράρτημα 10 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων).

540 Όσον αφορά τους μηχανισμούς παρακολουθήσεως των πωλήσεων, σύμφωνα με τους οποίους οι εγχώριοι παραγωγοί σε ορισμένες μεγάλες εθνικές αγορές αντάλλασσαν μεταξύ τους πληροφορίες σχετικά με τις ποσότητες που πωλούσαν σε κάθε μία από τις αγορές αυτές, η Επιτροπή στηρίχθηκε κυρίως σε μια σειρά πινάκων που ανακαλύφθηκαν στα γραφεία της Solvay (στο εξής: πίνακες Solvay), που επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα 20 έως 40 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Αναφέρεται επίσης στις απαντήσεις της Solvay, της 25ης Φεβρουαρίου 1988, και της Shell, της 3ης Δεκεμβρίου 1987, σε αιτήσεις παροχής πληροφοριών. Οι απαντήσεις αυτές επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα, αντιστοίχως, 41 και 42 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

541 Όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η Επιτροπή στηρίχθηκε, ουσιαστικά, σε εσωτερικά έγγραφα διαφόρων παραγωγών PVC, τα οποία επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα P1 έως P70 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, καθώς και σε αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου αφορώντα την περίοδο 1980-1984, τα οποία επισυνάφθηκαν ως μη αριθμημένο παράρτημα στην ανακοίνωση των αιτιάσεων.

542 Τέλος, σε μια τρίτη ενότητα, η Επιτροπή διατυπώνει ορισμένες παρατηρήσεις ιδίως σχετικά με την απόδειξη της συμμετοχής στη σύμπραξη (σημεία 23 και 24 της επίδικης αποφάσεως). Συγκεκριμένα, παρατηρεί τα εξής: «Ο ίδιος ο χαρακτήρας της παράβασης την οποία αφορά η παρούσα απόφαση επιβάλλει να στηρίζεται, σε μεγάλο βαθμό, οποιαδήποτε απόφαση σε λεπτομερή αποδεικτικά στοιχεία: η ύπαρξη των περιστατικών που συνιστούν την παράβαση του άρθρου 85 μπορεί, τουλάχιστον εν μέρει, να αποδειχθεί με λογική αφαίρεση από άλλα αποδεδειγμένα

περιστατικά» (σημείο 23 της επίδικης αποφάσεως). Αφού απαριθμεί τα κυριότερα αποδεικτικά στοιχεία τα οποία θεωρεί ότι διαθέτει, η Επιτροπή τονίζει ότι «τα διάφορα άμεσα ή έμμεσα αποδεικτικά στοιχεία πρέπει, στη συγκεκριμένη υπόθεση, να εξεταστούν μαζί (...). Με τη μέθοδο αυτή, το ένα αποδεικτικό στοιχείο ενισχύει το άλλο και οδηγεί στο συμπέρασμα ότι, στον τομέα του PVC, λειτούργησε καρτέλ για την κατανομή της αγοράς και τον καθορισμό των τιμών» (σημείο 24 της επίδιης αποφάσεως).

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

543 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν κατόρθωσε να αποδείξει τα πραγματικά περιστατικά που επικαλείται.

— Επί της γενέσεως της συμπράξεως

544 Κατά τις προσφεύγουσες, τα έγγραφα σχεδιασμού στερούνται οποιασδήποτε αποδεικτικής αξίας.

545 Πρώτον, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι δεν έχει αποδειχθεί ότι τα έγγραφα αυτά αφορούσαν το PVC· τα έγγραφα που επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα 1 και 2 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων είχαν ως μοναδικό σκοπό να δώσουν την εντύπωση ότι τα έγγραφα σχεδιασμού, τα οποία αποτελούν το επόμενο παράρτημα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, αφορούν αυτόν τον τομέα δραστηριότητας.

546 Δεύτερον, κατά την BASF και την Enichem, δεν έχει αποδειχθεί ότι τα έγγραφα αυτά αφορούσαν και άλλες, πλην της βρετανικής, αγορές.

547 Τρίτον, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι η απάντηση στις προτάσεις δεν συνιστά απάντηση στον πίνακα ελέγχου. Συγκεκριμένα, το πρώτο έγγραφο είναι μεταγενέστερο του δευτέρου και τα ζητήματα που θίγονται με την απάντηση στις προτάσεις δεν αντιστοιχούν σ' εκείνα που μνημονεύονται στον πίνακα ελέγχου. Κανένα από τα έγγραφα σχεδιασμού δεν περιέχει, εξάλλου, αναφορά σε κάποιο άλλο. Τέλος, το γεγονός ότι τα έγγραφα αυτά ανακαλύφθηκαν συνημμένα δεν μπορεί να ανατρέψει το γεγονός ότι δεν υφίσταται μεταξύ τους ουσιαστική αντιστοιχία.

548 Τέταρτον, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η SAV, η Hüls και η Enichem τονίζουν ότι τα έγγραφα σχεδιασμού έχουν συνταχθεί από άγνωστο άτομο και απευθύνονται σε αγνώστους· δεν είναι, συνεπώς, αποδεδειμένο ότι δεν αποτελούν απλώς την έκφραση γνωμών διαφόρων ατόμων εντός της ICI, ούτε ότι απευθύνονταν ή γνωστοποιήθηκαν σε άλλες επιχειρήσεις.

549 Πέμπτον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι δεν υφίστανται αποδείξεις σχετικά με τη συνάφεια μεταξύ των εγγράφων αυτών και των μεταγενεστέρων περιοριστικών διακανονισμών τους οποίους η Επιτροπή πιστεύει ότι απέδειξε.

550 Τέλος, κατά την BASF και την DSM, ο πίνακας ελέγχου αναφέρεται μεν σε μια συνάντηση της 18ης Σεπτεμβρίου 1980, χωρίς άλλη διευκρίνιση, πλην όμως η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε ότι η συνάντηση αυτή πραγματοποιήθηκε, ούτε ότι δεν επρόκειτο για απλή εσωτερική σύσκεψη της ICI, ούτε ότι η συνάντηση αυτή ήταν αφιερωμένη στην εξέταση του πίνακα ελέγχου, ούτε, ακόμα, ότι είχε κάποια αποτελέσματα.

— Επί των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών

551 Η BASF παρατηρεί ότι δεν διευκρινίζονται ούτε η ημερομηνία ούτε ο τόπος των συναντήσεων

552 Κατά τις προσφεύγουσες, πλην της Shell, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι συναντήσεις αυτές πραγματοποιήθηκαν με σκοπό αντιβαίνοντα στους κανόνες ανταγωνισμού. Συνάγοντας από τις απαντήσεις ορισμένων επιχειρήσεων στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ότι το αντικείμενο των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών ήταν παράνομο, η Επιτροπή κακώς απέδωσε άλλο νόημα στις απαντήσεις αυτές· από τις απαντήσεις αυτές συνάγεται στην πραγματικότητα ότι οι συζητήσεις μεταξύ παραγωγών αφορούσαν την εξέλιξη της αγοράς του PVC γενικώς. Η εξήγηση αυτή είναι απολύτως εύλογη, λαμβανομένων υπόψη της κρίσεως που αντιμετωπίζει ο τομέας και του σημαντικού αριθμού εγγράφων που επιβεβαιώνουν τον ανταγωνιστικό χαρακτήρα της αγοράς. Η BASF προσθέτει ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να συναγάγει από την έλλειψη πρακτικών των εν λόγω συναντήσεων ότι αυτές είχαν παράνομο χαρακτήρα.

553 Η LVM, η BASF, η DSM και η Enichem υποστηρίζουν ότι καμία σχέση δεν επιτρέπει να συνδεθούν οι συναντήσεις αυτές μεταξύ παραγωγών με το υποτιθέμενο συνολικό σχέδιο. Εν πάση περιπτώσει, η Hüls τονίζει ότι ο καθ' υπόθεση αντίθετος προς τους κανόνες ανταγωνισμού σκοπός των συναντήσεων δεν μπορεί να αποδειχθεί βάσει των εγγράφων σχεδιασμού, καθόσον αυτά στερούνται οποιασδήποτε αποδεικτικής αξίας.

— Επί των μηχανισμών ποσοστώσεων και των αντισταθμιστικών μηχανισμών

554 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την αποδεικτική αξία των εγγράφων στα οποία αναφέρεται η Επιτροπή.

555 Πρώτον, υπενθυμίζουν ότι η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί λυσιτελώς τα έγγραφα σχεδιασμού (βλ. ανωτέρω σκέψη 544 επ.).

556 Δεύτερον, η BASF, η Wacker, η Hoechst και η Hüls υποστηρίζουν ότι τα έγγραφα Sharing the pain και Alcudia δεν αφορούν το PVC και συντάχθηκαν από πρόσωπα ξένα προς τον τομέα αυτόν· κατά συνέπεια, οι γνώμες τους, στηριζόμενες σε αποσπασματικές πληροφορίες και σε φήμες, δεν μπορούν να συνιστούν απόδειξη της παραβάσεως.

557 Κανένα από τα δύο αυτά έγγραφα δεν αποδεικνύει ότι υπήρξε και ετέθη σε εφαρμογή αντισταθμιστικός μηχανισμός. Εξάλλου, το έγγραφο Alcudia φέρει τη μνεία «σχέδιο». Επιπλέον, η ICI είχε δηλώσει, με την από 9 Οκτωβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών, ότι ουδέποτε ετέθη σε εφαρμογή τέτοιο σύστημα.

558 Τρίτον, ούτε το έγγραφο DSM έχει αποδεικτική αξία.

559 Συγκεκριμένα, η DSM, η BASF και η Hüls παρατηρούν ότι το έγγραφο αυτό αποτελούσε στην πραγματικότητα μελέτη της εγχώριας αγοράς, στην οποία συνολικές στατιστικές της Fides συγκρίνονταν με τις πωλήσεις της ίδιας της DSM. Κατά την DSM, ο όρος «αντιστάθμιση» που περιέχεται στο έγγραφο αυτό αναφέρεται απλώς στην αντιστάθμιση προγενεστέρων ανακριβών στοιχείων της Fides. Εξάλλου, ένας αντισταθμιστικός μηχανισμός όπως τον αντιλαμβάνεται η Επιτροπή δεν θα είχε καμία έννοια, καθόσον η ζήτηση PVC είχε αυξηθεί κατά 12 % το πρώτο εξάμηνο του 1982 σε σχέση προς το ίδιο εξάμηνο του προηγουμένου έτους.

560 Η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι το έγγραφο DSM αποτελεί απόσπασμα ογκωδεστέρου εγγράφου, οπότε δεν μπορεί να ληφθεί μεμονωμένως υπόψη.

561 Η BASF υπογραμμίζει, τέλος, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε μία περίπτωση αντισταθμίσεως μεταξύ παραγωγών· συνεπώς, η εφαρμογή ενός τέτοιου μηχανισμού, του οποίου ο τρόπος λειτουργίας δεν έχει προσδιοριστεί, δεν αποδείχθηκε. Οι παραδόσεις μηδαμινών ποσοτήτων από παραγωγό σε παραγωγό, για την αντιμετώπιση καταστάσεων στενότητας, δεν μπορούν να χαρακτηριστούν ως αντισταθμίσεις.

562 Τέταρτον, ο πίνακας Atochem δεν έχει καμία αποδεικτική αξία.

563 Η Elf Atochem αναφέρει ότι το έγγραφο αυτό, καίτοι ανακαλύφθηκε στα γραφεία της Atochem, είναι στην πραγματικότητα ξένο προς την επιχείρηση αυτή και βρέθηκε στο γραφείο ατόμου που δεν είχε λειτουργικές αρμοδιότητες, μεταξύ των φακέλων γενικών μελετών ασχέτων προς το PVC.

564 Εξάλλου, κατά την BASF, το έγγραφο αυτό, που υποτίθεται ότι έχει συνταχθεί το 1984, καταρτίστηκε εκ των υστέρων, πράγμα το οποίο δεν έχει καμία έννοια στο πλαίσιο του συστήματος των ποσοστώσεων. Η Wacker και η Hoechst υπογραμμίζουν ότι η προέλευση των αριθμών που αναφέρονται στο έγγραφο αυτό είναι άγνωστη· τα στοιχεία αυτά θα μπορούσαν, εν πάση περιπτώσει, να πηγάζουν από δημοσίως γνωστές πληροφορίες.

565 Κατά την BASF, τη Wacker, τη Hoechst και τη Hüls, η Επιτροπή περιορίζεται στην υπόθεση ότι η σύντομογραφία «% T», η οποία περιέχεται στον πίνακα Atochem, συνιστά αναφορά σε κάποιο στόχο· όμως οι ενδείξεις που αφορούν τους γερμανούς παραγωγούς αντιστοιχούν ακριβώς στο μερίδιο που αντιπροσωπεύει η παραγωγική τους ικανότητα, οπότε η ένδειξη «% T» θα μπορούσε να σημαίνει ποσοστό της συνολικής παραγωγικής ικανότητας.

566 Εξάλλου, η LVM, η BASF, η DSM και η Enichem παρατηρούν ότι οι ποσότητες των πραγματικών πωλήσεων δεν αντιστοιχούν στις ποσότητες που αναγράφονται στον πίνακα Atochem, πράγμα το οποίο ενισχύει την άποψη ότι οι αναγραφόμενοι αριθμοί αποτελούν απλώς ατομικές εκτιμήσεις. Στην πραγματικότητα, η Επιτροπή διέθετε αριθμούς όσον αφορά τις πραγματικές πωλήσεις μόνον τριών από τις δεκατρείς επιχειρήσεις και μόνον έξι από τους ένδεκα αριθμούς που αφορούσαν τις τρεις αυτές επιχειρήσεις ανταποκρίνονταν στους πραγματικούς αριθμούς των πωλήσεων.

567 Κατά την BASF, τη Wacker, τη Hoechst και τη Hüls, όσον αφορά ειδικότερα τους γερμανούς παραγωγούς, οι πωλήσεις τους ήταν ομαδικές, οπότε είναι αδύνατος ο προσδιορισμός των παραγωγών και των πωλήσεών τους· η διαπίστωση αυτή δεν συμβιβάζεται με την ύπαρξη μηχανισμού ποσοστώσεων. Εξάλλου, από τη σύγκριση αυτών των υποτιθεμένων στόχων με τους πραγματικούς αριθμούς των πωλήσεων της Hoechst, όπως αυτοί καθορίστηκαν και επιβεβαιώθηκαν από εγκεκριμένη εταιρία λογιστικής πραγματογνωμοσύνης τον Οκτώβριο του 1988, προκύπτουν αισθητές διαφορές, της τάξεως του 5 %.

568 Πέμπτον, η BASF αμφισβητεί την καταλληλότητα των εγγράφων επί των οποίων στηρίζεται η Επιτροπή κατά την ανάλυση του πίκανα Atochem.

569 Κατ' αυτήν, από τα παραρτήματα 13 έως 16, που αφορούν τις στατιστικές σχετικά με τον όγκο των πραγματικών πωλήσεων, προκύπτει απλώς ότι οι δηλώσεις στις οποίες προέβησαν οι παραγωγοί προς το σύστημα Fides είναι ακριβείς. Τα παραρτήματα 17 και 19 αποτελούν απλώς εσωτερικά έγγραφα, τα οποία αναφέρουν στόχους πωλήσεων τους οποίους οι ίδιες οι επιχειρήσεις θέτουν στον εαυτό τους. Το παράρτημα 18 δεν συμβιβάζεται με την ύπαρξη συστήματος ποσοστώσεων, καθόσον η ICI προβλέπει στο παράρτημα αυτό μείωση του μεριδίου της στην αγορά για τους επόμενους μήνες.

570 Έκτον, η Wacker, η Hoechst και η Hüls υποστηρίζουν ότι ούτε το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981 έχει αποδεικτική αξία. Όχι μόνο δεν αφορά το PVC, αλλά, επιπλέον, το περιεχόμενό του παραμένει ασαφές.

— Επί της παρακολουθήσεως των πωλήσεων στις εθνικές αγορές

571 Πρώτον, η Hüls υποστηρίζει ότι η φύση των πινάκων Solvay τους στερεί κάθε αποδεικτική αξία. Οι πίνακες αυτοί καταρτίστηκαν εκ των υστέρων, βάσει πληροφοριών άγνωστης πηγής, με σκοπό την πραγματοποίηση μελετών της αγοράς. Πρόκειται το πολύ για υποθέσεις όσον αφορά τη μελλοντική εξέλιξη του κύκλου εργασιών, οι οποίες ουδέποτε επαληθεύτηκαν το επόμενο έτος, καθώς και για εκτιμήσεις, όπως φαίνεται από τους στρογγυλοποιημένους αριθμούς. Τα έγγραφα αυτά, τα οποία έχουν συνταχθεί στη γαλλική και όχι στην αγγλική γλώσσα, δεν μπορούσαν παρά να αποτελούν εσωτερικά έγγραφα της Solvay.

572 Δεύτερον, η LVM παρατηρεί ότι οι πίνακες Solvay θα είχαν αποδεικτική αξία μόνον αν ήταν ακριβείς. Όμως, εμφανίζουν αισθητές διαφορές σε σχέση προς τις πραγματικές πωλήσεις. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της προσωρινά στοιχεία τα οποία παρασχέθηκαν από τη Fides και όχι τους οριστικούς αριθμούς της Fides, οι οποίοι, και μόνον αυτοί, αντιπροσωπεύουν τις πραγματικές πωλήσεις. Όμως, λαμ-

βανομένων υπόψη των ημερομηνιών φορτώσεως και παραδόσεως, μπορούσαν να υπάρξουν διαφορές. Επιπλέον, η Wacker και η Hoechst παρατηρούν ότι, για τους γερμανούς παραγωγούς, οι πίνακες Solvay δεν περιέχουν κανένα εξατομικευμένο στοιχείο, αλλά μόνο συνολικούς αριθμούς.

573 Τρίτον, η Hüls τονίζει ότι ο συνολικός αριθμός των πωλήσεων PVC στη γερμανική αγορά (παράρτημα 20 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), καίτοι συμπίπτει με τις δηλώσεις της Fides, δεν θα έπρεπε, σύμφωνα με τους κανόνες του συστήματος Fides, να περιλαμβάνει τις παραδόσεις προς την επιχείρηση Dynamite Nobel AG· ένα τέτοιο σφάλμα καταδεικνύει, συνεπώς, ότι οι αριθμοί που περιέχονται στο παράρτημα 20 δεν ανταποκρίνονται στο σύστημα Fides.

574 Τέταρτον, η LVM, η BASF, η DSM, η Montedison και η Enichem προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δηλώνει, χωρίς να το αποδεικνύει, ότι, χωρίς εκούσια ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ παραγωγών, δεν μπορούσαν να ληφθούν ακριβείς αριθμοί ως προς τις πωλήσεις. Αντιθέτως, η Solvay εξήγησε ότι κατάρτισε μόνη της, για εσωτερική χρήση, τα στατιστικά έγγραφα επί των οποίων η Επιτροπή βασίζει την κατηγορία της. Η DSM αμφισβητεί, προβάλλοντας διάφορα παραδείγματα, το συμπέραμα της Επιτροπής ότι μια ακριβής εκτίμηση των μεριδίων της αγοράς κάθε παραγωγού δεν ήταν δυνατή χωρίς ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των παραγωγών. Στην πραγματικότητα, με βάση μόνο πληροφορίες στις οποίες η πρόσβαση ήταν εύκολη, κάθε επιχείρηση μπορούσε να προβεί σε ακριβείς εκτιμήσεις των πωλήσεων των ανταγωνιστών της, χωρίς καμία αθέμιτη ανταλλαγή πληροφοριών. Η BASF υπογραμμίζει ότι η ίδια η έννοια της ανταλλαγής πληροφοριών προϋποθέτει αμοιβαιότητα μεταξύ των επιχειρήσεων, ενώ, ακριβώς, δεν υποστηρίζεται ότι υπήρξε τέτοια αμοιβαιότητα. Κατά την Enichem, σ' ένα σημείωμα που αναφέρεται τον πίνακα του παραρτήματος 34 — και εξάλλου μόνο στον πίνακα αυτόν — γίνεται μεν λόγος για στοιχεία που αντηλλάγησαν μεταξύ συναδέλφων, δεν διευκρινίζεται όμως ποιοι ήταν οι συνάδελφοι αυτοί. Ενόψει της επιθετικής πολιτικής της προσφεύγουσας, δεν μπορούσε παρά να πρόκειται για συναδέλφους εντός της ίδιας της Solvay, και όχι για την προσφεύγουσα. Εν πάση περιπτώσει, επρόκειτο μόνο για ανταλλαγή στοιχείων όσον αφορά το παρελθόν και όχι για προβλέψεις.

575 Τέλος, η BASF και η Shell υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή διαστρέβλωσε το νόημα της απαντήσεως της Shell σε αίτηση παροχής πληφορορίων. Συγκεκριμένα, αφενός, η Shell ανέφερε ότι κανένα συγκεκριμένο στοιχείο δεν είχε ανακοινωθεί στη Solvay· κάθε συναφής ανακοίνωση αφορούσε τις πωλήσεις στη Δυτική Ευρώπη και, συνεπώς, δεν μπορούσε να αποτελέσει την πηγή των στοιχείων που περιέχονται στα έγγραφα της Solvay, τα οποιά περιείχαν επιμέρους στοιχεία ανά χώρα. Αφετέρου, η

Shell προσέθεσε ότι όλα τα στοιχεία αυτής της φύσεως ανακοινώνονταν περιστασιακά κατά την περίοδο από τον Ιανουάριο του 1982 ώς τον Οκτώριο του 1983, ενώ τα έγγραφα της Solvay περιέχουν τους αριθμούς για την περίοδο 1980-1984. Από τις πραγματικές αυτές περιστάσεις επιβεβαιώνεται ότι τα έγγραφα της Solvay καταρτίστηκαν βάσει δημοσιευμένων επισήμων στατιστικών και επαφών με τους πελάτες.

— Επί των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές

576 Η BASF, η Wacker, η Hoechst και η Montedison υπενθυμίζουν ότι, κατά τη γνώμη τους, τα έγγραφα σχεδιασμού δεν έχουν αποδεικτική αξία (βλ. ανωτέρω σκέψη 544 επ.).

577 Κατά την LVM και την DSM, η ύπαρξη τιμών-στόχων δεν είναι νοητή στην αγορά του PVC· στην πραγματικότητα, οι τιμές αποτελούν αντικείμενο διαπραγματεύσεως σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση.

578 Η LVM, η DSM, η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι τα παραρτήματα P1 έως P70 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων δεν έχουν αποδεικτική αξία, καθόσον πρόκειται για εσωτερικά έγγραφα των επιχειρήσεων, καταρτισθέντα εκ των υστέρων.

579 Εν πάση περιπτώσει, κατά την LVM, την BASF, την DSM, τη Wacker, την Hoechst, τη Montedison, τη Hüls και την Enichem, τα παραρτήματα αυτά δεν επιτρέπουν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι οι προσαπτόμενες σ' αυτές πρωτοβουλίες ήταν αποτέλεσμα συνεννοήσεως. Στην πραγματικότητα, οι εν λόγω πρωτοβουλίες υπήρξαν απλώς το αποτέλεσμα αυτοτελών αποφάσεων των επιχειρήσεων, χωρίς προηγούμενη συνεννόηση. Οι επιχειρήσεις απλώς προσαρμόστηκαν έξυπνα στις συνθήκες της αγοράς.

580 Οι προσφεύγουσες τονίζουν, τέλος, ότι από τα παραρτήματα P1 έως P70 και τα έγγραφα που τους απηύθυνε η Επιτροπή στις 3 Μαΐου 1988 συνάγεται, αντιθέτως, η ύπαρξη ανταγωνιστικής αγοράς, στην οποία, ιδίως, οι τιμές εξελίσσονταν με ταχύτητα και συχνά, οι δε παραγωγοί εφάρμοζαν επιθετική τακτική.

581 Τα αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου δεν μπορούν να αποτελέσουν ούτε απόδειξη, αλλά ούτε και ένδειξη περί της διαπράξεως της παραβάσεως. Συνεπώς, δεν αρκούν προς στήριξη της θέσεως της Επιτροπής.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

582 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, για τον καθορισμό της προελεύσεως της συμπράξεως, η Επιτροπή στηρίχθηκε στη διατύπωση των εγγράφων σχεδιασμού, σε πληροφορίες που παρέσχε η ICI, απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών, σχετικά με τα έγγραφα αυτά, καθώς και στη στενή σχέση που υφίσταται μεταξύ, αφενός, των σχεδιαζομένων πρακτικών που περιγράφονται στα έγγραφα αυτά και, αφετέρου, των πρακτικών που διαπιστώθηκαν στην αγορά.

583 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστούν καταρχάς οι διάφορες πρακτικές την ύπαρξη των οποίων στην αγορά εκτιμά ότι απέδειξε η Επιτροπή, σε σύγκριση με τις πρακτικές που προβλέπουν τα έγγραφα σχεδιασμού.

— Επί των συστημάτων ποσοστώσεων

584 Ο πίνακας ελέγχου, ο οποίος αποτελεί το πρώτο από τα έγγραφα σχεδιασμού, αναφέρει, στο σημείο 3, «προτάσεις για ένα νέο πλαίσιο συναντήσεων». Το κεφάλαιο αυτό, αφού απαριθμεί, υπό μορφή αρχικών ή αρκτικολέξων, τις επωνυμίες ορισμέ-

νων παραγωγών των οποίων η συμμετοχή στις συναντήσεις αυτές εθεωρείτο πιθανή, περιλαμβάνει ένα τμήμα σχετικό με τις «προτάσεις για τους κανόνες λειτουργίας των συναντήσεων αυτών», το οποίο περιείχε τα ακόλουθα στοιχεία: «μερίδια της αγοράς, εκφραζόμενα σε ποσοστά, των παραγωγών και επιτρεπτές αποκλίσεις σε σχέση προς αυτά τα μερίδια της αγοράς» και «διακανονισμός για τη χρήση νέων ικανοτήτων παραγωγής».

585 Η απάντηση στις προτάσεις, που αποτελεί το δεύτερο από τα έγγραφα σχεδιασμού, διατυπώνει, στο σημείο 2, πρόταση σύμφωνα με την οποία «στο μέλλον, οι ποσοστώσεις σε όγκο πωλήσεων πρέπει να διατυπώνονται ανά εταιρία και όχι επί εθνικής βάσεως» και η οποία συνοδευόταν από το ακόλουθο σχόλιο: «[Υ]ποστηρίζεται θερμά, αλλά, για να είναι ρεαλιστικό και εφαρμόσιμο, ένα μελλογικό σύστημα ποσοστώσεων πρέπει να περιλαμβάνει μια συμφωνημένη μέθοδο για τη χρησιμοποίηση νέων ικανοτήτων παραγωγής και εργοστασίων τα οποία επαναλειτουργούν μετά από προσωρινό κλείσιμο.» Στο σημείο 3, το ίδιο αυτό έγγραφο περιέχει την ακόλουθη πρόταση: «το μερίδιο των παραγωγών στην αγορά πρέπει να υπολογίζεται βάσει του μεριδίου που είχαν το 1979, με διόρθωση των προδήλων ανωμαλιών κατά το έτος αυτό», συνοδευόμενη από το ακόλουθο σχόλιο «υποστηρίζεται θερμά». Τέλος, στο σημείο 4 διατυπώνεται η ακόλουθη πρόταση: «μια ελαστικότητα συν ή πλην 5 % πρέπει να εφαρμόζεται στα μερίδια της αγοράς που καθορίζονται σύμφωνα με το ως άνω σημείο 3, κατά τρόπον ώστε οι πραγματικές θέσεις των παραγωγών στην αγορά να μπορούν να εξελιχθούν ώστε να αντικατοπτρίζουν την πραγματική παραγωγική ικανότητα καθενός παραγωγού»· η πρόταση αυτή συνοδεύεται από το ακόλουθο σχόλιο: «πολλές αμφιβολίες ως προς το θέμα αυτό, κυρίως λόγω του ότι, αν πρέπει να καθοριστούν μερίδια της αγοράς, θα ήταν επικίνδυνο να προβλεφθεί άδεια υπερβάσεως του συμφωνηθέντος μεριδίου».

586 Προς απόδειξη της υπάρξεως μηχανισμού ποσοστώσεων, η Επιτροπή, στην επίδικη απόφαση, αναφέρεται σε διάφορα έγγραφα τα οποία μπόρεσε να συλλέξει κατά τη διάρκεια των ελέγχων που διεξήγαγε.

587 Έτσι, στηρίχθηκε ιδίως σε τρία έγγραφα, τα οποία, κατ' αυτήν, αποδεικνύουν την ύπαρξη αντισταθμιστικού μηχανισμού θεσπισθέντος το 1981 μεταξύ των παραγωγών PVC και βεβαιώνουν την ύπαρξη μηχανισμών ποσοστώσεων, των οποίων συνακόλουθο ήταν ο ως άνω αντισταθμιστικός μηχανισμός.

588 Το έγγραφο Sharing the pain, που ανακαλύφθηκε στα γραφεία της ICI, αφορά κυρίως το σύστημα κατανομής του βάρους των μειώσεων των πωλήσεων όχι του PVC, αλλά άλλου θερμοπλαστικού προϊόντος. Ωστόσο, το έγγραφο αυτό περιέχει τις ακόλουθες παρατηρήσεις: «Η πείρα που αποκτήθηκε με ανάλογα συστήματα για το PVC και το LdPE δεν προοιωνίζει τίποτε καλό, μπορούν όμως να αντληθούν ορισμένα διδάγματα.» Μετά την ένδειξη «ποσότητα-στόχος», ο συντάκτης του εγγράφου συνεχίζει: «Βάσει τίνος στοιχείου θα εκτιμώνται οι αποδόσεις; Οι παραγωγοί PVC μπόρεσαν να στηριχθούν στα μερίδια της αγοράς που συμφωνήθηκαν για το 1981.» Τέλος, αναφέρεται ότι «το σύστημα για το PVC επέτρεπε προσαρμογές μόνον όταν οι πωλήσεις μιας εταιρίας ή ενός ομίλου εταιριών ήταν κατώτερες του 95 % του "στόχου" της/του. Αυτό επέτρεπε στις εταιρίες να υπερβαίνουν το μερίδιο της αγοράς τους χωρίς να υφίστανται κύρωση».

589 Το έγγραφο Alcudia, το οποίο προέρχεται από την ICI αλλά ανακαλύφθηκε σε ισπανό παραγωγό, είναι σχετικό με ένα σχέδιο αντισταθμιστικού μηχανισμού μεταξύ των παραγωγών LdPE που είχαν πωλήσει ποσότητες κατώτερες ενός προκαθορισμένου μεριδίου και εκείνων που είχαν πωλήσει ποσότητα μεγαλύτερη από το μερίδιο αυτό. Στο έγγραφο αυτό αναφέρονται τα εξής: «Το σύστημα ομοιάζει πολύ με εκείνο που θεσπίστηκε πρόσφατα μεταξύ των παραγωγών PVC και εφαρμόζεται για το ήμισυ των πωλήσεων του Μαΐου και για τις πωλήσεις του Ιουνίου.» Το έγγραφο αυτό περιγράφει στη συνέχεια τα κυριότερα στοιχεία του αναλόγου αυτού συστήματος προς το σύστημα που εφαρμοζόταν για το PVC. Σύμφωνα με το σύστημα αυτό, οι παραγωγοί συμφωνούν επί των πωλήσεων-στόχων που αντιστοιχούν σε δεδομένο ποσοστό των συνολικών πωλήσεων. Μόλις γίνουν γνωστά τα προσωρινά στοιχεία της Fides, υπολογίζονται οι στόχοι σε πωλούμενες ποσότητες για κάθε συμμετέχοντα και συγκρίνονται με τις πραγματικές πωλήσεις, προκειμένου να προσδιορισθούν οι διακυμάνσεις· διενεργούνται τότε αντισταθμίσεις μεταξύ των παραγωγών που υπερέβησαν την ποσόστωσή τους και εκείνων που δεν την έφτασαν. Προς διευκόλυνση της λειτουργίας, προτεινόταν επίσης «να δημιουργηθούν ομάδες παραγωγών, με την ελπίδα ότι θα μπορούσαν να επιτευχθούν διακανονισμοί στο εσωτερικό μιας ομάδας προς εξάλειψη των διακυμάνσεων». Αναφερόταν επίσης ότι ένα εναλλακτικό σύστημα θα μπορούσε να συνίσταται στη μη λήψη υπόψη των διακυμάνσεων που υπερέβαιναν το 5 %. Στο πλαίσιο του εγγράφου αυτού, ο συντάκτης συγκρίνει την πρόταση του συστήματος για το LdPE με τον «διακανονισμό PVC» και αναφέρει, ειδικότερα, συναφώς τα εξής: «Μπορεί το σύστημα να λειτουργήσει όταν δεν συμμετέχουν δύο ή τρεις από τους παραγωγούς; Στην περίπτωση του PVC, μόνον ένας παραγωγός δεν συμμετέχει στο σύστημα.»

590 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η διατύπωση των εγγράφων αυτών αποτελεί απόδειξη των συμπερασμάτων τα οποία συνήγαγε από αυτά η Επιτροπή.

591 Είναι μεν αληθές ότι αμφότερα τα έγγραφα αυτά αφορούν άλλο θερμοπλαστικό προϊόν, πλην όμως τα χωρία που παραθέτει η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση αναφέρονται ρητώς στο PVC.

592 Επιπλέον, από το κείμενο των εγγράφων αυτών προκύπτει ότι ο εν λόγω αντισταθμιστικός μηχανισμός πράγματι εφαρμόστηκε από τους παραγωγούς PVC, εξαιρέσει ενός από αυτούς. Ειδικότερα, το έγγραφο Alcudia δεν αποτελεί σχέδιο παρά στο μέτρο που αφορά το εν λόγω άλλο θερμοπλαστικό προϊόν, δηλαδή το LdPE.

593 Τέλος, η αντίρρηση των προσφευγουσών ότι τα έγγραφα αυτά δεν είναι αξιόπιστα, δεδομένου ότι ο συντάκτης τους είναι ξένος προς τον τομέα του PVC, δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, αμφότερα τα έγγραφα περιέχουν ακριβή στοιχεία, ιδίως όσον αφορά την ημερομηνία, το ποσοστό και τον αριθμό των συμμετεχόντων στο σύστημα PVC, τα οποία οδηγούν στο συμπέρασμα ότι οι συντάκτες είχαν επακριβή γνώση του μηχανισμού στον οποίο αναφέρονταν και από τον οποίο επιθυμούσαν να αντλήσουν διδάγματα ενόψει της «αποκτηθείσας πείρας».

594 Η Επιτροπή αναφέρεται επίσης στο έγγραφο DSM, που φέρει ημερομηνία 12 Αυγούστου 1982.

595 Όπως παρατηρεί στο προτελευταίο και στο τελευταίο εδάφιο του σημείου 11 της επίδικης αποφάσεως, ο συντάκτης του εγγράφου διαπιστώνει σημαντική διαφορά, της τάξεως του 12 %, μεταξύ των στατιστικών των πωλήσεων PVC κατά το πρώτο εξάμηνο του 1982 στη Δυτική Ευρώπη και των πωλήσεων του πρώτου εξαμήνου του 1981, ενώ η αύξηση της ζητήσεως στη γεωγραφική αυτή ζώνη ήταν αισθητά χαμηλότερη· επιπλέον, παρατηρεί αισθητά διαφορετικές εξελίξεις από τη μία γεωγραφική αγορά στην άλλη. Στη συνέχεια, ο συντάκτης αναφέρει ότι δεν μπορούν να γίνουν δεκτές οι εξηγήσεις που στηρίζονται στη φυσιολογική εξέλιξη της αγοράς (μείωση των εισαγωγών τρίτων χωρών στη Δυτική Ευρώπη, αποθεματοποίηση και αύξηση του επιπέδου της δραστηριότητας), οι οποίες είχαν προβληθεί αρχικά (βλ., επίσης, συναφώς το παράρτημα P22 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο είναι ένα έγγραφο της DSM με ημερομηνία 12 Ιουλίου 1982). Ο συντάκτης συνεχίζει ως εξής: «Η μόνη εξήγηση είναι ότι έγινε ψευδής δήλωση των πωλήσεων κατά το πρώτο ήμισυ του 1981 (αντιστάθμιση!). Αυτό το θέμα πρέπει να ερευνηθεί.»

596 Έτσι, από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι η εξέλιξη της αγοράς κατά το πρώτο εξάμηνο του 1982 σε σχέση προς το πρώτο εξάμηνο του 1981 δεν μπορούσε να εξηγηθεί ενόψει των φυσικών παραγόντων που δρουν στην αγορά, αλλά μπορούσε να εξηγηθεί με ψευδείς δηλώσεις πωλήσεων κατά το πρώτο εξάμηνο του 1981. Οι ψευδείς αυτές δηλώσεις είχαν λόγο υπάρξεως τους αντισταθμιστικούς μηχανισμούς μεταξύ παραγωγών. Όπως διαπίστωσε η Επιτροπή, το έγγραφο αυτό, το οποίο πρέπει να ληφθεί υπόψη σε συνδυασμό προς τα δύο προηγουμένως εξετασθέντα, τα οποία καταδεικνύουν την ύπαρξη αντισταθμιστικού μηχανισμού κατά το πρώτο εξάμηνο του 1981, αποδεικνύει ότι ορισμένοι παραγωγοί είχαν αναμφισβήτητα δηλώσει, για το εξάμηνο αυτό, αριθμούς πωλήσεων κατώτερους από τους πραγματικούς, με σκοπό να μην υπαχθούν στον μηχανισμό αυτόν.

597 Το έγγραφο αυτό επιτρέπει να συναχθεί επίσης το συμπέρασμα ότι, λόγω της συμπεριφοράς ορισμένων παραγωγών, ο μηχανισμός αυτός δεν λειτούργησε κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Το στοιχείο αυτό θα πρέπει, εξάλλου, να ληφθεί υπόψη μαζί με το έγγραφο Sharing the pain, στο οποίο αναφέρεται ότι «η πείρα που αποκτήθηκε με ανάλογα συστήματα για το PVC και το LdPE δεν προοιωνίζει τίποτε καλό».

598 Στο πλαίσιο αυτό, η — κατά τα λοιπά όχι ιδιαίτερα σαφής — εναλλακτική ερμηνεία του όρου «αντιστάθμιση» την οποία προτείνει η DSM δεν εμφανίζει καμία αξιοπιστία. Πράγματι, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι οι παραγωγοί, προκειμένου να διορθώσουν σφάλματα στις δηλώσεις στις οποίες είχαν προβεί στο πλαίσιο του συστήματος Fides για ένα έτος, δηλώνουν το επόμενο έτος πωλήσεις προσθέτοντας τις πωλήσεις που είχαν παραλείψει να δηλώσουν το προηγούμενο έτος.

599 Προς απόδειξη της υπάρξεως μηχανισμού ποσοστώσεων, η Επιτροπή αναφέρεται επίσης σ' ένα σημείωμα που ανακαλύφθηκε στα γραφεία της ICI και φέρει ημερομηνία 15 Απριλίου 1981. Το σημείωμα αυτό αποτελεί το κείμενο μηνύματος το οποίο απηύθυνε στην ICI ο γενικός διευθυντής του τμήματος πετροχημικών της Montedison. Στο σημείωμα αυτό περιέχεται το ακόλουθο χωρίο: «Η ICI, π.χ. για το PVC, ενδέχεται να διαθέτει στα τέλη του 1981 νέες παραγωγικές ικανότητες στη

Γερμανία και ζήτησε αύξηση της ποσοστώσεώς της κατά 30 ΚΤ από τον Ιανουάριο του 1981.». Όπως υπενθύμισε η Επιτροπή, κατά την ημερομηνία αυτή, η ICI σχεδίαζε να λειτουργήσει νέο εργοστάσιο στη Γερμανία, κλείνοντας παράλληλα ένα παλαιό εργοστάσιο αλλού.

600 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι το σημείωμα αυτό αφορά μεν, κατά κύριο λόγο, ένα άλλο θερμοπλαστικό προϊόν, πλην όμως, στο ως άνω απόσπασμα, αναφέρεται ειδικά στο PVC.

601 Εξάλλου, οι προσφεύγουσες δεν μπόρεσαν να δώσουν καμία άλλη ερμηνεία του όρου «ποσόστωση» που περιέχεται στο σημείωμα εκτός από εκείνη που υιοθέτησε η Επιτροπή. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το σημείωμα αυτό αποτελεί μεταγραφή ενός μηνύματος προερχομένου από διευθύνον στέλεχος ανταγωνίστριας εταιρίας, οπότε δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι ο όρος «ποσόστωση» αφορά απλώς εσωτερικούς στόχους της ICI.

602 Η Επιτροπή θεώρησε, τέλος, ότι το σύστημα ρυθμίσεως των ποσοτήτων που καθιερώθηκε κατά τον τρόπο αυτόν ίσχυσε τουλάχιστον μέχρι τον Απρίλιο του 1984. Στηρίχθηκε συναφώς στον πίνακα Atochem που επιγράφεται «PVC — πρώτο τρίμηνο».

603 Ο πίνακας αυτός περιλαμβάνει εννέα στήλες:

— στην πρώτη στήλη απαριθμούνται όλοι οι ευρωπαίοι παραγωγοί PVC που ασκούσαν δραστηριότητα στην αγορά την εποχή εκείνη·

— η δεύτερη, τρίτη και τέταρτη στήλη περιλαμβάνουν, για κάθε ευρωπαίο παραγωγό, εξαιρέσει τεσσάρων γερμανών παραγωγών, οι οποίοι φαίνεται ότι πραγματοποιούσαν ομαδικές πωλήσεις, τις πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν, αντιστοίχως, τον Ιανουάριο, τον Φεβρουάριο και τον Μάρτιο. Για τους δύο

πρώτους μήνες ο πίνακας περιέχει την ένδειξη «FIN» και για τον τελευταίο μήνα την ένδειξη «Q». Είναι αναμφισβήτητο ότι οι ενδείξεις αυτές ανταποκρίνονται στις τελικές (στα αγγλικά: final) και πρόχειρες (στα αγγλικά: quick) στατιστικές που ανακοινώνονταν στο σύστημα ανταλλαγής πληροφοριών Fides· αυτό, εξάλλου, προκύπτει από την απάντηση της Atochem, της 5ης Μαΐου 1987, που επισυνάφθηκε ως παράρτημα 11 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής. Το σύστημα Fides, όπως υπενθυμίζεται στην επίδικη απόφαση (σημείο 12, τρίτο εδάφιο), είναι μια στατιστική υπηρεσία για το σύνολο του τομέα, την οποία διαχειρίζεται μια λογιστική εταιρία της Ζυρίχης και στο πλαίσιο της οποίας οι μετέχοντες στο σύστημα παραγωγοί ανακοινώνουν τους σχετικούς με τις πωλήσεις τους αριθμούς, αρχικά σε πρόχειρη μορφή και, στη συνέχεια, σε τελική μορφή, σ' ένα κεντρικό γραφείο το οποίο συγκεντρώνει τις πληροφορίες αυτές και καταρτίζει συνολικές και ανώνυμες στατιστικές για ολόκληρη τη δυτικοευρωπαϊκή αγορά·

— η πέμπτη στήλη αναφέρει τις συνολικές πωλήσεις του πρώτου τριμήνου·

— η έκτη αντιπροσωπεύει το ποσοστό των πωλήσεων των ευρωπαίων παραγωγών σε σχέση προς το σύνολο των πωλήσεων των παραγωγών αυτών κατά το πρώτο τρίμηνο·

— η έβδομη επιγράφεται «% T»·

— η όγδοη αναφέρει τις πωλήσεις του μηνός Απριλίου, με την ένδειξη «Q»·

— η τελευταία στήλη αναφέρει το μερίδιο των παραγωγών σε σχέση προς τις συνολικές πωλήσεις των ευρωπαίων παραγωγών κατά το πρώτο τετράμηνο.

604 Η Επιτροπή κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η ένδειξη «% T» αποτελούσε προδήλως αναφορά σε ένα ποσοστό-στόχο (στα αγγλικά: target). Από το έγγραφο αυτό

συνήγαγε επίσης το συμπέρασμα ότι οι αναφερόμενοι σ' αυτό παραγωγοί αντάλλασσαν τους αριθμούς των πωλήσεών τους εκτός του επισήμου συστήματος Fides προκειμένου να επιτηρούν τη λειτουργία του συστήματος των ποσοστώσεων. Τέλος, η Επιτροπή εξέτασε κατά πόσον οι παραγωγοί είχαν επιτύχει το στόχο που τους είχε τεθεί.

605 Προκαταρκτικώς, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η ακριβής ταυτότητα του συντάκτη του εγγράφου αυτού δεν έχει καθοριστική σημασία. Το μόνο που ενδιαφέρει είναι αν τα συμπεράσματα που συνήγαγε η Επιτροπή από τον πίνακα Atochem είναι βάσιμα.

606 Επιπλέον, δεν αμφισβητείται ότι ο πίνακας αυτός αφορά τους πρώτους μήνες του 1984, όπως προκύπτει, εξάλλου, από την απάντηση της Atochem, της 5ης Μαΐου 1987, σε αίτηση παροχής πληροφοριών. Λαμβανομένου υπόψη ότι, για τους μήνες Μάρτιο και Απρίλιο του 1984, ο πίνακας περιέχει μόνο «πρόχειρες» και όχι τελικές στατιστικές, ο πίνακας αυτός μπορεί να θεωρηθεί ότι καταρτίστηκε τον Μάιο του 1984.

607 Καταρχάς, η ερμηνεία που έδωσε η Επιτροπή στην ένδειξη «% T» πρέπει να επιβεβαιωθεί. Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η ένδειξη αυτή αφορά μόνο στόχους καθαρά εσωτερικούς των επιχειρήσεων· συγκεκριμένα, αυτό ουδόλως εξηγεί τον λόγο για τον οποίο ο συντάκτης του εγγράφου διέθετε το σύνολο των εσωτερικών στόχων των διαφόρων παραγωγών. Επιπλέον, η ερμηνεία της ενδείξεως αυτής δεν μπορεί να αποσπασθεί από το όλο πλαίσιο της υποθέσεως και, ιδίως, από τα λοιπά έγγραφα που αποδεικνύουν με πειστικό τρόπο την ύπαρξη μηχανισμού ποσοστώσεων μεταξύ των παραγωγών PVC. Εξάλλου, από τον πίνακα προκύπτει ότι το έγγραφο δεν αναφέρει τα μερίδια της αγοράς σε σχέση προς το σύνολο των πωλήσεων στη Δυτική Ευρώπη, καθόσον δεν λαμβάνονται υπόψη οι εισαγωγές, αλλά το μερίδιο της αγοράς κάθε παραγωγού σε σχέση προς την αγορά που αντιπροσωπεύουν όλοι οι παραγωγοί, πράγμα το οποίο επιβεβαιώνει ότι στόχος ήταν η διαπίστωση του μεριδίου της αγοράς στο πλαίσιο του συμπαιγνιακού μηχανισμού. Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι προσφεύγουσες δεν παρέσχον καμία άλλη ευλογοφανή εξήγηση ως προς τη σημασία της ενδείξεως «% T» στο πλαίσιο της υπό κρίση υποθέσεως.

608 Δεύτερον, η Επιτροπή προσπάθησε να εξακριβώσει αν οι ποσότητες των πωλήσεων που αναφέρονται στον πίνακα για τους διαφόρους παραγωγούς αντιστοιχούσαν στις ποσότητες τις οποίες πράγματι δήλωσαν οι επιχειρήσεις στη Fides. Συναφώς, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι δεν μπόρεσε να λάβει από όλους τους παραγωγούς αντίγραφο των δηλώσεων αυτών και, συνεπώς, δεν ήταν σε θέσει να προβεί στον συστηματικό έλεγχο των αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τις πωλήσεις τα οποία περιλαμβάνονται στον πίνακα αυτόν. Ωστόσο, η Επιτροπή έλαβε αριθμητικά στοιχεία ως προς τις πωλήσεις ορισμένων επιχειρήσεων. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι δέκα από τους αριθμούς πωλήσεων που μπόρεσε να ελέγξει συνέπιπταν με τις δηλώσεις των παραγωγών στη Fides. Επιπλέον, από πέντε άλλους αριθμού πωλήσεων, που αφορούν τη Solvay και την LVM, προκύπτει μέγεθος που προσεγγίζει το αναφερόμενο στον πίνακα.

609 Τέλος, η Επιτροπή προσπάθησε να υπολογίσει τις πωλήσεις των τεσσάρων γερμανών παραγωγών για το πρώτο τρίμηνο του 1984. Προς τούτο, χρησιμοποίησε τα στοιχεία που είχαν δηλώσει στη Fides τρεις από αυτούς (BASF, Wacker και Hüls), αντίγραφο των οποίων μπόρεσε να λάβει, και τους αριθμούς των πωλήσεων που είχε δηλώσει η ίδια η Hoechst με την από 27 Νοεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής. Η Επιτροπή κατέληξε έτσι σε ένα σύνολο 198 353 τόνων, το οποίο συνέκρινε με το σύνολο των 198 226 τόνων που προκύπτει από τον πίνακα Atochem. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η διαφορά μεταξύ των δύο αυτών συνόλων είναι πράγματι αμελητέα και ενισχύει την άποψη της Επιτροπής ότι ένα τέτοιο αποτέλεσμα δεν μπορούσε να επιτευχθεί χωρίς ανταλλαγή πληροφοριών μεταξύ των παραγωγών.

610 Η Επιτροπή, στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αναφέρθηκε στον υπολογισμό αυτόν και στα συμπέρασμα που συνήγαγε. Ωστόσο, κατά την ακρόαση ενώπιον της Επιτροπής, η Hoechst διέψευσε τους αριθμούς που η ίδια είχε ανακοινώσει και ανακοίνωσε νέα αριθμητικά στοιχεία. Η Επιτροπή, ωστόσο, μπόρεσε να αποδείξει ότι τα στοιχεία αυτά δεν ήταν καθόλου αξιόπιστα. Έτσι, στην επίδικη απόφαση (σημείο 14, υποσημείωση 1) αναφέρει ότι «[τα ν]έα στοιχεία που προσκομίστηκαν από τη Hoechst κατά τις προφορικές ακροάσεις (χωρίς όμως τα αποδεικτικά έγγραφα) (...) είναι σαφώς αναξιόπιστα και θα έπρεπε να συνεπάγονται [χρησιμοποίηση] των εγκαταστάσεων της Hoechst [κατά] 105 % περίπου ενώ οι άλλοι επέτυχαν ποσοστά 70 % περίπου». Πράγματι, η Hoechst παραδέχθηκε ότι οι νέοι αυτοί αριθμοί ήταν εσφαλμένοι και παρέσχε στην Επιτροπή μια τρίτη σειρά αριθμών, με επιστολή της 21ης Οκτωβρίου 1988.

611 Στη νέα αυτή σειρά αριθμών περιέχεται, σε σχέση προς τα αρχικώς παρασχεθέντα στοιχεία, αμελητέα διόρθωση των αριθμών των πωλήσεων της Hoechst στην Ευρώπη, οι οποίοι, κατά τα λοιπά, επιβεβαιώνουν την ακρίβεια των αριθμών που περιέχονται στον πίνακα Atochem, προστίθεται όμως, ως «πωλήσεις προς τους καταναλωτές» υπό την έννοια των δηλώσεων Fides, η κατανάλωση της ίδιας της Hoechst για τον εργοστάσιό της στο Kalle. Το Πρωτοδικείο θεωρεί, ωστόσο, ότι, λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων υπό τις οποίες παρασχέθηκαν τα στοιχεία αυτά, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως επαρκώς αξιόπιστα ώστε να θέσουν υπό αμφισβήτηση τα στοιχεία που παρέσχε η ίδια η προσφεύγουσα απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών.

612 Οι γερμανοί παραγωγοί παρατηρούν, ωστόσο, ότι οι πωλήσεις τους αναφέρονται ομαδικώς και όχι ατομικώς· συνεπώς, αρκούσε να έχουν συμμετάσχει στην εν λόγω ανταλλαγή πληροφοριών τρεις από τους τέσσερις γερμανούς παραγωγούς για να συναχθεί το μερίδιο του τετάρτου, δι' απλής αφαιρέσεως, από τα συνολικά επίσημα στοιχεία που προέρχονταν από τη Fides. Επομένως, ο πίνακας Atochem δεν έχει αποδεικτική αξία έναντι κανενός από τους τέσσερις εν λόγω παραγωγούς. Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Πράγματι, οι πίνακες που προέρχονται από τη Fides εμφανίζουν ομαδικώς τις πωλήσεις που πραγματοποιήθηκαν από τη Γερμανία, και όχι απλώς τις πωλήσεις των τεσσάρων γερμανών παραγωγών. Όμως, οι στατιστικές αυτές για το πρώτο τρίμηνο του 1984 εμφανίζουν ένα σύνολο πωλήσεων αισθητά υψηλότερο από το σύνολο των πωλήσεων της BASF, της Wacker, της Hoechst και της Hüls. Υπό τις συνθήκες αυτές, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι η γνώση των αριθμών των πωλήσεων των τριών από τους παραγωγούς αυτούς δεν επέτρεπε τη συναγωγή, δι' απλής αφαιρέσεως, ενός συνόλου των πωλήσεων των τεσσέρων γερμανών παραγωγών τόσο ακριβούς όσο αυτό που περιέχεται στον πίνακα Atochem.

613 Πρέπει, εξάλλου, να παρατηρηθεί ότι οι αριθμοί των πωλήσεων που αναφέρονται στον πίνακα Atochem είναι ακριβείς, εξαιρουμένων των αριθμών που αφορούν τις επιχειρήσεις ICI και Shell, οι οποίοι αντιπροσωπεύουν σαφώς στρογγυλοποιημένα μεγέθη· όμως, στην περίπτωση της ICI, ο πίνακας περιέχει την εξής υποσημείωση: «υπολογίστηκε βάσει των στοιχείων Fides». Οι διαπιστώσεις αυτές ενισχύουν το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι, για τους λοιπούς παραγωγούς, οι αριθμοί δεν αποτελούν απλές εκτιμήσεις υπολογισθείσες βάσει επισήμων στοιχείων, αλλά πληροφορίες παρασχεθείσες από τους ίδιους τους παραγωγούς. Υπενθυμίζεται συναφώς ότι, αν οι παραγωγοί υποβάλλουν ατομικώς στη Fides τις δικές τους δηλώσεις όσον αφορά τους αριθμούς των πωλήσεων, αυτό γίνεται επί εμπιστευτικής βάσεως· στους παραγωγούς ανακοινώνονται στη συνέχεια μόνον ομαδικά στοιχεία, και όχι τα ατομικά στοιχεία που δήλωσαν οι λοιποί παραγωγοί.

614 Τρίτον, η Επιτροπή προσπάθησε να εξακριβώσει αν το μερίδιο καθενός παραγωγού σε σχέση προς τους λοιπούς για το 1984 αντιστοιχούσε στο μερίδιο-στόχο που αναφερόταν στον πίνακα Atochem. Διαπίστωσε έτσι, ενόψει των πληροφοριών που μπόρεσε να συλλέξει, ότι το μερίδιο της αγοράς της Solvay το 1984 συνέπιπτε με το μερίδιο-στόχο του πίνακα Atochem. Εξάλλου, μπόρεσε να υπολογίσει ότι το μερίδιο της αγοράς των τεσσάρων γερμανών παραγωγών για το 1984, ήτοι 24 %, πλησίαζε το μερίδιο-στόχο που αναφερόταν στον πίνακα αυτόν, ήτοι 23,9 %. Τέλος, το μερίδιο της αγορά της ICI για το 1984 ανήθλε σε 11,1 %, ενώ το μερίδιο-στόχος της επιχειρήσεως αυτής στον πίνακα Atochem ήταν 11 %. Συναφώς, είναι, εξάλλου, ουσιώδης η παρατήρηση, στην οποία προβαίνει και η Επιτροπή, ότι δύο εσωτερικά έγγραφα της ICI, της 18ης Σεπτεμβρίου 1984 και της 16ης Οκτωβρίου 1984, τα οποία επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα 17 και 18 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αναφέρονται ακριβώς σε έναν «στόχο» 11 % για την επιχείρηση αυτή.

615 Η Enichem υποστηρίζει ότι το μερίδιο πωλήσεών της ανήλθε σε 12,3 % το 1984, το οποίο είναι σαφώς κατώτερο του αναφερομένου στον πίνακα Atochem. Η αντίρρηση αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Η εν λόγω προσφεύγουσα κλήθηκε να διευκρινίσει τα στοιχεία βάσει των οποίων καθόρισε το μερίδιο της αγοράς της για το 1984, αλλά δεν μπόρεσε να παράσχει την παραμικρή εξήγηση όσον αφορά τα στοιχεία που είχε λάβει υπόψη της. Επιπλέον, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι, στα παραρτήματα της προσφυγής της (τόμος III, παράρτημα 2), η προσφεύγουσα περιέλαβε έναν συγκεντρωτικό πίνακα των πωλήσεων της Enichem, ανά έτος, για το χρονικό διάστημα από το 1979 έως το 1986, από τον οποίο μπορεί να συναχθεί ότι τα μερίδια της αγοράς υπολογίστηκαν, για κάθε ένα από τα έτη αυτά, με τον ίδιο τρόπο. Όμως, για τα έτη 1979 έως 1982, η προσφεύγουσα, κατόπιν αιτήσεως του Πρωτοδικείου στο πλαίσιο μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας, επιχείρησε να εξηγήσει πώς είχε υπολογίσει το μερίδιο της αγοράς της. Από την εξήγηση αυτή προκύπτει ότι η προσεύγουσα περιορίστηκε, αφενός, να αναφέρει τους αριθμούς των πωλήσεών της για κάθε ένα από τα έτη αυτά, χωρίς να επικαλεστεί κανένα στοιχείο ικανό να υποστηρίξει τα μεγέθη αυτά. Αφετέρου, αυτοί οι αριθμοί πωλήσεων παραβλήθηκαν όχι με τον αριθμό των πωλήσεων των ευρωπαίων παραγωγών στη Δυτική Ευρώπη, αλλά με τους αριθμούς της ευρωπαϊκής καταναλώσεως, οι οποίοι είναι αναγκαστικά υψηλότεροι, καθόσον περιλαμβάνουν και τις εισαγωγές. Με τον τρόπο αυτό, το μερίδιο της αγοράς που εμφανίζει η προσφεύγουσα μειώνεται ουσιωδώς.

616 Επομένως, το Πρωτοδικείο καταλήγει ότι τα στοιχεία που επικαλείται η Enichem ουδόλως μπορούν να θεωρηθούν αξιόπιστα.

617 Κατά συνέπεια, οι πραγματικές εκτιμήσεις στις οποίες προέβη η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση πρέπει να επικυρωθούν.

— Επί της παρακολουθήσεως των πωλήσεων στις εθνικές αγορές

618 Ο πίνακας ελέγχου περιλαμβάνει, υπό μορφή προτάσεων για τον τρόπο λειτουργίας του νέου πλαισίου συναντήσεων, το ακόλουθο απόσπασμα: «Μηνιαίες πληροφορίες ως προς τις πωλήσεις κάθε παραγωγού ανά χώρα».

619 Προς απόδειξη της υπάρξεως μηχανισμού με τον οποίο οι εγχώριοι παραγωγοί σε ορισμένες μεγάλες εθνικές αγορές πληροφορούνταν αμοιβαίως για τις ποσότητες που πωλούσαν σε κάθε μία από τις αγορές αυτές, η Επιτροπή στηρίχθηκε κυρίως στους πίνακες Solvay.

620 Οι πίνακες αυτοί εμφανίζουν ομοιόμορφη δομή.

621 Οι πίνακες που αφορούν τη γερμανική αγορά (παραρτήματα 20 έως 23 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) περιλαμβάνουν διάφορες στήλες. Η πρώτη περιλαμβάνει τις ακόλουθες ενδείξεις: «κατανάλωση στην εθνική αγορά», «εισαγωγές τρίτων», «πωλήσεις των εγχωρίων παραγωγών»· η τελευταία αυτή στήλη ακολουθείται από την επωνυμία των κυριοτέρων εγχωρίων παραγωγών. Οι επόμενες στήλες αντιστοιχούν, η πρώτη, σε «υποθέσεις» για ένα συγκεκριμένο έτος, ακολουθούμενη από μια στήλη «υλοποιήσεις» για το ίδιο αυτό έτος. Κάθε μία από τις στήλες αυτές υποδιαιρείται σε δύο μέρη, εκ των οποίων το ένα εκφράζει ποσότητες και το άλλο ποσοστά· απέναντι από κάθε μέρος της πρώτης στήλης αναγράφονται αριθμητικά στοιχεία. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι αναφέρονται οι πωλήσεις καθενός από τους γερμανούς παραγωγούς· συνεπώς, το επιχείρημα της Wacker και της Hoechst ότι οι αριθμοί των πωλήσεων των γερμανών παραγωγών αναφέρονται ομαδικώς και όχι ατομικώς δεν ανταποκρίνεται στην πραγματικότητα.

622 Οι άλλοι πίνακες, που αφορούν τη γαλλική αγορά (παραρτήματα 24 έως 28 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), την αγορά της Μπενελούξ (παραρτήματα 29 έως 32) και την ιταλική αγορά (παραρτήματα 33 έως 40), περιλαμβάνουν επίσης διάφορες στήλες. Η πρώτη περιλαμβάνει την επωνυμία των εγχωρίων παραγωγών, ένα μέρος επιγραφόμενο «σύνολο των εγχωρίων παραγωγών», ένα μέρος επιγραφόμενο «εισαγωγές», στο οποίο ενίοτε γίνεται διάκριση μεταξύ των εισαγωγών «από άλλες χώρες Fides» και των εισαγωγών «από τρίτες χώρες (που δεν μετέχουν στη Fides)», και ένα μέρος επιγραφόμενο «σύνολο αγοράς». Οι δύο επόμενες στήλες αναφέρονται σε δύο συνεχόμενα έτη· κάθε μία από τις στήλες αυτές υποδιαιρείται σε δύο μέρη, εκ των οποίων το ένα εκφράζει ποσότητες και το άλλο ποσοστά. Απέναντι σε κάθε μέρος της πρώτης στήλης αναγράφονται αριθμητικά στοιχεία. Σε ορισμένες περιπτώσεις, υπάρχει μια πρόσθετη στήλη, στην οποία αναφέρεται, εκφραζόμενη σε ποσοστά, η εξέλιξη από έτος σε έτος. Επιπλέον, σε ορισμένες περιπτώσεις, προστίθεται μια στήλη «προβλέψεις», που αφορά το τρέχον έτος.

623 Όπως προκύπτει από την επίδικη απόφαση, και το οποίο επιβεβαίωσε η Επιτροπή απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, η παρούσα αιτίαση αφορά μόνο τη γερμανική, την ιταλική και τη γαλλική αγορά.

624 Πρέπει να παρατηρηθεί, καταρχάς, ότι οι πίνακες Solvay δεν αναφέρουν αποκλειστικά και μόνο «υποθέσεις» αλλά και «υλοποιήσεις». Εφόσον η ανταλλαγή πληροφοριών στηρίζεται σε «υλοποιήσεις», δεν μπορεί παρά να πρόκειται για στοιχεία αφορώντα το παρελθόν· το επιχείρημα ότι πρόκειται για μελλοντικές εκτιμήσεις δεν ανταποκρίνεται, επομένως, στην πραγματικότητα. Επιπλέον, εφόσον μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πίνακες Solvay καταρτίζονταν στις αρχές Μαρτίου του επομένου έτους από το έτος που αφορούσε η ανταλλαγή πληροφοριών ως προς τις πωλήσεις ανά παραγωγό και ανά χώρα, οι πληροφορίες αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν αρκετά παρωχημένες ώστε να έχουν απολέσει τον εμπιστευτικό τους χαρακτήρα.

625 Εξάλλου, είναι μεν αληθές ότι οι πίνακες περιλαμβάνουν αριθμητικά στοιχεία εκφραζόμενα σε χιλιοτόνους, συνοδευόμενα ενδεχομένως από δεκαδικές υποδιαιρέσεις, πλην όμως δεν μπορεί από αυτό να συναχθεί ότι, για τον λόγο αυτόν και μόνο, πρόκειται απλώς για εκτιμήσεις στις οποίες προέβη μόνη της η Solvay. Συγκεκριμένα, οι αριθμοί των πωλήσεων της Solvay, της επιχειρήσεως από την οποία προέρχονται οι πίνακες αυτοί, εκφράζονται μόνο σε χιλιοτόνους.

626 Η Επιτροπή προσπάθησε να εξακριβώσει αν οι πωλήσεις που αναφέρονταν στους πίνακες αντιστοιχούσαν στις πωλήσεις που είχαν πραγματοποιήσει οι μνημονευόμενοι στους πίνακες αυτούς παραγωγοί. Δεν μπόρεσε, ωστόσο, να ελέγξει όλους τους αριθμούς που περιέχονταν στους πίνακες, λαμβανομένου υπόψη του ότι οι περισσότεροι από τους παραγωγούς δήλωσαν αδυναμία να ανακοινώσουν τις στατιστικές των πωλήσεών τους.

627 Η εξακρίβωση αυτή οδήγησε στη διαπίστωση ότι, στη γερμανική αγορά, οι αριθμοί των πωλήσεων των παραγωγών Hüls, BASF και ICI, τους οποίους είχε μπορέσει να λάβει η Επιτροπή, ήταν, όσον αφορά διάφορα έτη, ίδιοι ή παρεμφερείς με εκείνους που αναφέρονταν στους πίνακες Solvay (σημείο 16, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως). Παρατηρείται συναφώς ότι, στο δικόγραφο της προσφυγής της, η BASF τόνισε ότι τα έγγραφα αυτά «δίνουν μια πολύ πιστή εικόνα της καταστάσεως των πωλήσεων των κυριοτέρων ανταγωνιστών». Η Hüls παρατήρησε, ωστόσο, ότι οι πίνακες Solvay για τη Γερμανία, όσον αφορά το έτος εμπορίας 1980, αναφέρουν ομαδικές πωλήσεις 736,7 χιλιοτόνων· όμως, όσον αφορά τη Wacker και τη Hoechst, ο αριθμός αυτός περιλαμβάνει, όπως προκύπτει από υποσημείωση του παραρτήματος 20 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, «τις εργασίες υπεργολαβίας [για την επιχείρηση Dynamite Nobel AG]», που δεν περιλαμβάνεται στις στατιστικές Fides. Πάντως, η αντίρρηση αυτή δεν εξηγεί ακριβώς πώς η Solvay έλαβε γνώση των αριθμών των πωλήσεων που αντιστοιχούσαν σ' αυτές τις εργασίες υπεργολαβίας και, αντιθέτως, επιβεβαιώνει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι παραγωγοί αλληλενημερώνονταν, για τους αριθμούς των πωλήσεών τους, εκτός του συστήματος Fides.

628 Όσον αφορά τη γαλλική αγορά, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι αριθμοί των πωλήσεων της Shell, της LVM και της Atochem που περιλαμβάνονται στον πίνακα Solvay, όσον αφορά ορισμένα έτη, πλησιάζουν πολύ τους πραγματικούς αριθμούς των πωλήσεων, τους οποίους μπόρεσε να λάβει (σημείο 16, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως).

629 Όσον αφορά την ιταλική αγορά, η Επιτροπή δεν μπόρεσε να συλλέξει κανένα στοιχείο όσον αφορά τις πραγματικές πωλήσεις. Οι προσφεύγουσες των οποίων οι επωνυμίες περιλαμβάνονται στους πίνακες αυτούς δεν αμφισβήτησαν την ακρίβεια των αριθμών που περιέχονται στους εν λόγω πίνακες. Επιπλέον, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, ο πρώτος πίνακας όσον αφορά την ιταλική αγορά περιέχει το ακόλουθο σχόλιο: «Η αναφερόμενη στον πίνακα κατανομή της εθνικής αγοράς μεταξύ των διαφόρων παραγωγών για το 80 στηρίζεται στην ανταλλαγή δεδομένων με τους συναδέλφους μας.» Εξάλλου, οι πίνακες που επισυνάπτονται ως παραρτήματα 37

και 39 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, και οι οποίοι αφορούν τις πωλήσεις του 1983, περιέχουν, δίπλα στην επωνυμία του μικρότερου παραγωγού στην ιταλική αγορά, τη μνεία «εκτίμηση». Τέλος, η Solvay, με την από 25 Φεβρουαρίου 1988 απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών, ανέφερε τα εξής: «Λόγω των ιδιαιτεροτήτων της καταστάσεως στην ιταλική αγορά, δεν μπορεί να αποκλεισθεί το ενδεχόμενο να ανακοινώθηκαν μεταξύ ανταγωνιστριών επιχειρήσεων ορισμένοι αριθμοί όσον αφορά τις πωλήσεις.» Στο πλαίσιο αυτό, η προτεινόμενη από την Enichem εξήγηση του όρου «συνάδελφοι» δεν μπορεί να γίνει δεκτή.

630 Ωστόσο, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι οι αριθμοί αυτοί δεν αποτελούν αναγκαστικά το αποτέλεσμα ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ παραγωγών. Συναφώς, δεν ισχυρίζονται ότι τα στοιχεία που αναφέρονται στους πίνακες Solvay ήταν δημοσίως γνωστά, αλλά μάλλον ότι μπορούσαν να υπολογιστούν με βάση στοιχεία που μπορούσαν να ληφθούν στην αγορά ή στοιχεία ήδη δημοσίως γνωστά. Προς τούτο, οι προσφεύγουσες στηρίζονται στις εξηγήσεις τις οποίες παρέσχε η Solvay όσον αφορά την κατάρτιση των πινάκων αυτών, οι οποίοι, κατά την εν λόγω επιχείρηση, μπορούσαν να καταρτιστούν χωρίς να υπάρξουν επαφές με τις ανταγωνίστριες επιχειρήσεις.

631 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, στην από 3 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληφορορίων, η Shell ανάφερε ότι, «επανειλημμένως, κατά το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983, η Solvay τηλεφωνούσε για να λάβει επιβεβαίωση των εκτιμήσεών της όσον αφορά τις ποσότητες που πωλούνταν από τις εταιρίες του ομίλου Shell»· πάντως, διευκρίνισε ότι δεν είχε δοθεί καμία συγκεκριμένη πληροφορία.

632 Στη γαλλική αγορά, η Solvay ανέφερε ότι ο όγκος της συνολικής αγοράς μπορούσε να καθοριστεί επακριβώς βάσει, ιδίως, των στατιστικών της Fides. Αφαιρώντας τον όγκο των δικών της πωλήσεων, η Solvay υπολόγιζε τον συνολικό όγκο των πωλήσεων των ανταγωνιστών της στη γαλλική αγορά. Όσον αφορά τον καθορισμό των πωλήσεων κάθε παραγωγού, η Solvay ανάφερε τα εξής: «Αν ο πελάτης ανήκει σε όμιλο που παράγει PVC αλλά, παρά ταύτα, εφοδιάζεται εν μέρει από άλλους παραγωγούς, θεωρείται κατ' εκτίμηση ότι η μητρική εταιρία καλύπτει το 80 % του εφοδιασμού της θυγατρικής της και ότι το υπόλοιπο κατανέμεται μεταξύ των λοιπών ανταγωνιστών· αν είναι γνωστό ότι ένας από τους καταναλωτές PVC εφοδιάζεται κυρίως από έναν παραγωγό, τα αρμόδια στελέχη [της Solvay] στη Γαλλία θεωρούν κατ' εκτίμηση ότι ο εν λόγω παραγωγός καλύπτει το 50 % των αναγκών του πελάτη αυτού· τέλος, αν ο πελάτης εφοδιάζεται από διαφόρους παραγωγούς χωρίς η περίπτωσή του να εμπίπτει στις ανωτέρω προβλεπόμενες περιπτώσεις, η κατανομή μεταξύ των διαφόρων προμηθευτών γίνεται κατά τρόπο γραμμικό, αναλόγως του αριθμού τους (π.χ., αν υπάρχουν τέσσερις προμηθευτές για έναν καθορισμένο

πελάτη, τα ως άνω στελέχη [της Solvay] στη Γαλλία θεωρούν ότι κάθε ένας από αυτός καλύπτει το 25 % του εφοδιασμού του πελάτη αυτού).» Έτσι, η Solvay προσδιορίζει το μερίδιο που καλύπτει κάθε παραγωγός όσον αφορά τον εφοδιασμό των δικών του πελατών. Τέλος, «προς καθορισμό των συνολικών ποσοτήτων που πράγματι πωλούν οι ανταγωνιστές της σε ολόκληρη της αγορά, τα αρμόδια στελέχη [της Solvay] στη Γαλλία εφαρμόζουν τα ούτως υπολογιζόμενα μερίδια αγοράς στη συνολική κατανάλωση PVC και λαμβάνουν έτσι το κατά προσέγγιση σύνολο των πωλήσεων των ανταγωνιστών [της Solvay]».

633 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι αυτή η μέθοδος υπολογισμού που αναφέρει η Solvay, και την οποία επικαλούνται και οι λοιπές προσφεύγουσες, βασίζεται σε κατ' εκτίμηση στοιχεία και αφήνει σημαντική θέση σε κατά προσέγγιση εκτιμήσεις και τυχαίους υπολογισμούς. Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι αυτός ο δήθεν τρόπος υπολογισμού δεν μπορεί να επιτρέψει συγκεκριμένο και επακριβή προσδιορισμό των πωλήσεων καθενός από τους παραγωγούς, όπως αυτές καταγράφονται στους πίνακες Solvay.

634 Ομοίως, όσον αφορά τη γερμανική αγορά, η Solvay ανέφερε ότι το μερίδιο των πωλήσεων καθενός από τους ανταγωνιστές της καθορίστηκε χάρη σε «συνεντεύξεις με τους πελάτες», σε δημοσίως γνωστές πληροφορίες (επίσημες στατιστικές και ειδικευμένο Τύπο) και στη «βαθιά γνώση της αγοράς από τα στελέχη της στη Γερμανία». Το Πρωτοδικείο επίσης δεν μπορεί να δεχθεί ότι η μέθοδος αυτή επιτρέπει στη Solvay, ελλείψει κάθε ανταλλαγής πληροφοριών με τους ανταγωνιστές της, να φθάσει σε αποτελέσματα τόσο ακριβή όσο αυτά που περιέχονται στους πίνακες Solvay. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι από τις απαντήσεις των προσφευγουσών σε ερώτηση του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι ο αριθμός πελατών κάθε παραγωγού ανερχόταν ενίοτε σε πολλές εκατοντάδες.

635 Τέλος, τα παραδείγματα που αναφέρει η DSM προς απόδειξη του ότι οι αριθμοί των πωλήσεων μπορούν ευχερώς να προσδιοριστούν βάσει δημοσίως γνωστών στοιχείων είναι αλυσιτελή. Πράγματι, τα παραδείγματα αυτά αφορούν τον υπολογισμό της συνολικής αγοράς και τον υπολογισμό του μεριδίου της ίδιας της προσφεύγουσας στην αγορά αυτή, στοιχεία τα οποία ουδόλως αφορά η επίδικη απόφαση.

636 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι αντιρρήσεις των προσφευγουσών όσον αφορά τα πραγματικά αυτά στοιχεία πρέπει να απορριφθούν.

— Επί των τιμών στόχων και των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές

637 Όπως ήδη αναφέρθηκε (βλ. ανωτέρω σκέψη 584), το σημείο 3 του πίνακα ελέγχου περιέχει προτάσεις για τον τρόπο λειτουργίας του σχεδιαζομένου νέου πλαισίου συναντήσεων. Μετά την απαρίθμηση, υπό μορφή αρχικών ή αρκτικολέξων, των επωνυμιών δέκα παραγωγών PVC, το έγγραφο αυτό περιέχει τα εξής σημεία: «πώς μπορεί να επιτευχθεί μεγαλύτερη διαφάνεια τιμών», «εκπτώσεις προς τους εισαγωγείς (ανώτατο όριο 2 %;)», «υψηλότερες τιμές στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Ιταλία (ευθυγράμμιση με την ανώτερη τιμή;)» και «καταπολέμηση του "τουρισμού πελατών"». Περιλαμβάνει επίσης ένα σημείο επιγραφόμενο «προτάσεις τιμών», στο οποίο αναφέρονται, μεταξύ άλλων, τα εξής: «περίοδος σταθεροποιήσεως (είμαστε έτοιμοι να δεχθούμε την κατάσταση του δευτέρου τριμήνου του 1980, αλλά μόνο για περιορισμένο χρονικό διάστημα)» και «επίπεδο τιμών από τον Οκτώβριο έως τον Δεκέμβριο του 1980 και ημερομηνίες εφαρμογής». Τέλος, στο τμήμα που αφορά συνάντηση ορισθείσα για τις 18 Σεπτεμβρίου 1980, αναφέρεται μεταξύ άλλων: «πρέπει να υπάρξει δέσμευση ως προς τις μεταβολές των τιμών Οκτωβρίου/Δεκεμβρίου».

638 Η απάντηση στις προτάσεις περιέχει δύο σημεία σχετικά με τις τιμές. Η πρώτη πρόταση, σύμφωνα με την οποία «θα έπρεπε να υπάρχει ένα κοινό επίπεδο τιμών στη Δυτική Ευρώπη», ακολουθείται από την απάντηση: «η πρόταση υποστηρίζεται, εκφράζονται όμως αμφιβολίες ως προς τη δυνατότητα καταργήσεως των παραδοσιακών εκπτώσεων προς τους εισαγωγείς.» Η έκτη πρόταση αναφέρει ότι «δεν θα πρέπει να επιχειρηθεί αύξηση των τιμών επί [μια] τρίμηνη περίοδο σταθεροποιήσεως» στη διάρκεια της οποίας οι προμηθευτές θα έπρεπε να έρχονται σε επαφή μόνο με τους πελάτες εκείνους προς του οποίους έχουν πραγματοποιήσει παραδόσεις κατά το προηγούμενο τρίμηνο (σημείο 5 της απαντήσεως στις προτάσεις)· ακολουθείται από την εξής απάντηση: «(...) λόγω των ζημιών που υφιστάμεθα προς το παρόν, η δυνατότητα αυξήσεως των τιμών την 1η Οκτωβρίου δεν θα έπρεπε να αποκλεισθεί, καίτοι υφίστανται δυσκολίες προς τούτο, δηλαδή δυσκολίες για την επίτευξη ομοφωνίας και την εφαρμογή μιας τέτοιας αυξήσεως σε μια στιγμή πιθανής κάμψεως της ζητήσεως στη Δυτική Ευρώπη».

639 Με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή εντόπισε γύρω στις δεκαπέντε πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές (βλ. τον πίνακα 1 που επισυνάπτεται στην επίδικη απόφαση), η πρώτη από τις οποίες αναφέρεται ότι έλαβε χώρα τον Νοέμβριο του 1980.

640 Στο πλαίσιο των υπό κρίση προσφυγών, η LVM και η DSM είναι οι μόνες προσφεύγουσες που αμφισβητούν την ίδια την ύπαρξη των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές που αναφέρει η Επιτροπή, προβάλλοντας την αιτιολογία ότι τέτοιες πρωτοβουλίες είναι αδιανόητες στον τομέα του PVC. Συναφώς, αρκεί η παρατήρηση ότι τα παραρτήματα P1 έως P70 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων αναφέρονται συστηματικά σε τιμές-στόχους και σε πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές. Ανεξαρτήτως του αν επρόκειτο για ατομικές ή για εναρμονισμένες ενέργειες, η διαπίστωση αυτή αρκεί προς απόρριψη του επιχειρήματος των εν λόγω προσφευγουσών.

641 Συνεπώς, η ίδια η ύπαρξη πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές πρέπει να θεωρηθεί αποδεδειγμένη. Πρέπει, επομένως, να εξεταστεί αν, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή, οι πρωτοβουλίες αυτές υπήρξαν αποτέλεσμα συμπαιγνίας μεταξύ των παραγωγών PVC.

642 Προκαταρκτικώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα παραρτήματα P1 έως P70 αποτελούν μεν, για ορισμένες επιχειρήσεις, εσωτερικά τους έγγραφα καταρτισθέντα μετά τις ημερομηνίες των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές τις οποίες διαπίστωσε η Επιτροπή, πλην όμως δεν μπορεί να συναχθεί ότι, για τον λόγο αυτόν και μόνο, τα έγγραφα αυτά δεν μπορούν να αποτελέσουν απόδειξη περί του ότι οι πρωτοβουλίες υπήρξαν το αποτέλεσμα συμπαιγνίας. Πρέπει να εξεταστεί το περιεχόμενο των εν λόγω εγγράφων.

643 Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν ότι από τα έγγραφα που επικαλείται η Επιτροπή προκύπτει ότι, σε ίδιες ημερομηνίες, σχεδιάστηκαν αυξήσεις ώστε η τιμή του PVC να φθάσει στο ίδιο επίπεδο, το οποίο, γενικώς, ήταν κατά πολύ υψηλότερο από εκείνο που κυριαρχούσε στην αγορά τις προηγούμενες των αυξήσεων αυτών ημέρες. Πράγματι, για κάθε μία από τις πρωτοβουλίες που εντόπισε η Επιτροπή, η διαπίστωση αυτή απορρέει από το ίδιο το κείμενο των παραρτημάτων P1 έως P70. Τα αποσπάσματα του επαγγελματικού Τύπου, το οποίο επισύναψε η Επιτροπή στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, επιβεβαιώνουν, εξάλλου, τις αυξήσεις αυτές στις ημερομηνίες που αναφέρει η Επιτροπή.

644 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο εκτιμά, μετά από προσεκτική εξέταση των παραρτημάτων P1 έως P70, ότι οι πρωτοβουλίες αυτές δεν μπορούν να θεωρηθούν ως καθαρά ατομικές. Συγκεκριμένα, ενόψει τόσο της διατυπώσεως των παραρτημάτων αυτών όσο και της συνδυασμένης εξετάσεώς τους, το Πρωτοδικείο σχημάτισε την πεποίθηση ότι τα έγγραφα αυτά αποτελούν την υλική απόδειξη της υπάρξεως συμπαιγνίας μεταξύ παραγωγών όσον αφορά τις τιμές σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

645 Έτσι, στο παράρτημα P1, το οποίο αποτελεί έγγραφο προερχόμενο από την ICI, αφού τονίζεται το γεγονός ότι «η ζήτηση PVC στη δυτικοευρωπαϊκή αγορά τον Οκτώβριο αυξήθηκε σημαντικά, προλαμβάνοντας την αύξηση των τιμών της 1ης Νοεμβρίου», αναφέρονται τα εξής: «[Η] αύξηση των τιμών που έχει αναγγελθεί για την 1η Νοεμβρίου αποβλέπει στη διαμόρφωση όλων των δυτικοευρωπαϊκών τιμών [εύκαμπτου PVC] σε επίπεδο τουλάχιστον 1,50 DM.» Το έγγραφο αυτό πρέπει να ληφθεί υπόψη μαζί με τα παραρτήματα P2 και P3, που προέρχονται από τη Wacker και αναφέρουν ίδια αύξηση για την ίδια ημέρα, και το παράρτημα P4, που προέρχεται από τη Solvay και το οποίο, όσον αφορά τον Νοέμβριο του 1980, περιλαμβάνει την εξής φράση: «[Ο]ρισμένοι εισαγωγείς προσφέρουν εκπτώσεις σε βάρος των βρετανών παραγωγών, αντίθετα απ' ό,τι είχε σχεδιασθεί.» Εξάλλου, και το παράρτημα P5, που προέρχεται από την DSM, αναφέρεται στη σχετική με τις τιμές πρωτοβουλία της 1ης Νοεμβρίου.

646 Ομοίως, όσον αφορά τη δεύτερη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές, που προβλέφθηκε για την 1η Ιανουαρίου 1981 και αποσκοπούσε στην αύξηση της τιμής του PVC σε 1,75 DM, υπάρχει μνεία της πρωτοβουλίας αυτής στα παραρτήματα P2 και P8, που προέρχονται από τη Wacker, P4, που προέρχεται από τη Solvay, P6 και P7, που προέρχονται από την ICI, και P9, που προέρχεται από την DSM. Ειδικότερα, το παράρτημα P4, μετά τη φράση που παρατέθηκε στην προηγούμενη σκέψη, αναφέρει τα εξής: «[Η] προοπτική για τον Δεκέμβριο δεν είναι καλή, παρά την περαιτέρω αύξηση των τιμών που έχει αναγγελθεί για τον Ιανουάριο του 1981.» Το παράρτημα P6 περιέχει το ακόλουθο χωρίο: «Αναγγέλθηκε νέα αύξηση των τιμών (...) σε 1,75 DM για όλες τις δυτικοευρωπαϊκές αγορές από 1ης Ιανουαρίου 1981.»

647 Η πρωτοβουλία που προβλέφθηκε για την 1η Ιανουαρίου 1982 και αποσκοπούσε στον καθορισμό των τιμών του PVC σε 1,60 DM αποδείχθηκε βάσει δύο εγγράφων της ICI, τα οποία επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα P19 και P22 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, και δύο εγγράφων της DSM, τα οποία επισυνάφθηκαν ως παραρτήματα P20 και P21. Το παράρτημα P22 περιλαμβάνει το ακόλουθο σχόλιο: «[Η] "πρωτοβουλία" του τομέα συνίσταται στην αύξηση των τιμών σε 1,60 DM/380 UKL ανά τόνο, αλλά δεν φαίνεται ελπιδοφόρα — η BP και η Shell αρνούνται να συνερ-

γαστούν.» Το παράρτημα P21 αναφέρει τα εξής: «[Ο]ι προοπτικές για τον Ιανουάριο [του 1982] δεν είναι ευνοϊκές. Παρά την αναγγελθείσα αύξηση τών τιμών, διαπιστώνουμε τώρα μείωση των τιμών σε σχέση προς το επίπεδο του Δεκεμβρίου. Ιδίως, οι βρετανοί προμηθευτές δεν ενημέρωσαν τους βρετανούς πελάτες για την αύξηση των τιμών.» Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, αν μπορεί να γίνει δεκτό ότι μια επιχείρηση μπορεί να πληροφορηθεί, π.χ. μέσω των πελατών της, ότι ένας ανταγωνιστής ανήγγειλε αύξηση των τιμών ή, αντιθέτως, ότι δεν ανήγγειλε τέτοια αύξηση, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι μπορεί να πληροφορηθεί ότι ένας παραγωγός δεν ανήγγειλε μια αύξηση των τιμών την οποία όφειλε να έχει αναγγείλει. Αυτό μπορεί να εξηγηθεί μόνον από το γεγονός ότι η αναμενόμενη αυτή αύξηση είχε προηγουμένως συμφωνηθεί μεταξύ των παραγωγών.

648 Η πρωτοβουλία που προβλέφθηκε για την 1η Μαΐου 1982 και αποσκοπούσε στον καθορισμό των τιμών σε 1,35 DM επιβεβαιώνεται από τα παραρτήματα P23 και P26, που προέρχονται από την ICI, P24, που προέρχεται από την DSM, και P25, που προέρχεται από τη Wacker. Ειδικότερα, ο συντάκτης του παραρτήματος P23, εξετάζοντας το επίπεδο των τιμών τον Απρίλιο του 1982 στην ευρωπαϊκή αγορά, ειδικότερα δε στη γαλλική και τη γερμανική αγορά, προσθέτει το ακόλουθο σχόλιο: «[Η] διολίσθηση των τιμών σταμάτησε στα τέλη του μήνα, λόγω της αναγγελίας της γενικής αυξήσεως των ευρωπαϊκών τιμών σε 1,35 DM/kg για την 1η Μαΐου.» Στο παράρτημα P24, που αφορά τον μήνα Μάιο 1982, παρατηρείται ότι «λόγω της αναγγελθείσας αυξήσεως των τιμών», οι τιμές της DSM αυξήθηκαν, διευκρινίζεται όμως ότι «αυτό υπολείπεται κατά πολύ της σχεδιασθείσας αυξήσεως σε επίπεδα 1,35 DM/1,40 DM. Οι κύριοι λόγοι είναι οι αποτυχίες στη γερμανική αγορά και την αγορά της Μπενελούξ και η μη συνεργασία των βρετανών και σκανδιναβών παραγωγών στην αύξηση των τιμών. Στη Γαλλία και την Ιταλία, η αύξηση σημείωσε μεγαλύτερη επιτυχία.»

649 Η πρωτοβουλία της 1ης Σεπτεμβρίου, που αποσκοπούσε στον καθορισμό των τιμών στο επίπεδο του 1,50 DM/kg, αποδείχθηκε βάσει ιδίως των παραρτημάτων P29, P39 και P41, που προέρχονται από την DSM, P30 και P34, που προέρχονται από την ICI, και P31 έως P33, που προέρχονται από τη Wacker. Στο παράρτημα P29, το οποίο φέρει ημερομηνία 12 Αυγούστου 1982, αναφέρονται, όσον αφορά τις τιμές του Αυγούστου, τα εξής: «[Γ]ίνεται αισθητή μια κάποια πίεση στη γερμανική, τη βελγική και τη λουξεμβουργιανή αγορά, γεγονός που μάλλον προκαλεί έκπληξη, καθόσον για την 1η Σεπτεμβρίου έχει σχεδιασθεί μείζων αύξηση των τιμών.» Υπό την επικεφαλίδα «τιμές Σεπτεμβρίου», το κείμενο συνεχίζει ως εξής: «[Έ]χει σχεδιασθεί μείζων αύξηση των τιμών μέχρι του επιπέδου του 1,50 DM/kg περίπου. Προς το παρόν, σημειώσαμε ότι όλοι οι κυριότεροι παραγωγοί αναγγέλλουν αυτή την αύξηση των τιμών και παρατηρούνται λίγες μόνον αποκλίσεις.» Το παράρτημα P32 περιέχει το ακόλουθο σχόλιο: «[Σ]τη δυτικοευρωπαϊκή αγορά, καταβλήθηκαν εντονότατες

προσπάθειες ώστε να σταθεροποιηθούν οι τιμές την 1η Σεπτεμβρίου.» Το παράρτημα P33 περιέχει την ακόλουθη παρατήρηση: «[Η] αύξηση τιμών που εφαρμόστηκε την 1η Σεπτεμβρίου για το PVC και με την οποία καθορίστηκε ελάχιστη τιμή 1,50 DM/kg στέφθηκε από επιτυχία όσον αφορά τη γενική τάση, πλην όμως ακόμα τον Οκτώβριο παρατηρούνται περιπτώσεις στις οποίες οι ανταγωνιστές μας πωλούν με 1,35 DM και 1,40 DM/kg.» Στο παράρτημα P34, ο συντάκτης του κειμένου, εξετάζοντας την κατάσταση στη δυτικοευρωπαϊκή αγορά γενικώς, παρατηρεί αύξηση της ζητήσεως τον Οκτώβριο του 1982 σε σχέση προς τον προηγούμενο μήνα και προσθέτει: «[Ω]στόσο, αυτό οφείλεται κατά μεγάλο μέρος στις προσπάθειες για αύξηση των τιμών την 1η Σεπτεμβρίου, που οδήγησαν, κατά συνέπεια, στον εφοδιασμό των πελατών πριν από την ημερομηνία αυτή.» Το παράρτημα P41 περιέχει το ακόλουθο σχόλιο, σχετικά με την πρωτοβουλία της 1ης Σεπτεμβρίου: «Η επιτυχία της αυξήσεως των τιμών εξαρτάται πλέον σε μεγάλο βαθμό από την πειθαρχία των γερμανών παραγωγών.»

650 Μπορεί ακόμα να μνημονευθεί η αύξηση των τιμών που πραγματοποιήθηκε, σε δύο φάσεις, την 1η Απριλίου 1983 και την 1η Μαΐου 1983, σκοπός της οποίας ήταν η αύξηση των τιμών του PVC, αντιστοίχως, σε 1,60 DM, με ελάχιστο όριο 1,50 DM, και σε 1,75 DM, με ελάχιστο όριο 1,65 DM. Πρέπει να υπομνησθεί, καταρχάς, ότι η Shell, στην από 3 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών (παράρτημα 42 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), ανάφερε ότι, στη διάρκεια συναντήσεως που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι στις 2 ή στις 3 Μαρτίου 1983 μεταξύ των δυτικοευρωπαίων παραγωγών PVC, «έγιναν προτάσεις από άλλους παραγωγούς σχετικά με αυξήσεις τιμών και έλεγχο των ποσοτήτων», προσέθεσε όμως ότι δεν είχε αναληφθεί καμία δέσμευση. Η ICI επιβεβαιώνει την πραγματοποίηση αυτής της συναντήσεως (παράρτημα 4 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων). Το παράρτημα P43, που προέρχεται από την ICI, περιέχει το ακόλουθο χωρίο: «[Ε]νημερώστε τους πελάτες από τη Δευτέρα 7 Μαρτίου [1983] ότι οι τιμές θα αυξηθούν σε 1,60 DM, και ότι θα προβλέπονται εκπτώσεις για τους πελάτες της κατηγορίας 1 και της κατηγορίας 2, αντιστοίχως, 10 και 5 pfennig.» Η αύξηση αυτή επρόκειτο να τεθεί σε εφαρμογή την 1η Απριλίου 1983, όπως προκύπτει από το υπόλοιπο κείμενο του τηλετυπήματος. Ο συντάκτης του παραρτήματος P49, το οποίο προέρχεται από τη Shell και φέρει ημερομηνία 13 Μαρτίου 1983, αφού υπογραμμίζει τη μείωση των τιμών τον Μάρτιο μέχρι του επιπέδου του 1,20 DM/kg, αναφέρει τα εξής: «[Π]ροβλέπεται μια σημαντική πρωτοβουλία για τον τερματισμό της φθίνουσας αυτής καταστάσεως· καθορίστηκαν ελάχιστοι στόχοι 1,50 και 1,65 DM/kg αντιστοίχως για τον Μάρτιο και τον Απρίλιο». Τηλετύπημα της ICI, της 6ης Απριλίου 1983, το οποίο επισυνάπτεται ως παράρτημα P45 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, περιέχει το ακόλουθο σχόλιο: «[Α]πό τις πληροφορίες που φθάνουν από την αγορά φαίνεται να προκύπτει σαφώς ότι το σύνολο του τομέα εφαρμόζει πλέον την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές της 1ης Απριλίου 1983.» Ένα έγγραφο της Wacker, της 25ης Απριλίου 1983 (παράρτημα P46) αναφέρεται σε «προσπάθειες να αυξηθούν οι τιμές του PVC τον Απρίλιο σε 1,50 DM/kg και τον Μάιο σε 1,65 DM/kg». Μια εσωτερική έκθεση της

DSM, της 24ης Ιουνίου 1983 (παράρτημα P48), αφού επισημαίνει μείωση των τιμών στη Δυτική Ευρώπη κατά το πρώτο τρίμηνο του 1983, αναφέρει τα εξής: «Από την 1η Απριλίου, έγινε απόπειρα να αυξηθούν οι τιμές στη Δυτική Ευρώπη. Η σχεδιασθείσα αύξηση έως το επίπεδο του 1,50 DM την 1η Απριλίου και του 1,65 DM την 1η Μαΐου απέτυχε.»

651 Πρέπει, εξάλλου, να παρατηρηθεί ότι, σε υπόμνημα της ICI της 31ης Ιανουαρίου 1983, που επισυνάπτεται ως παράρτημα 44 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αναφέρεται ότι «στην Ευρώπη, οι τιμές-στόχοι είναι ευρύτατα γνωστές στις βιομηχανίες και, ως τοιαύτες, αποτελούν "ανακοινωθείσες τιμές"». Ο συντάκτης προσθέτει: «Είναι κοινώς γνωστό ότι οι ανακοινωθείσες αυτές τιμές δεν μπορούν να εφαρμοστούν σε μια αγορά που βρίσκεται σε ύφεση (...), όμως η αναγγελία έχει ψυχολογική επίδραση στον αγοραστή. Κάτι ανάλογο συμβαίνει και με στην αγορά του αυτοκινήτου, όπου η "τιμή καταλόγου" καθορίζεται σε τέτοιο επίπεδο ώστε ο αγοραστής να είναι ικανοποιημένος όταν επιτυγχάνει έκπτωση 10 έως 15 %, θεωρώντας ότι έκανε μια καλή αγορά, αλλά ο παραγωγός ή ο έμπορος αυτοκινήτων διατηρούν αρκετά μεγάλο περιθώριο.» Υπό τις συνθήκες αυτές, ο συντάκτης συνιστούσε «να αναγγείλει ο τομέας του PVC, με μεγάλη δημοσιότητα, τιμές-στόχους πολύ υψηλότερες από τις τιμές που θα μπορέσουν πράγματι να εφαρμοστούν, π.χ. 1,65 DM/kg τον Μάρτιο» (έχουν απαλειφθεί οι υπογραμμίσεις).

652 Μπορεί, επιπλέον, να σημειωθεί ότι ο ίδιος ο επαγγελματικός Τύπος αναφέρεται, σε κάποιες ευκαιρίες, στην ύπαρξη συμπαιγνίας μεταξύ των παραγωγών PVC. Έτσι, στο τεύχος της European Chemical News της 1ης Ιουνίου 1981 αναφέρεται ότι «οι σημαντικότεροι ευρωπαίοι παραγωγοί πλαστικών καταβάλλουν συντονισμένες προσπάθειες για να επιβάλουν σημαντικές αυξήσεις τιμών για το [PVC], με σκοπό την επιστροφή στα επίπεδα τιμών των αρχών του 1981». Στις 4 Απριλίου 1983, το ίδιο αυτό περιοδικό αναφέρει τα εξής: «οι ευρωπαίοι παραγωγοί [PVC] κάνουν συγκεκριμένη απόπειρα αυξήσεως των τιμών από τις αρχές Απριλίου. Φαίνεται ότι συναντήθηκαν στο Παρίσι στα μέσα Μαρτίου προκειμένου να συζητήσουν αυξήσεις των τιμών».

653 Κατόπιν της ενδελεχούς εξετάσεως των πολυαρίθμων εγγράφων που επισύναψε η Επιτροπή στην ανακοίνωση των αιτιάσεων και τα οποία αφορούσαν τις τιμές του PVC, και των οποίων οι ανωτέρω σκέψεις 645 έως 650 αποτελούν απλώς παράδειγμα, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι είναι αποδεδειγμένο, ενόψει των υλικών αποδεικτικών στοιχείων που προσκόμισε η Επιτροπή, ότι οι «αυξήσεις τιμών», οι «πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές» ή οι «τιμές-στόχοι» στις οποίες αναφέρονται τα

έγγραφα αυτά δεν συνιστούσαν απλώς ατομικές και μεμονωμένες αποφάσεις καθενός από τους παραγωγούς, αλλά ήταν το αποτέλεσμα συμπαιγνίας μεταξύ των παραγωγών αυτών.

654 Πρέπει, ωστόσο, να παρατηρηθεί ευθύς αμέσως ότι σε πολλά από τα παραρτήματα P1 έως P70 γίνεται λόγος για αποτυχία ή μέτρια επιτυχία ορισμένων πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές, πράγμα το οποίο επισημαίνει η Επιτροπή στο σημείο 22 της επίδικης αποφάσεως.

655 Οι εν λόγω αποτυχίες ή μέτριες επιτυχίες εξηγούνται από διαφόρους παράγοντες, τους οποίους υπογραμμίζει η Επιτροπή στο σημείο 22 και οι οποίοι εκτίθενται ρητώς σε ορισμένα από τα παραρτήματα P1 έως P70. Έτσι, ορισμένοι πελάτες, προκειμένου να αγοράσουν σε περισσότερο ενδιαφέρουσες τιμές, προέβησαν ενίοτε σε αγορές μεγάλων ποσοτήτων τις παραμονές της ενάρξεως της ισχύος μιας αναγγελθείσας αυξήσεως των τιμών. Αυτό ακριβώς προκύπτει από τα παραρτήματα P8, P12, P21, P23, P30 και P39.

656 Εξάλλου, από την ανάγνωση των παραρτημάτων P1 έως P70 προκύπτει ότι οι παραγωγοί, τουλάχιστον σε ορισμένες περιπτώσεις, επιδίωξαν να επιτύχουν μια ισορροπία μεταξύ, αφενός, της διατηρήσεως του όγκου των πωλήσεων και των σχέσεων με τους κατ' ιδίαν πελάτες και, αφετέρου, της αυξήσεως των τιμών.

657 Έτσι, στους σημαντικούς πελάτες χορηγούνταν ενίοτε ειδικές εκπτώσεις ή επιστροφές (π.χ. παράρτημα P17), ή συνάπτονταν προσωρινές συμφωνίες με τους πελάτες για να τους εξασφαλιστούν παραδόσεις με τις προ της προγραμματισθείσας αυξήσεως τιμές (μεταξύ άλλων, παράρτημα P21). Διάφορα έγγραφα που συγκέντρωσε η Επιτροπή αναφέρουν ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, οι παραγωγοί εξέφραζαν την πρόθεσή τους να υποστηρίξουν μια προβλεπόμενη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι αυτό δεν ήταν εις βάρος του όγκου των πωλήσεων. Έτσι, σε τηλετύπημα της ICI, που απεστάλη στις 18 Δεκεμβρίου 1981 σε διάφορες θυγατρικές εταιρίες στην Ευρώπη και αφορούσε την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές του Ιανουαρίου του 1982, αναφέρονται τα εξής: «Παραμένουν ακόμα αμφιβολίες ως προς το αν αυτά τα επίπεδα τιμών θα επιτευχθούν· εξακολουθείστε επομένως να παρακολουθείτε την κατάσταση των μεμονωμένων πελατών σε ολόκληρη την Ευρώπη (...)· είναι πολύ σημαντικό να εξευρεθεί μια καλή ισορροπία μεταξύ των αυξήσεως των τιμών και της διατηρήσεως των μεριδίων της αγοράς σ' αυτή τη

δύσκολη περίοδο.» Ένα σημείωμα της Wacker της 9ης Αυγούστου 1982 (παράρτημα P31) περιέχει την ακόλουθη παρατήρηση: «Η στρατηγική της Wacker για τους επόμενους μήνες είναι η εξής: θα ακολουθήσουμε τις προσπάθειες αυξήσεως των τιμών που παρατηρούνται στους ανταγωνιστές μας, αλλά δεν θα ανεχθούμε σε καμία περίπτωση περαιτέρω μειώσεις των ποσοτήτων. Με άλλες λέξεις, αν η αγορά δεν δεχθεί την αύξηση αυτή, θα επιδείξουμε την αναγκαία ελαστικότητα όσον αφορά τις τιμές όταν αυτό απαιτηθεί.» Ομοίως, σε μη χρονολογημένο σημείωμα της DSM (παράρτημα P41) περιέχεται το ακόλουθο σχόλιο σχετικά με την μελλοντική πρωτοβουλία της 1ης Ιανουαρίου 1983: «Η DSM θα υποστηρίξει την απόπειρα αυξήσεως των τιμών, αλλά δεν θα είναι ο εμπνευστή της. Η αύξηση των τιμών θα υποστηριχθεί εντός των ορίων που επιβάλλει η διατήρηση των μεριδίων μας στην αγορά.»

658 Αντιθέτως, διάφορα έγγραφα αποδεικνύουν ότι ορισμένοι παραγωγοί είχαν την πρόθεση να υποστηρίξουν σταθερά μια πρωτοβουλία ως προς τις τιμές, ή ότι πράγματι υποστηρίχθηκε μια τέτοια πρωτοβουλία, παρά τους κινδύνους που συνεπαγόταν όσον αφορά τον όγκο των πωλήσεων. Μπορεί, π.χ., να μνημονευθεί, όσον αφορά την DSM, το παράρτημα P13, το οποίο αναφέρει ότι η DSM «υποστήριξε σταθερά την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές» και το παράρτημα P41, το οποίο περιέχει το ακόλουθο χωρίο: «Η αύξηση των τιμών τον Σεπτέμβριο και η απόφαση της DSM να υποστηρίξει πολύ σταθερά την αύξηση αυτή οδήγησε μεν σε απώλεια πωλήσεων, αλλά και στην εφαρμογή πολύ καλύτερων τιμών.» Όσον αφορά την ICI, επισημαίνονται, μεταξύ άλλων, τα παραρτήματα P16, της 14 Ιουλίου 1981, σχετικά με την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές της 1ης Ιουνίου, στο οποίο αναφέρεται η σταθερή θέση της ICI ως προς τις τιμές, P30, της 20ής Οκτωβρίου 1982, στο οποίο αναφέρεται ότι η ICI «τήρησε ιδιαίτερα σκληρή γραμμή» ως προς τις τιμές τον Σεπτέμβριο, και P34, σχετικά με την πρωτοβουλία του Σεπτεμβρίου 1982, όπου αναφέρονται τα εξής: «Και πάλι, υποστηρίξαμε απολύτως την αύξηση των τιμών». Μπορεί ακόμα να παρατεθεί, στην περίπτωση της Wacker, το παράρτημα P15, σχετικά με την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές της 1ης Σεπτεμβρίου 1981, που αποσκοπούσε στην αύξηση της τιμής-στόχου στο 1,80 DM: «Η Wacker Chemie αποφάσισε, στο πλαίσιο συνολικής πολιτικής και προς τον σκοπό της ταχείας παγιώσεως των τιμών, να μην προβεί σε καμία συναλλαγή σε τιμή κατώτερη του 1,80 DM τον Σεπτέμβριο.»

659 Όπως αναφέρει η Επιτροπή στο σημείο 22 της επίδικης αποφάσεως, σε ορισμένους παραγωγούς προσάφθηκε, σε ορισμένες περιπτώσεις, η επιθετική συμπεριφορά τους στην αγορά, η οποία διατάρασσε ή οδηγούσε σε αποτυχία πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές τις οποίες άλλοι παραγωγοί είχαν την πρόθεση να υποστηρίξουν. Έτσι, σε σημείωμα της DSM της 25ης Φεβρουαρίου 1981 (παράρτημα P9), ο συντάκτης αναφέρει ότι «η πρωτοβουλία που αναγγέλθηκε για την 1η Ιανουαρίου [1981] για την αύξηση των τιμών στο 1,75 DM ασφαλώς δεν στέφθηκε από επιτυχία» και συνεχίζει:

«Η επιθετική στάση ορισμένων γάλλων και ιταλών προμηθευτών στη διάρκεια των τριών τελευταίων μηνών οδήγησε σε ανηλεή ανταγωνισμό έναντι των σημαντικών πελατών, ο οποίος κατέληξε σε μείωση των τιμών.» Ομοίως, στο παράρτημα P23, που προέρχεται από την ICI και φέρει ημερομηνία 17 Μαΐου 1982, γίνεται λόγος για τις ανησυχίες της ICI όσον αφορά το μερίδιό της στην αγορά του Ηνωμένου Βασιλείου και διευκρινίζεται ότι «η Shell, η BP και η DSM υπήρξαν ιδιαίτερα επιθετικές στην αγορά.» Ένα έγγραφο της DSM της 1ης Ιουνίου 1981, το οποίο η Επιτροπή διαβίβασε στις επιχειρήσεις με έγγραφο της 3ης Μαΐου 1988, υπογραμμίζει, σχετικά με τις αγορές του Βελγίου και του Λουξεμβούργου τον Απρίλιο του 1981, τα εξής: «Μια απόπειρα αυξήσεως των τιμών απέτυχε μετά μία εβδομάδα. Η επιθετικότητα της BASF, της Solvay, της ICI και της SAV οδήγησε σ' ένα επίπεδο τιμών το οποίο δεν ήταν ούτε καλύτερο ούτε χειρότερο απ' αυτό του προηγουμένου μηνός.» Σε άλλο έγγραφο της DSM του Οκτωβρίου 1981 αναφέρεται, όσον αφορά τις ίδιες αυτές γεωγραφικές αγορές, ότι «τον Αύγουστο ασκήθηκαν πιέσεις επί των τιμών. Παρατηρήθηκε επιθετικότερη στάση διαφόρων παραγωγών (BASF, SAV, Solvay, Anic και ΜΕ)». Σε έγγραφο της ICI της 19ης Απριλίου 1982 αναφέρονται τα εξής: «Είναι δύσκολο να επιβεβαιωθεί η ταυτότητα των παραγωγών που ωθούν τις τιμές προς τα κάτω, όπως ως πιθανοί ένοχοι αναφέρθηκαν οι Shell και η Solvay.»

660 Στην πραγματικότητα, επιτυχία μιας πρωτοβουλίας ως προς τις τιμές μπορούσε να σημειωθεί μόνο σ' ένα ευνοϊκό περιβάλλον, όπου οι παραγωγοί θα είχαν απόλυτο έλεγχο. Έτσι, από το παράρτημα P52 προκύπτει ότι η ICI εκτιμούσε ότι διάφοροι παράγοντες συνέβαλλαν στην προβλεπόμενη επιτυχία της πρωτοβουλίας που είχε προβλεφθεί για την 1η Μαΐου 1983, μεταξύ των οποίων τα μειωμένα αποθέματα, η ανάκαμψη της ζητήσεως, οι φήμες περί ελλείψεως του προϊόντος, ειδικότερα προς τον σκοπό της εξαγωγής, η αύξηση των τιμών στις εξωτερικές αγορές και τα αποτελέσματα της ορθολογικής οργανώσεως του τομέα. Σε άλλα έγγραφα προβάλλεται η εξέλιξη της ζητήσεως (π.χ., παραρτήματα P27, P31, P45, P47) ή η εξέλιξη των εισαγωγών από τρίτες χώρες (π.χ., παραρτήματα P16 και P31). Αντιθέτως, παράγοντες όπως η πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα, η αύξηση των εισαγωγών, η μείωση των τιμών στις αγορές των τρίτων χωρών, ο μεγάλος αριθμός των παραγωγών PVC στη Δυτική Ευρώπη ή η εγκαινίαση νέων εγκαταστάσεων της Shell και της ICI θεωρούνταν παράγοντες που καθιστούσαν ασταθές το επίπεδο των τιμών (παράρτημα P21, το οποίο προέρχεται από την DSM και αφορά το 1981).

661 Από την εξέταση αυτή πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή ορθώς εκτίμησε τα πραγματικά περιστατικά της υποθέσεως όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές.

— Επί της γενέσεως της συμπράξεως

662 Ενόψει της προηγουμένης εξετάσεως, φαίνεται ότι υφίσταται στενή σχέση μεταξύ των σχεδίων που περιγράφονται στα έγγραφα σχεδιασμού και των πρακτικών που πράγματι διαπιστώθηκαν στην αγορά του PVC ήδη από τους πρώτους μήνες μετά την κατάρτιση των εγγράφων αυτών, τόσον όσον αφορά τις τιμές όσο και όσον αφορά τις ποσότητες, που αποτελούν τις δύο κύριες πτυχές της παραβάσεως που προσάπτεται στις προσφεύγουσες. Επιπλέον, αλλά σε μικρότερη κλίμακα, υφίσταται σχέση μεταξύ των σχεδίων που περιγράφονται στα έγγραφα σχεδιασμού και των πρακτικών που προσάπτονται στις προσφεύγουσες όσον αφορά τις ανταλλαγές πληροφοριών μεταξύ παραγωγών.

663 Πρέπει να εξεταστούν τα επιχειρήματα των προσφευγουσών όσον αφορά τη γένεση της συμπράξεως ενόψει της διατυπώσεως των κειμένων σχεδιασμού, των πληροφοριών που παρέσχε ως προς τα κείμενα αυτά η ICI με την απάντησή της στην από 30 Απριλίου 1984 αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, η οποία επισυνάπτεται ως παράρτημα 4 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, καθώς και της σχέσεως αυτής μεταξύ των εγγράφων σχεδιασμού και των πρακτικών που πράγματι διαπιστώθηκαν στην αγορά τις εβδομάδες που ακολούθησαν τη σύνταξη των εν λόγω εγγράφων.

664 Πρέπει, καταρχάς, να παρατηρηθεί ότι, με την απάντησή της στην αίτηση παροχής πληροφοριών, η ICI ανέφερε ότι, λαμβανομένου υπόψη του μέρους στο οποίο η Επιτροπή βρήκε τα έγγραφα αυτά, εύλογο ήταν να θεωρηθεί ότι αφορούσαν το PVC. Η σχέση μεταξύ αυτών των εγγράφων σχεδιασμού και των πρακτικών που πράγματι διαπιστώθηκαν στην αγορά του PVC επιβεβαιώνει το συμπέρασμα αυτό.

665 Στη συνέχεια, η ακριβής ταυτότητα του συντάκτη των εγγράφων σχεδιασμού δεν φαίνεται να έχει καθοριστική σημασία. Σημασία έχει μόνο το αν τα έγγραφα αυτά μπορούν να θεωρηθούν ως σχέδιο συμπράξεως, όπως υποστηρίζει η Επιτροπή. Κατά τα λοιπά, το έγγραφο «απάντηση στις προτάσεις» αναφέρει το όνομα του συντάκτη του· ο συντάκτης του κειμένου αυτού, ονόματι Sheaff, ήταν ο διευθυντής του τμήματος «πλαστικών» της ICI στις αρχές της δεκαετίας του '80. Με την απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών, η ICI ανέφερε ότι ήταν εύλογο να θεωρηθεί ότι ο Sheaff ήταν ο συντάκτης και του εγγράφου «πίνακας ελέγχου».

666 Το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να δεχθεί την αντίρρηση σύμφωνα με την οποία τα έγγραφα σχεδιασμού αφορούσαν μόνο τη βρετανική αγορά ή τη βρετανική και την ιταλική αγορά. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι το σημείο 1 της απαντήσεως στις προτάσεις αναφέρεται σε ένα «κοινό επίπεδο τιμών για τη Δυτική Ευρώπη». Το σημείο 2 της απαντήσεως αυτής αφορά τη δυνατότητα εγκαθιδρύσεως ενός συστήματος ποσοστώσεων «ανά επιχείρηση, και όχι επί εθνικής βάσεως», πράγμα το οποίο αποκλείει τουλάχιστον την υπόθεση ότι το έγγραφο αυτό αφορούσε μία μόνο γεωγραφική αγορά. Επιπλέον, στο σημείο 6 της απαντήσεως στις προτάσεις, στο οποίο εξετάζεται η δυνατότητα αυξήσεως των τιμών κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1980, γίνεται λόγος για δυσκολίες που θα προκύψουν ιδίως από μια μείωση της «ζητήσεως σε ολόκληρη τη Δυτική Ευρώπη». Εξάλλου, ο πίνακας ελέγχου αναφέρεται μεν, σε δύο σημεία, ειδικά στη βρετανική και την ιταλική αγορά, πλην όμως περιλαμβάνει ένα σημείο 3 που επιγράφεται «πρόταση για ένα νέο πλαίσιο συναντήσεων»· όμως, το σημείο αυτό περιέχει προτάσεις που διατυπώνονται με γενικούς όρους, οι οποίοι ουδόλως αφήνουν να εννοηθεί ότι οι προτάσεις αφορούσαν μία ή δύο μόνο γεωγραφικές αγορές. Αντιθέτως, το γεγονός ότι οι προτάσεις αυτές διατυπώνονται αμέσως μετά τον κατάλογο των κυριοτέρων ευρωπαίων παραγωγών PVC ενισχύει το συμπέρασμα ότι δεν αφορούσαν μόνο τη βρετανική και/ή την ιταλική αγορά. Υπενθυμίζεται, τέλος, ότι τα έγγραφα σχεδιασμού αναφέρονταν μεταξύ άλλων σε δύο πρακτικές, εκ των οποίων η μεν μία αφορούσε πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η πρώτη από τις οποίες προβλεπόταν για το τελευταίο τρίμηνο του 1980, η δε άλλη σε σύστημα ποσοστώσεων συνδυαζόμενο με αντισταθμιστικό μηχανισμό· όμως, από την ανωτέρω ανάλυση προκύπτει ότι μια πρωτοβουλία σημειώθηκε την 1η Νοεμβρίου 1980, προκειμένου να «αυξηθούν οι τιμές του εύκαμπτου PVC στη Δυτική Ευρώπη τουλάχιστον στο 1,50 DM» και ότι τέθηκε σε εφαρμογή αντισταθμιστικός μηχανισμός ήδη από τους πρώτους μήνες του 1981, στον οποίο συμμετείχε το σύνολο των ευρωπαίων παραγωγών, εξαιρέσει της Shell. Ο συσχετισμός αυτός ενισχύει το συμπέρασμα ότι τα έγγραφα σχεδιασμού δεν αφορούσαν απλώς μία ή δύο εθνικές αγορές.

667 Ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι τα ίδια τα έγγραφα σχεδιασμού ουδέποτε κυκλοφόρησαν εκτός των γραφείων της ICI δεν έχει καθοριστική σημασία. Το μόνο που ενδιαφέρει είναι το κατά πόσον το περιεχόμενο των εγγράφων αυτών υποδηλώνει την ύπαρξη σχεδίου για την οργάνωση της αγοράς του PVC κατά παράβαση των κανόνων λειτουργίας του ελεύθερου ανταγωνισμού.

668 Το επιχείρημα σύμφωνα με το οποίο τα δύο έγγραφα σχεδιασμού δεν έχουν σχέση μεταξύ τους δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, καταρχάς, ότι τα έγγραφα αυτά ανακαλύφθηκαν, συνημμένα μεταξύ τους, στα γραφεία της ICI.

Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο πίνακας ελέγχου περιλάμβανε απαρίθμηση ορισμένων ζητημάτων τα οποία, γενικώς, αφορούσαν μηχανισμούς ελέγχου του όγκου των πωλήσεων και ρυθμίσεως των τιμών. Τα ζητήματα αυτά αναπτύσσονται, με πιο συγκεκριμένο τρόπο, στην απάντηση στις προτάσεις. Επιπλέον, ορισμένα λεπτομερέστερα σημεία περιλαμβάνονται σε αμφότερα τα έγγραφα αυτά. Αυτό συμβαίνει με την αναφορά σε μια τρίμηνη περίοδο σταθεροποιήσεως, με τη δυνατότητα αυξήσεως των τιμών κατά το τελευταίο τρίμηνο του 1980, με την ανάγκη επιτεύξεως διακανονισμού έως να ληφθούν υπόψη οι νέες παραγωγικές ικανότητες, ή ακόμα με τη δυνατότητα διακυμάνσεως σε σχέση προς τα προκαθορισμένα μερίδια της αγοράς, με την ίδια αναφορά στο κατώτατο όριο 5 % και στις επιφυλάξεις που διατυπώθηκαν συναφώς. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι τα δύο αυτά έγγραφα δεν έχουν σχέση μεταξύ τους.

669 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, ωστόσο, ότι, ενόψει των εγγράφων σχεδιασμού, κακώς η Επιτροπή θεώρησε ότι το δεύτερο έγγραφο σχεδιασμού συνοψίζει τις απαντήσεις των παραγωγών PVC στις προτάσεις της ICI (σημείο 7, τελευταίο εδάφιο, της επίδικη αποφάσεως). Συναφώς, παρατηρούν ότι τα έγγραφα σχεδιασμού θα μπορούσαν κάλλιστα να συνιστούν απλώς διατύπωση γνωμών ή παρατηρήσεων υπαλλήλων της ICI ή γνωμών και παρατηρήσεων της ICI και της Solvay, επιχειρήσεως η οποία μνημονεύεται ειδικά στα σημεία 5 και 6 του πίνακα ελέγχου. Επιπλέον, η απάντηση στις προτάσεις αποτελεί, κατά τις προσφεύγουσες, έγγραφο προγενέστερο του πίνακα ελέγχου, πράγμα που ανατρέπει την άποψη της Επιτροπής.

670 Το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι από το ίδιο το κείμενο των εγγράφων σχεδιασμού δεν καθίσταται δυνατόν να συναχθεί, όπως συνήγαγε η Επιτροπή στα σημεία 7, τελευταίο εδάφιο, και 10, πρώτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, ότι το δεύτερο έγγραφο σχεδιασμού αποτελούσε την απάντηση των άλλων παραγωγων PVC στις προτάσεις της ICI, ούτε μπορεί να συναχθεί ότι τα έγγραφα αυτά αποτελούν απλώς έκφραση γνώμης υπαλλήλων της ICI.

671 Ακόμα και αν θεωρηθεί ορθή η άποψη των προσφευγουσών, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η περίσταση αυτή δεν επηρεάζει τον αποδεικτικό συλλογισμό της Επιτροπής. Πράγματι, όπως προκύπτει από την ανωτέρω εξέταση, η Επιτροπή προσκόμισε πολυάριθμα έγγραφα τα οποία αποδεικνύουν την ύπαρξη των πρακτικών που περιγράφονται στην επίδικη απόφαση. Επιπλέον, γεγονός είναι ότι τα έγγραφα

σχεδιασμού, και ειδικότερα ο πίνακας ελέγχου, που προέρχονται από σημαντικό στέλεχος της ICI, αναφέρουν σαφώς την ύπαρξη σχεδίου συμπράξεως όσον αφορά την επιχείρηση αυτή, η οποία ήταν, κατά τον χρόνο καταρτίσεως των εγγράφων αυτών, ένας από τους κυριότερους ευρωπαίους παραγωγούς PVC· εξάλλου, οι πρακτικές που προβλέπονταν στα έγγραφα αυτά διαπιστώθηκαν όντως, τις επόμενες εβδομάδες, στη δυτικοευρωπαϊκή αγορά του PVC. Τουλάχιστον, φαίνεται ότι τα εν λόγω έγγραφα σχεδιασμού αποτελούν τη βάση επί της οποίας πραγματοποιήθηκαν οι διαβουλεύσεις και συζητήσεις μεταξύ παραγωγών και οδήγησαν στην πραγματική εφαρμογή των σχεδιασθέντων παρανόμων μέτρων.

672 Συναφώς, είναι μεν ακριβές ότι τα έγγραφα που προσκόμισε η Επιτροπή προς στήριξη των πραγματικών διαπιστώσεών της σχετικά με τις πρακτικές στην αγορά του PVC ουδόλως αναφέρονται στα έγγραφα σχεδιασμού, το Πρωτοδικείο ωστόσο θεωρεί ότι ο στενός συσχετισμός μεταξύ των πρακτικών αυτών και εκείνων που περιγράφονται στα έγγραφα αυτά αποδεικνύει επαρκώς ότι οι πρακτικές αυτές συνδέονται μεταξύ τους.

673 Η Επιτροπή ορθώς συνήγαγε, κατόπιν αυτού, ότι τα έγγραφα σχεδιασμού μπορούσαν να θεωρηθούν ως η απαρχή της συμπράξεως, η οποία υλοποιήθηκε κατά τις επόμενες της καταρτίσεώς τους εβδομάδες.

— Επί των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών

674 Πρέπει, καταρχάς, να παρατηρηθεί ότι η ίδια η ύπαρξη ατύπων συναντήσεων μεταξύ παραγωγών, πραγματοποιηθεισών εκτός του πλαισίου των επαγγελματικών ενώσεων, δεν αμφισβητείται από τις προσφεύγουσες.

675 Επιπλέον, προς τον σκοπό της εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών από πλευράς του άρθρου 85 της Συνθήκης, δεν είναι απαραίτητο να αποδείξει η Επιτροπή την ημερομηνία και, κατά μείζονα λόγο, τον τόπο των συναντήσεων μεταξύ

παραγωγών. Κατά τα λοιπά, από την από 5 Ιουνίου 1984 απάντηση της ICI σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής (παράρτημα 4 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) προκύπτει ότι οι συναντήσεις αυτές ελάμβαναν χώρα «αρκετά τακτικά, περίπου μία φορά τον μήνα, και σε διάφορα επίπεδα». Η ICI διευκρίνισε ότι, λαμβανομένου ιδίως υπόψη του ότι δεν βρέθηκε κανένα έγγραφο σχετικό με τις συναντήσεις αυτές, δεν ήταν σε θέση να αναφέρει τις ημερομηνίες και τους τόπους των συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν μετά τον Αύγουστο του 1980. Αντιθέτως, μπόρεσε να προσδιορίσει τους τόπους και τις ημερομηνίες εννέα ατύπων συναντήσεων μεταξύ παραγωγών στη διάρκεια των δέκα πρώτων μηνών του πλέον πρόσφατου έτους, ήτοι του 1983. Συγκεκριμένα, έξι συναντήσεις παραγματοποιήθηκαν στη Ζυρίχη, στις 15 Φεβρουαρίου, στις 11 Μαρτίου, στις 18 Απριλίου, στις 10 Μαΐου, στις 18 Ιουλίου και στις 11 Αυγούστου 1983, δύο στο Παρίσι, στις 2 Μαρτίου και στις 12 Σεπτεμβρίου 1983, και μία στο Άμστερνταμ, στις 10 Ιουνίου 1983. Η ICI απαρίθμησε, εξάλλου, τις επιχειρήσεις που είχαν συμμετάσχει σε ορισμένες τουλάχιστον από τις άτυπες αυτές συναντήσεις, και συγκεκριμένα, κατ' αλφαβητική σειρά, τις επιχειρήσεις: Anic, Atochem, BASF, DSM, Enichem, Hoechst, Hüls, ICI, Kemanord, LVM, Montedison, Norsk Hydro, PCUK, SAV, Shell, Solvay και Wacker.

676 Η Shell, με την από 3 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών (παράρτημα 42 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), επιβεβαίωσε ότι είχε συμμετάσχει στις συναντήσεις του Παρισιού της 2ας Μαρτίου 1983 και της Ζυρίχης της 11ης Αυγούστου 1983, για τις οποίες η Επιτροπή είχε αποδεικτικά στοιχεία σχετικά με τη συμμετοχή της, υπό μορφή σημειώσεων σε ημερολόγιο.

677 Η BASF, με την από 8 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής (παράρτημα 5 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), επίσης ανέφερε ότι, από το 1980 έως τον Οκτώβριο του 1983, πραγματοποιούνταν συναντήσεις μεταξύ παραγωγών PVC, «ενίοτε και μία φορά τον μήνα». Απαρίθμησε επίσης τις επιχειρήσεις που εκπροσωπούνταν, τακτικά ή περιστασιακά, στις συναντήσεις αυτές, ήτοι, κατ' αλφαβητική σειρά, τις επιχειρήσεις: Anic, Atochem, Enichem, Hoechst, Hüls, ICI, LVM, Montedison, Norsk Hydro, Shell, Solvay και Wacker.

678 Παρατηρείται, τέλος, ότι, στο πλαίσιο των υπό κρίση προσφυγών, η Montedison παραδέχεται την ύπαρξη ατύπων συναντήσεων μεταξύ παραγωγών, για τις οποίες γινόταν λόγος στον ειδικευμένο Τύπο.

679 Αντιθέτως, οι προσφεύγουσες, χωρίς να αμφισβητούν μεν την ύπαρξη αυτών των ατύπων συναντήσεων μεταξύ παραγωγών, εστιάζουν την κριτική τους στο γεγονός ότι, κατά τη γνώμη τους, δεν αποδείχθηκε το αντικείμενο των συναντήσεων αυτών.

680 Πρέπει, καταρχάς, να παρατηρηθεί ότι, παρά τον μεγάλο αριθμό των συναντήσεων που πραγματοποιήθηκαν στη διάρκεια της περιόδου αυτής και τα μέτρα διερευνήσεως που ελήφθησαν δυνάμει των άρθρων 11 και 14 του κανονισμού 17, η Επιτροπή δεν μπόρεσε να βρει κανενός είδους πρακτικά των συναντήσεων αυτών. Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, από το σημείο 9 της επίδικης αποφάσεως δεν συνάγεται ότι η Επιτροπή, εξ αυτού του λόγου και μόνο, συνήγαγε το συμπέρασμα ότι οι συναντήσεις είχαν σκοπό θίγοντα τον ανταγωνισμό.

681 Με την απάντησή της στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών, η ICI ανέφερε ότι οι συναντήσεις αυτές αφορούσαν διάφορα ζητήματα, «συμπεριλαμβανομένων και συζητήσεων σχετικά με τις τιμές και τους όγκους των πωλήσεων». Πιο συγκεκριμένα, ανάφερε ότι, «στη διάρκεια αυτής της περιόδου, ασφαλώς έγιναν συζητήσεις κατά τις συναντήσεις αυτές μεταξύ παραγωγών όσον αφορά τα επίπεδα των τιμών και το περιθώριο που απαιτούνταν ώστε να μπορέσουν οι παραγωγοί να περιορίσουν την έκταση των ζημιών που υφίσταντο. Κατά την άποψη της ICI, κάθε παραγωγός εξέφρασε συναφώς τις δικές του απόψεις, οι οποίες συζητήθηκαν. Συχνά, οι παραγωγοί είχαν διιστάμενες απόψεις όσον αφορά τα ενδεδειγμένα επίπεδα των τιμών (...). Πάντως, επιτεύχθηκε σαφώς ένα consensus ως προς ποια θα μπορούσαν να είναι τα επίπεδα τιμών από τα οποία μπορούσαν να εμπνευσθούν οι παραγωγοί· ωστόσο, από τις συζητήσεις αυτές δεν προέκυψε καμία συγκεκριμένη δέσμευση ως προς τις τιμές. Σύμφωνα με τις τότε — και τις σημερινές — εκτιμήσεις της ICI, το consensus αυτό ήταν περισσότερο φαινομενικό παρά πραγματικό. Είναι βέβαιο, εξ όσων γνωρίζει η ICI, ότι κάθε παραγωγός που συμμετέσχε στις συζητήσεις αυτές θεωρούσε ότι ήταν ελεύθερος να προβεί σε κάθε ανεξάρτητη ενέργεια που έκρινε ενδεδειγμένη ενόψει της ατομικής του καταστάσεως».

682 Με την από 3 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών, η Shell αναγνώρισε ότι είχε συμμετάσχει σε δύο συναντήσεις που ανέφερε η ICI. Όσον αφορά την πρώτη συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι στις 2 Μαρτίου 1983, η Shell ανάφερε τα εξής: «Στη διάρκεια της συναντήσεως, συζητήθηκαν οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε ο τομέας και διατυπώθηκαν προτάσεις από άλλους παραγωγούς σχετικά με αύξηση των τιμών και έλεγχο των όγκων των πωλήσεων. [Ο εκπρόσωπος της Shell] δεν υποστήριξε τις προτάσεις αυτές. Δεν μπορεί να ενθυμηθεί

αν επιτεύχθηκε συμφωνία ή consensus σχετικά με πρωτοβουλία ως προς τις τιμές και τους όγκους των πωλήσεων.» Όσον αφορά τη δεύτερη συνάντηση, η οποία πραγματοποιήθηκε στι Ζυρίχη στις 11 Αυγούστου 1983, η Shell ανάφερε ότι «ορισμένοι παραγωγοί εξέφρασαν την άποψή τους επί πρωτοβουλίας ως προς τις τιμές. [Ο εκπρόσωπος της Shell] δεν υποστήριξε τις απόψεις αυτές. Δεν μπορεί να ενθυμηθεί αν επιτεύχθηκε συμφωνία ή consensus».

683 Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, αντίθετα προς όσα διατείνονται οι προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν παραποίησε την έννοια των απαντήσεων ορισμένων επιχειρήσεων στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών. Συγκεκριμένα, υπενθύμισε ότι όλοι οι παραγωγοί, παρά το αντικείμενο των συναντήσεων, υποστήριξαν ότι δεν είχε αναληφθεί καμία «δέσμευση» (βλ. τα σημεία 8, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, όσον αφορά την ICI, και 9, πρώτο εδάφιο, όσον αφορά, μεταξύ άλλων, τη Shell και τη Hoechst).

684 Εξάλλου, πρέπει να υπομνησθεί ότι τα έγγραφα σχεδιασμού ανέφεραν ρητώς την πρόθεση εγκαθιδρύσεως ενός «νέου πλαισίου συναντήσεων» μεταξύ παραγωγών, στις οποίες θα συζητούνταν διακανονισμοί σχετικά με τις τιμές, τον έλεγχο του όγκου των πωλήσεων και την ανταλλαγή πληροφοριών. Επιπλέον, η Επιτροπή απέδειξε την πραγματοποίηση συναντήσεων μεταξύ παραγωγών στη διάρκεια της επίμαχης περιόδου. Τέλος, όπως προκύπτει από την ανωτέρω ανάλυση, η Επιτροπή απέδειξε ότι, στη διάρκεια της επίμαχης περιόδου, υπήρχαν μηχανισμοί ποσοστώσεων, ρυθμίσεως των τιμών και ανταλλαγής πληροφοριών μεταξύ παραγωγών.

685 Από τη σχεδόν πλήρη σύμπτωση μεταξύ, αφενός, των προβλεπομένων στα έγγραφα σχεδιασμού και, αφετέρου, των πρακτικών που πράγματι εφαρμόστηκαν στην αγορά του PVC, η Επιτροπή ορθώς συνήγαγε ότι οι άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών είχαν όντως ως αντικείμενο τα θέματα που μνημονεύονταν στα έγγραφα σχεδιασμού.

686 Ενόψει των στοιχείων αυτών, πρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η Επιτροπή ορθώς προσδιόρισε τον αντικείμενο των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών που πραγματοποιήθηκαν από το 1980 έως το 1984.

687 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι αντιρρήσεις των προσφευγουσών όσον αφορά το μέρος «Πραγματικά περιστατικά» της επίδικης αποφάσεως πρέπει να απορριφθούν.

2. Επί της νομικής εκτιμήσεως

688 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή διάφορα νομικά σφάλματα κατά την εφαρμογή του άρθρου 85 της Συνθήκης. Πρώτον, υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη χαρακτηρίζοντας τις συμπεριφορές που προσάπτει στις προσφεύγουσες ως συμφωνία «και/ή» εναρμονισμένη πρακτική (α). Δεύτερον, κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν χαρακτήρισε ορθώς ούτε την ύπαρξη συμφωνίας ούτε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής (β). Τρίτον, η Επιτροπή παρέβη επίσης το άρθρο 85 της Συνθήκης κατά τον προσδιορισμό του σκοπού και του αποτελέσματος της υποτιθεμένης συμπαιγνίας (γ). Τέλος, υπέπεσε σε νομική πλάνη κατά τον χαρακτηρισμό του επηρεασμού του εμπορίου μεταξύ κρτών μελών (δ).

α) Επί του χαρακτηρισμού των προσαπτομένων συμπεριφορών ως συμφωνίας «και/ή» εναρμονισένης πρακτικής

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

689 Η LVM, η Elf Atochem, η DSM, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή παρέβη το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, περιοριζόμενη να αναφέρει, στις ουσιαστικές διατάξεις της επίδικης αποφάσεως, ότι οι επιχειρήσεις είχαν συμμετάσχει σε συμφωνία «και/ή» εναρμονισμένη πρακτική.

690 Ασφαλώς, οι προσφεύγουσες λαμβάνουν υπόψη τους ότι το Πρωτοδικείο έχει δεχθεί τη δυνατότητα διττού χαρακτηρισμού (μεταξύ άλλων, απόφαση του Πρωτοδικείου της 17ης Δεκεμβρίου 1991, T-8/89, DSM κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. II-1833, σκέψεις 234 και 235).

691 Ωστόσο, κατά την Enichem, στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή, δεχόμενη έναν εναλλακτικό και όχι σωρευτικό νομικό χαρακτηρισμό, υπερέβη τα όρια της νομολογίας αυτής.

692 Η LVM, η Elf Atochem, η DSM και η Hüls υποστηρίζουν ότι η προμνησθείσα νομολογία δεν μπορεί να εφαρμοστεί παρά μόνο υπό ιδιαίτερες περιστάσεις. Συγκεκριμένα, μόνο στην περίπτωση που έχουν αποδειχθεί τα στοιχεία αμφοτέρων των χαρακτηρισμών μπορεί να εφαρμοστεί η λύση αυτή. Ακριβώς όμως, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε την ύπαρξη συμφωνίας ούτε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής.

693 Η LVM, η DSM και η Enichem υπενθυμίζουν ότι η διάκριση μεταξύ των δύο αυτών νομικών χαρακτηρισμών συνεπάγεται διαφορές ως προς την απόδειξη των συναφών πραγματικώ περιστατικών.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

694 Πρέπει να παρατηρηθεί, προκαταρκτικώς, ότι η επιχειρηματολογία της LVM, της Elf Atochem, της DSM και της Hüls δεν σκοπεί στην αμφισβήτηση του κατ' αρχήν χαρακτηρισμού των συμπεριφορών ως συμφωνίας «και/ή» ως εναρμονισμένης πρακτικής, που γίνεται δεκτός στο άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως, αλλά μάλλον του κατά πόσον ένας τέτοιος χαρακτηρισμός μπορεί να γίνει δεκτός στην υπό κρίση περίπτωση, καθόσον δεν αποδείχθηκε ούτε η ύπαρξη συμφωνίας ούτε η ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής. Η κρίση επ' αυτού του λόγου ακυρώσεως εξαρτάται συνεπώς από την κρίση επί του επομένου λόγου ακυρώσεως.

695 Μόνον η Enichem αμφισβητεί τον ίδιο τον κατ' αρχήν χαρακτηρισμό των συμπεριφορών ως συμφωνίας «και/ή» εναρμονισμένης πρακτικής.

696 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι, στο πλαίσιο μιας σύνθετης παραβάσεως, στην οποία ενεπλάκησαν πλείονες παραγωγοί επί σειράν ετών και η οποία αποσκοπούσε στην από κοινού ρύθμιση της αγοράς, δεν μπορεί να απαιτηθεί από την Επιτροπή να χαρακτηρίσει επακριβώς την παράβαση, ως προς κάθε μία επιχείρηση και σε κάθε δεδομένο χρονικό σημείο, ως συμφωνία ή ως εναρμονισμένη πρακτική, εφόσον, εν πάση περιπτώσει, το άρθρο 85 της Συνθήκης αφορά αμφότερες τις μορφές παραβάσεως.

697 Έτσι, η Επιτροπή έχει το δικαίωμα να χαρακτηρίσει μια τέτοια σύνθετη παράβαση ως συμφωνία «και/ή» εναρμονισμένη πρακτική, στο μέτρο που η παράβαση αυτή ενέχει στοιχεία που πρέπει να χαρακτηριστούν ως «συμφωνία» και στοιχεία που πρέπει να χαρακτηριστούν ως «εναρμονισμένη πρακτική».

698 Σε μια τέτοια κατάσταση, ο διττός χαρακτηρισμός πρέπει να νοηθεί όχι ως χαρακτηρισμός που προϋποθέτει ταυτόχρονα και σωρευτικά την απόδειξη του ότι καθένα από τα πραγματικά αυτά στοιχεία εμφανίζει τα συστατικά στοιχεία και της συμφωνίας και της εναρμονισμένης πρακτικής, αλλά ως προσδιορίζων ένα σύνθετο όλον, που περιέχει πραγματικά στοιχεία από τα οποία ορισμένα χαρακτηρίστηκαν ως συμφωνία και άλλα ως εναρμονισμένη πρακτική κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, το οποίο δεν προβλέπει κάποιον ειδικό χαρακτηρισμό γι' αυτού του είδους τη σύνθετη παράβαση.

699 Συνεπώς, ο παρών λόγος ακυρώσεως, όπως τον προβάλλει η Enichem, πρέπει να απορριφθεί.

β) Επί του χαρακτηρισμού, εν προκειμένω, των συμπεριφορών ως «συμφωνίας» και/ή ως «εναρμονισμνης πρακτικής»

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

700 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε την ύπαρξη συμφωνίας ούτε την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής.

701 Η BASF και η ICI θεωρούν ότι, για τον χαρακτηρισμό μιας συμπεριφοράς ως συμφωνίας, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, πρέπει να υφίστανται στοιχεία που να φανερώνουν την ανάληψη δεσμεύσεως για την επίτευξη κοινών στόχων και την ύπαρξη αμοιβαίας υποχρεώσεως (απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, 44/69, Buchler κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 457, σκέψη 25, και προμνησθείσα απόφαση Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 86). Κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, πρέπει να έχει συναφθεί συμφωνία μεταξύ τουλάχιστον δύο μερών τα οποία, έστω και όχι κατά τρόπο δεσμευτικό, εξέφρασαν τη βούλησή τους να ακολουθήσουν μια συγκεκριμένη συμπεριφορά ικανή να νοθεύσει τον ανταγωνισμό (απόφαση του Δικαστηρίου της 20ής Ιουνίου 1978, 28/77, Tepea κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1978, σ. 439). Συνεπώς, δεν αρκεί να αποδειχθεί η ύπαρξη μιας συμπτώσεως των απόψεων μεταξύ των παραγωγών.

702 Όμως, εν προκειμένω, οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι, όπως προκύπτει από την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, δεν είναι αποδεδειγμένο ότι ο «πίνακας ελέγχου», ο οποίος δεν είναι γνωστό αν απεστάλη σε άλλες επιχειρήσεις ή αν, τουλάχιστον, ήλθε σε γνώση τους, συνιστά πρόταση συμπαιγνίας. Τίποτε δεν αποδεικνύει ότι ο «πίνακας ελέγχου», που αποτελούσε πρόταση, συζητήθηκε, καταρτίστηκε με κοινή συμφωνία και έγινε αποδεκτός από άλλους παραγωγούς. Στη συνέχεια, η «απάντηση στις προτάσεις» δεν μπορούσε να συνιστά αποδοχή της υποτιθεμένης συμπράξεως, όπως προκύπτει από το ίδιο το περιεχόμενό της. Εν πάση περιπτώσει, δεν έχει αποδειχθεί ότι οι γνώμες που εκφράζονται στην «απάντηση στις προτάσεις» προέρχονται από κάποιον από τους λοιπούς παραγωγούς PVC.

703 Επιπλέον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι από την ίδια την ύπαρξη συναντήσεων δεν μπορεί να συναχθεί το αντικείμενό τους. Εξάλλου, κανένα στοιχείο δεν επιτρέπει να συσχετισθούν με το υποτιθέμενο συνολικό σχέδιο. Πράγματι, τα έγγραφα που χρησιμοποίησε η Επιτροπή όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές καταδεικνύουν ότι οι επιχειρήσεις ακολούθησαν αυτόνομες πολιτικές τιμών, ανάλογα με την εξέλιξη της αγοράς· κανένα έγγραφο, αντιθέτως, δεν αποδεικνύει προηγούμενη συνεννόηση μεταξύ παραγωγών.

704 Κατά την Elf Atochem, η Επιτροπή δεν απέδειξε με βεβαιότητα την ύπαρξη συμφωνίας. Η ύπαρξη απλώς των συναντήσεων δεν αρκεί προς απόδειξη του αντικειμένου των συναντήσεων αυτών, ούτε της συμφωνίας των συμμετασχόντων με το αντικείμενο αυτό. Η Επιτροπή δεν μπορούσε να συναγάγει το συμπέρασμα ότι επρόκειτο για «ευρεία συνεχή συμφωνία» ενόψει περιστάσεων που φανερώνουν, το πολύ, συμπεριφορές οι οποίες δεν είναι ούτε γενικές, ούτε ενιαίες, ούτε διαρκείς. Στην καλύτερη περίπτωση, θα μπορούσε να πρόκειται για μια πλειάδα χωριστών και διαδοχικών συμφωνιών.

705 Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν τον ορισμό της εναρμονισμένης πρακτικής που περιέχεται στο σημείο 32, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 112, προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου Suiker Unie κατά Επιτροπής, σκέψη 174, απόφαση του Δικαστηρίου της 14ης Ιουλίου 1981, 172/80, Züchner, Συλλογή 1981, σ. 2021, σκέψεις 12 έως 14, και προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψη 20). Ωστόσο, η Elf Atochem, η BASF, η ICI και η Hüls υπογραμμίζουν ότι η έννοια της εναρμονισμένης πρακτικής προϋποθέτει δύο στοιχεία, το ένα υποκειμενικό (τη συνεννόηση) και το άλλο αντικειμενικό (συμπεριφορά στην αγορά, δηλαδή πρακτική). Όμως, εν προκειμένω, η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε το ένα ούτε το άλλο από τα στοιχεία αυτά. Ειδικότερα, μη εξετάζοντας τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων στην αγορά, η Επιτροπή δεν κατέδειξε αυτή καθαυτή την ύπαρξη εναρμονισμένης πρακτικής.

706 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή, κατά παράβαση του άρθρου 85 της Συνθήκης, θέλησε να τιμωρήσει μια απόπειρα παραβάσεως. Συγκεκριμένα, εφόσον γίνεται λόγος για αντικείμενο ή αποτέλεσμα, πρέπει αναγκαστικά να υπάρχουν εκτελεστικές πράξεις. Συνεπώς, δεν εμπίπτουν στο άρθρο 85 της Συνθήκης η πρόθεση ή η απόπειρα συνάψεως απαγορευομένης συμφωνίας και, ως εκ της φύσεώς της, οποιασδήποτε μορφής συνεννόηση η οποία δεν οδήγησε στη διενέργεια εκτελεστικών πράξεων υπό μορφή «πρακτικών». Η LVM και η DSM αμφισβητούν, συνεπώς, το ότι η απλή συμμετοχή σε συναντήσεις που είχαν απαγορευμένο αντικείμενο μπορεί να θεωρηθεί ως πράξη επισύρουσα κυρώσεις.

707 Η Elf Atochem υποστηρίζει ότι η παραλληλία των συμπεριφορών δεν μπορεί παρά να αποτελεί ατελή απόδειξη της υπάρξεως εναρμονισμένης πρακτικής (προμνησθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής). Εξάλλου, δεν χωρεί αναστροφή του βάρους της αποδείξεως λόγω της διαπιστώσεως και μόνο μιας τέτοιας παραλληλίας (προτάσεις του γενικού εισαγγελέα M. Darmon στην προμνησθείσα υπόθεση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. I-1445). Επιπλέον, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε αυτή την παραλληλία των συμπεριφορών όσον αφορά τις τιμές ή τις ποσοστώσεις και τις αντισταθμίσεις.

708 Η BASF υποστηρίζει ότι το γεγονός και μόνον ότι ορισμένες ανταγωνίστριες επιχειρήσεις προβαίνουν σε αύξηση των τιμών δεν σημαίνει ότι οι επιχειρήσεις αυτές έχουν συνεννοηθεί (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής). Υπογραμμίζει συναφώς, την καθοριστική σημασία της τιμής στην εμπορία του PVC, δεδομένου ότι πρόκειται για βαρύ εναλλάξιμο προϊόν. Συνεπώς, η τιμή καθορίζεται στο σημείο ισορροπίας μεταξύ της προσφοράς και της ζητήσεως. Η μείωση των τιμών από έναν παραγωγό, μοναδικό μέσο για την αύξηση του μεριδίου του στην αγορά, θα οδηγούσε αναγκαστικά σε γενική κατάρρευση των τιμών, λαμβανομένου υπόψη του μικρού αριθμού των προσφερόντων. Αντιθέτως, μια αύξηση των τιμών δεν θα μπορούσε να στεφθεί από επιτυχία παρά μόνον αν το επέτρεπαν οι συνθήκες της αγοράς· άλλως, οι λοιποί παραγωγοί δεν θα ακολουθούσαν αυτή την αύξηση και η επιχείρηση που θα είχε λάβει αυτή την πρωτοβουλία είτε θα έχανε ένα μέρος της αγοράς είτε θα ήταν αναγκασμένη να μειώσει και πάλι τις τιμές της.

709 Η Wacker και η Hoechst παρατηρούν ότι κακώς η Επιτροπή παρέλειψε να εξετάσει τη συμπεριφορά που πράγματι επέδειξαν οι επιχειρήσεις στην αγορά.

710 Κατά την SAV, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωσή της να προβεί σε ενδελεχή και αντικειμενική εξέταση του οικονομικού πλαισίου της υποτιθεμένης συμπράξεως (προμνησθείσες αποφάσεις LTM, Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής και SIV κ.λπ. κατά Επιτροπής). Εν προκειμένω, η Επιτροπή διατύπωσε απλώς γενικότητες όσον αφορά την αγορά (σημεία 5 και 6 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως), ουδόλως όμως εξέτασε την πραγματική λειτουργία της αγοράς.

711 Κατά τη Montedison, η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη της τις συνθήκες καθορισμού των τιμών στην περίπτωση προϊόντων που προορίζονται για χρήση από τη βιομηχανία· στην πραγματικότητα, οι τιμοκατάλογοι δημοσιεύονται τακτικά, η δε τιμή που εφαρμόζεται από την κυριότερη επιχείρηση του τομέα επιτρέπει στους λοιπούς παραγωγούς να καθορίσουν τις δικές τους τιμές, χωρίς αυτό να συνεπάγεται ότι η συμπεριφορά τους δεν είναι αυτόνομη (προμνησθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής). Η Επιτροπή περιορίζεται να αντιτάξει στα προφανή αυτά στοιχεία το αντικείμενο των συναντήσεων, όπως αυτό εκτίθεται στα έγγραφα σχεδιασμού, τη συμμετοχή του συνόλου σχεδόν των παραγωγών PVC στις συναντήσεις αυτές και τις εσωτερικές εμπορικές σχέσεις των παραγωγών (σημείο 21 της επίδικης αποφάσεως). Όμως, κανένα στοιχείο δεν αποδεικνύει ότι η πρόταση του 1980, που διατυπώθηκε στο πλαίσιο μιας επιχειρήσεως, έγινε δεκτή και εκτελέστηκε, καθόσον, εξάλλου, η προσφεύγουσα δεν μνημονεύεται σ' αυτήν· επιπλέον, το γεγονός και μόνον ότι το σύνολο σχεδόν των παραγωγών συμμετέσχε στις συναντήσεις ουδόλως φανερώνει το περιεχόμενο των συναντήσεων αυτών· τέλος, οι εσωτερικές εμπορικές σχέσεις δεν αφορούν την προσφεύγουσα. Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι, και αν ακόμα θεωρηθεί αποδεδειγμένο, το γεγονός ότι οι αυξήσεις των τιμών ελάμβαναν χώρα μετά τις συναντήσεις δεν σημαίνει ότι αποτελούσαν καρπό συνεννοήσεως.

712 Η Enichem παρατηρεί ότι το γεγονός ότι καμία πρωτοβουλία ως προς τις τιμές δεν επέτυχε αφήνει να εννοηθεί ότι επρόκειτο για μεμονωμένες προσπάθειες. Επιπλέον, τα έγγραφα που συνέλεξε η Επιτροπή (παραρτήματα P της ανακοινώσεως των αιτιάσεων) καταδεικνύουν τον άκρως ανταγωνιστικό χαρακτήρα της αγοράς, ο οποίος δεν μπορεί απλώς να αποδοθεί σε μη εφαρμοζόμενη σύμπραξη· συγκεκριμένα, ελλείψει άμεσων αποδείξεων, ο ισχυρισμός περί της υπάρξεως συμπράξεως θα έπρεπε ακριβώς να στηριχθεί στην απόδειξη της πραγματικής συμπαιγνιακής συμπεριφοράς των επιχειρήσεων που υποτίθεται ότι μετείχαν στη σύμπραξη, πράγμα το οποίο δεν συνέβη εν προκειμένω.

713 Η LVM, η Elf Atochem, η DSM, η SAV, η ICI, η Hüls και η Enichem υποστηρίζουν ότι, και αν ακόμα θεωρηθούν αποδεδειγμένες οι πραγματικές διαπιστώσεις της Επιτροπής, θα αρκούσε στις κατηγορούμενες επιχειρήσεις να επικαλεστούν περιστάσεις οι οποίες προσδίδουν διαφορετική σημασία στα εν λόγω πραγματικά περιστατικά και επιτρέπουν τη συναγωγή άλλης εξηγήσεως από αυτή που προέκρινε η Επιτροπή (προμνησθείσες αποφάσεις CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψη 16, και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, συγκεκριμένα σκέψεις 70 και 72).

714 Όμως, εν προκειμένω, όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η Επιτροπή απέρριψε χωρίς αιτιολογία την εξήγηση που παρέσχον οι προσφεύγουσες και η

οποία βασιζόταν στην οικονομική θεωρία της «βαρομετρικής διαμορφώσεως των τιμών». Ωστόσο, από τη θεωρία αυτή συνάγεται το συμπέρασμα ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές αποτελούν απλώς το αποτέλεσμα της φυσιολογικής λειτουργίας της αγοράς, χωρίς συνεννόηση μεταξύ τω επιχειρήσεων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

715 Κατά πάγια νομολογία, για να υπάρχει συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, αρκεί οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις να έχουν εκφράσει την κοινή βούλησή τους να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά έναν συγκεκριμένο τρόπο (μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 112, και Van Landewyck κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 86).

716 Πρέπει να τονιστεί, καταρχάς, ότι η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών σκοπεί, τουλάχιστον εν μέρει, στο να καταδείξει ότι τα έγγραφα σχεδιασμού δεν μπορούν να χαρακτηρισθούν ως συμφωνία κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η επιχειρηματολογία αυτή είναι, ωστόσο, αλυσιτελής.

717 Πράγματι, από το αιτιολογικό της επίδικης αποφάσεως και, ειδικότερα, τα σημεία 29 έως 31, που αφορούν τον χαρακτήρα και τη δομή της συμφωνίας, προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν χαρακτήρισε τα έγγραφα σχεδιασμού ως συμφωνία κατά την έννοια της διατάξεως αυτής. Εξάλλου, όπως υπογραμμίστηκε, στο μέρος «Πραγματικά περιστατικά» της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει ότι θεωρεί τα έγγραφα αυτά ως «σχέδιο δημιουργίας συμπράξεως».

718 Εξάλλου, η επιχειρηματολογία των προσφευγουσών συνίσταται στην επανάληψη των ήδη εκτεθεισών αντιρρήσεων ως προς τα πραγματικά περιστατικά τις οποίες έχει απορρίψει το Πρωτοδικείο.

719 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν λυσιτελώς να υποστηρίζουν ότι η επεξεργασία, στη διάρκεια των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών, και η από κοινού εφαρμογή μηχανισμών ποσοστώσεων και αντισταθμίσεως, πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές, και ανταλλαγών πληροφοριών για τις πραγματικές πωλήσεις τους, επί σειράν ετών, δεν συνιστούν την έκφραση της κοινής βουλήσεώς τους να συμπεριφερθούν στην αγορά κατά έναν συγκεκριμένο τρόπο.

720 Εξάλλου, αν το άρθρο 85 της Συνθήκης διακρίνει την έννοια της «εναρμονισμένης πρακτικής» από την έννοια των «συμφωνιών μεταξύ επιχειρήσεων» ή των «αποφάσεων ενώσεων επιχειρήσεων», αυτό γίνεται με την πρόθεση να υπαχθεί στις απαγορεύσεις αυτού του άρθρου μια μορφή συντονισμού μεταξύ επιχειρήσεων η οποία, χωρίς να έχει φθάσει μέχρι του σημείου πραγματοποιήσεως μιας συμφωνίας αυτής καθαυτήν, αντικαθιστά συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού με μια πρακτική συνεργασία μεταξύ των επιχειρήσεων αυτών (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 64). Τα κριτήρια του συντονισμού και της συνεργασίας που δέχεται η νομολογία του Δικαστηρίου, τα οποία ουδόλως απαιτούν την επεξεργασία ενός πραγματικού «σχεδίου», πρέπει να νοηθούν υπό το φως της αντιλήψεως που εμπεριέχεται στις διατάξεις περί ανταγωνισμού της Συνθήκης και σύμφωνα με την οποία κάθε επιχειρηματίας πρέπει να καθορίζει κατά τρόπο αυτοτελή την πολιτική που σκέπτεται να ακολουθήσει στην κοινή αγορά. Αυτή η απαίτηση της αυτοτέλειας δεν αποκλείει μεν το δικαίωμα των επιχειρηματιών να προσαρμόζονται ευφυώς στη διαπιστωθείσα ή αναμενόμενη συμπεριφορά των ανταγωνιστών τους, εμποδίζει όμως αυστηρά κάθε άμεση ή έμμεση επαφή μεταξύ των επιχειρηματιών που έχει ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα είτε να επηρεάσει τη συμπεριφορά ενός υπάρχοντος ή δυνητικού ανταγωνιστή στην αγορά είτε να αποκαλύψει σ' έναν τέτοιο ανταγωνιστή τη συμπεριφορά που ένας επιχειρηματίας έχει αποφασίσει ή σχεδιάζει να ακολουθήσει ο ίδιος στην αγορά (προμνησθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 173 και 174).

721 Οι προσφεύγουσες δεν αμφισβητούν αυτή τη νομολογία, την οποία η Επιτροπή υπενθύμισε στο σημείο 33 της επίδικης αποφάσεως, αλλά την εφαρμογή της στην υπό κρίση περίπτωση.

722 Ωστόσο, οι παραγωγοί, οργανώνοντας επί τρία και πλέον έτη συναντήσεις, των οποίων το αντικείμενο ορθώς καθόρισε η Επιτροπή, και συμμετέχοντας στις συναντήσεις αυτές, έλαβαν μέρος σε συνεννόηση μέσω της οποίας αντικατέστησαν συνειδητά τους κινδύνους του ανταγωνισμού με μια πρακτική συνεργασία μεταξύ τους.

723 Έτσι, κάθε παραγωγός όχι μόνον επεδίωξε να άρει προληπτικά την αβεβαιότητα σχετικά με τη μελλοντική συμπεριφορά των ανταγωνιστών του, αλλά και πρέπει ασφαλώς να έλαβε υπόψη του, άμεσα ή έμμεσα, τις πληροφορίες που έλαβε κατά τις συναντήσεις αυτές για να καθορίσει την πολιτική που θα ακολουθούσε στην αγορά.

724 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται, ωστόσο, τις προμνησθείσες αποφάσεις CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής προς αμφισβήτηση των συμπερασμάτων της Επιτροπής.

725 Από τη νομολογία αυτή προκύπτει ότι, όταν ο συλλογισμός της Επιτροπής στηρίζεται στη σκέψη ότι τα αποδειχθέντα γεγονότα δεν μπορούν να εξηγηθούν διαφορετικά παρά μόνο σε συνάρτηση με εναρμονισμένη πρακτική μεταξύ των επιχειρήσεων, αρκεί να αποδείξουν οι προσφεύγουσες περιστατικά που φωτίζουν διαφορετικά τα αποδειχθέντα από την Επιτροπή γεγονότα και επιτρέπουν έτσι να υποκατασταθεί στην εξήγηση που δέχεται η προσβαλλόμενη απόφαση μια άλλη εξήγηση των πραγματικών περιστατικών (προμνησθείσες αποφάσεις CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψη 16, και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, συγκεκριμένα σκέψεις 70, 126 και 127).

726 Η νομολογία αυτή δεν μπορεί να τύχει εφαρμογής στην υπό κρίση περίπτωση.

727 Πράγματι, όπως παρατήρησε η Επιτροπή στο σημείο 21 της επίδικης αποφάσεως, η απόδειξη της εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ επιχειρήσεων δεν απορρέει από την απλή διαπίστωση παραλληλίας των συμπεριφορών στην αγορά, αλλά από έγγραφα από τα οποία προκύπτει ότι οι πρακτικές ήταν το αποτέλεσμα συνεννοήσεως (βλ. ανωτέρω σκέψεις 582 επ.).

728 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγουσες οφείλουν όχι απλώς να εκθέσουν μια εναλλακτική εξήγηση των πραγματικών περιστατικών που διαπίστωσε η Επιτροπή, αλλά να αμφισβητήσουν το υποστατό των περιστατικών αυτών που αποδεικνύονται

από τα έγγραφα που προσκομίζει η Επιτροπή. Όμως, όπως προκύπτει από την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, αυτό δεν συνέβη εν προκειμένω.

729 Συνεπώς, καλώς η Επιτροπή δέχθηκε, επικουρικώς, τον χαρακτηρισμό της εναρμονισμένης πρακτικής, κατά την έννοια του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

730 Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, όπως προκύπτει από το σημείο 31 της επίδικης αποφάσεως, οι πρακτικές που εφαρμόστηκαν συνιστούν το αποτέλεσμα συμπαιγνίας η οποία διήρκεσε επί σειράν ετών, στηριζόταν στους ίδιους μηχανισμούς και επεδίωκε τον ίδιο κοινό σκοπό. Συνεπώς, ορθώς η Επιτροπή έκρινε ότι οι πρακτικές αυτές έπρεπε να θεωρηθούν μάλλον ως μία και μοναδική διαρκής συμπαιγνία, παρά ως σειρά διαδοχικών ξεχωριστών συμφωνιών.

731 Κατά συνέπεια, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί το σύνολό του.

γ) Επί του χαρακτηρισμού του αντικειμένου ή του αποτελέσματος ως θίγοντος ον ανταγωνισμό

Επιχειρήματα των διαδίκων

732 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η έννοια του περιορισμού του ανταγωνισμού προϋποθέτει, ως ουσιώδη στοιχεία προς διαπίστωση της παραβάσεως, μια πρόδηλη συμπεριφορά και τις επιπτώσεις της στην αγορά. Στην υπό κρίση περίπτωση, ελλείψει αποδειχθεισών συμπεριφορών, η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει ότι υπήρχαν επιπτώσεις στην αγορά του PVC. Όμως, αυτό δεν συνέβη, καθόσον η Επιτροπή περιορίστηκε σε — θεωρητικής εξάλλου φύσεως — ισχυρισμούς.

733 Η LVM, η DSM, η Wacker και η Hoechst υποστηρίζουν ότι παρανόμως η Επιτροπή δεν έκανε η ίδια — ή δεν ανέθεσε σε άλλους — την οικονομική ανάλυση των αποτελεσμάτων της υποτιθεμένης συμπράξεως, ενώ υποχρεούται να εκτιμήσει τα αποτελέσματά της στην αγορά και να λάβει υπόψη της το όλο οικονομικό πλαίσιο (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις LTM και Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 70). Επιπλέον, απέρριψε χωρίς αιτιολογία το σύνολο των οικονομικών πορισμάτων στα οποία είχε καταλήξει πραγματογνώμονας εντεταλμένος από τις κατηγορούμενες επιχειρήσεις και από τα οποία προέκυπτε ότι η αγορά του PVC χαρακτηριζόταν από έντονο ανταγωνισμό. Η Wacker και η Hoechst ζητούν, προς κάλυψη της, εκ μέρους της Επιτροπής, ανεπαρκούς εξετάσεως των αποτελεσμάτων της συμπράξεως, να διαταχθεί πραγματογνωμοσύνη προκειμένου να εκτιμηθούν τα αποτελέσματα αυτά, ή να τους χορηγηθεί προθεσμία για να ζητήσουν τη διεξαγωγή μιας τέτοιας πραγματογνωμοσύνης και να λάβουν τα πορίσματά της. Η SAV υπογραμμίζει ότι η Επιτροπή περιορίστηκε να διατυπώσει κάποιες γενικότητες σχετικά με την αγορά (σημεία 5 και 6 της επίδικης αποφάσεως), αλλά ουδόλως εξέτασε την πραγματική λειτουργία της αγοράς αυτής.

734 Κατά τη γνώμη της ICI, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως του αποτελέσματος της συμπράξεως επί των τιμών, η Επιτροπή παρέλειψε να λάβει υπόψη της ορισμένα προβληθέντα αποδεικτικά στοιχεία οικονομικής φύσεως. Όμως, τα στοιχεία αυτά αποδείκνυαν ότι η αγορά του PVC χαρακτηριζόταν από έντονο ανταγωνισμό, επιβεβαιώνοντας έτσι ότι οι τιμές του PVC δεν δέχονταν άλλη επιρροή από αυτή του ελεύθερου ανταγωνισμού. Από την πλευρά της, η Επιτροπή δεν επικαλέστηκε κανένα στοιχείο προς στήριξη της απόψεώς της, η οποία στηριζόταν σε απλούς ισχυρισμούς. Στην πραγματικότητα, οτιδήποτε και αν συνέβη κατά τις συναντήσεις δεν είχε καμία επίπτωση στις τιμές.

735 Η BASF προσάπτει στην Επιτροπή ανεπαρκή εξέταση των αποτελεσμάτων της υποτιθέμενης συμπράξεως, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει η απάλειψη ενός χωρίου από το σημείο 37 στο γερμανικό κείμενο της επίδικης αποφάσεως σε σχέση προς την απόφαση του 1988.

736 Η Montedison υπενθυμίζει ότι, κατόπιν της ουσιώδους αυξήσεως των τιμών του πετρελαίου το 1979, ο τομέας του PVC επλήγη από σοβαρή κρίση. Όλες οι επιχειρήσεις, από το 1980 έως το 1986, λειτουργούσαν με ζημία, γεγονός που οδήγησε ορισμένες από αυτές να αποσυρθούν από την αγορά. Ενόψει της καταστάσεως αυτής, οι επιχειρήσεις έκαναν χρήση του δικαιώματός τους να οργανώσουν συναντήσεις και να εκφράσουν ελεύθερα η καθεμία τη γνώμη της. Έτσι, οι προσαπτόμενες σ' αυτές πρακτικές δεν ήταν το αποτέλεσμα αθεμίτων συνεννοήσεων· αποτελούσαν απλώς απόπειρες μερικής ανακτήσεως των απολεσθέντων, ήτοι τη μόνη λογική

συμπεριφορά σε μια αγορά που αντιμετώπιζε κρίση. Επιπλέον, οι προσαπτόμενες στις προσφεύγουσες συμπεριφορές δεν είχαν επιπτώσεις στον ανταγωνισμό· η ίδια η Επιτροπή διαπίστωσε ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές δεν γνώρισαν παρά πλήρη αποτυχία ή μέτρια επιτυχία.

737 Η Hüls ισχυρίζεται ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές δεν παρήγαγαν αποτελέσματα, καθόσον οι τιμές στην αγορά παρέμειναν χαμηλότερες από τις υποτιθέμενες τιμές-στόχους.

738 Η Enichem υποστηρίζει ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε την ύπαρξη αποτελεσμάτων στην αγορά. Η υποτιθέμενη ψυχολογική επίδραση την οποία επικαλείται η Επιτροπή δεν ανταποκρίνεται σε καμία συγκεκριμένη νομική έννοια. Επιπλέον, η εξέλιξη των τιμών από τον Ιανουάριο του 1981 έως τον Οκτώβριο του 1984 υήρξε μηδαμινή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

739 Από την εξέταση των πραγματικών περιστατικών προκύπτει ότι η προσαπτόμενη στις προσφεύγουσες παράβαση συνίστατο ιδίως στον από κοινού καθορισμό των τιμών και των όγκων των πωλήσεων στην αγορά του PVC. Η παράβαση αυτή, η οποία ρητώς μνημονεύεται, ως παράδειγμα, στο άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, είχε στόχο αντιβαίνοντα στους κανόνες του ανταγωνισμού.

740 Το γεγονός ότι ο τομέας του PVC αντιμετώπιζε, την εποχή των πραγματικών περιστατικών που προσάπτονται στις προσφεύγουσες, σοβαρή κρίση δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι δεν πληρούνταν οι προϋποθέσεις εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Αυτή η κατάσταση της αγοράς μπορεί μεν, ενδεχομένως, να ληφθεί υπόψη προκειμένου να χορηγηθεί, κατ' εξαίρεση, απαλλαγή δυνάμει του άρθρου 85, παράγραφος 3, της Συνθήκης, επιβάλλεται όμως η διαπίστωση ότι οι παραγωγοί PVC ουδέποτε υπέβαλαν τέτοια αίτηση απαλλαγής, βάσει του άρθρου 4, παράγραφος 1, του κανονισμού 17. Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι η Επιτροπή δεν αγνόησε, στο πλαίσιο της εκτιμήσεως στην οποία

προέβη, την κρίση που γνώριζε ο τομέας, όπως προκύπτει ιδίως από το σημείο 5 της επίδικης αποφάσεως. Εξάλλου, την έλαβε υπόψη της κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου.

741 Κατά πάγια νομολογία, προς τον σκοπό της εφαρμογής του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, περιττεύει η λήψη υπόψη των συγκεκριμένων αποτελεσμάτων μιας συμφωνίας, εφόσον φαίνεται ότι η συμφωνία αυτή έχει ως σκοπό την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της κοινής αγοράς (μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Ιουλίου 1966, 56/64 και 58/64, Consten και Grundig κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 363, συγκεκριμένα σ. 374). Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, στο μέτρο που υπονοεί ότι απαιτείται απόδειξη πραγματικών αποτελεσμάτων θιγόντων τον ανταγωνισμό, ενώ έχει αποδειχθεί ο αντίθετος προς τους κανόνες του ανταγωνισμού σκοπός των προσαπτομένων στις προσφεύγουσες συμπεριφορών, δεν μπορεί να γίνει δεκτός.

742 Εξάλλου, φαίνεται ότι δύο φράσεις του σημείου 37 του γερμανικού κειμένου της αποφάσεως του 1988 σχετικά με τα αποτελέσματα της συμπράξεως απαλείφθηκαν από το γερμανικό κείμενο της επίδικης αποφάσεως. Εφόσον η απάλειψη αυτή είχε ως μοναδικό σκοπό την εναρμόνιση των κειμένων της επίδικης αποφάσεως στις διάφορες γλώσσες, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να συναγάγουν εξ αυτής της περιστάσεως ότι αποτελεί απόδειξη ανεπαρκούς εξετάσεως των αποτελεσμάτων της παραβάσεως.

743 Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από ορισμένες προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν περιορίστηκε σε υποθετική ανάλυση των αποτελεσμάτων της προσαπτομένης σ' αυτές παραβάσεως. Πράγματι, στο σημείο 37 της επίδικης αποφάσεως, περιορίστηκε να υπογραμμίσει ότι θα αποτελούσε απλή υπόθεση η εξέταση του κατά πόσον, μακροπρόθεσμα, τα επίπεδα τιμών θα ήταν σημαντικά χαμηλότερα σε περίπτωση που δεν είχε υπάρξει συμπαιγνία.

744 Πάντως, ορθώς η Επιτροπή κατέληξε στο ότι η προσαπτόμενη στις προσφεύγουσες παράβαση είχε όντως παραγάγει αποτελέσματα.

745 Έτσι, ο καθορισμός ευρωπαϊκών τιμών-στόχων οπωσδήποτε αλλοίωσε τον ανταγωνισμό στην αγορά του PVC. Περιορίστηκε το περιθώριο των αγοραστών προς διαπραγμάτευση των τιμών. Εξάλλου, όπως ήδη παρατηρήθηκε (ανωτέρω σκέψη 655), πολλά από τα παραρτήματα P1 έως P70 καταδεικνύουν ότι οι αγοραστές συχνά προέβαιναν σε αγορές πριν από την ημερομηνία εφαρμογής μιας πρωτοβουλίας ως προς τις τιμές. Αυτό επιβεβαιώνει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι αγοραστές είχαν επίγνωση του ότι οι πρωτοβουλίες των παραγωγών ως προς τις τιμές θα περιόριζαν τις διαπραγματευτικές τους δυνατότητες και ότι, συνεπώς, θα είχαν κάποιες επιπτώσεις.

746 Είναι μεν αληθές ότι ορισμένες πρωτοβουλίες θεωρήθηκαν αποτυχημένες από τους παραγωγούς (βλ. ανωτέρω σκέψη 654), πράγμα το οποίο η Επιτροπή ουδόλως αγνόησε στην επίδικη απόφαση, πλην όμως πολλά από τα παραρτήματα P1 έως P70 αναφέρονται σε επιτυχία, πλήρη ή μερική, των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές. Όντως, οι ίδιοι οι παραγωγοί διαπίστωσαν σε διάφορες περιπτώσεις ότι μια πρωτοβουλία ως προς τιμές είτε είχε θέσει τέρμα σε μια περίοδο πτώσεως των τιμών, είτε είχε καταλήξει στην αύξηση των τιμών που εφαρμόζονταν στην αγορά. Μπορούν να επισημανθούν, ως παραδείγματα, τα παραρτήματα P3 («η αύξηση για την 1η Νοεμβρίου [1980] επιβλήθηκε, οπότε αναλήφθηκε μια δεύτερη δράση»), P5 («η αύξηση των τιμών για την 1η Νοεμβρίου [1980] δεν στέφθηκε από πλήρη επιτυχία, αλλά οι τιμές αυξήθηκαν ουσιωδώς»), P17 («οι αυξήσεις των τιμών του Ιουνίου [1981] έγιναν προοδευτικά δεκτές σε ολόκληρη την Ευρώπη»), P23 («η διολίσθηση των τιμών σταμάτησε στα τέλη του μηνός [Απριλίου 1982], λόγω της αναγγελίας γενικής αυξήσεως των ευρωπαϊκών τιμών σε 1,35 DM για την 1η Μαΐου») ή P33 («η αύξηση της τιμής σε τουλάχιστον 1,50 DM/kg, που εφαρμόστηκε την 1η Σεπτεμβρίου [1982] για το ομοπολυμερές PVC, στέφθηκε από επιτυχία όσον αφορά τη γενική τάση»).

747 Έτσι, από τις αντικειμενικές διαπιστώσεις των ίδιων των παραγωγών την εποχή των πραγματικών περιστατικών προκύπτει ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές παρήγαγαν αποτέλεσμα όσον αφορά το επίπεδο των τιμών της αγοράς.

748 Εξάλλου, όπως υπογράμμισε η Επιτροπή (σημείο 38 της επίδικης αποφάσεως), οι προσαπτόμενες στις προσφεύγουσες πρακτικές αποφασίστηκαν σε διάστημα τριών και πλέον ετών. Συνεπώς, είναι απίθανο να θεώρησαν οι παραγωγοί, την εποχή εκείνη, ότι οι πρακτικές αυτές δεν είχαν καμία αποτελεσματικότητα και χρησιμότητα.

749 Επομένως, η Επιτροπή ορθώς εκτίμησε τα αποτελέσματα της προσαπτομένης στις προσφεύγουσες παραβάσεως. Συνεπώς, και λαμβανομένων ιδίως υπόψη των αντικειμενικών διαπιστώσεων των ίδιων των παραγωγών την εποχή των πραγματικών περιστατικών, η Επιτροπή δεν ήταν υποχρεωμένη να προβεί σε εμπεριστατωμένη οικονομική ανάλυση των αποτελεσμάτων της συμπράξεως στην αγορά. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν χρειάζεται να γίνει δεκτό το αίτημα της Wacker και της Hoechst να διαταχθεί η εκπόνηση μιας τέτοιας αναλύσεως.

750 Συνεπώς, ο παρών λόγος ακυρώσεως πρέπεινα απορριφθεί.

δ) Επί του χαρακτηρισμού των συμπεριφορών ως επηρεαζουσών το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών

Επιχειρήματα των διαδίκων

751 Η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι οι πρακτικές που προσάπτει στις προσφεύγουσες επηρέασαν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Συγκεκριμένα, καθοριστικό όσον αφορά τον επηρεασμό του εμπορίου μεταξύ κρατών μελών δεν είναι το γεγονός ότι η συμφωνία ήταν «ικανή» να έχει επίπτωση στο εμπόριο, αλλά το οικονομικό της αποτέλεσμα· όμως, αυτό το αποτέλεσμα, ή η δυνατότητα επελεύσεως του αποτελέσματος αυτού, πρέπει να αποδειχθούν (προμνησθείσα απόφαση LTM, Συλλογή τόμος 1965-1968, σ. 320, και απόφαση του Δικαστηρίου της 11ης Ιουλίου 1985, 42/84, Remia κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1985, σ. 2545, σκέψη 22).

752 Κατά την ICI, εξετάζοντας κατά πόσον ήταν αισθητός ο επηρεασμός του εμπορίου, η Επιτροπή περιορίστηκε σε μη αποδεδειγμένους ισχυρισμούς. Συγκεκριμένα, παρέλειψε να λάβει υπόψη της αποδεικτικά στοιχεία οικονομικής φύσεως τα οποία επικαλέστηκε η προσφεύγουσα με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Στην πραγματικότητα, οτιδήποτε και αν συνέβη στη διάρκεια των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών δεν είχε καμία επίπτωση στις συναλλαγές μεταξ κρατών μελών.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

753 Το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης απαιτεί να είναι οι συμφωνίες και εναρμονισμένες πρακτικές ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών. Συνεπώς, η Επιτροπή δεν έχει υποχρέωση να αποδείξει ότι υπήρξε πράγματι τέτοιος επηρεασμός (απόφαση του Δικαστηρίου της 17ης Ιουλίου 1997, C-219/95 P, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1997, σ. I-4411, σκέψεις 19 και 20).

754 Επιπλέον, από τη νομολογία προκύπτει ότι μια συμφωνία, εναρμονισμένη πρακτική ή απόφαση ενώσεως επιχειρήσεων δεν εμπίπτει στην απαγόρευση του άρθρου 85 όταν δεν επηρεάζει την αγορά παρά μόνο κατά ασήμαντο τρόπο, λαμβανομένης υπόψη της ασθενούς θέσεως που κατέχουν οι ενδιαφερόμενοι στην αγορά των οικείων προϊόντων (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Ιουλίου 1969, 5/69, Völk, Συλλογή τόμος 1969-1971, σ. 91, σκέψη 8).

755 Στην υπό κρίση περίπτωση, όπως παρατήρησε η Επιτροπή στο σημείο 39 της επίδικης αποφάσεως, οι προσαπτόμενες στις προσφεύγουσες συμπεριφορές επεκτείνονταν σε όλα τα κράτη μέλη και κάλυπταν ουσιαστικά το σύνολο των πωλήσεων του βιομηχανικού αυτού προϊόντος εντός της Κοινότητας. Επιπλέον, οι περισσότεροι παραγωγοί πωλούσαν τα προϊόντα τους στις αγορές πλειόνων κρατών μελών. Τέλος, δεν αμφισβητείται ότι οι ενδοκοινοτικές συναλλαγές ήταν σημαντικές, λαμβανομένων υπόψη των δυσαναλογιών μεταξύ προσφοράς και ζητήσεως στις διάφορες εθνικές αγορές.

756 Συνεπώς, ορθώς συνήγαγε η Επιτροπή, στο σημείο 39 της επίδικης αποφάσεως, ότι οι προσαπτόμενες στις προσφεύγουσες συμπεριφορές ήταν ικανές να επηρεάσουν αισθητά το εμπόριο μεταξ κρατών μελών.

ε) Επί των λοιπών νομικών ισχυρισμών

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την κατάχρηση εξουσίας

757 Η BASF θεωρεί ότι η Επιτροπή ενέργησε κατά κατάχρηση εξουσίας αρνούμενη να προβεί στους απαραίτητους ελέγχους προκειμένου να αποδείξει τους ισχυρισμούς της, όσον αφορά τα αποτελέσματα της συμπράξεως στην αγορά, το οικονομικό πλαίσιο, τη διάρκεια της παραβάσεως και την παρεμπόδιση της ελεύθερης λειτουργίας των μηχανισμών της αγοράς. Άσκησε έτσι καταχρηστικώς τη διακριτική εξουσία που της αναγνωρίζει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

758 Η Επιτροπή υπογραμμίζει ότι αυτός ο λόγος ακυρώσεως αποτελεί απλώς επανάληψη των προηγουμένων λόγων και πρέπει, συνεπώς, να απορριφθεί για τους ίδιους λόγους. Εν πάση περιπτώσει, δεν δέχεται ότι έκανε χρήση των εξουσιών της για σκοπούς άλλους από αυτούς που επικαλέστηκε.

759 Ελλείψει αντικειμενικών, προσφυών και συγκλινουσών ενδείξεων από τις οποίες να προκύπτει ότι η επίδικη απόφαση ελήφθη με αποκλειστικό, ή τουλάχιστον καθοριστικό στόχο την επίτευξη σκοπών άλλων από τους εκτιθέμενους σ' αυτήν, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπεινα απορριφθεί.

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ασυμφωνία μεταξύ των ουσιαστικών διατάξεων και του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως

760 Η Shell υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει συμφωνία μεταξύ του άρθρου 1 των ουσιαστικών διατάξεων της επίδικης αποφάσεως και του αιτιολογικού της. Παρατηρεί ότι, στο αιτιολογικό της επίδικης αποφάσεως, πρώτον, κατηγορείται μόνο για μια εναρμονισμένη πρακτική και όχι για συμφωνία μεταξύ επιχειρήσεων (επίδικη απόφαση, σημείο 34), δεύτερον, αποκλείεται κάθε συμμετοχή της στην εκπόνηση των εγγράφων σχεδιασμού (σημείο 48), τρίτον, η υποτιθέμενη συμμετοχή της καλύπτει το

χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983 (σημεία 48 και 54) και, τέταρτον, η συμμετοχή της ήταν περιορισμένη (σημεία 48 και 53). Όμως, επί όλων των σημείων αυτών, άλλα αναφέρονται στις ουσιαστικές διατάξεις.

761 Πρέπει να υπομνησθεί ότι οι ουσιαστικές διατάξεις μιας αποφάσεως κατανοούνται ενόψει των αιτιολογικών σκέψεων επί των οποίων στηρίζονται.

762 Εν προκειμένω, το γεγονός ότι το άρθρο 1 των ουσιαστικών διατάξεων αναφέρεται όχι μόνο σε συμφωνία αλλά και σε εναρμονισμένη πρακτική, αποκλείει κάθε αντίφαση με το σημείο 34 της επίδικης αποφάσεως. Επιπλέον, εφόσον το άρθρο αυτό αναφέρεται σε παραβάσεις «για τις περιόδους που προσδιορίζονται στην παρούσα απόφαση», η προσφεύγουσα δεν μπορεί λυσιτελώς να ισχυριστεί ότι υφίσταται αντίφαση με το αιτιολογικό της επίδικης αποφάσεως, τόσο όσον αφορά τη μη συμμετοχή της στο σχέδιο δημιουργίας συμπράξεως του 1980 όσο και όσον αφορά τη διάρκεια της συμμετοχής της. Τέλος, κανένα στοιχείο των ουσιαστικών διατάξεων δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι η Επιτροπή δεν έλαβε υπόψη της τον περιορισμένο ρόλο της προσφεύγουσας, όπως αυτός περιγράφεται στα σημεία 48 και 53 του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως.

763 Συνεπώς, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν απορριφθεί.

Γ — *Επί της συμμετοχής των προσφευγουσών στη διαπιστωθείσα παράβαση*

764 Οι προσφεύγουσες προσάπτουν, πρώτον, στην Επιτροπή ότι εφάρμοσε την αρχή της συλλογικής ευθύνης (1). Δεύτερον, υποστηρίζουν ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν αποδείχθηκε η συμμετοχή τους στην παράβαση (2).

1. Επί του υποτιθεμένου καταλογισμού συλογικής ευθύνης

Επιχειρήματα των διαδίκων

765 Η Elf Atochem, η BASF, η SAV, η ICI και η Enichem υπογραμμίζουν ότι η ευθύνη μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί παρά να είναι ατομική, δυνάμει κοινώς αναγνωρισμένης αρχής.

766 Εν προκειμένω, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή αυτή. Συγκεκριμένα, στο σημείο 25 της επίδικης αποφάσεως αναφέρει ότι δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί ότι καθένας από τους συμμετέχοντες έλαβε μέρος σε κάθε εκδήλωση της παραβάσεως, αλλά ότι αρκεί να εκτιμηθεί η συμμετοχή τους «στο καρτέλ ως [σύνολο]».

767 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι, όπως προκύπτει ιδίως από τα σημεία 25, δεύτερο εδάφιο, 26, πρώτο εδάφιο, και 31, in fine, της επίδικης αποφάσεως, είχε πλήρη επίγνωση της ανάγκης αποδείξεως ότι κάθε μία από τις προσφεύγουσες είχε προσχωρήσει ατομικώς στην προσαπτόμενη σ' υτές σύμπραξη.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

768 Στο σημείο 25, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει τα ακόλουθα: «Όσον αφορά την πρακτική χρησιμοποίηση των αποδείξεων, η Επιτροπή θεωρεί ότι, εκτός από την ανάγκη να αποδειχθεί η ύπαρξη καρτέλ, είναι επίσης απαραίτητο να αποδειχθεί ότι καθένας από τους συμμετέχοντες προσχώρησε στο κοινό σχέδιο. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι πρέπει να υπάρχουν αποδεικτικά έγγραφα που να αποδεικνύουν ότι καθένας από τους συμμετέχοντες έλαβε μέρος σε κάθε εκδήλωση της παράβασης (...). Στην παρούσα υπόθεση δεν κατέστη δυνατό, δεδομένης της έλλειψης αποδεικτικών εγγράφων σχετικά με τις τιμές, να αποδειχθεί η

πραγματική συμμετοχή κάθε παραγωγού στις εναρμονισμένες πρωτοβουλίες σχετικά με τις τιμές. Η Επιτροπή, ως εκ τούτου, εξέτασε σε σχέση [με] όλους τους συμμετέχοντες κατά πόσον υπάρχουν αποδεικτικά στοιχεία για να αποδειχθεί μάλλον η συμμετοχή τους στο καρτέλ ως [σύνολο], παρά για να αποδειχθεί η συμμετοχή τους σε κάθε εκδήλωση του καρτέλ.»

769 Στο σημείο 31, in fine, της επίδικης αποφάσεως αναφέρονται τα εξής: «Η ουσία της παρούσας υπόθεσης είναι η ένωση των παραγωγών για μεγάλο χρονικό διάστημα για να επιτύχουν κοινό παράνομο αποτέλεσμα και καθένας από τους συμμετέχοντες πρέπει να θεωρηθεί υπεύθυνος, όχι μόνο για το δικό του άμεσο ρόλο ως ατόμου, αλλά επίσης να μοιραστεί την ευθύνη για τη λειτουργία του καρτέλ ως συνόλου.»

770 Συνεπώς, ιδίως από την πρώτη φράση του σημείου 25, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν αγνόησε την ανάγκη αποδείξεως της συμμετοχής κάθε επιχειρήσεως στην προσαπτόμενη στις προσφεύγουσες σύμπραξη.

771 Προς τούτο, αναφέρθηκε στην έννοια της συμπράξεως θεωρουμένης «ως συνόλου». Από αυτό δεν μπορεί, ωστόσο, να συναχθεί ότι η Επιτροπή εφάρμοσε την αρχή της συλλογικής ευθύνης, υπό την έννοια ότι καταλόγισε σε ορισμένες επιχειρήσεις ότι συμμετείχαν σε ενέργειες στις οποίες ήταν αμέτοχες, με μόνη αιτιολογία ότι η συμμετοχή άλλων επιχειρήσεων στις ενέργειες αυτές είχε, αντιθέτως, αποδειχθεί.

772 Πράγματι, η έννοια της συμπράξεως θεωρουμένης «ως συνόλου» είναι αναπόσπαστη από τη φύση της επίδικης παραβάσεως. Η παράβαση αυτή συνίσταται, όπως προκύπτει από την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, στην επί σειράν ετών τακτική οργάνωση συναντήσεων μεταξύ ανταγωνιστών παραγωγών με αντικείμενο την καθιέρωση αθεμίτων πρακτικών, με στόχο την τεχνητή οργάνωση της λειτουργίας της αγοράς του PVC.

773 Όμως, μια επιχείρηση μπορεί να θεωρηθεί υπαίτια συνολικής συμπράξεως, έστω και αν αποδεδειγμένα δεν μετέσχε ευθέως παρά σε ένα μόνον ή σε πλείονα συστατικά στοιχεία αυτής της συμπράξεως, εφόσον, αφενός, γνώριζε ή όφειλε να γνωρίζει ότι η συμπαιγνία στην οποία μετείχε, ειδικότερα μέσω τακτικών συναντήσεων που οργανώνονταν επί σειράν ετών, αποτελούσε μέρος συνολικού σχεδίου με στόχο τη στρέβλωση της φυσιολογικής λειτουργίας του ανταγωνισμού και, αφετέρου, ότι το συνολικό αυτό σχέδιο κάλυπτε όλα τα συστατικά στοιχεία της συμπράξεως.

774 Εν προκειμένω, ελλείψει εγγράφων, η Επιτροπή δεν μπόρεσε μεν να αποδείξει τη συμμετοχή κάθε επιχειρήσεως στην εφαρμογή των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές, εφαρμογή η οποία αποτελεί μία από τις εκδηλώσεις της συμπράξεως, θεώρησε όμως ότι ήταν σε θέση να αποδείξει ότι κάθε επιχείρηση είχε, εν πάση περιπτώσει, συμμετάσχει στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών οι οποίες είχαν, μεταξύ άλλων, ως αντικείμενο τον από κοινού καθορισμό των τιμών.

775 Όπως προκύπτει από το σημείο 20, τέταρτο και πέμπτο εδάφιο, «[η] Επιτροπή δεν είναι, ως εκ τούτου, σε θέση, λόγω της έλλειψης εγγράφων στοιχείων σχετικά με τις τιμές εκ μέρους των παραγωγών, να αποδείξει ότι όλοι ταυτόχρονα καθιέρωσαν ίδιους καταλόγους τιμών ή ότι εφάρμοσαν τους "ευρωπαϊκούς" στόχους σε γερμανικά μάρκα. Αυτό που μπορεί όμως να αποδειχθεί είναι ότι ένας από τους σημαντικότερους στόχους των συναντήσεων, στις οποίες συμμετείχαν όλοι, ήταν να καθιερώσει τιμές-στόχους και να συντονίσει τις πρωτοβουλίες σχετικά με τις τιμές.»

776 Η ίδια αυτή ιδέα διατυπώνεται και στο σημείο 26, πέμπτο εδάφιο: «Ο βαθμός της ευθύνης κάθε συμμετέχοντος δεν εξαρτάται πάντως τόσο από τα έγγραφα που βρέθηκαν στη συγκεκριμένη επιχείρηση, όσο από τη συμμετοχή τους στο καρτέλ ως συνόλου. Έτσι, το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν διαθέτει αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά την πολιτική τιμών ορισμένων επιχειρήσεων δεν αναιρεί τη συμμετοχή τους, δεδομένου ότι αποδεικνύεται ότι υπήρξαν κανονικά μέλη ενός καρτέλ στα πλαίσια του οποίου σχεδιάσθηκαν πρωτοβουλίες σχετικά με τις τιμές.»

777 Φαίνεται έτσι ότι, στην επίδικη απόφαση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ήταν σε θέση να αποδείξει ότι κάθε επιχείρηση είχε συμμετάσχει, αφενός, σε ορισμένες εκδηλώσεις της συμπράξεως και, αφετέρου, ενόψει μιας δέσμης συγκλινουσών ενδείξεων, στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, κατά τις οποίες οι παραγωγοί συνεννοούνταν, μεταξύ άλλων, ως προς τις τιμές που θα εφάρμοζαν τις επόμενες ημέρες. Προς τούτο, η Επιτροπή εγκύρως επικαλέστηκε το γεγονός ότι η επιχείρηση μνημονευόταν στα έγγραφα σχεδιασμού, τα σχέδια των οποίων τέθηκαν σε εφαρμογή και διαπιστώθηκαν στην αγορά του PVC τις επόμενες της καταρτίσεώς τους εβδομάδες, ότι η συμμετοχή της στις άλλες εκδηλώσεις της συμπράξεως αποδεικνυόταν ή ακόμα ότι η BASF και η ICI είχαν αναφέρει ότι η επιχείρηση αυτή είχε συμμετάσχει στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών.

778 Από το σύνολο των στοιχείων αυτών προκύπτει ότι η Επιτροπή δεν καταλόγισε σε κάθε επιχείρηση συλλογική ευθύνη, ή ακόμα ευθύνη για εκδήλωση της συμπράξεως στην οποία η επιχείρηση αυτή προδήλως δεν είχε μετάσχει, αλλά ευθύνη για τις ενέργειες στις οποίες κάθε επιχείρηση είχε όντως μετάσχει.

2. Επί της ατομικής συμμετοχής των προσφευγουσών στην παράβαση

779 Όλες οι προσφεύγουσες στις υπό κρίση υποθέσεις, εξαιρέσει της ICI, αμφισβητούν ότι έχει αποδειχθεί η συμμετοχή τους στην παράβαση που τους προσάπτεται, είτε στο πλαίσιο ειδικού λόγου ακυρώσεως, είτε στο πλαίσιο άλλων λόγων ακυρώσεως σχετικών, π.χ., με την απόδειξη των πραγματικών περιστατικών ή με τους κανόνες περί του βάρους της αποδείξεως.

780 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστεί διαδοχικά η κατάσταση καθεμιάς προσφεύγουσας, εξαιρουμένης της ICI. Η εξέταση αυτού του ζητήματος συνδέεται άρρηκτα με την εξέταση του ζητήματος της αποδεικτικής αξίας των εγγράφων τα οποία επικαλείται η Επιτροπή και των νομικών συνεπειών που συνήγαγε από τα έγγραφα αυτά, που εξετάστηκα προηγουμένως

α) DSM

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

781 Εν πρώτοις, οι προσφεύγουσες αρνούνται ότι συμμετείχαν σε συναντήσεις μεταξύ παραγωγών στη διάρκεια των οποίων συζητούνταν οι τιμές και τα μερίδια της αγοράς. Τα σχετικά αποδεικτικά στοιχεία της Επιτροπής είναι προδήλως ανεπαρκή. Συγκεκριμένα, καταρχάς, η μνεία του ονόματος της DSM στον πίνακα ελέγχου, του οποίου η αποδεικτική αξία έχει ήδη αμφισβητηθεί, δεν αποδεικνύει ούτε ότι η προβλεπόμενη στον πίνακα αυτόν συνάντηση έλαβε χώρα ούτε ότι η DSM συμμετέσχε σ' αυτήν. Στη συνέχεια, οι δηλώσεις της ICI, οι οποίες έγιναν, εξάλλου, με κάθε επιφύλαξη, αφορούσαν πραγματικά περιστατικά του 1983, έτους στη διάρκεια του οποίου η DSM είχε αποχωρήσει από την αγορά του PVC. Τέλος, η BASF δεν ανέφερε την DSM μεταξύ των συμμετασχόντων στις συναντήσεις.

782 Δεύτερον, όσον αφορά το υποτιθέμενο σύστημα ποσοστώσεων, οι προσφεύγουσες θεωρούν ως στερούμενο αποδεικτικής αξίας το έγγραφο DSM, το μόνο που χρησιμοποίησε η Επιτροπή εναντίον τους και στο οποίο περιέχεται ο όρος «αντιστάθμιση». Ακόμα και αν υποτεθεί ότι ο όρος έχει την έννοια που του αποδίδει η Επιτροπή, αυτό δεν σημαίνει ότι οι προσφεύγουσες συμμετέσχαν σ' έναν τέτοιο μηχανισμό.

783 Τρίτον, όσον αφορά την παρακολούθηση των πωλήσεων, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν το ότι η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη ενός τέτοιου μηχανισμού.

784 Τέλος, όσον αφορά τις τιμές-στόχους και τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι η ίδια η ύπαρξη εναρμονισμένων πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές δν αποδείχθηκε.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

785 Η ICI ανέφερε ότι η DSM συμμετείχε στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), τον αθέμιτο χαρακτήρα των οποίων κατέδειξε η Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686). Αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από τις προσφεύγουσες, οι δηλώσεις της ICI δεν αφορούν μόνο την μετά τον Ιανουάριο του 1983 περίοδο, αλλά και τις άτυπες συναντήσεις που πραγματοποιούνταν μία περίπου φορά τον μήνα «από τον Αύγουστο του 1980 και μετά», πράγμα το οποίο επιβεβαίωσε η BASF (βλ. ανωτέρω σκέψεις 675 και 677).

786 Επιπλέον, η DSM μνημονευόταν ρητώς στα έγγραφα σχεδιασμού ως βολιδοσκοπηθείσα για να συμμετάσχει στο «νέο πλαίσιο συναντήσεων» που σχεδίαζε η ICI. Ενόψει της στενής σχέσεως που υφίσταται μεταξύ των πρακτικών που σχεδιάζονταν με τα έγγραφα αυτά και των πρακτικών που διαπιστώθηκαν στην αγορά του PVC τις επόμενες εβδομάδες (βλ. ανωτέρω σκέψη 662 επ.), η μνεία του ονόματος της DSM μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη της συμμετοχής της στην προσαπτόμενη στις προσφεύγουσες παράβαση.

787 Διάφορα έγγραφα τα οποία χρησιμοποίησε η Επιτροπή προς απόδειξη της υπάρξεως κοινών πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές (βλ. ανωτέρω σκέψεις 637 έως 661) προέρχονται από την DSM. Εξάλλου, πολλά από τα έγγραφα αυτά, ειδικότερα δε τα παραρτήματα P5, P13, P28 και P41, αναφέρουν ότι η DSM «υποστήριξε σταθερά» τις εν λόγω πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές.

788 Το έγγραφο Alcudia, το οποίο επιβεβαιώνει, μαζί με άλλα έγγραφα, την ύπαρξη μηχανισμού ελέγχου των όγκων των πωλήσεων μεταξύ παραγωγών PVC, μνημονεύει εμμέσως την DSM, καθόσον αναφέρει ότι, «στην περίπτωση του PVC, μόνον ένας παραγωγός δεν συμμετέχει στο σύστημα [αντισταθμίσεως]» (βλ. ανωτέρω σκέψη 589)· όμως, απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών, η ICI ανάφερε ότι ο εν λόγω παραγωγός ήταν η Shell. Επιπλέον, το έγγραφο DSM, για το οποίο η Επιτροπή συνήγαγε, ορθώς, ότι επιβεβαίωνε την ύπαρξη αντισταθμιστικού μηχανισμού μεταξύ των παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψεις 594 έως 598), αποτελεί μηνιαία έκθεση σχετικά με την κατάσταση της αγοράς, καταρτισθείσα από τις υπηρεσίες της DSM.

789 Όσον αφορά την παρακολούθηση των πωλήσεων, οι προσφεύγουσες αμφισβητούν μόνο την ύπαρξη ενός τέτοιου μηχανισμού. Όμως, η αιτίαση αυτή ήδη εξετάστηκε και απορρίφθηκε από το Πρωτοδικείο (βλ. ανωτέρω σκέψεις 618 έως 636).

790 Ενόψει όλων αυτών των στοιχείων, η Επιτροπή ορθώς κατέληξε στο συμπέρασμα ότι η DSM είχε συμμετάσχει στην προσαπτόμενη στις προσφεύγουσες παράβαση.

β) Atochem

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

791 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν προσκόμισε καμία απόδειξη περί της συναινέσεως ή της συμμετοχής της Elf Atochem στη σύμπραξη.

792 Όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η προσφεύγουσα τονίζει ότι κανένα έγγραφο δεν αναφέρει την επωνυμία της, ή αυτή των μητρικών της εταιριών. Από κανένα στοιχείο του φακέλου δεν αποδεικνύεται ότι η Elf Atochem υιοθέτησε συμπεριφορά παράλληλη προς αυτή των λοιπών παραγωγών PVC. Αντιθέτως, διάφορα έγγραφα αποδεικνύουν ότι εφάρμοσε ανταγωνιστική και μη συντονισμένη συμπεριφορά.

793 Όσον αφορά το υποτιθέμενο σύστημα ποσοστώσεων, αντισταθμίσεως και επιτηρήσεως της αγοράς, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα δύο έγγραφα βάσει των οποίων ενοχοποιήθηκε (πίνακας Atochem και πίνακας Solvay) στερούνται αποδεικτικής αξίας. Η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει, στο σημείο 11 της επίδικης αποφάσεως, ότι δεν υπήρξε καμία πειθαρχία. Κατά την προσφεύγουσα, οι συνεχείς διακυμάνσεις των μεριδίων αγοράς της Elf Atochem είναι προφανώς ασυμβίβαστες με την ύπαρξη ενός τέτους συστήματος στο οποίο υποτίθεται ότι συμμετέσχε η επιχείρηση.

794 Η Επιτροπή δεν προσκόμισε καμία απόδειξη ούτε ως προς την παρουσία της στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, ούτε ως προς την — ενεργητική ή παθητική — συμμετοχή της στις αποφάσεις που τχόν ελήφθησαν.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

795 Η ICI ανέφερε ότι η Atochem συμμετείχε στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), τον αθέμιτο χαρακτήρα των οποίων κατέδειξε η Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

796 Η παρουσία της προσφεύγουσας στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

797 Επιπλέον, τα έγγραφα σχεδιασμού αναφέρουν, μεταξύ των μελών που η ICI ανέμενε ότι θα συμμετάσχουν στο «νέο πλαίσιο συναντήσεων», τη «νέα γαλλική εταιρία», ως προς την οποία δεν αμφισβητείται ούτε ότι επρόκειτο για την εταιρία Chloé, ούτε ότι η τελευταία αυτή εταιρία έγινε στη συνέχεια Atochem.

798 Για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia μνημονεύει εμμέσως την Atochem.

799 Ο πίνακας Atochem, που ανακεφαλαιώνει τις πωλήσεις των διαφόρων παραγωγών που δρούσαν ακόμα στην αγορά κατά το πρώτο εξάμηνο του 1984 και οι αντίστοιχοι στόχοι (βλ. ανωτέρω σκέψη 602 επ.), ανακαλύφθηκε στην έδρα της εν λόγω επιχειρήσεως. Ο πίνακας αυτός, ακόμα και αν υποτεθεί, όπως υποστηρίζει η προσφεύγουσα, ότι δεν εκπονήθηκε από τις υπηρεσίες της, περιέχει αναφορά τόσο στον στόχο πωλήσεων όσο και στους αριθμούς των πωλήσεων που την αφορούσαν.

800 Όσον αφορά το επιχείρημα της Atochem ότι «από την εξέλιξη των παραγωγών δεν προκύπτει η ύπαρξη των υποτιθεμένων ποσοστώσεων» (προσφυγή, σ. 12), το επιχείρημα αυτό στηρίζεται σε πίνακα που αποτελούσε το παράρτημα 1 της απαντήσεως της προσφεύγουσας στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Όμως, αρκεί η παρατήρηση ότι ο πίνακας αυτός αναφέρεται στα έτη 1986 και 1987, τα οποία δεν αφορά η υπό κρίση υπόθεση.

801 Τέλος, μεταξύ των αριθμών πωλήσεων που εμφαίνονται στους πίνακες Solvay και τους οποίους η Επιτροπή ήταν σε θέση να ελέγξει, ο ένας αφορούσε την Atochem και ήταν ακριβής (βλ. ανωτέρω σκέψη 628).

802 Εξάλλου, ναι μεν η Επιτροπή δεν μπόρεσε να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο της Atochem που θα της επέτρεπε να εξακριβώσει ότι η εν λόγω επιχείρηση είχε εφαρμόσει τις κοινές πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, τα παραρτήματα P1 έως P70 αναφέρουν, ωστόσο, ότι οι γάλλοι παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν ορισμένων εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται αναφορά σε «γενικές πρωτοβουλίες» για την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή ακόμα σε «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα έγγραφα αναφέρονται ειδικότερα στη γαλλική αγορά και επιτρέπουν τη συναγωγή του συμπεράσματος ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές γνωστοποιήθηκαν και εφαρμόστηκαν στην αγορά αυτή. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P21, P23, P24, P30, P31 και P38.

803 Είναι μεν αληθές ότι δύο έγγραφα αναφέρονται στην επιθετική συμπεριφορά ορισμένων γάλλων παραγωγών ως προς τις τιμές, πρέπει όμως να παρατηρηθεί ότι αυτό δεν είναι ικανό να ανατρέψει τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Πράγματι, πρώτον, η Επιτροπή το έλαβε υπόψη της κατά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών, ιδίως στο σημείο 22, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, όπου διευκρινίζονται τα εξής: «Αληθεύει, επίσης, ότι ορισμένοι παραγωγοί που έλαβαν μέρος στις συναντήσεις χαρακτηρίζονται ως "επιθετικοί" ή "διασπαστικοί" σε ορισμένες αγορές από άλλους παραγωγούς που θεωρούν τους εαυτούς τους φανατικούς υποστηρικτές των πρωτοβουλιών σχετικά με τις τιμές και οι οποίοι ήταν διατεθειμένοι να χάσουν ποσότητες για να πιέσουν μέσω αύξησης.» Η Επιτροπή αναφέρθηκε επίσης στο στοιχείο αυτό στο πλαίσιο της νομικής εκτιμήσεως, ιδίως στο σημείο 31, πρώτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, όπου διευκρινίζονται τα εξής: «Είναι πιθανόν ότι, σε σχέση με συγκεκριμένο θέμα των διακανονισμών, ένας μεμονωμένος παραγωγός του ομίλου παραγωγών είχε κατά διαστήματα επιφυλάξεις ή ήταν δυσαρεστημένος

για κάποιο ειδικό θέμα.» Εξάλλου, η περιστασιακή επιθετική συμπεριφορά ορισμένων παραγωγών συνέβαλε στην αποτυχία ορισμένων πρωτοβουλιών, όπως προκύπτει από τα σημεία 22, 37 και 38 της επίδικης αποφάσεως. Δεύτερον, το γεγονός ότι η προσφεύγουσα περιστασιακά δεν εφάρμοσε κάποια προβλεπόμενη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές δεν επηρεάζει το συμπέρασμα της Επιτροπής. Πράγματι, η Επιτροπή, όσον αφορά ειδικότερα τις επιχειρήσεις από τις οποίες δεν μπόρεσε να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο, περιορίστηκε να αναφέρει ότι οι επιχειρήσεις αυτές είχαν εν πάση περιπτώσει συμμετάσχει στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, των οποίων το αντικείμενο ήταν, μεταξύ άλλων, ο καθορισμός στόχων ως προς τις τιμές (βλ. ανωτέρω σκέψεις 774 επ.) και όχι η εφαρμογή στην πράξη αυτών των πρωτοβουλιών (προμνησθείσα απόφαση Atochem κατά Επιτροπής, σκέψη 100).

804 Ενόψει του συνδυασμού των στοιχείων αυτών, ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

γ) BASF

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

805 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί την ύπαρξη επαρκών αποδείξεων περί της προσχωρήσεώς της στην εν γένει σύμπραξη. Κατ' αυτήν, οι αποδείξεις αυτές περιορίζονται στα έγγραφα σχεδιασμού, στη συμμετοχή σε τακτικές συναντήσεις, στον πίνακα Atochem και τους πίνακες Solvay.

806 Όμως, πρώτον, η αποδεικτική αξία των εγγράφων σχεδιασμού έχει ήδη αμφισβητηθεί. Εφόσον δεν υφίσταται καμία απόδειξη περί του ότι είχε γνώση των εγγράφων αυτών και ότι τα προσυπέγραψε, τα έγγραφα αυτά δεν μπορούν να αποδείξουν τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στη σύμπραξη.

807 Δεύτερον, κανένα αποδεικτικό στοιχείο δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι η προσφεύγουσα προσχώρησε σε συμφωνίες που παραβίαζαν το δίκαιο του ανταγωνισμού, ληφθείσες κατά τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, πράγμα το οποίο δεν μπορεί εξάλλου να συναχθεί απλώς και μόνον από την πραγματοποίηση συναντήσεων. Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι δήλωσε, με την από 8 Δεκεμβρίου 1987 απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών, ότι δεν συμμετέσχε σε καμία συνάντηση μετά τον Οκτώβριο του 1983, αν υποτεθεί ότι γίνονταν ακόμα συναντήσεις.

808 Τρίτον, το γεγονός και μόνον ότι η επωνυμία της προσφεύγουσας μνημονεύεται στον πίνακα Atochem, εν αγνοία της, δεν αρκεί προς απόδειξη της συμμετοχής της σε παράνομη σύμπραξη. Το έγγραφο αυτό δεν αποδεικνύει ούτε ότι η BASF έλαβε δική της ποσόστωση, ούτε ότι προσχώρησε σε ένα σύστημα ποσοστώσεων. Εξάλλου, οι πίνακες Solvay δεν επιτρέπουν να αποδειχθεί ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε σε ανταλλαγές πληροφοριών με τους ανταγωνιστές της.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

809 Η προσφεύγουσα αναγνώρισε ότι συμμετέσχε στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, τον παράνομο χαρακτήρα των οποίων ενόψει του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης απέδειξε η Επιτροπή (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

810 Αυτή η παρουσία στις συναντήσεις επιβεβαιώθηκε από την ICI (βλ. ανωτέρω σκέψη 675).

811 Η προσφεύγουσα χαρακτηριζόταν, στα έγγραφα σχεδιασμού, ως πιθανό μέλος του «νέου πλαισίου συναντήσεων». Τα έγγραφα αυτά συνιστούν, όπως ήδη αναφέρθηκε, το πολύ ένα «σχέδιο δημιουργίας συμπράξεως» (βλ. ανωτέρω σκέψεις 670 έως 673) και, συνεπώς, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην προσαπτόμενη παράβαση, το γεγονός όμως ότι η προσφεύγουσα μνημονεύεται στα έγγραφα αυτά μπορεί να θεωρηθεί ως ένδειξη περί της εν λόγω συμμετοχής.

812 Για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia μνημονεύει εμμέσως την BASF.

813 Η επωνυμία της BASF περιλαμβάνεται στον πίνακα Atochem ο οποίος περιέχει, έστω και ομαδικώς, τα στοιχεία όσον αφορά τις πωλήσεις και το ποσοστό-στόχο των πωλήσεων των τεσσάρων γερμανών παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 612).

814 Η BASF μνημονεύεται και στους πίνακες Solvay. Μεταξύ των αναφερομένων αριθμών των πωλήσεων τους οποίους η Επιτροπή ήταν σε θέση να ελέγξει, δύο αφορούν την προσφεύγουσα και είναι ακριβείς (βλ. ανωτέρω σκέψη 627).

815 Εξάλλου, αν η Επιτροπή δεν μπόρεσε μεν να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο της BASF που θα της επέτρεπε να εξακριβώσει ότι η επιχείρηση αυτή είχε εφαρμόσει τις κοινές πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, τα παραρτήματα P1 έως P70 αναφέρουν, ωστόσο, ότι οι γερμανοί παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν ορισμένων εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται αναφορά σε «γενικές πρωτοβουλίες» για την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή ακόμα σε «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα έγγραφα αναφέρονται ειδικότερα στη γερμανική αγορά και επιτρέπουν τη συναγωγή του συμπεράσματος ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές γνωστοποιήθηκαν και εφαρμόστηκαν στην αγορά αυτή. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P23, P24, P26, P29, P30, P41 και P58.

816 Ενόψει του συνδυασμού των στοιχείων αυτών, ορθώς η Επιτροπή συνήγαγε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

δ) Shell

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

817 Με το πρώτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι αγνόησε την ιδιαίτερη δομή του ομίλου Shell. Συγκεκριμένα, υποστηρίζει ότι, καίτοι είναι αποδέκτρια της επίδικης αποφάσεως, δεν είναι ούτε παραγωγός ούτε προμηθευτής PVC. Η προσφεύγουσα είναι απλώς εταιρία υπηρεσιών, ο συμβουλευτικός ρόλος της οποίας δεν συνεπάγεται τη δυνατότητα να επιβάλλει στις εταιρίες παραγωγής Shell την εφαρμογή συμπράξεως, τόσον ως προς τις τιμές όσο και ως προς τις ποσοστώσεις παραγωγής. Επιπλέον, η Επιτροπή δεν είχε το δικαίωμα να υποθέσει ότι, στο μέτρο που η προσφεύγουσα μπορούσε ενδεχομένως να συμβουλεύσει τις εταιρίες παραγωγής του ομίλου να επιτύχουν την εφαρμογή κάποιας ειδικής τιμής σε συγκεκριμένη περίπτωση, οι εταιρίες όντως το έπραξαν.

818 Με το δεύτερο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι η απόδειξη περί της συμμετοχής της στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών βασίζεται, σε μεγάλο βαθμό, στην ομολογία περί της συμμετοχής των εκπροσώπων της σε δύο από τις συναντήσεις αυτές.

819 Όμως, στην πρώτη συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι στις 2 Μαρτίου 1983, επιχειρήθηκε απλώς να εξεταστούν η κρίση που έπληττε την ευρωπαϊκή βιομηχανία πετροχημικών προϊόντων και η ανάγκη αναδιαρθρώσεως του τομέα, ιδίως ενόψει του πρώτου σχεδίου εκθέσεως της ομάδας εργασίας Gatti/Grenier, που συστάθηκε μετά τις συναντήσεις με την Επιτροπή. Επιπλέον, δεν είναι δυνατόν να αποφασίστηκε κοινή πρωτοβουλία, δεδομένου ότι ο επαγγελματικός Τύπος είχε ήδη κάνει λόγο για αύξηση της τιμής δύο εβδομάδες ενωρίτερα· συγκεκριμένα, στο τεύχος του περιοδικού European Chemical News της 21ης Φεβρουαρίου 1983 αναφέρονταν τα εξής: «Φαίνεται ότι οι παραγωγοί σχεδιάζουν αυξήσεις των τιμών της τάξεως του 1,50-1,65 DM/kg αλλά με άγνωστη ακόμα ημερομηνία εφαρμογής». Τέλος, εν πάση περιπτώσει, ο εκπρόσωπος της Shell δεν υποστήριξε καμία υποτιθέμενη πρωτοβουλία, όπως αποδεικνύει το γεγονός ότι, σε διάστημα βραχύτερο των τεσσάρων εβδομάδων μετά τη συνάντηση, οι εταιρίες του ομίλου Shell καθόρισαν τιμή-στόχο 1,35 DM/kg, σαφώς χαμηλότερη από την υποτιθέμενη τιμή στόχο 1,60 DM/kg ή την υποτιθέμενη κατώτατη τιμή του τομέα 1,50 DM/kg.

820 Η δεύτερη συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στη Ζυρίχη τον Αύγουστο του 1983, είχε ως αντικείμενο την εξέταση των όρων εμπορίας του PVC, των τιμών που κυριαρχούσαν στην αγορά και της ανάγκης του τομέα να αυξήσει τις τιμές. Ο εκπρόσωπος της Shell δεν υποστήριξε καμία από τις απόψεις αυτές. Εξάλλου, κανένα εσωτερικό έγγραφο της προσφεύγουσας δεν μαρτυρά την ύπαρξη κάποιας τιμής-στόχου κατά την περίοδο εκείνη, όλες δε οι πληροφορίες ως προς τις τιμές του τομέα οι οποίες περιέχονταν στα έγγραφα της προσφεύγουσας κατά την εν λόγω περίοδο αντλούνταν καταφανώς από ανεξάρτητες επαγγελματικές πηγές.

821 Με το τρίτο σκέλος αυτού του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι τα μόνα αποδεικτικά στοιχεία όσον αφορά το σύστημα των ποσοστώσεων αποτελούν τα έγγραφα σχεδιασμού του 1980 και ο πίνακας Atochem, που αναφέρεται αναμφιβόλως στο 1984. Όμως, σύμφωνα με την επίδικη απόφαση, η Shell δεν συμμετέσχε στην κατάρτιση του σχεδίου του 1980 και η υποτιθέμενη συμμετοχή της έληξε τον Οκτώβριο του 1983. Όσον αφορά τον αντισταθμιστικό μηχανισμό, η επίδικη απόφαση (σημείο 26, δεύτερο εδάφιο, in fine) αναγνωρίζει ρητώς ότι η Shell δεν συμμετείχε στον μηχανισμό αυτόν.

822 Με το τέταρτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, που αφορά τους μηχανισμούς παρακολουθήσεως των πωλήσεων στις εγχώριες αγορές, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η απόδειξη των μηχανισμών αυτών στηρίζεται, αφενός, στους πίνακες Solvay και, αφετέρου, σε τηλεφωνικές συνδιαλέξεις μεταξύ της Solvay και της Shell, την ύπαρξη των οποίων η ίδια παραδέχθηκε με την απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών.

823 Όμως, οι πίνακες Solvay αφορούσαν τις εξής μεγάλες εγχώριες αγορές: της Γερμανίας, της Ιταλίας, της Μπενελούξ και της Γαλλίας. Εν προκειμένω, μόνον οι δύο τελευταίες αυτές αγορές θα μπορούσαν να ληφθούν υπόψη, καθόσον η Shell δεν είναι εγχώριος παραγωγός ούτε στη Γερμανία ούτε στην Ιταλία. Πάντως, όσον αφορά την Μπενελούξ, η ίδια η Επιτροπή αναγνωρίζει ότι οι αναφερόμενοι αριθμοί δεν αντιστοιχούν στις ατομικές δηλώσεις Fides. Όσον αφορά τη Γαλλία, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την Επιτροπή, οι αριθμοί που αποδίδονται στη Shell στους πίνακες Solvay είναι σαφώς διαφορετικοί από αυτούς που περιέχονται στις δηλώσεις της Shell προς τη Fides.

824 Εξάλλου, η Επιτροπή παραποίησε την απάντηση της Shell στην αίτηση παροχής πληροφοριών. Συγκεκριμένα, αφενός, καμία συγκεκριμένη πληροφορία δεν είχε ανακοινωθεί στη Solvay· οι ανακοινώσεις αυτές αφορούσαν μόνο τις πωλήσεις στη Δυτική Ευρώπη και δεν μπορούσαν, συνεπώς, να αποτελούν την πηγή των πινάκων Solvay, οι οποίοι περιέχουν στοιχεία ανά χώρα. Αφετέρου, οι πληροφορίες αυτές ανακοινώνονταν μόνον περιστασιακά από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983, ενώ οι πίνακες Solvay περιέχουν τα στοιχεία για την περίοδο 1980-1984. Αυτό επιβεβαιώνει το ότι οι πίνακες αυτοί καταρτίστηκαν μόνον βάσει δημοσιευμένων επισήμων στατιστικών και επαφών με τους πελάτες.

825 Με το πέμπτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, που αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η προσφεύγουσα υποστηρίζει, καταρχάς, ότι η επίδικη απόφαση περιέχει αντιφάσεις ως προς τον βαθμό της συμμετοχής της Shell. Συγκεκριμένα, στην επίδικη απόφαση αναφέρεται συγχρόνως και ότι η Shell συμμετέσχε στις εν λόγω πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές (σημείο 20) και ότι ενημερώθηκε για τις πρωτοβουλίες αυτές (σημείο 26) και ότι είχε απλώς γνώση των πρωτοβουλιών αυτών (σημείο 48).

826 Επιπλέον, πλην δύο μεμονωμένων περιπτώσεων, η προσφεύγουσα δεν συμμετέσχε στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών.

827 Κατά την προσφεύγουσα, οι εταιρίες του ομίλου Shell καθόρισαν αυτοτελώς τις τιμές τους. Συγκεκριμένα, ως προς τις τέσσερις πρωτοβουλίες για τις οποίες η Επιτροπή διαθέτει έγγραφα προερχόμενα από τη Shell, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι οι τομεακές πρωτοβουλίες πάντοτε ανακοινώνονταν εκ των προτέρων στον ειδικευμένο Τύπο. Επιπλέον, οι τιμές-στόχοι που καθόρισε η Shell δεν αντιστοιχούσαν στις υποτιθέμενες τιμές-στόχους του τομέα. Η μόνη περίπτωση συμπτώσεως των τιμών χρονολογείται από την 1η Σεπτεμβρίου 1982· ωστόσο, στην περίπτωση εκείνη, η Shell καθόρισε την τιμή-στόχο της μόλις στις 9 Σεπτεμβρίου 1982 και η εν λόγω τιμή-στόχος εφαρμόστηκε μόλις την 1η Οκτωβρίου 1982. Επιπλέον, ήδη από τον Νοέμβριο του 1982, η Shell μείωσε και πάλι την τιμή-στόχο της (1,40 DM/kg αντί 1,50 DM/kg).

828 Με το έκτο σκέλος του παρόντος λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι μια εναρμονισμένη πρακτική δεν συμβιβαζόταν με τη στρατηγική της Shell, η οποία είχε θέσει σε λειτουργία το 1981 ένα νέο εργοστάσιο PVC και έπρεπε να

υπάρξει πλήρης εκμετάλλευση της άμεσης παραγωγικής ικανότητάς του που ανερχόταν σε 100 χιλιοτόνους ετησίως. Τα δύο εργοστάσια PVC της Shell είχαν φόρτο εργασίας μεγαλύτερο από τον μέσο όρο του φόρτου εργασίας στον εν λόγω τομέα και τα μερίδια που κατείχε η Shell στην αγορά είχαν κατά πολύ αυξηθεί λόγω του γεγονότος αυτού. Υπό τις συνθήκες αυτές, η αποδοχή μιας ποσοστώσεως στηριζομένης στη θέση που κατείχε το 1979 δεν είχε καμία έννοια. Στην πραγματικότητα, κανένα έτος δεν μπορούσε να θεωρηθεί αποδεκτώς ως έτος αναφοράς, δεδομένου ότι η Shell έθετε σε λειτουργία ένα έο εργοστάσιο.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

829 Με το πρώτο σκέλος του λόγου ακυρώσεως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, ενόψει των ιδιαιτεροτήτων του ομίλου Royal Dutch-Shell, της ήταν αδύνατον να υπαγορεύσει την τήρηση κάποιας συμπεριφοράς — ενδεχομένως, θίγουσας τον ανταγωνισμό — στις εταιρίες παραγωγής του ομίλου.

830 Στο σημείο 46 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή, εξετάζοντας τις ιδιαιτερότητες του ομίλου Royal Dutch-Shell, δεν παρέβλεψε ότι «οι διάφορες εταιρείες που δρουν στον τομέα των χημικών προϊόντων έχουν εμφανώς μεγάλο βαθμό αυτονομίας διαχείρισης» και ότι η προσφεύγουσα είναι «εταιρία υπηρεσιών».

831 Η Επιτροπή τόνισε, ωστόσο, ότι η προσφεύγουσα είναι υπεύθυνη «για τον συντονισμό και τον στρατηγικό προγραμματισμό στον τομέα των θερμοπλαστικών του ομίλου». Συνεπώς, έχει αποστολή συμβούλου των εταιριών παραγωγής του ομίλου.

832 Επιπλέον, στο ίδιο σημείο 46 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή υπογράμμισε ότι η προσφεύγουσα «βρισκόταν σε επαφή με το καρτέλ» και «συμμετείχε στις συναντήσεις το 1983». Έτσι, πολλά παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων που αφορούν τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές προέρχονται από την προσφεύγουσα (παραρτήματα P35, P36, P49, P50, P51, P53, P54, P55 και P59). Όμως, τα παραρτήματα αυτά, μεταξύ άλλων, συνιστούν την απόδειξη περί της υπάρξεως συντονισμένων πρωτοβουλιών μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 637 επ.) και

καταδεικνύουν ότι η προσφεύγουσα ήταν, τουλάχιστον, επακριβώς ενήμερη των καθορισθεισών τιμών-στόχων και των συναφώς προβλεφθεισών ημερομηνιών. Επιπλέον, ο εκπρόσωπος της Shell στις δύο συναντήσεις στις οποίες η προσφεύγουσα αναγνωρίζει ότι συμμετέσχε το 1983 ήταν ο κ. Lane, τότε αντιπρόεδρος της προσφεύγουσας.

833 Τέλος, η Επιτροπή θεώρησε ότι «ο ορισμός του Δικαστηρίου όσον αφορά την "εναρμονισμένη πρακτική" προσφέρεται ιδιαίτερα για να καλυφθεί η συμμετοχή της Shell, η οποία συνεργάστηκε με το καρτέλ χωρίς να είναι κανονικό μέλος, και η οποία είχε τη δυνατότητα να προσαρμόζει τη συμπεριφορά της στην αγορά με βάση τις επαφές της με το καρτέλ» (επίδικη απόφαση, σημείο 34). Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα, ακόμα και αν δεν ήταν σε θέση να επιβάλλει τιμές στις επιφορτισμένες με τις πωλήσεις θυγατρικές της εταιρίες, ωστόσο, όντας σε επαφή με τη σύμπραξη και διοχετεύοντας προς τις θυγατρικές της τις πληφορορίες που ελάμβανε κατά τον τρόπο αυτόν, υπήρξε το κινητήριο στοιχείο της συμμετοχής του ομίλου Shell στην εναρμονισμένη πρακτική. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα προμνησθένα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων τα οποία προέρχονται από την προσφεύγουσα, και τα οποία ανέφεραν τόσο τις τιμές-στόχους όσο και την ημερομηνία της θέσεώς τους σε εφαρμογή, απευθύνονταν, όπως προκύπτει από το κείμενό τους, στο σύνολο των θυγατρικών εταιριών του ομίλου στην Ευρώπη.

834 Υπό τις συνθήκες αυτές, η υποτιθέμενη ιδιαίτερη δομή του ομίλου Royal Dutch-Shell δεν μπορεί, αυτή καθεαυτή, να αποτελέσει εμπόδιο στη διαπίστωση ότι η προσφεύγουσα ήταν σε θέση να συμμετάσχει σε πρακτική αντιβαίνουσα στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης και, κατά μείζονα λόγο, να αποτελέσει αποδέκτη της επίδικης αποφάσεως.

835 Όσον αφορά την απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στη σύμπραξη, πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή, μεταξύ άλλων στα σημεία 48 και 53 της επίδικης αποφάσεως, αναγνώρισε τον ελάσσονα ρόλο της προσφεύγουσας στην προσαπτόμενη παράβαση. Συνεπώς, πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον η Επιτροπή προσκόμισε επαρκή στοιχεία προς απόδειξη του ότι η προσφεύγουσα «έδρασε περιφερειακά» στη σύμπραξη (σημείο 53 της επίδικης αποφάσεως).

836 Συναφώς, τόσο η ICI όσο και η BASF κατονόμασαν την προσφεύγουσα ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψεις 675 και 677). Η Shell αναγνωρίζει ότι συμμετέσχε σε δύο συναντήσεις, για τις οποίες η Επιτροπή είχε συγκεντρώσει αποδείξεις περί της συμμετοχής της υπό μορφή σημειώσεων σε ημερολόγιο (βλ. ανωτέρω σκέψη 676). Ωστόσο, αρνείται ότι οι

συναντήσεις αυτές είχαν αντικείμενο αντιβαίνον στους κανόνες του ανταγωνισμού ή ότι συμμετέσχε σε οποιαδήποτε συμπαιγνία με την ευκαιρία αυτή.

837 Σχετικά με την πρώτη συνάντηση, που πραγματοποιήθηκε στο Παρίσι στις 2 Μαρτίου 1983, το Πρωτοδικείο έκρινε ότι η Επιτροπή απέδειξε το αντιβαίνον στους κανόνες του ανταγωνισμού αντικείμενο της συναντήσεως (βλ. ανωτέρω σκέψεις 650 και 652).

838 Το άρθρο του Τύπου που επικαλείται η προσφεύγουσα, από το τεύχος του περιοδικού European Chemical News της 21ης Φεβρουαρίου 1983, δεν επηρεάζει το συμπέρασμα αυτό. Πράγματι, το ίδιο το κείμενο του άρθρου αυτού που παραθέτει η προσφεύγουσα είναι διφορούμενο, καθόσον δεν επιτρέπει να συναχθεί το συμπέρασμα ότι υπήρξαν ατομικές πρωτοβουλίες. Επιπλέον, το άρθρο ήταν ασαφές όσον αφορά την ημερομηνία των πρωτοβουλιών· αντιθέτως, στα κατά μερικές ημέρες μεταγενέστερα της συναντήσεως της 2ας Μαρτίου 1983 έγγραφα που βρήκε η Επιτροπή στα γραφεία των επιχειρήσεων, μεταξύ των οποίων και η Shell, αναφέρεται η ακριβής ημερομηνία των πρωτοβουλιών.

839 Η Shell υποστηρίζει, τέλος, ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν υποστήριξε πρωτοβουλία ως προς τις τιμές. Προς τούτο, επικαλείται το γεγονός ότι, στις 31 Μαρτίου 1983, καθόρισε την τιμή-στόχο της σε 1,35 DM/kg, ήτοι σε επίπεδο κατώτερο εκείνου το οποίο υποτίθεται ότι είχαν καθορίσει από κοινού οι παραγωγοί. Παραμένει, ωστόσο, το γεγονός ότι η Shell ήταν ενήμερη του επιπέδου των τιμών που είχε αποφασιστεί από τους παραγωγούς στις 2 Μαρτίου 1983 και της ημερομηνίας εφαρμογής της πρωτοβουλίας αυτής, όπως προκύπτει από το παράρτημα P49, που φέρει ημερομηνία 13 Μαρτίου 1983. Ως εκ τούτου, με τη συμμετοχή της στη συνάντηση της 2ας Μαρτίου 1983, η προσφεύγουσα όχι μόνο δεν καθόρισε την πολιτική της ως προς τις τιμές αυτοτελώς, χωρίς να είναι βέβαιη για τη συμπεριφορά των ανταγωνιστών της, αλλά ασφαλώς έλαβε υπόψη της, άμεσα ή έμμεσα, τις πληροφορίες που έλαβε από τους εν λόγω ανταγωνιστές της στη διάρκεια της συναντήσεως αυτής.

840 Όσον αφορά τη δεύτερη συνάντηση, η οποία πραγματοποιήθηκε στη Ζυρίχη τον Αύγουστο του 1983, η προσφεύγουσα αναγνώρισε, απαντώντας σε αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, ότι, στη διάρκεια της συναντήσεως αυτής, «ορισμένοι παραγωγοί εξέφρασαν την άποψή τους σχετικά με πρωτοβουλία ως προς τις τιμές». Επιπλέον, διάφορα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, όπως τα παραρτήματα P53, P54, P55, P56, P57, P58 και P60, αποδεικνύουν ότι προβλέφθηκε

όντως μια πρωτοβουλία και εφαρμόστηκε τον Σεπτέμβριο του 1983. Τέλος, τα παραρτήματα P53, P54 και P55, που προέρχονται από την προσφεύγουσα, επιτρέπουν να συναχθεί το συμπέρασμα ότι η ίδια, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της, έλαβε μέρος στην πρωτοβουλία αυτή. Επιπλέον, γνώριζε την πρωτοβουλία προτού αυτή ανακοινωθεί στο κοινό. Ο εμπορικός Τύπος τον οποίο η προσφεύγουσα επικαλείται με την απάντησή της στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, αναφέρθηκε στην πρωτοβουλία αυτή μόλις στα τέλη Σεπτεμβρίου.

841 Το έγγραφο Alcudia, που αφορά τον αντισταθμιστικό μηχανισμό, δεν έχει αποδεικτική αξία έναντι της προσφεύγουσας, καθόσον, σύμφωνα με τις απαντήσεις της ICI σε αίτηση παροχής πληροφοριών, η Shell ήταν ο μόνος παραγωγός ο οποίος δεν συμμετέσχε σ' αυτόν (βλ. ανωτέρω σκέψη 788). Όπως προκύπτει ιδίως από το σημείο 48 της επίδικης αποφάσεως, η διαπίστωση αυτή ενισχύει το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι η προσφεύγουσα έδρασε περιφερειακά στη σύμπραξη.

842 Ο πίνακας Atochem αφορά το πρώτο τρίμηνο του 1984 και μπορεί να θεωρηθεί ότι καταρτίστηκε τον Μάιο του 1984 (βλ. ανωτέρω σκέψη 606), ενώ, σύμφωνα με το σημείο 54, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, η Shell είχε λάβει αποστάσεις από τη σύμπραξη από τον Οκτώβριο του 1983. Πράγματι, ο πίνακας Atochem περιλαμβάνει μόνο στρογγυλοποιημένους αριθμούς πωλήσεων όσον αφορά τη Shell. Πάντως, στο μέτρο που ο πίνακας αυτός αναφέρει ένα ποσοστό-στόχο για την προσφεύγουσα, στόχο ο οποίος δεν μπορούσε να έχει αποφασιστεί παρά πριν από το πρώτο τρίμηνο του 1984, από το έγγραφο αυτό προκύπτει ότι η Shell δεν είχε παραμείνει αμέτοχη στον μηχανισμό των ποσοστώσεων στα τέλη του 1983.

843 Όσον αφορά τον μηχανισμό παρακολουθήσεως των πωλήσεων (βλ. ανωτέρω σκέψεις 618 έως 636), μόνον δύο από τις γεωγραφικές αγορές στις οποίες αναφέρονται οι πίνακες Solvay δεν αφορούν τη Shell, ήτοι οι αγορές της Μπενελούξ και της Γαλλίας.

844 Η Επιτροπή, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, επιβεβαίωσε ότι η αιτίαση όσον αφορά την παρακολούθηση των πωλήσεων δεν αφορούσε την αγορά της Μπενελούξ, όπως ήδη προέκυπτε και από την ανακοίνωση των αιτιάσεων.

845 Αντιθέτως, πρέπει να υπομνησθεί η ακρίβεια των αριθμών που αποδίδονται στη Shell για τη γαλλική αγορά, όσον αφορά τόσο τις πωλήσεις του 1982 όσο και αυτές του 1983 (βλ. ανωτέρω σκέψη 628). Η ακρίβεια αυτή επιβεβαιώνει το ότι η Shell, τουλάχιστον όσον αφορά τη γαλλική αγορά, μετέσχε στην ανταλλαγή πληροφοριών. Με την απάντησή της σε αίτηση παροχής πληροφοριών της 3ης Δεκεμβρίου 1987, η προσφεύγουσα δήλωσε ότι «επανειλημμένως, κατά το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983, η Solvay τηλεφωνούσε για να ζητήσει επιβεβαίωση των εκτιμήσεών της σχετικά με τις ποσότητες που πωλούσαν οι εταιρίες του ομίλου Shell». Η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι δήλωσε επίσης ότι «δεν δόθηκε καμία ακριβής πληροφορία»· ωστόσο, η ακρίβεια των αριθμών των πωλήσεων στη γαλλική αγορά αντιφάσκει προς τη δήλωση αυτή.

846 Όσον αφορά τον ισχυρισμό ότι η επίδικη απόφαση παρουσιάζει αντιφάσεις ως προς τον βαθμό της συμμετοχής της Shell στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, πρέπει να παρατηρηθεί ότι με το σημείο 20 της επίδικης αποφάσεως επιδιώκεται απλώς να καταδειχθεί ο συλλογικός χαρακτήρας των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές. Στο σημείο 26 της επίδικης αποφάσεως, αναφέρεται ότι η προσφεύγουσα ήταν ενήμερη των πρωτοβουλιών αυτών και, στο σημείο 48, ότι είχε πληροφορηθεί για τις πρωτοβουλίες αυτές και τις υποστήριζε. Συναφώς, αρκεί η παρατήρηση ότι το σημείο 48 συμπληρώνει μεν το σημείο 26, δεν αντιφάσκει όμως προς αυτό.

847 Όπως ήδη αναφέρθηκε, τα έγγραφα που προσκόμισε η Επιτροπή αποδεικνύουν ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές που αποφασίστηκαν κατά τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών της 2ας Μαρτίου 1983 και της 11ης Αυγούστου 1983 (βλ. ανωτέρω σκέψεις 836 έως 840). Ομοίως, το παράρτημα P59, που αποτελεί έγγραφο προερχόμενο από την προσφεύγουσα με ημερομηνία 28 Οκτωβρίου 1983, καταδεικνύει ότι η προσφεύγουσα ήταν πλήρως ενήμερη της πρωτοβουλίας που είχε αποφασιστεί για την 1η Νοεμβρίου 1983, σχετικά με αύξηση των τιμών του PVC στο επίπεδο του 1,90 DM/kg. Όσον αφορά την πρωτοβουλία που προβλέφθηκε για τον Σεπτέμβριο του 1982, είναι αληθές ότι, ήδη από τον Ιούλιο του 1982, το περιοδικό European Chemical News είχε αναγγείλει τόσο την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές όσο κα. το ύψος και την ημερομηνία της. Ωστόσο, από το ίδιο το κείμενο του άρθρου αυτού δεν προκύπτει η ύπαρξη ατομικών πρωτοβουλιών. Συγκεκριμένα, αναφέρει μεταξύ άλλων τα εξής: «Οι παραγωγοί [PVC] συζητούν για αύξηση των τιμών τον Σεπτέμβριο και τον Οκτώβριο (η στήλη "τιμή εργοστασίου" στον ακόλουθο πίνακα εμφαίνει αυτές τις προβλεπόμενες τιμές-στόχους).» Πράγματι, όπως κρίθηκε ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψη 649), τα έγγραφα που προσκόμισε η Επιτροπή επιτρέπουν να συναχθεί ότι η εν λόγω πρωτοβουλία ήταν προϊόν συνεννοήσεως μεταξύ παραγωγών του τομέα. Το γεγονός ότι η Shell υιοθέτησε τη

συμφωνηθείσα τιμή-στόχο μόλις στις αρχές Σεπτεμβρίου για να την εφαρμόσει τον Οκτώβριο δεν φαίνεται, υπό τις συνθήκες αυτές, να έχει καθοριστική σημασία. Κατά τα λοιπά, τα παραρτήματα P34 και P39, που προέρχονται από την ICI και την DSM αντιστοίχως, καταδεικνύουν ότι «η πρωτοβουλία ως προς τις τιμές συνεχίστηκε και τον Οκτώβριο».

848 Ενόψει όλων αυτών των στοιχείων, πρέπει να συναχθεί ότι η προσφεύγουσα, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της, δεν έμεινε αμέτοχη στους συμπαιγνιακούς μηχανισμούς που αποφασίστηκαν από τους παραγωγούς PVC. Η Επιτροπή απέδειξε επακριβώς τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στην προσαπτόμενη παράβαση.

849 Υπό τις συνθήκες αυτές, το επιχείρημα που αντλεί η προσφεύγουσα από την εμπορική πολιτική της στις αρχές της δεκαετίας 1980-1990 δεν μπορεί να ευδοκιμήσει. Πράγματι, λόγω της συμμετοχής της στην προσαπτόμενη παράβαση, η προσφεύγουσα ήταν σε θέση να προσαρμόσει την εμπορική συμπεριφορά της αναλόγως των όσων γνώριζε για τη στάση των λοπών παραγωγών.

ε) LVM

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

850 Πρώτον, η προσφεύγουσα αρνείται ότι συμμετέσχε σε συναντήσεις μεταξύ παραγωγών στη διάρκεια των οποίων συζητήθηκαν οι τιμές και τα μερίδια της αγοράς. Κατά την προσφεύγουσα, τα αποδεικτικά στοιχεία της Επιτροπής είναι προδήλως ανεπαρκή. Συγκεκριμένα, καταρχάς, τα έγγραφα σχεδιασμού είναι κατά 30 σχεδόν μήνες προγενέστερα της ημερομηνίας συστάσεως της LVM· η μνεία της επωνυμίας της DSM και της SAV, των μητρικών εταιριών της προσφεύγουσας, ουδόλως μπορεί να ληφθεί ως αποδεικτικό στοιχείο εις βάρος της. Στη συνέχεια, οι δηλώσεις της ICI και της BASF, οι οποίες κατονόμασαν την LVM ως συμμετασχούσα στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, έγιναν με κάθε επιφύλαξη. Τέλος, είναι ανακριβής ο ισχυρισμός ότι η προσφεύγουσα αρνήθηκε να απαντήσει, με την επισ-

τολή της 28ης Ιανουαρίου 1988, στην αίτηση παροχής πληροφοριών της 23ης Δεκεμβρίου 1987, που στηριζόταν στο άρθρο 11 του κανονισμού 17· εν πάση περιπτώσει, το στοιχείο αυτό δεν αποδεικνύει τη συμμετοχή της στις συναντήσεις.

851 Δεύτερον, όσον αφορά το υποτιθέμενο σύστημα ποσοστώσεων, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το μόνο έγγραφο που χρησιμοποίησε εναντίον της η Επιτροπή, δηλαδή ο πίνακας Atochem, δεν έχει αποδεικτική αξία. Συγκεκριμένα, περιλαμβάνει αριθμούς πωλήσεως αισθητά διαφορετικούς από τους πραγματικούς αριθμούς.

852 Τρίτον, όσον αφορά την παρακολούθηση των πωλήσεων, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι οι πίνακες Solvay θα είχαν αποδεικτική αξία μόνον εάν ήταν ακριβείς, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει.

853 Τέλος, όσον αφορά τις τιμές-στόχους και τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η προσφεύγουσα υπενθυμίζει ότι η ίδια η ύπαρξη εναρμονισμένων πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές δεν έχει αποδειχθεί. Στην πραγματικότητα, η προσφεύγουσα απλώς προσαρμόστηκε ευφυώς στις συνθήκες της αγοράς (βλ. παραρτήματα P13, P21 και P29 της ανακοινώσεως ων αιτιάσεων).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

854 Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η LVM συστάθηκε μόλις στις αρχές του 1983. Συνεπώς, το γεγονός ότι προγενέστερα κείμενα, τα οποία προσκόμισε η Επιτροπή προς στήριξη των αιτημάτων της, όπως τα έγγραφα σχεδιασμού, δεν κατονομάζουν την προσφεύγουσα δεν έχει σημασία για την εκτίμηση της συμμετοχής της επιχειρήσεως αυτής στην παράβαση. Από την πλευρά της, η προσφεύγουσα δεν μπορεί λυσιτελώς να επικαλεστεί, προς στήριξη των ισχυρισμών της, τα παραρτήματα P13, P21 και P29 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, τα οποία αναφέρονται σε πραγματικά περιστατικά προγενέστερα της συστάσεώς της και αφορούν την DSM.

855 Η LVM κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι είχαν αντικείμενο αντίθετο προς στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

856 Η παρουσία της προσφεύγουσας στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

857 Ορισμένα έγγραφα τα οποία χρησιμοποίησε η Επιτροπή προκειμένου να αποδείξει — ορθώς — την ύπαρξη κοινών πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές, όπως τα παραρτήματα P57, P58 και P64, προέρχονται από την επιχείρηση αυτή.

858 Ο πίνακας Atochem περιλαμβάνει την επωνυμία της προσφεύγουσας και την ένδειξη ενός ποσοστού πωλήσεων-στόχων που της χορηγήθηκε· επιπλέον, οι αριθμοί των πωλήσεων της εταιρίας αυτής που αναφέρονται στον εν λόγω πίνακα δεν απέχουν από τους πραγματικούς αριθμούς των πωλήσεων (βλ. ανωτέρω σκέψη 608).

859 Οι πίνακες Solvay περιέχουν ρητή αναφορά στην LVM. Μεταξύ των αναφερομένων αριθμών τους οποίους η Επιτροπή μπόρεσε να ελέγξει, δύο αφορούν την επιχείρηση αυτή και ανταποκρίνονται, στογγυλοποιημένοι σε χιλιοτόνους, στους πραγματικούς αριθμούς των πωλήσεών της (βλ. ανωτέρω σκέψεις 625 και 628).

860 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

Wacker

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

861 Κατά την προσφεύγουσα, δεν προκύπτει από τα έγγραφα σχεδιασμού ότι συμμετέσχε σε συζητήσεις, διαπραγματεύσεις ή συναντήσεις όπως αυτές που της προσάπτονται. Οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την ICI και την BASF, οι οποίες την κατονομάζουν ως συμμετασχούσα σε συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, δεν είναι ούτε ακριβείς ούτε αξιόπιστες.

862 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα αρνείται ότι συμμετέσχε, αφενός, σε σύστημα ποσοστώσεων και σε αντισταθμιστικό μηχανισμό και, αφετέρου, σε σύμπραξη ως προς τις τιμές. Κατ' αυτήν, οι συναφείς ισχυρισμοί της Επιτροπής δεν στηρίζονται σε ανένα έγγραφο.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

863 Η Wacker κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι είχαν αντικείμενο αντίθετο προς στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

864 Η παρουσία της προσφεύγουσας στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

865 Η Wacker εμφανιζόταν στα έγγραφα σχεδιασμού ως πιθανό μέλος του «νέου πλαισίου συναντήσεων» με το αρχικό «W»· την εποχή των πραγματικών περιστατικών, μόνον η Wacker είχε επωνυμία που άρχιζε με το γράμμα αυτό.

866 Διάφορα έγγραφα τα οποία χρησιμοποίησε η Επιτροπή προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη κοινών πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές (βλ. ανωτέρω σκέψεις 637 έως 661), όπως τα παραρτήματα P2, P3, P8, P15, P25, P31, P32, P33, P47, P62 και P65, προέρχονται από την επιχείρηση αυτή. Τα παραρτήματα αυτά αναφέρονται εκτενώς σε πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, σε αποφασισθείσες ενέργειες αυξήσεως των τιμών και σε εναντικές προσπάθειες του τομές προς παγίωση των τιμών.

867 Για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia αναφέρεται εμμέσως στη Wacker.

868 Η προσφεύγουσα μνημονεύεται στον πίνακα Atochem, ο οποίος περιέχει, έστω και υπό συνοπτική μορφή, τα στοιχεία των πωλήσεων και το ποσοστό των πωλήσεων-στόχων των τεσσάρων γερμανών παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 612).

869 Οι πίνακες Solvay αναφέρουν τους αριθμούς των πωλήσεων της προσφεύγουσας, αριθμούς οι οποίοι δεν αμφισβητήθηκαν.

870 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

ζ) Hoechst

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

871 Κατά την προσφεύγουσα, δεν προκύπτει από τα έγγραφα σχεδιασμού ότι συμμετέσχε σε συζητήσεις, διαπραγματεύσεις ή συναντήσεις όπως αυτές που της προσάπτονται. Οι πληροφορίες που παρασχέθηκαν από την ICI και την BASF, οι οποίες την κατονομάζουν ως συμμετασχούσα σε συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, δεν είναι ούτε ακριβείς ούτε αξιόπιστες.

872 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα αρνείται ότι συμμετέσχε, αφενός, σε σύστημα ποσοστώσεων και σε αντισταθμιστικό μηχανισμό και, αφετέρου, σε σύμπραξη ως προς τις τιμές. Κατ' αυτήν, οι συναφείς ισχυρισμοί της Επιτροπής δεν στηρίζονται σε ανένα έγγραφο.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

873 Η Hoechst κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι είχαν αντικείμενο αντίθετο προς στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

874 Η παρουσία της προσφεύγουσας στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

875 Για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia αναφέρεται εμμέσως στη Hoechst.

876 Η προσφεύγουσα μνημονεύεται στον πίνακα Atochem, ο οποίος περιέχει, έστω και ομαδικώς, τα στοιχεία των πωλήσεων και το ποσοστό των πωλήσεων-στόχων των τεσσάρων γερμανών παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 612).

877 Οι πίνακες Solvay αναφέρουν τους αριθμούς των πωλήσεων της προσφεύγουσας, αριθμούς οι οποίοι δεν αμφισβητήθηκαν.

878 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν μπόρεσε μεν να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο της Hoechst από τον οποίο να μπορεί να εξακριβώσει ότι η επιχείρηση αυτή είχε εφαρμόσει τις κοινές πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, από τα παραρτήματα P1 έως P70, ωστόσο, προκύπτει ότι οι γερμανοί παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν ορισμένων εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται λόγος για «γενικές πρωτοβουλίες» με στόχο την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή, ακόμα, για «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα παραρτήματα αναφέρουν ειδικότερα στη γερμανική αγορά και επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές ανακοινώνονταν και εφαρμόζονταν στην αγορά αυτή. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P23, P24, P26, P29, P30, P41 και P58.

879 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

η) SAV

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

880 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν υφίσταται καμία απόδειξη σχετικά με τη συμμετοχή της στη σύμπραξη. Υπενθυμίζει ότι τρία έγγραφα έλαβε υπόψη της η Επιτροπή εις βάρος της προσφεύγουσας, εκ των οποίων κανένα δεν έχει αποδεικτική αξία.

881 Συγκεκριμένα, ο πίνακας ελέγχου, ο οποίος αποτελεί ένα από τα έγγραφα σχεδιασμού, είναι απλώς εσωτερικό έγγραφο της ICI. Πρόκειται απλώς για μονομερή πρόταση της επιχειρήσεως αυτής. Η προσφεύγουσα μνημονεύεται στο έγγραφο αυτό ως παραγωγός PVC ή ως επιχείρηση της οποίας η ICI θεωρεί πιθανή τη συμμετοχή στην ομάδα των επιχειρήσεων που αναφέρεται στο έγγραφο αυτό, και όχι ως μετέχουσα συμπράξεως. Τίποτε, όμως, δεν αποδεικνύει ότι η πρόταση αυτή απευθυνόταν και σε άλλους παραγωγούς ή ότι αυτοί την αποδέχθηκαν. Όσον αφορά την απάντηση στις προτάσεις, αυτή δεν μπορεί να είναι απάντηση στον πίνακα ελέγχου, καθόσον είναι προγενέστερη. Εν πάση περιπτώσει, η απάντηση στις προτάσεις δεν αποδεικνύει ότι η SAV συμμετέσχε, καθόσον κανένα όνομα δεν αναφέρεται στο έγγραφο αυτό.

882 Η από 5 Ιουνίου 1984 απάντηση της ICI στην αίτηση παροχής πληροφοριών της Επιτροπής, της 30ής Απριλίου 1984, αναφέρει με ακρίβεια τις ημερομηνίες και τους τόπους των συναντήσεων μόνο για το 1983· όμως, ακριβώς, η SAV είχε παύσει κάθε άμεση δραστηριότητα παραγωγής ή εμπορίας στην αγορά του PVC από την 1η Ιανουαρίου 1983. Επιπλέον, η απάντηση αυτή είναι διατυπωμένη με ασαφείς όρους και επιφυλάξεις· αντιθέτως, η προσφεύγουσα πάντοτε αρνήθηκε ότι συμμετέσχε σε συναντήσεις, η δε BASF δεν κατονόμασε την προσφεύγουσα ως συμμετασχούσα σε συνεδριάσεις (επίδικη απόφαση, σημείο 26, υποσημείωση 10). Τέλος, ακόμα και αν υποτεθεί ότι η SAV μετέσχε σε ορισμένες συναντήσεις, δεν αποδείχθηκε ότι στις συναντήσεις αυτές συζητήθηκαν οι τιμές ή οι όγκοι των πωλήσεων. Εξάλλου, η Επιτροπή διαστρέβλωσε τα λόγια της ICI, η οποία πάντοτε υποστήριξε ότι οι συναντήσεις δεν είχαν αντικείμενο αντιβαίνον στους κανόνες του ανταγωνισμού.

883 Όσον αφορά τους πίνακες Solvay, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι οι αριθμοί πωλήσεων που της αποδίδονται στη γαλλική αγορά όχι μόνο δεν είναι ακριβείς, όπως διατείνεται η Επιτροπή, αλλά εμφανίζουν διαφορές της τάξεως του 8 έως 25 % σε σχέση προς τις πραγματικές πωλήσεις. Συγκεκριμένα, δεν αποδεικνύεται ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε σε κάποια ανταλλαγή πληροφοριών, συνιστώσα ιδιαίτερη παράβαση, ούτε, εξάλλου, ότι μετέσχε σε οποιονδήποτε συμπαιγνιακό διακανονισμό, μέσο του οποίου υπήρξε η ανταλλαγή πληροφοριών.

884 Τέλος, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι, εν πάση περιπτώσει, δεν μπορεί ευλόγως να θεωρηθεί ότι μετέσχε στη σύμπραξη. Συγκεκριμένα, ως νεοεισελθούσα στην αγορά του PVC από το 1977, υπό δυσμενείς συνθήκες λόγω πλεονάζουσας παραγωγικής ικανότητας, εφάρμοσε επιθετική πολιτική, η οποία εκφράστηκε με αύξηση των πωλουμένων ποσοτήτων και των μεριδίων της στην αγορά. Στην πραγματικότητα, η προσφεύγουσα δεν είχε κανένα συμφέρον να μετάσχει σε μια σύμπραξη του είδους αυτής που της προσάπτεται εν προκειμένω από την Επιτροπή. Εξάλλου, η τελευταία δεν μπορεί να οχυρωθεί πίσω από τον ισχυρισμό ότι οι συναντήσεις μεταξύ παραγωγών είχαν, εν πάση περιπτώσει, αντικείμενο αντιβαίνον στους κανόνες του ανταγωνισμού, καθόσον, ακριβώς, καμία απόδειξη, ή καμία επαρκής απόδειξη δεν υφίστατο περί του ότι η SAV συμμετέσχε στις συνντήσεις αυτές.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

885 Η προσφεύγουσα κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι είχαν αντικείμενο αντίθετο προς στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686). Είναι μεν αληθές ότι η ICI προσδιόρισε τις ημερομηνίες και τους τόπους των συναντήσεων μόνο για το 1983, ανέφερε, ωστόσο, ότι άτυπες συναντήσεις πραγματοποιούνταν «μετά τον Αύγουστο του 1980» περίπου μία φορά τον μήνα (βλ. ανωτέρω σκέψη 675). Ορθώς, επομένως, η Επιτροπή θεωρεί την απάντηση της ICI ως ένδειξη επιτρέπουσα την απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην παράβαση.

886 Η προσφεύγουσα εμφανίζεται στα έγγραφα σχεδιασμού ως πιθανό μέλος του σχεδιαζομένου «νέου πλαισίου συναντήσεων». Όπως προκύπτει από την επίδικη απόφαση, τα έγγραφα σχεδιασμού δεν συνιστούν παρά «σχέδιο δημιουργίας καρτέλ» και, συνεπώς, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην προσαπτόμενη παράβαση. Ωστόσο, το γεγονός ότι η προσφεύγουσα μνημονεύεται στα έγγραφα αυτά αποτελεί ένδειξη περί της συμμετοχής της, ενόψει της στενής σχέσεως μεταξύ των πρακτικών που περιγράφονταν στα έγγραφα αυτά και εκείνων που διαπιστώθηκαν στην αγορά κατά τις εβδομάδες που ακολούθησαν (βλ. ανωτέρω σκέψεις 662 έως 673).

887 Για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν ήδη (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia, επιβεβαιώνοντας, μαζί με άλλα έγγραφα, την ύπαρξη αντισταθμιστικών μηχανισμών μεταξύ των παραγωγών PVC, αναφέρεται εμμέσως στην προσφεύγουσα.

888 Όσον αφορά τους πίνακες Solvay, η SAV προσκομίζει έναν πίνακα, απόσπασμα των λογιστικών της βιβλίων, προς απόδειξη του ότι οι αριθμοί των πωλήσεων που την αφορούν, δηλαδή οι αριθμοί που αναφέρονται στη γαλλική αγορά για τα έτη 1980 έως 1982, εμφανίζουν αισθητές διαφορές, της τάξεως του 8 έως 25 %, σε σχέση προς τους αριθμούς των πραγματικών πωλήσεων. Ασφαλώς, είναι αδύνατο να διαπιστωθεί αν τα μεγέθη που επικαλείται η SAV, τα οποία προέρχονται από τα λογιστικά της βιβλία, υπολογίστηκαν κατά τον ίδιο τρόπο με τον οποίο υπολογίστηκαν αυτά που περιέχονται στους πίνακες Solvay. Πάντως, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν διετύπωσε σοβαρές αντιρρήσεις, πρέπει να συναχθεί ότι οι πίνακες αυτοί δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι αποτελούν απόδειξη εις βάρος της προσφεύγουσας.

889 Η Επιτροπή δεν μπόρεσε μεν να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο της SAV από τον οποίο να μπορεί να εξακριβώσει ότι η επιχείρηση αυτή είχε εφαρμόσει τις κοινές πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, από τα παραρτήματα P1 έως P70, ωστόσο, προκύπτει ότι οι γάλλοι παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν ορισμένων εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται λόγος για «γενικές πρωτοβουλίες» με στόχο την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή, ακόμα, για «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα παραρτήματα αναφέρονται ειδικότερα στη γαλλική αγορά και επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές ανακοινώνονταν και εφαρμόζονταν στην αγορά αυτή. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P21, P23, P24, P30, P31 και P38.

890 Είναι μεν ακριβές ότι τα δύο έγγραφα αναφέρονται στην επιθετική τακτική των γάλλων παραγωγών όσον αφορά τις τιμές, πλην όμως πρέπει να παρατηρηθεί ότι αυτό δεν είναι ικανό να ανατρέψει τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Πράγματι, πρώτον, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της τα στοιχεία αυτά τόσο κατά την εξέταση των πραγματικών περιστατικών όσο και στο πλαίσιο της νομικής εκτιμήσεως (βλ. ανωτέρω σκέψη 801). Δεύτερον, το γεγονός ότι η προσφεύγουσα περιστασιακά δεν εφάρμοσε μια προβλεφθείσα πρωτοβουλία ως προς τις τιμές δεν επηρεάζει το συμπέρασμα της Επιτροπής· ειδικότερα όσον αφορά τις επιχειρήσεις για τις οποίες η Επιτροπή δεν μπόρεσε να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο, η Επιτροπή περιορίστηκε να αναφέρει ότι οι επιχειρήσεις αυτές είχαν, εν πάση περιπτώσει, συμμετάσχει στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, αντικείμενο των οποίων ήταν, ιδίως, ο καθορισμός στόχων όσον αφορά τις τιμές (βλ. ανωτέρω σκέψεις 774 επ.) και όχι η πραγματική εφαρμογή των πρωτοβουλιών αυτών (προμνησθείσα απόφαση Atochem κατά Επιτροπής, σκέψη 100).

891 Ενόψει του συνόλου των στοιχείων αυτών, πρέπει να συναχθεί ότι τα έγγραφα που προσκόμισε η Επιτροπή αρκούν προς απόδειξη του ότι η προσφεύγουσα, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της, συμμετέσχε στην προσαπτόμενη παράβαση. Πάντως, στο Πρωτοδικείο εναπόκειται να εξακριβώσει κατά πόσον οι ανωτέρω διατυπωθείσες παρατηρήσεις, ιδίως όσον αφορά τους πίνακες Solvay, επηρεάζουν τα συμπεράσματα της Επιτροπής όσον αφορά τη διάρκεια της συμμετοχής της προσφεύγουσαςστην παράβαση.

θ) Montedison

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

892 Η προσφεύγουσα παρατηρεί, καταρχάς, ότι δεν μνημονεύεται ούτε στα έγγραφα σχεδιασμού ούτε στον πίνακα Atochem.

893 Εξάλλου, τα στοιχεία που ελήφθησαν υπόψη εις βάρος της δεν έχουν αποδεικτική αξία.

894 Πρώτον, το γεγονός ότι κατονομάστηκε από την ICI και την BASF ως συμμετασχούσα σε ορισμένες τουλάχιστον από τις συναντήσεις δεν αποδεικνύει τίποτε το επιλήψιμο. Εξάλλου, μόνον η Montedison, και όχι η Montedipe, κατονομάστηκε από την ICI και την BASF, ενώ η Montedison είχε σταματήσει την παραγωγή PVC την 1η Ιανουαρίου 1981. Αυτό σημαίνει ότι η συμμετοχή της είχε παύσει κατά την ημερομηνία αυτή.

895 Δεύτερον, η προσφεύγουσα θεωρεί ότι, όσον αφορά τις ανταλλαγές πληροφοριών σχετικά με την ιταλική αγορά, πληροφοριών οι οποίες, εξάλλου, ήταν δημοσίως γνωστές, η Επιτροπή παρέλειψε να αναφέρει τα σχόλια που περιέχονται στις υποσημειώσεις του κειμένου στο οποίο στηρίχθηκε, τα οποία μνημονεύουν ρητώς τον έντονο ανταγωνισμό που υπήρχε στην αγορά.

896 Τρίτον, όσον αφορά τη συμμετοχή σε αντισταθμιστικό σύστημα, το έγγραφο Alcudia δεν έχει αποδεικτική αξία. Η προσφεύγουσα διατείνεται ότι ουδέποτε εφαρμόστηκε τέτοιος μηχανισμός· καμία ιταλική επιχείρηση δεν προσχώρησε ατομικώς στον μηχανισμό αυτόν, όπως επιβεβαιώνει το γεγονός ότι το επίμαχο έγγραφο περιέχει μόνο γενική μνεία στους ιταλούς παραγωγούς. Αν υποτεθεί ότι ένας τέτοιος μηχανισμός πράγματι εφαρμόστηκε, επρόκειτο απλώς για ένα από αυτά τα μέτρα ορθολογιστικής οργανώσεως τα οποία ελήφθησαν με διμερείς συμφωνίες και τα οποία η ίδια η Επιτροπή είχε συστήσει προς αντικατάσταση του καρτέλ κρίσεως.

897 Τέταρτον, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι καμία από τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές που επεσήμανε η Επιτροπή δεν αφορούσε τη Montedipe, στην οποία ανήκε τότε η επιχείρηση. Εν πάση περιπτώσει, οι διαπραχθείσες παρανομίες συνίσταντο απλώς στην αναζήτηση της ιδανικής τιμής που θα επέτρεπε στους παραγωγούς να μειώσουν τις ζημίες τους. Πάντως, η τιμή που πράγματι εφάρμοσε η Montedipe πάντοτε υπήρξε σαφώς χαμηλότερη από την τιμή-στόχο και πάντοτε διέφερε από την τιμή της αγοράς, σαφής απόδειξη του ότι η προσφεύγουσα πάντοτε ενεργούσε με απόυτη αυτονομία.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

898 Όπως παρατήρησε η προσφεύγουσα, η Montedison δεν μνημονεύεται ούτε στα έγγραφα σχεδιασμού ούτε στον πίνακα Atochem, ο οποίος αφορά περίοδο μεταγενέστερη της ημερομηνίας κατά την οποία η Montedison αποχώρησε από την αγορά του PVC. Το στοιχείο αυτό προκύπτει, μεταξύ άλλων, από τα σημεία 7 και 13 της επίδικης αποφάσεως.

899 Η Montedison κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), την οποίων την ύπαρξη επιβεβαίωσε η προσφεύγουσα και ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι επεδίωκαν σκοπό αντιβαίνοντα στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

900 Η παρουσία αυτή στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

901 Ασφαλώς, η ICI και η BASF κατονόμασαν τη Montedison και όχι τη Montedipe, η οποία συνέχισε τη δραστηριότητα της παραγωγής PVC της Montedison από 1ης Ιανουαρίου 1981. Ωστόσο, από αυτό δεν μπορεί να συναχθεί ότι η Montedison παρέμεινε αμέτοχη στην προσαπτόμενη παράβαση ήδη από την 1η Ιανουαρίου 1981.

902 Πράγματι, η Montedison μεταβίβασε μεν τις δραστηριότητας παραγωγής στη Montedipe τον Ιανουάριο του 1981, μόλις όμως το 1983 εγκατέλειψε κάθε δραστηριότητα στον τομέα του PVC (βλ., ιδίως, επίδικη απόφαση, σημείο 13, πρώτο εδάφιο). Επιπλέον, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου, η προσφεύγουσα αναγνώρισε ότι, καθ' όλη αυτήν την περίοδο, κατείχε, άμεσα ή μέσω ελεγχομένων από αυτήν εταιριών, ολόκληρο το κεφάλαιο της Montedipe. Τέλος, το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981, το οποίο συμβάλλει στην απόδειξη των συστημάτων ελέγχου των όγκων των πωλήσεων μεταξύ παραγωγών, αποτελεί καταγραφή μηνύματος που είχε αποσταλεί από τον διευθυντή του τμήματος πετροχημικών της Montedison (βλ. ανωτέρω σκέψεις 599 έως 601), πράγμα το οποίο επιβεβαιώνει ότι η τελευταία αυτή εταιρία δεν παρέμεινε αμέτοχη στην προσαπτόμενη παράβαση, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της.

903 Για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia, το οποίο αποτελεί ένα από τα έγγραφα τα οποία επιτρέπουν την απόδειξη της εφαρμογής αντισταθμιστικού μηχανισμού μεταξύ παραγωγών PVC, αναφέρει εμμέσως τη Montedison. Η προσφεύγουσα δεν μπορεί βασίμως να ισχυριστεί ότι τον μηχανισμό αυτόν είχε προτείνει η Επιτροπή τον Ιούλιο του 1982, κατά τις επαφές που είχε με εννέα ευρωπαίους παραγωγούς, σχετικά με την αναδιάρθρωση του τομέα της πετροχημικής βιομηχανίας. Πράγματι, όχι μόνον η Επιτροπή είχε τότε δηλώσει την αντίθεσή της σε κάθε συμφωνία ως προς τις τιμές ή τις ποσοστώσεις των πωλήσεων μεταξύ παραγωγών, αλλά, επιπλέον, οι επαφές αυτές είναι μεταγενέστερες της εφαρμογής του αντισταθμιστικού μηχανισμού του οποίου την ύπαρξη απέδειξε εν προκειμένω η Επιτροπή.

904 Επιπλέον, το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981 αναφέρεται στον μηχανισμό ποσοστώσεων· όμως το σημείωμα αυτό αποτελεί καταγραφή μηνύματος που απέστειλε ο κ. Diaz, τέως γενικός διευθυντής του τμήματος πετροχημικών της Montedison, στην ICI (βλ. ανωτέρω σκέψεις 599 έως 601).

905 Όσον αφορά τους πίνακες Solvay που αφορούν την ιταλική αγορά (παραρτήματα 33 έως 41 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψεις 629 έως 635), η προσφεύγουσα δεν μπορεί να ισχυριστεί ότι οι αριθμοί των πωλήσεων που περιέχονται στους πίνακες αυτούς μπορούσαν να υπολογιστούν με βάσει δημοσίως γνωστά στοιχεία. Εξάλλου, αν η δεύτερη υποσημείωση του παραρτήματος 34 αναφέρεται στην ύπαρξη εντόνου ανταγωνισμού, αυτό δεν εξηγεί πώς η Solvay γνώριζε τους αριθμούς των πωλήσεων καθενός από τους ανταγωνιστές της. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι η πρώτη υποσημείωση του εγγράφου αυτού διευκρινίζει τα εξής: «Η κατανομή της εγχώριας αγοράς μεταξύ των διαφόρων παραγωγών για το 1980 στηρίζεται σε στοιχεία ανταλλαγέντα με τους συναδέλφους μας» (βλ. ανωτέρω σκέψη 629).

906 Όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, σχετικά με τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι επρόκειτο για εναρμονισμένες πρωτοβουλίες που αποφασίστηκαν κατά παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 637 έως 661), η προσφεύγουσα προσκομίζει έναν πίνακα στον οποία συγκρίνει τις τιμές-στόχους που αναφέρει η Επιτροπή με τις τιμές που πράγματι εφάρμοσε η Montedison (σημείο 10 του δικογράφου της προσφυγής). Από τη διαφορά μεταξύ των τιμών αυτών συνάγει το συμπέρασμα ότι δεν είναι δυνατόν να συμμετέσχε στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές. Ωστόσο, η προσφεύγουσα σε κανένα σημείο δεν διευκρι-

νίζει ούτε την πηγή των αριθμών αυτών, οι οποίοι, όπως διατείνεται, αντιπροσωπεύουν τις τιμές που πράγματι εφάρμοσε, ούτε την ακριβή ημερομηνία κατά την οποία διαπιστώθηκαν αυτές οι πράγματι εφαρμοσθείσες τιμές. Εν πάση περιπτώσει, ο πίνακας αυτός καταδεικνύει ότι οι τιμές τις οποίες πράγματι εφάρμοσε η προσφεύγουσα, αν θεωρηθούν ακριβείς, ήταν χαμηλότερες από τις τιμές-στόχους· όμως, η Επιτροπή εξαρχής αναγνώρισε ότι οι επιχειρήσεις δεν είχαν κατορθώσει να φθάσουν τις τιμές-στόχους. Τέλος, στην προσφεύγουσα, όπως και σε άλλους παραγωγούς, δεν προσάπτεται η εφαρμογή των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές, δεδομένου ότι η Επιτροπή δεν μπόρεσε να λάβει από την προσφεύγουσα έγγραφα σχετικά με τις τιμές, αλλά κατηγορείται μόνο για τη συμμετοχή της στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών στη διάρκεια των οποίων αποφασίστηκε ο καθορισμός τιμών-στόχων (βλ. ανωτέρω σκέψεις 774 έως 777).

907 Εξάλλου, τα παραρτήματα P1 έως P70 αναφέρουν ότι οι ιταλοί παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν των εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται λόγος για «γενικές πρωτοβουλίες» με στόχο την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή, ακόμα, για «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα παραρτήματα αναφέρονται ειδικότερα στην ιταλική αγορά και επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές εφαρμόζονταν στην Ιταλία, έστω και αν δείχνουν ότι η προβλεπόμενη αύξηση ενίοτε δεν γινόταν, πράγμα που προκαλούσε επικρίσεις εκ μέρους των ανταγωνιστών. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P9, P24, P26 και P28.

908 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

ι) Hüls

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

909 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, πρώτον, ότι κανένα στοιχείο δεν αποδεικνύει ότι είχε σχέση με τα έγγραφα σχεδιασμού. Συγκεκριμένα, δεν αποδείχθηκε ότι ο πίνακας

ελέγχου, ο οποίος καταρτίστηκε από τρίτον, κοινοποιήθηκε στην προσφεύγουσα, ή ότι η ίδια μετέσχε στη σύνταξη της απαντήσεως στις προτάσεις και ότι, συνεπώς, συναίνεσε στους υποτιθέμενους σχεδιασμούς. Η σύντμηση «Η» που περιέχεται στα έγγραφα αυτά δεν υποδηλώνει αναγκαστικά τη Hüls: αφενός η Hüls και η Hoechst ήταν, το 1984, δύο γερμανοί παραγωγοί παρόμοιου μεγέθους· αφετέρου, το γράμμα Η ήταν, το 1980, το αρχικό πέντε παραγωγών PVC. Το τεκμήριο της Επιτροπής ανατρέπεται, δεδομένου ιδίως ότι, έως το 1985, η προσφεύγουσα δεν ονομαζόταν Hüls AG, αλλά Chemische Werke Hüls AG, κοινώς γνωστή ως CWH.

910 Δεύτερον, ελλείψει πρακτικών, δεν αποδείχθηκε η συμμετοχή της προσφεύγουσας σε παράνομες συναντήσεις και η συχνότητα της συμμετοχής της. Οι δηλώσεις της ICI και της BASF δεν έχουν αποδεικτική αξία, καθόσον οι δύο αυτές επιχειρήσεις εξαρχής αρνήθηκαν ότι οι συναντήσεις αυτές είχαν παράνομο χαρακτήρα.

911 Τρίτον, η συμμετοχή της προσφεύγουσας στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές δεν αποδεικνύεται, ελλείψει εσωτερικών εγγράφων της επιχειρήσεως που να αφορούν τις τιμές. Εξάλλου, η συμμετοχή αυτή δεν μπορεί να συναχθεί από τη συμμετοχή στις συναντήσεις, δεδομένου ότι, ακριβώς, η προσφεύγουσα δεν παρέστη στις παράνομες συναντήσεις.

912 Τέταρτον, το σημείωμα της ICI της 15ης Απριλίου 1981 δεν αποδεικνύει τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε σύστημα ποσοστώσεων. Ούτε αποδεικνύεται η συμμετοχή στον αντισταθμιστικό μηχανισμό που υποτίθεται ότι καθιερώθηκε προς ενίσχυση του συστήματος αυτού. Εξάλλου, ο πίνακας Atochem δεν έχει αποδεικτική αξία, καθόσον οι αριθμοί που αναφέρει εμφανίζουν αισθητές διαφορές από τις πραγματικές πωλήσεις.

913 Τέλος, η Επιτροπή δεν απέδειξε τη συμμετοχή της προσφεύγουσας σε κάποια ανταλλαγή πληροφοριών. Οι πίνακες Solvay δεν αποδεικνύουν τέοια συμμετοχή.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

914 Η Hüls κατονομάστηκε από την ICI ως συμμετασχούσα στις άτυπες συναντήσεις μεταξύ παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι επεδίωκαν σκοπό αντιβαίνοντα στις διατάξεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

915 Η παρουσία εκπροσώπων της επιχειρήσεως αυτής στις συναντήσεις επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

916 Σύμφωνα με τα έγγραφα σχεδιασμού, η «ομάδα σχεδιασμού των 6» έπρεπε να συντίθεται από τις «S», «ICI», «W», «H» και τη «νέα γαλλική εταιρία». Η Επιτροπή, αφού υπενθύμισε ότι η ICI αρνήθηκε να επιβεβαιώσει την ταυτότητα των επιχειρήσεων που αναφέρονται κατ' αυτόν τον τρόπο, ανέφερε, στο σημείο 7 της επίδικης αποφάσεως, τα εξής: «[Α]πό το γενικό νόημα και τον κατάλογο των προτεινομένων συμμετεχόντων είναι σαφές ότι (...) το "H" [σημαίνει] κατά πάσα πιθανότητα Hüls, που είναι ο μεγαλύτερος γερμανός παραγωγός PVC (η Hoechst, που είναι η δεύτερη πιθανότητα, είναι ένας μικρός παραγωγός PVC).»

917 Η προσφεύγουσα αμφισβητεί καταρχάς ότι το «H» μπορεί να υποδηλώνει την Hüls. Πράγματι, έως το 1985, η πλήρης επωνυμία της προσφεύγουσας ήταν Chemische Werke Hüls AG και τα αντίστοιχα αρχικά CWH. Η επιχειρηματολογία αυτή δεν μπορεί να γίνει δεκτή. Πράγματι, στα έγγραφα σχεδιασμού, η μνεία των προτεινομένων μελών του «νέου πλαισίου συναντήσεων» γίνεται με τη μορφή απλών αρχικών και όχι με τα επίσημα και ανεγνωρισμένα αρχικά τους. Επιπλέον, τόσο ο πίνακας Atochem όσο και η απάντηση της ICI σε αίτηση παροχής πληροφοριών, που χρονολογούνται από το 1984, αναφέρονται στη Hüls. Ομοίως, σε διάφορα παραρτήματα τους εισαγωγικού υπομνήματος της προσφεύγουσας, που χρονολογούνται από την αρχή της δεκαετίας του '80, εμφανίζεται επιστολόχαρτο στο οποίο αναγράφονται, με μεγάλους χαρακτήρες, η ένδειξη Hüls και, με μικρούς χαρακτήρες, τα αρχικά «CWH». Συνεπώς, αν η ονομασία Hüls δεν ήταν η επίσημη επωνυμία της προσφεύγουσας, ήταν προφανώς η συνήθως χρησιμοποιούμενη ονομασία της.

918 Όμως, όπως τόνισε η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, φαίνεται ότι, κατά την ημερομηνία καταρτίσεως των εγγράφων σχεδιασμού, η Hüls ήταν ο σημαντικότερος

γερμανός παραγωγός και πωλητής PVC και ένας από τους κυριότερους στην Ευρώπη. Η διαπίστωση αυτή επιβεβαιώνεται και από τις απαντήσεις των προσφευγουσών σε ερώτηση του Πρωτοδικείου. Εξάλλου, και οι τέσσερις άλλες επιχειρήσεις που κατονομάζονται ως πιθανά μέλη της «ομάδας σχεδιασμού» ήταν οι κυριότεροι παραγωγοί PVC στην Ευρώπη το 1980.

919 Για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia αναφέρεται εμμέσως στη Hüls.

920 Η προσφεύγουσα μνημονεύεται στον πίνακα Atochem, ο οποίος περιέχει, έστω και ομαδικώς, τα στοιχεία των πωλήσεων και το ποσοστό των πωλήσεων-στόχων των τεσσάρων γερμανών παραγωγών (βλ. ανωτέρω σκέψη 612).

921 Η Hüls μνημονεύεται επίσης στους πίνακες Solvay. Μεταξύ των αναφερομένων αριθμών των πωλήσεων που μπόρεσε να ελέγξει η Επιτροπή, τρεις αφορούν την προσφεύγουσα και είναι ακριβείς (βλ. ανωτέρω σκέψη 627).

922 Εξάλλου, η Επιτροπή δεν μπόρεσε μεν να λάβει κανέναν τιμοκατάλογο της Hüls από τον οποίο να μπορεί να εξακριβώσει ότι η επιχείρηση αυτή είχε εφαρμόσει τις κοινές πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, από τα παραρτήματα P1 έως P70, ωστόσο, προκύπτει ότι οι γερμανοί παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι σ' αυτήν την εκδήλωση της συμπράξεως. Έτσι, πέραν ορισμένων εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P3, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται λόγος για «γενικές πρωτοβουλίες» με στόχο την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή, ακόμα, για «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα παραρτήματα αναφέρονται ειδικότερα στη γερμανική αγορά και επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές ανακοινώνονταν και εφαρμόζονταν στην αγορά αυτή. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P23, P24, P26, P29, P30, P41 και P58.

923 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτμενη παράβαση.

κ) Enichem

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας

924 Κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή δεν απέδειξε ότι συμμετέσχε σε κάποια από τις εκδηλώσεις της συμπράξεως.

925 Πρώτον, όσον αφορά τη γένεση της συμπράξεως, καμία ευθύνη δεν μπορεί να αποδοθεί στην προσφεύγουσα. Συγκεκριμένα, η προσφεύγουσα δεν έλαβε μέρος στη σύνταξη των εγγράφων σχεδιασμού. Εξάλλου, το γεγονός και μόνον ότι μνημονεύθηκε, εν αγνοία της, από τρίτες επιχειρήσεις που είχαν την πρόθεση να την καλέσουν να συμμετάσχει σε συναντήσεις δεν μπορεί να συνεπάγεται ευθύνη της προσφεύγουσας. Τέλος, δεν αποδείχθηκε ότι η απάντηση στις προτάσεις συνιστά όντως την απάντηση των προσώπων στα οποία έπρεπε να αποσταλεί ο πίνακας ελέγχου.

926 Δεύτερον, όσον αφορά τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η ICI και η BASF ανέφεραν τα ονόματα Anic ή Enichem· όμως, από τον Οκτώβριο του 1981 έως τον Φεβρουάριο του 1983, δεν υπήρχε εταιρία παραγωγής που να αντιστοιχεί, εν όλω ή εν μέρει, στις επωνυμίες αυτές. Επιπλέον, εν πάση περιπτώσει, η Επιτροπή όφειλε να αποδείξει και την ταυτότητα των συμμετεχόντων και τη συχνότητα αυτών των συμμετοχών.

927 Τρίτον, όσον αφορά τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει καμία απόδειξη της συμμετοχής της στις πρωτοβουλίες αυτές. Η απουσία εσωτερικών εγγράφων της Enichem που να αφορούν τις τιμές δεν μπορεί να σημαίνει, όπως θα το ήθελε η Επιτροπή, ότι η προσφεύγουσα, επειδή την ενοχοποιούσαν, τα έκρυψε ή τα κατέστρεψε· μια τέτοια καθαρά θεωρητική συλλογιστική παραβιάζει την αρχή σύμφωνα με την οποία η Επιτροπή φέρει το βάρος της απόδειξεως. Εξάλλου, τίποτε δεν αποδεικνύει την ίδια τη συμμετοχή της προσφεύγουσας στις συναντήσεις οι οποίες, κατά την Επιτροπή, προηγήθηκαν των αυξήσεων των τιμών. Αντιθέτως, διάφορα έγγραφα καταδεικνύουν ότι η Enichem υιοθέτησε στην ιταλική αγορά επιθετική πολιτική ως προς τις τιμές.

928 Τέταρτον, όσον αφορά τις ποσοστώσεις, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι το μοναδικό έγγραφο που μνημονεύει την Enichem ή την Anic είναι ο πίνακας Atochem. Όμως, όχι μόνο το μοναδικό αυτό έγγραφο δεν αρκεί προς απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας, αλλά και δεν έχει αποδεικτική αξία, δεδομένης της σημαντικής αποκλίσεως μεταξύ των μεγεθών των πωλήσεων που παραθέτει (όλα άνω του 14 %) και τα πραγματικών μεγεθών (12,3 %). Υπό τις συνθήκες αυτές, η διαπίστωση ότι, κατά την περίοδο που αφορούσε η έρευνα, τα μερίδια της αγοράς άλλαξαν ουσιωδώς, καταδεικνύει ότι δεν υπήρξε συνεννόηση όσον αφορά τις ποσοστώσεις.

929 Πέμπτον, όσον αφορά τον έλεγχο των πωλήσεων, τα μόνα στοιχεία που προσκομίζονται προς απόδειξη της συμμετοχής της Enichem είναι οι πίνακες Solvay. Όμως, οι πίνακες αυτοί δεν έχουν καμία αποδεικτική αξία.

930 Η προσφεύγουσα καταλήγει στο συμπέρασμα ότι, ελλείψει αποδείξεων εις βάρος της Enichem, είναι αδιάφορο το αν οι αποδείξεις αυτές πρέπει να ληφθούν υπόψη στο σύνολό τους ή μεμονωμένα. Εν πάση περιπτώσει, τα τέσσερα έγγραφα στα οποία εμφανίζεται το όνομα της προσφεύγουσας (παραρτήματα 3, 10 και 34 και οι δηλώσεις της BASF και της ICI) είναι υπερβολικά μεμονωμένα ώστε να αποδεικνύουν τη διαρκή συμμετοχή της προσφεύγουσας σε μια πολύπλοκη σύμπραξη, ιδίως, εξάλλου, όταν έχει καταδειχθεί η επιθετική πολιτική της Enichem.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

931 Η Anic και η Enichem, επιχείρηση στην οποία καταλογίζεται η συμπεριφορά της Anic, κατονομάστηκαν από την ICI ως συμμετασχούσες στις συναντήσεις (βλ. ανωτέρω σκέψη 675), ως προς τις οποίες η Επιτροπή απέδειξε ότι επεδίωκαν σκοπό αντιβαίνοντα στους κανόνες του ανταγωνισμού (βλ. ανωτέρω σκέψεις 679 έως 686).

932 Η παρουσία της Anic και της Enichem στις συναντήσεις αυτές επιβεβαιώθηκε και από την BASF (βλ. ανωτέρω σκέψη 677).

933 Η Enichem παρατηρεί, ωστόσο, ότι, από τον Οκτώβριο του 1981 έως τον Φεβρουάριο του 1983, καμία εταιρία παραγωγής PVC δεν έφερε το όνομα Anic ή Enichem, οπότε οι απαντήσεις της ICI και της BASF δεν επιτρέπουν να συναχθεί η συμμετοχή της κατά την περίοδο αυτή. Το επιχείρημα αυτό δεν μπορεί να γίνει δεκτό. Πράγματι, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, ο όμιλος στον οποίο ανήκε η προσφεύγουσα δεν αποχώρησε από την αγορά του PVC κατά την περίοδο αυτή, αλλά μεταβίβασε τις δραστηριότητές της στον τομέα αυτόν σε μια κοινή εταιρία, της οποίας όλες οι σχετικές με το PVC δραστηριότητες προέρχονταν από τον όμιλο ENI από τον οποίο και συνεχίστηκαν από τον Φεβρουάριο του 1983 και μετά. Επιπλέον, οι πίνακες Solvay για το 1982 όσον αφορά την ιταλική αγορά δείχνουν ότι η κοινή αυτή θυγατρική εταιρία εξακολούθησε να συμμετέχει στην προσαπτόμενη παράβαση. Τέλος, η ίδια η Anic δεν είχε εξαφανιστεί, δεδομένου ότι μόλις στα τέλη του 1982 μεταβίβασε στην εν λόγω κοινή εταιρία το κεφάλαιο μιας άλλης εταιρίας του ομίλου ENI, της SIL, η οποία ήταν ιδιοκτήτρια εγκαταστάσεων παραγωγής PVC στην Ιταλία.

934 Η Anic είναι μία από τις επιχειρήσεις που κατονομάζονται στα έγγραφα σχεδιασμού. Ενόψει της στενής σχέσεως μεταξύ των περιγραφομένων στα έγγραφα αυτά πρακτικών και εκείνων που διαπιστώθηκαν στην αγορά του PVC τις εβδομάδες που ακολούθησαν, τα έγγραφα αυτά, έστω και αν αποτελούν εσωτερικά έγγραφα της ICI, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, συνιστούν ένδειξη περί της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην προσαπτόμενη παράβαση.

935 Ο πίνακας Atochem, ο οποίος συμβάλλει στην απόδειξη της υπάρξεως μηχανισμού ποσοστώσεως των πωλήσεων, αναφέρει τόσο το όνομα της προσφεύγουσας όσο και τους αριθμούς των πωλήσεών της για το πρώτο τρίμηνο του 1984 καθώς και ένα ποσοστό-στόχο των πωλήσεων που της χορηγήθηκε. Οι αντιρρήσεις της προσφεύγουσας όσον αφορά την ακρίβεια των αριθμών των πωλήσεων που την αφορούν εξετάστηκαν προηγουμένως και απορρίφθηκαν (βλ. ανωτέρω σκέψη 615).

936 Επιπλέον, για τους ήδη εκτεθέντες λόγους (βλ. ανωτέρω σκέψη 788), το έγγραφο Alcudia, που αφορά τους αντισταθμιστικούς μηχανισμούς μεταξύ παραγωγών, κατονομάζει εμμέσως την Enichem.

937 Κατά τα λοιπά, το επιχείρημα ότι τα μερίδια των παραγωγών στη αγορά μεταβλήθηκαν σημαντικά στη διάρκεια της περιόδου έρευνας, γεγονός που δεν συμβιβάζεται με την ύπαρξη μηχανισμού ποσοστώσεων, στηρίζεται σε απλή επίκληση της «αλήθειας των πραγματικών περιστατικών» (υπόμνημα απαντήσεως, σ. 23) και δεν συνοδεύεται από κανένα αποδεικτικό στοιχείο. Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όπως προκύπτει από την ίδια την επίδικη απόφαση, τα έγγραφα που αποδεικνύουν την ύπαρξη αντισταθμιστικών μηχανισμών μεταξύ παραγωγών επιτρέπουν επίσης να συναχθεί ότι οι μηχανισμοί αυτοί δεν λειτούργησαν σωστά (βλ. ανωτέρω σκέψεις 588 και 597). Τέλος, ειδικά στην περίπτωση της Enichem, η εξέλιξη των μεριδίων αγοράς δεν φαίνεται να είναι καθοριστικής σημασίας, δεδομένων των διαφόρων αναδιαρθρώσεων που γνώρισε ο όμιλος κατά το χρονικό διάστημα της παραβάσεως, με την απόκτηση των δραστηριοτήτων ανταγωνιστικών επιχειρήσεων στον τομέα του PVC.

938 Οι πίνακες Solvay αναφέρουν το όνομα της προσφεύγουσας και τις πωλήσεις της στην ιταλική αγορά. Επιπλέον, ο πίνακας που επισυναπτεται ως παράρτημα 34 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων περιέχει το ακόλουθο σχόλιο: «Η κατανομή της εγχώριας αγοράς μεταξύ των διαφόρων παραγωγών για το 80 στηρίζεται σε στοιχεία ανταλλαγέντα με τους συναδέλφους μας (...)». Όμως, εφόσον απαρχή της συμπράξεως αποτέλεσαν τα έγγραφα σχεδιασμού, τα οποία χρονολογούνται από τον Αύγουστο του 1980, ακριβώς για το εν λόγω έτος 1980 μπορούσε να υπάρξει για πρώτη φορά ανταλλαγή (βλ. ανωτέρω σκέψη 629).

939 Η προσφεύγουσα υποστηρίζει, επίσης, ότι η Επιτροπή όφειλε να προσδιορίσει την ταυτότητα των επιχειρήσεων που έλαβαν μέρος σε κάθε συνάντηση και, κατά συνέπεια, να διαπιστώσει τη συχνότητα με την οποία κάθε μία μετείχε στις συναντήσεις αυτές. Πρέπει να παρατηρηθεί ότι η συχνότητα της παρουσίας μιας επιχειρήσεως στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών δεν επηρεάζει τη συμμετοχή της στην παράβαση, αλλά μόνο τον βαθμό της συμμετοχή της. Εξάλλου, η απαίτηση να διαπιστώσει η Επιτροπή τη συχνότητα της συμμετοχής θα καθιστούσε στην πράξη

αδύνατο τον κολασμό των συμπράξεων μεταξύ επιχειρήσεων, πλην της περιπτώσεως που θα ανακαλύπτονταν πρακτικά παρανόμων συναντήσεων που να αναφέρουν το όνομα των συμμετασχόντων. Τέλος, είναι μεν αληθές ότι η ICI και η BASF, με την απάντησή τους στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών, ανάφεραν ότι οι επιχειρήσεις που κατονόμαζαν είχαν συμμετάσχει περισσότερο ή λιγότερο τακτικά στις συναντήσεις (βλ. ανωτέρω σκέψεις 675 και 677), πλην όμως η Επιτροπή το έλαβε δεόντως υπόψη της (ιδίως στο σημείο 8, τρίτο εδάφιο, και σημείο 26, τρίτο εδάφιο). Η Επιτροπή έλαβε επίσης υπόψη της το στοιχείο αυτό κατά τον καθορισμό του ύψους των προστίμων (σημείο 53 της επίδικης αποφάσεως), με την επιφύλαξη της εξετάσεως της καταστάσεως των επιχειρήσεων για τις οποίες αποδείχθηκε ότι είχαν διαδραματίσει ρόλο υποκινητή ή, αντιθέτως περιορισμένο ρόλο. Όντως, αν η Επιτροπή είχε μπορέσει να συγκεντρώσει αποδείξεις περί της συμμετοχής καθεμίας από τις επιχειρήσεις σε όλες τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών στο πλαίσιο των οποίων, στο διάστημα τεσσάρων περίπου ετών, αποφασίζονταν προσυνεννοημένες πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές και μηχανισμοί ελέγχου των όγκων των πωλήσεων, τα επιβληθέντα πρόστιμα, τα οποία δεν υπερβαίνουν τα 3 200 000 ECU, θα φαίνονταν αναλογικά μικρά σε σχέση με τη βαρύτητα της παραβάσεως.

940 Τέλος, τα παραρτήματα P1 έως P70 αναφέρουν ότι οι ιταλοί παραγωγοί δεν παρέμειναν αμέτοχοι στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές. Έτσι, πέραν των εγγράφων, όπως τα παραρτήματα P1, P6, P15, P19, P22, P26, P29, P32, P45 και P48, στα οποία γίνεται λόγος για «γενικές πρωτοβουλίες» με στόχο την αύξηση «του συνόλου των ευρωπαϊκών τιμών» ή, ακόμα, για «τομεακές πρωτοβουλίες», ορισμένα παραρτήματα αναφέρονται ειδικότερα στην ιταλική αγορά και επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές εφαρμόζονταν στην Ιταλία, έστω και αν δείχνουν ότι η προβλεπόμενη αύξηση ενίοτε δεν γινόταν, πράγμα που προκαλούσε επικρίσεις εκ μέρους των ανταγωνιστών. Αυτό προκύπτει ιδίως από τα παραρτήματα P9, P24, P26, P28 και P58.

941 Ενόψει του συνδυασμού αυτών των στοιχείων, ορθώς η Επιτροπή συμπέρανε ότι η προσφεύγουσα συμμετέσχε στην προσαπτόμνη παράβαση.

Δ — Επί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως και του προσδιορισμού των αποδεκτών της επίδικης αποφάσεως

1. Επί της δυνατότητας καταλογισμούτης παραβάσεως

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

942 Η Elf Atochem αμφισβητεί την αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως σχετικά με την έλλειψη ευθύνης της Elf Atochem για τις δραστηριότητες της εταιρίας PCUK, το της οποίας το μεγαλύτερο μέρος της δραστηριότητας στον τομέα των χημικών μεταβιβάστηκε στην Atochem, όταν η τελευταία συστάθηκε το 1983. Συγκεκριμένα, κατά την Elf Atochem, η αιτιολογία στηρίζεται στο ότι η Elf Atochem «υπέχει σαφώς ευθύνη για την ATO Chimie/Chloe/Orgavyl» (επίδικη απόφαση, σημείο 42, έκτο εδάφιο), και όχι στον κανόνα σύμφωνα με τον οποίο, όταν η επιχείρηση που εκχωρεί μια δραστηριότητα συνεχίζει να υφίσταται ως χωριστή οντότητα μετά την εκχώρηση, η προς ην η εκχώρηση επιχείρηση δεν φέρει καμία ευθύνη για τυχόν θίγουσες τον ανταγωνισμό ενέργειες της εκχωρούσας πριν από την εκχώρηση.

943 Η DSM υπενθυμίζει ότι, από 1ης Ιανουαρίου 1983, οι δραστηριότητες PVC της DSM NV μεταβιβάστηκαν στην LVM, κοινή θυγατρική της DSM NV και της EMC Belgique SA, και ότι η LVM φέρει την ευθύνη των δικών της πράξεων. Εν προκειμένω, κατά την DSM, θέμα καταλογισμού της παραβάσεως τίθεται για τον προ της ημερομηνίας αυτής χρόνο. Όμως, με πράξη της 19ης Δεκεμβρίου 1984, συστάθηκε η εταιρία DSM Kunststoffen BV, κατά 100 % θυγατρική της DSM NV. Τα μέχρι τότε δικαιώματα και υποχρεώσεις του κλάδου «πλαστικών υλών» της DSM NV μεταβιβάστηκαν στην εταιρία αυτή. Καίτοι η DSM Kunststoffen είναι αυτοτελής θυγατρική της DSM NV, η παράβαση καταλογίστηκε στην τελευταία.

944 Με την ενέργειά της αυτή, η Επιτροπή εφάρμοσε κατά τρόπο εσφαλμένο τους κανόνες του κοινοτικού δικαίου. Η ισχύουσα αρχή είναι ότι, όταν τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις, καθώς και οι οικονομικές δραστηριότητες με τις οποίες έχει σχέση η

προσαπτόμενη παράβαση, έχουν μεταβιβαστεί σε άλλη επιχείρηση, η παράβαση αυτή πρέπει να καταλογίζεται στην άλλη αυτή επιχείρηση, δικαιοδόχο της πρώτης, και, συνεπώς, αποδέκτρια της αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, σκέψεις 6 έως 9· απόφαση του Πρωτοδικείου της 28ης Απριλίου 1994, T-38/92, AWS Benelux κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-211, σκέψη 30). Καθοριστικό στοιχείο για τον καταλογισμό της παραβάσεως αποτελεί η αυτόνομη συμπεριφορά της επιχειρήσεως στην αγορά και όχι η νομική δομή της (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 133· απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-11/89, Shell κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-757, σκέψεις 311 και 312). Όμως, οι προσφεύγουσες πάντοτε ισχυρίστηκαν ότι η DSM Kunststoffen είχε αυτόνομη συμπεριφορά, χωρίς να διαψευσθούν από την Επιτροπή, η οποία, ωστόσο, έφερε το βάρος της αποδείξεως (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 50). Συνεπώς, για το χρονικό διάστημα από την υποτιθέμενη αρχή της παραβάσεως έως τις αρχές του 1983, η παράβαση έπρεπε να καταλογιστεί στην DSM Kunststoffen.

945 Η Montedison παρατηρεί ότι δεν είναι παρά ενδιάμεση οντότητα μεταξύ της εταιρίας holding και της εταιρίας παραγωγής, καθόσον έπαυσε να παράγει PVC από τις 31 Δεκεμβρίου 1980. Στα δύο επόμενα έτη, αυτή τη δραστηριότητα παραγωγής την ανέλαβε η θυγατρική της, η Montedipe, και, το 1983, αυτός ο κλάδος της επιχειρήσεως πέρασε οριστικά στον έλεγχο της Enichem. Η Επιτροπή ουδέποτε απέδειξε ότι η Montedipe δεν είχε αυτόνομη διαχείριση έναντι της Montedison.

946 Η Enichem υποστηρίζει ότι, κατά την άποψη της Επιτροπής, για τον καταλογισμό της ευθύνης της παραβάσεως, πρέπει καταρχάς να προσδιοριστεί η επιχείρηση που τη διέπραξε και κατόπιν να διαπιστωθεί ποια ήταν η τύχη της· αν η επιχείρηση που διέπραξε την παράβαση έχει εκχωρήσει απλώς τον κλάδο δραστηριοτήτων PVC σε τρίτον, αλλά εξακολουθεί να υφίσταται ως ανεξάρτητο υποκείμενο δικαίου, διατηρεί την ευθύνη της παραβάσεως· αντιθέτως, αν η επιχείρηση που διέπραξε την παράβαση έχει απορροφηθεί από άλλη επιχείρηση και, επομένως, έχει παύσει να υφίσταται, την ευθύνη για τις παρελθούσες παραβάσεις επωμίζεται τότε η απορροφήσασα επιχείρηση. Η προσφεύγουσα επισημαίνει τον υβριδικό χαρακτήρα αυτής της απόψεως, η οποία εξαρτάται, αναλόγως της περιπτώσεως, από νομική εξέταση ή από οικονομική εκτίμηση.

947 Η Enichem παρατηρεί ότι τόσο στον δικό της κλάδο δραστηριότητας PVC όσο και, γενικώς, στον τομέα του PVC στην Ιταλία σημειώθηκαν βαθειές αλλαγές στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει η έρευνα και μετά την περίοδο αυτήν.

948 Η εταιρία που σήμερα ονομάζεται Enichem Anic, και η οποία έπρεπε να είναι η αποδέκτρια της επίδικης αποφάσεως, είχε δραστηριότητα παραγωγής PVC έως τα τέλη του 1981 και, εκ νέου, από τις αρχές του 1983 έως τη μεταβίβαση των δραστηριοτήτων στην EVC, κοινή θυγατρική συσταθείσα τον Οκτώβριο του 1986 από την Enichem και την ICI. Στο μεταξύ διάστημα, η εταιρία που δρούσε στην αγορά του PVC ήταν η εταιρία Enoxy, κοινή θυγατρική συσταθείσα από την ENI και την αμερικανική εταιρία Occidental.

949 Αντιθέτως, καθ' όλη αυτήν την περίοδο, η Enichem, υπό διάφορες επωνυμίες, διαδραμάτισε απλώς ρόλο εταιρίας holding για τη συμμετοχή του Ιταλικού Δημοσίου στις διάφορες εταιρίες παραγωγής που διαδέχθηκαν η μία την άλλη στον τομέα του PVC.

950 Τέλος, οι επιχειρηματικές δραστηριότητες στον τομέα του PVC οι οποίες, το 1986, μεταβιβάστηκαν στην EVC, ασκήθηκαν, στη διάρκεια της περιόδου που έβαλε υπόψη της η Επιτροπή, από πλειάδα αυτοτελών επιχειρήσεων (Anic· Occidental· Montedison, της οποίας οι δραστηριότητες PVC που ασκούσε η θυγατρικής της Montedipe εκχωρήθηκαν, τον Μάρτιο του 1983, στην Enoxy, που περιήλθε στην κατά 100 % κυριότητα της Enichem κατόπιν της εκχωρήσεως, από την Occidental, των μεριδίων της, επίσης τον Μάρτιο του 1983· Sir, της οποίας οι δραστηριότητες εκχωρήθηκαν στον όμιλο ENI τον Δεκέμβριο του 1981, και Rumianca, θυγατρική της Sir, της οποίας οι χημικές δραστηριότητες επίσης εκχωρήθηκαν στον όμιλο ENI), οι οποίες όλες υπήρξαν υποκείμενα δικαίου.

951 Ωστόσο, κατά το σημείο 43 της επίδικης αποφάσεως, φαίνεται ότι η Επιτροπή καταλόγισε στην προσφεύγουσα, την Enichem, την ευθύνη για τις παραβάσεις που διαπράχθηκαν στη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει η έρευνα και, συνεπώς, από όλες τις επιχειρήσεις, συμπεριλαμβανομένων των Sir, Rumianca και Enoxy (πλην της Montedipe). Όμως, όσον αφορά τις Sir και Rumianca, οι επιχειρήσεις αυτές ανήκουν στον όμιλο Sir Finanziaria, που υφίσταται ακόμη σήμερα και ο οποίος, κατά συνέπεια, θα έπρεπε να εξακολουθήσει να φέρει την ευθύνη για τη συμμετοχή των πρώην θυγατρικών του εταιριών. Ομοίως, η Occidental, που υπάρχει ακόμη σήμερα ως νομικό πρόσωπο, πρέπει να φέρει αλληλεγγύως την ευθύνη της παραβάσεως για την περίοδο από τον Δεκέμβριο του 1981 έως τον Φεβρουάριο του 1983, στη διάρκεια της οποίας είχε την από κοινού διαχείριση της Enoxy· αντ' αυτού, η επίδικη απόφαση δεν καταλογίζει καμία ευθύνη στην Occidental, κατά παράβαση της αρχής της απαγορεύσεως των διακρίσεων. Στην πραγματικότητα, η Enichem Anic δεν μπορεί να θεωρηθεί υπεύθυνη για τις παραβάσεις που διαπράχθηκαν από την Anic, έως τα τέλη

του 1981, και από την Enoxy Chimica, μετά τον Φεβρουάριο του 1983 (προμνησθείσες αποφάσεις Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 74 έως 88, CRAM και Rheinzink κατά Επιτροπής, και Enichem Anic κατά Επιτροπής, σέψεις 228 επ).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

952 Προκαταρκτικώς, φαίνεται ότι η Elf Atochem δεν αμφισβητεί το συμπέρασμα στο οποίο κατέληξε η Επιτροπή και σύμφωνα με το οποίο δεν πρέπει να της καταλογιστεί ευθύνη για τις πράξεις της PCUK, αλλά μόνο την αιτιολογία στην οποία στηρίζεται το συμπέρασμα αυτό. Υπό τις συνθήκες αυτές, η εξέταση του λόγου ακυρώσεως που προβάλλει η εν λόγω προσφεύγουσα δεν μπορεί να οδηγήσει σε — έστω και μερική — ακύρωση κάποιας διατάξεως της επίδικης αποφάσεως. Επομένως, λόγω ελλείψεως εννόμου συμφέροντος της προσφεύγουσας, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει να απορριφθεί.

953 Κατά πάγια νομολογία, άπαξ αποδειχθεί η ύπαρξη παραβάσεως, πρέπει να προσδιοριστεί το φυσικό ή νομικό πρόσωπο που ευθυνόταν για την εκμετάλλευση της επιχειρήσεως κατά τον χρόνο της διαπράξεως της παραβάσεως, ώστε να του καταλογιστεί η αντίστοιχη ευθύνη. Ωστόσο, όταν, μεταξύ του χρόνου διαπράξεως της παραβάσεως και του χρόνου κατά τον οποίο η επιχείρηση που τη διέπραξε καλείται να υποστεί τις συνέπειες της παραβάσεως, το πρόσωπο που ευθυνόταν για την εκμετάλλευση της επιχειρήσεως αυτής έχει παύσει να υφίσταται νομικώς, πρέπει, κατά πρώτον, να εντοπιστεί το σύνολο των υλικών και των ανθρώπινων στοιχείων που συνέδραμαν στη διάπραξη της παραβάσεως για να εντοπιστεί, στη συνέχεια, το πρόσωπο που κατέστη υπεύθυνο της εκμεταλλεύσεως αυτού του συνόλου, ώστε να μην υπάρξει αδυναμία επιρρίψεως της ευθύνης στην επιχείρηση λόγω εκλείψεως του προσώπου που είχε την εκμετάλλευσή της κατά τον χρόνο διαπράξεως της παραβάσεως.

954 Οι κανόνες που διατυπώνει η Επιτροπή στο σημείο 41, εδάφιο δεύτερο και επόμενα, της επίδικης αποφάσεως φαίνονται σύμφωνοι προς τις αρχές αυτές.

955 Κατά συνέπεια, πρέπει να εξεταστεί ο τρόπος με τον οποίο η Επιτροπή εφάρμοσε τις αρχές αυτές, διαδοχικά στην περίπτωση της DSM, της Montedison και της Enichem.

956 Η επιχειρηματολογία της DSM δεν αφορά παρά τη δυνατότητα καταλογισμού της προσαπτομένης παραβάσεως στην DSM, δηλαδή για τον προ της συστάσεως της LVM χρόνο (βλ. ανωτέρω σκέψη 943).

957 Όμως, εν προκειμένω, αντίθετα προς τις καταστάσεις που εξετάστηκαν με τις αποφάσεις που επικαλείται η προσφεύγουσα, είναι δεδομένο, αφενός, ότι η DSM είναι η επιχείρηση η οποία διέπραξε την προσαπτόμενη παράβαση πριν από τη σύσταση της LVM και, αφετέρου, ότι, παρά την αναδιοργάνωση την οποία επεχείρησε με την ανάθεση της δραστηριότητάς της στον τομέα των πλαστικών υλών σε θυγατρική εταιρία, σε ημερομηνία μεταγενέστερη των προσαπτομένων πραγματικών περιστατικών, η DSM εξακολουθεί να υφίσταται νομικώς. Συνεπώς, ορθώς η Επιτροπή, κατ' εφαρμογήν των ανωτέρω αρχών, απέδωσε ευθύνη στην DSM για το επίδικο χρονικό διάστημα.

958 Υπ' αυτές τις συνθήκες, η ανάθεση του κλάδου δραστηριότητας σε θυγατρική εταιρία δεν ασκεί επιρροή στον προσδιορισμό της επιχειρήσεως που ευθύνεται για την παράβαση.

959 Ως εκ τούτου, ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η DSM είναι απορριπτέος.

960 Κατά πάγια νομολογία, το γεγονός ότι μια θυγατρική εταιρία έχει χωριστή νομική προσωπικότητα δεν αρκεί για να αποκλεισθεί η δυνατότητα καταλογισμού της συμπεριφοράς της στη μητρική εταιρία, ιδίως όταν η θυγατρική εταιρία δεν καθορίζει κατά τρόπο αυτόνομο τη συμπεριφορά της στην αγορά, αλλά εφαρμόζει ως προς τα ουσιώδη τις οδηγίες που της δίνονται από τη μητρική εταιρία (προμνησθείσα απόφαση της 14ης Ιουλίου 1972, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 132 και 133).

961 Στην προκειμένη περίπτωση, η Montedison επιβεβαίωσε ότι κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου των εταιριών Montedipe και Montepolimeri, οπότε πρέπει να θεωρηθεί ότι οι θυγατρικές αυτές εταιρίες ακολουθούσαν αναγκαστικά την πολιτική που χάραζαν τα καταστατικά όργανα που καθορίζουν την πολιτική της μητρικής εταιρίας (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 50).

962 Ως εκ τούτου, ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η Montedison είναι απορριπτέος.

963 Ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η Enichem περιλαμβάνει, όσον αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού της προσαπτομένης παραβάσεως, δύο αιτιάσεις. Η πρώτη αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού των πράξεων δύο εταιριών, της Sir και της Rumianca, που διαπράχθηκαν πριν από την ενσωμάτωση των εταιριών αυτών στον όμιλο στον οποίο ανήκει η προσφεύγουσα. Η δεύτερη αφορά τη δυνατότητα καταλογισμού των πράξεων που διαπράχθηκαν από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Φεβρουάριο του 1983 από την Enoxy.

964 Πρώτον, κατά την προσφεύγουσα, η Επιτροπή τής καταλόγισε ευθύνη για πράξεις της Sir και της Rumianca, τις δραστηριότητες PVC των οποίων απέκτησε ο όμιλος ENI τον Δεκέμβριο του 1981, μέσω της Anic· όμως, εφόσον εξακολουθεί να υφίσταται η παλαιά μητρική εταιρία των δύο αυτών εταιριών, αυτή θα πρέπει να φέρει την ευθύνη της παραβάσεως. Προς στήριξη της απόψεώς της, η προσφεύγουσα παραπέμπει στο σημείο 43 της επίδικης αποφάσεως, από το οποίο προκύπτει ότι «η Enichem συγκεντρώνει τις ιταλικές κρατικές επιχειρήσεις του χημικού τομέα, οι οποίες προηγουμένως δρούσαν με την επωνυμία Anic», καθώς και ότι η Enichem πρέπει «να θεωρηθεί υπεύθυνη για τη δραστηριότητα της Anic» και, συνεπώς, όλων των εταιριών που συνδέονταν με αυτήν.

965 Ωστόσο, δεν φαίνεται να θεώρησε η Επιτροπή υπεύθυνη την Enichem για τις δραστηριότητες της Sir και της Rumianca πριν από την ενσωμάτωσή τους στον όμιλο στον οποίο ανήκει η προσφεύγουσα.

966 Πράγματι, καταρχάς, η Sir και η Rumianca δεν μνημονεύονται στην επίδικη απόφαση. Δεδομένου ότι δεν διατυπώνεται εναντίον τους καμία αιτίαση, δεν μπορεί

να αποδόθηκε ευθύνη στην προσφεύγουσα για παράνομες πράξεις των δύο αυτών εταιριών. Στη συνέχεια, το σημείο 43 της επίδικης αποφάσεως σημαίνει το πολύ ότι οι δραστηριότητες της Sir και της Rumianca στον τομέα του PVC δεν καταλογίζονται στην προσφεύγουσα, ιδίως ως προς τον υπολογισμό του μεριδίου αγοράς προς καθορισμό του ύψους των προστίμων, παρά μόνον από την ημέρα της ενσωματώσεώς τους στην Anic. Αντιθέτως, το σημείο αυτό δεν επιτρέπει να συναχθεί ότι αποδόθηκε στην Enichem ευθύνη για τυχόν παράνομες πρακτικές της Sir και της Rumianca πριν από την ενσωμάτωση αυτή.

967 Δεύτερον, από τη δικογραφία και τις απαντήσεις της προσφεύγουσας στις ερωτήσεις που της έθεσε το Πρωτοδικείο κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση προκύπτει ότι, στις 29 Δεκεμβρίου 1981, η ENI και η Occidental συνέστησαν κοινή εταιρία, την Enoxy, στην οποία μεταβιβάστηκε το σύνολο του τομέα PVC που έλεγχε η ENI, μέσω της Anic· η Occidental μεταβίβασε στην Enoxy δραστηριότητες άσχετες προς το PVC. Τον Φεβρουάριο του 1983, η ENI απέκτησε το μερίδιο της Occidental στο κεφάλαιο της Enoxy· μερικές ημέρες αργότερα, η ENI εκχώρησε όλα τα μερίδια που κατείχε στο κεφάλαιο του ομίλου Enoxy στην Enichimica SpA (νυν Enichem SpA).

968 Υπό τις συνθήκες αυτές, η προσφεύγουσα αιτιάται την Επιτροπή ότι, καταρχάς, της απέδωσε ευθύνη για πράξεις της εταιρίας Occidental, την άλλη μητρική εταιρία της Enoxy. Ωστόσο, η αιτίαση αυτή συνιστά απλό ισχυρισμό ο οποίος δεν στηρίζεται σε κανένα στοιχείο της επίδικης αποφάσεως.

969 Στη συνέχεια, η προσφεύγουσα προσάπτει στην Επιτροπή ότι δεν θεώρησε υπεύθυνη και την Occidental για τις πράξεις της Enoxy, ενώ ήταν μία από δύο μητρικές της εταιρίες. Ωστόσο, εφόσον ο όμιλος στον οποίο ανήκει η προσφεύγουσα παρέμεινε παρών στην αγορά του PVC από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983, μέσω κοινής εταιρίας στην οποία μεταβίβασε η προσφεύγουσα τη δραστηριότητά της στον τομέα του PVC, το γεγονός ότι η Επιτροπή δεν δίωξε και την Occidental δεν αποκλείει την ευθύνη του ομίλου στον οποίο ανήκει η προσφεύγουσα (προμνησθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 197).

970 Υπό τις συνθήκες αυτές, και ο λόγος ακυρώσεως που προβάλλει η Enichem είναι απορριπτέος.

2. Επί του προσδιορισμού των αποδεκτών της επίμαχης αποφάσεως

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

971 Η DSM υποστηρίζει, πρώτον, ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε νομική πλάνη απευθύνοντας την επίδικη απόφαση στην DSM NV και όχι στην DSM Kunststoffen. Συγκεκριμένα, η ευθύνη για την παράβαση που διαπράχθηκε πριν από το 1983 από την DSM NV πρέπει να αποδοθεί αποκλειστικά στην DSM Kunststoffen, θυγατρική κατά 100 % της DSM NV συσταθείσα με πράξη της 19ης Δεκεμβρίου 1984· συνεπώς, η εταιρία αυτή έπρεπε να είναι αποδέκτης της επίδικης αποφάσεως.

972 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι υφίστανται δυσμενή διάκριση. Συγκεκριμένα, κατ' αυτές, η Επιτροπή δέχθηκε επιχείρημα της Shell ανάλογο του δικού τους (επίδικη απόφαση, σημείο 46). Αντιστρόφως, η Επιτροπή τις αντιμετώπισε κατά τον ίδιο τρόπο όπως την Enichem και τη Montedison, ενώ οι πραγματικές καταστάσεις είναι διαφορετικές (επίδικη απόφαση, σημείο 45).

973 Τρίτον, κατά τις προσφεύγουσες, η Επιτροπή δεν τήρησε την υποχρέωση αιτιολογήσεως. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν υπέχει μεν υποχρέωση να απαντά σε όλα τα πραγματικά επιχειρήματα που προβάλλουν οι κατηγορούμενες επιχειρήσεις (προμνησθείσα απόφαση ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 77), πλην όμως απάντησε σε παρόμοιες αιτιάσεις τις οποίες διατύπωσαν άλλες επιχειρήσεις (επίδικη απόφαση, σημεία 45 και 46). Εξάλλου, η αιτιολογία όσον αφορά τις προσφεύγουσες έπρεπε να είναι ιδιαίτερα λεπτομερής, ιδίως καθόσον είχαν ρητώς προβάλει αυτόν τον λόγο ακυρώσεως κατά τη διοικητική διαδικασία (προμνησθείσα απόφαση AWS Benelux κατά Επιτροπής, σκέψη 27).

974 Η Enichem υποστηρίζει ότι ένας όμιλος επιχειρήσεων, για να είναι ο ενδεδειγμένος αποδέκτης μιας αποφάσεως της Επιτροπής, πρέπει να αποτελεί μία ενιαία οργάνωση προσωπικών, υλικών και αλων στοιχείων που έχουν ταχθεί στη διαρκή επιδίωξη του σκοπού, ιδίως, της παραγωγή και πωλήσεως ενός ορισμένου προϊόντος (προμνησθείσα απόφαση Shell κατά Επιτροπής, σκέψεις 312 και 313). Όμως, εν

προκειμένω, δεν υφίσταται καμία απόδειξη περί του ρόλου της Enichem ως επικεφαλής αυτού του συνόλου εταιριών (επίδικη απόφαση, σημείο 45, in fine).

975 Στην πραγματικότητα, η Enichem, ως εταιρία holding, δεν είχε καμία ευθύνη ως προς τις δραστηριότητες του τομέα των θερμοπλαστικών υλών, μεταξύ των οποίων και το PVC. Ως προς το ζήτημα αυτό, τα σημεία 43 και 45 της επίδικης αποφάσεως είναι αντιφατικά, καθόσον δεν μπορεί να υποστηρίζεται ότι η Enichem είναι ταυτόχρονα υπεύθυνη ως κυριότερη εταιρία holding ενός ομίλου και διάδοχος της εταιρίας παραγωγής του ιδίου ομίλου.

976 Στην πραγματικότητα, η Enichem Anic, σύμφωνα με την επωνυμία που φέρει από 27ης Μαΐου 1985, είναι το μόνο υποκείμενο δικαίου που μπορεί να αντιπροσωπεύει τη συνέχεια μεταξύ των διαφόρων εταιριών του ομίλου που έδρασαν, υπό διαφορετικές επωνυμίες, στον τομέα του PVC έως το 1986, οπότε ανατέθηκε η δραστηριότητα στην εταιρία EVC, κοινή θυγατρική συσταθείσα με την ICI. Η Enichem Anic (υπό τις διάφορες επωνυμίες της) διαχειριζόταν κατά τρόπο αυτόνομο, έναντι της Enichem, ολόκληρο τον κύκλο της παραγωγής θερμοπλαστικών υλών και της απευθείας εμπορίας τους στην Ιταλία. Εξάλλου, όλες οι εταιρίες που ασχολούνταν με την εμπορία προϊόντων της Enichem Anic στο εξωτερικό, συμπεριλαμβανομένων των θυγατρικών της Enichem International, η οποία δεν είναι θυγατρική αποκλειστικά της Enichem, το έπρατταν βάσει συμβάσεων διανομής ή πρακτορίας με την Enichem Anic. Συνεπώς, μόνον η Enichem Anic μπορούσε να είναι αποδέκτης της επίδικης αποφάσεως.

977 Προς ενίσχυση της απόψεώς της, η προσφεύγουσα παρατηρεί ότι η απόφαση της 24ης Νοεμβρίου 1987, η οποία ελήφθη κατ' εφαρμογήν του άρθρου 11, παράγραφος 5, του κανονισμού 17, απευθυνόταν στην Enichem Anic (τότε Enichem Base). Επιπλέον, ο έλεγος της 21ης Ιανουαρίου 1987 πραγματοποιήθηκε στα γραφεία αυτής της επιχειρήσεως. Εξάλλου, αν η ανακοίνωση των αιτιάσεων απευθυνόταν στην Enichem, αυτό οφειλόταν αποκλειστικά στον λόγο ότι η Επιτροπή πίστευε ότι αυτή η εταιρία ήταν η εταιρία παραγωγής του ομίλου, και όχι στο ότι ήταν η εταιρία holding του ομίλου. Τέλος, η προσφεύγουσα υπογραμμίζει ότι η απόφαση 86/398, της 23ης Απριλίου 1986, στην υπόθεση πολυπροπυλενίου, απευθυνόταν στην Anic SpA, δηλαδή στην Enichem Anic, καθόσον αυτή ήταν η επωνυμία της εταιρίας από τις27 Μαΐου 1985.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

978 Όπως παρατήρησε η Επιτροπή στο σημείο 44 της επίδικης αποφάσεως, η έννοια της επιχειρήσεως, κατά το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεν ταυτίζεται μεν αναγκαστικά με την έννοια της διαθέτουσας νομική προσωπικότητα εταιρίας, πλην όμως, για την εφαρμογή και εκτέλεση των αποφάσεων, είναι απαραίτητος ο προσδιορισμός μιας οντότητας διαθέτουσας νομική προσωπικότητα, η οποία θα είναι ο αποδέκτης της πράξεως.

979 Δεδομένου ότι η DSM είναι ο μόνος αυτουργός της παραβάσεως και αποτελεί, συνεπώς, τη μόνη διαθέτουσα νομική προσωπικότητα εταιρία στην οποία καταλογίζεται η παράβαση, δεν τίθεται θέμα προσδιορισμού του αποδέκτη. Αποδέκτης δεν μπορεί παρά να είναι η DSM NV, μόνη αυτουργός της παραβάσεως.

980 Εφόσον το συμπέρασμα αυτό απορρέει από την άμεση εφαρμογή των αρχών που υπενθυμίζονται στο σημείο 44 της επίδικης αποφάσεως, η υπόμνηση των αρχών αυτών συνιστά επαρκή αιτιολογία στην περίπτωση της προσφεύγουσας.

981 Εξάλλου, στην περίπτωση της DSM, μία και μόνη επιχείρηση, η οποία εξακολουθεί να υφίσταται νομικώς, διέπραξε την παράβαση. Ούτε η Shell, ούτε η Enichem, ούτε η Montedison βρίσκονται στην ίδια κατάσταση. Συνεπώς, η υποτιθέμενη διαφορετική μεταχείριση των τριών αυτών επιχειρήσεων εκ μέρους της Επιτροπής κατά τον προσδιορισμό του αποδέκτη της επίδικης αποφάσεως δεν μπορεί να συνιστά δυσμενή διάκριση εις βάρος της DSM.

982 Συνεπώς, οι λόγοι και τα επιχειρήματα που προβάλλει η DSM πρέπει να απορριφθούν.

983 Στο σημείο 45 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει τα εξής: «Οι επιχειρήσεις Enichem και Montedison ισχυρίστηκαν ότι αποδέκτης κάθε απόφασης πρέπει να είναι η εταιρεία μέσα στον όμιλο η οποία είναι επί του παρόντος υπεύθυνη για τις δραστηριότητες στον τομέα των θερμοπλαστικών. Η Επιτροπή σημειώνει, πάντως,

ότι, και στις δύο περιπτώσεις, η ευθύνη για τη εμπορία του PVC μοιραζόταν ανάμεσα σε άλλες εταιρείες του ομίλου: για παράδειγμα, ενώ η Enichem Anic SpA είναι υπεύθυνη για τις πωλήσεις PVC της Enichem στην Ιταλία, οι διεθνείς εργασίες μάρκετινγκ διευθύνονται από μια εταιρεία με έδρα τη Ζυρίχη, την Enichem International SA, και σε κάθε κράτος μέλος οι πωλήσεις PVC αναλαμβάνονται από την αντίστοιχη θυγατρική της Enichem στο κράτος μέλος. Η Επιτροπή θεωρεί ενδεδειγμένο να απευθύνει την παρούσα απόφαση στην κύρια εταιρεία holding που βρίσκεται επικεφαλής των ομίλων της Enichem και Montedison.»

984 Η Montedison ανέφερε ότι, κατά το χρονικό διάστημα της παραβάσεως, κατείχε το σύνολο του κεφαλαίου των εταιριών Montedipe και Montepolimeri. Στην περίπτωση αυτή, φαίνεται περιττό να εξεταστεί κατά πόσον η προσφεύγουσα μπορούσε να επηρεάσει αποφασιστικά την εμπορική συμπεριφορά των θυγατρικών εταιριών της (προμνησθείσα απόφαση AEG κατά Επιτροπής, σκέψη 50).

985 Υπό τις συνθήκες αυτές, ορθώς η Επιτροπή απηύθυνε την επίδικη απόφαση στην Montedison.

986 Πρέπει να υπογραμμιστεί ότι, όπως αναγνωρίζει η Enichem, ο λόγος που προβάλλει «δεν συνιστά αυτοσκοπό, αλλά το ουσιώδες έρεισμα των περαιτέρω επιχειρημάτων της όσον αφορά το ύψος του προστίμου, το οποίο προφανώς υπολογίστηκε με βάση τον κύκλο εργασιών της holding, ο οποίος είναι κατά πολύ υψηλότερος εκείνου της εταιρίας παραγωγής» (υπόμνημα απαντήσεως, σ. 15). Όμως, εν προκειμένω, φαίνεται ότι η Επιτροπή, όπως έχει το δικαίωμα (βλ., μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση της 15ης Ιουλίου 1970, Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 55, και απόφαση του Δικαστηρίου της 8ης Νοεμβρίου 1983, 96/82 έως 102/82, 104/82, 105/82, 108/82 και 110/82, IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1983, σ. 3369, σκέψεις 51 έως 53), καθόρισε εκ των προτέρων ένα συνολικό ποσό προστίμου, το οποίο στη συνέχεια κατανεμήθηκε μεταξύ των επιχειρήσεων αναλόγως του μέσου μεριδίου αγοράς που κατέχει η καθεμία και των τυχόν ελαφρυντικών ή επιβαρυντικών περιστάσεων καθεμίας από τις επιχειρήσεις. Συνεπώς, υπό την επιφύλαξη της εφαρμογής του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, το οποίο καθορίζει ένα ανώτατο όριο προστίμου που μπορεί να επιβληθεί από την Επιτροπή, ο κύκλος εργασιών της holding δεν ελήφθη υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα. Στο μέτρο αυτό, η προσφεύγουσα δεν έχει συμφέρον να προβάλει τον υπό κρίση λόγο ακυρώσεως.

987 Κατά τα λοιπά, όπως προκύπτει από το σημείο 45 της επίδικης αποφάσεως, η Enichem Anic ήταν απλώς μία από τις εταιρίες παραγωγής PVC στο πλαίσιο του ομίλου ENI. Είχε τον έλεγχο εγκαταστάσεων παραγωγής στην Ιταλία και ήταν επιφορτισμένη με την εμπορία του προϊόντος στην Ιταλία. Άλλες εταιρίες του ομίλου, που ελέγχονταν μέσω της εταιρίας ελβετικού δικαίου Enichem International SA, ήταν, αντιθέτως, υπεύθυνες για την εμπορία του προϊόντος εκτός αυτής της γεωγραφικής αγοράς. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι μια εταιρία όπως η Enichem Anic, η οποία αντιπροσωπεύει μέρος μόνο της δραστηριότητας PVC του ομίλου, έπρεπε να είναι ανταγκαστικά ο μοναδικός αποδέκτης της αποφάσεως.

988 Εξάλλου, είναι δεδομένο ότι η προσφεύγουσα είναι απλώς εταιρία holding, χωρίς δραστηριότητα παραγωγής ή εμπορίας. Η προσφεύγουσα αναφέρει ότι «στη διάρκεια όλης της περιόδου που καλύπτει η έρευνα, η Enichem SpA [υπό διάφορες επωνυμίες] εξακολούθησε να διαδραματίζει απλώς ρόλο εταιρίας holding όσον αφορά τη συμμετοχή του Δημοσίου στις διάφορες διαδοχικές εταιρίες παραγωγής στον τομέα του PVC» (βλ. δικόγραφο της προσφυγής, σ. 57).

989 Ενόψει μιας τέτοιας καταστάσεως, στην οποία υπάρχει μία πλειάδα εταιριών παραγωγής και εμπορίας, κατανεμημένων, επιπλέον, σε επιμέρους γεωγραφικές αγορές, η Επιτροπή δεν διαπράττει νομικό σφάλμα όταν αποφασίζει να απευθύνει την απόφασή της στην εταιρία holding του ομίλου, αντί να την απευθύνει, όπως θα ήθελε η προσφεύγουσα, σε μία από τις εταιρίες παραγωγής και εμπορίας του ομίλου.

990 Είναι αληθές ότι, στην υπόθεση πολυπροπυλενίου, η Επιτροπή είχε απευθύνει την απόφαση στην Enichem Anic και όχι στην προσφεύγουσα. Ωστόσο, η διαπίστωση αυτή και μόνο δεν μπορεί να οδηγήσει στο συμπέρασμα ότι η επιλογή της προσφεύγουσας ως του νομικού προσώπου στο οποίο απευθύνεται η επίδικη απόφαση ήταν οπωσδήποτε εσφαλμένη. Αφενός, ουδόλως αποδεικνύεται ότι η οργάνωση του ομίλου ENI στον τομέα του πολυπροπυλενίου ήταν, κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών, όμοια με αυτή που υπήρχε στον τομέα του PVC. Αφετέρου, εν πάση περιπτώσει, το γεγονός ότι η Επιτροπή απηύθυνε, σε μία υπόθεση, την απόφαση σε μια συγκεκριμένη εταιρία δεν τη δεσμεύει σε άλλες υποθέσεις.

991 Το γεγονός ότι απευθύνθηκε αίτηση παροχής πληροφοριών στην Enichem Anic και ότι πραγματοποιήθηκε έλεγχος στην έδρα της επιχειρήσεως αυτής δεν είναι καθοριστικό από πλευράς προσδιορισμού του αποδέκτη της επίδικης αποφάσεως, εφόσον, σύμφωνα με τα άρθρα 11 και 14 του κανονισμού 17, κάθε επιχείρηση μπορεί να αποτελέσει αντικείμενο αιτήσεως παροχής πληροφοριών ή διαδικασίας ελέγχου.

992 Συνεπώς, αυτός ο λόγος ακυρώσεως πρέπει ν απορριφθεί.

III — *Επί των λόγων ακυρώσεως που αφορούν την πρόσβασ στον φάκελο*

A — *Επί των όρων υπό τους οποίους η Επιτροπή επέτρεψε την πρόσβαση στον φάκελό της κατά τη διοικηική διαδικασία*

Επιχειρήματα των διαδίκων

993 Ορισμένες προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι τους επέτρεψε την πρόσβαση σε μέρος μόνον του διοικητικού φακέλου της.

994 Στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, οι προσφεύγουσες αυτές, στηριζόμενες στην απόφαση του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής (Συλλογή 1995, σ. II-1775) και στην προμνησθείσα απόφαση T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, αναφέρουν ότι, όπως υποστήριξαν στο δικόγραφο της προσφυγής τους, ο περιορισμός της προσβάσεως στον φάκελο συνιστά παράβαση ουσιώδους τύπου προσβάλλουσα τα δικαιώματα άμυνας. Συγκεκριμένα, η πιθανότητα και μόνο της υπάρξεως απαλλακτικών εγγράφων αρκεί προς διαπίστωση της προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, η οποία δεν μπορεί να θεραπευθεί από το Πρωτοδικείο στο πλαίσιο του δικαστικού ελέγχου (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995,

T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 98, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 108). Συνεπώς, η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί.

995 Με το υπόμνημα αντικρούσεως στις διάφορες υποθέσεις, η Επιτροπή υπενθύμισε ότι στο σημείο 27 της επίδικης αποφάσεως εκτίθενται οι λόγοι για τους οποίους δεν δέχθηκε τις αιτήσεις που υπέβαλαν οι επιχειρήσεις κατά τη διοικητική διαδικασία για πλήρη πρόσβαση στον φάκελο.

996 Επιβεβαιώνοντας τους λόγους που επικαλείται με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή υποστηρίζει ότι επέτρεψε κανονική πρόσβαση στον διοικητικό της φάκελο.

997 Κατά την Επιτροπή, η νομολογία δεν αναγνωρίζει απόλυτο δικαίωμα προσβάσεως στον φάκελο αυτόν (προμνησθείσα απόφαση του Δικαστηρίου VBVB και VBBB κατά Επιτροπής και απόφαση του Δικαστηρίου της 3ης Ιουλίου 1991, C-62/86, AKZO κατά Επιτροπής, Συλλογή 1991, σ. I-3359· απόφαση του Πρωτοδικείου της 1ης Απριλίου 1993, T-65/89, BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, Συλλογή 1993, σ. II-389). Συνεπώς, ο λόγος ακυρώσεως των προσφευγουσών, στο μέτρο που ζητείται μια τέτοια πλήρης πρόσβαση, είναι αβάσιμος.

998 Η Επιτροπή υποχρεούται να επιτρέψει την πρόσβαση μόνο στο σύνολο των εγγράφων στα οποία στηρίζονται τα συμπεράσματά της. Όμως, όχι μόνον αυτό συνέβη εν προκειμένω, αλλά η Επιτροπή υπερκέρασε τις απαιτήσεις αυτές, αποστέλλοντας στις εν λόγω επιχειρήσεις, στις 3 Μαΐου 1988, συμπληρωματικά έγγραφα τα οποία, κατά τη γνώμη της, θα μπορούσαν να είναι χρήσιμα για την άμυνά τους (επίδικη απόφαση, σημείο 27, τελευταίο εδάφιο, in fine).

999 Σε ορισμένες υποθέσεις, η Επιτροπή αμφισβητεί την αρχή που διατύπωσε το Πρωτοδικείο με την απόφαση της 17ης Δεκεμβρίου 1991, T-7/89, Hercules Chemicals κατά Επιτροπής (Συλλογή 1991, σ. II-1711), σύμφωνα με την οποία υποχρεούται να τηρεί τις αρχές που η ίδια καθιέρωσε με τη Δωδέκατη Έκθεση επί της πολιτικής

ανταγωνισμού και, κατά συνέπεια, να επιτρέπει την πρόσβαση στα έγγραφα του διοικητικού της φακέλου, πέραν των αποδεικτικών της κατηγορίας εγγράφων, υπό ορμένους όρους.

1000 Κατ' αυτήν, οι προσφεύγουσες δεν απέδειξαν την κακή πίστη των υπαλλήλων της Επιτροπής.

1001 Αν έγγραφα χρήσιμα για την άμυνα υπήρχαν στον φάκελο των άλλων επιχειρήσεων, η επιχείρηση από την οποία προέρχονταν θα τα είχε επικαλεστεί.

1002 Επιπλέον, στις προσφεύγουσες επετράπη να ανταλλάξουν μεταξύ τους έγγραφα, βάσει αμοιβαίας άρσεως του απορρήτου, υπό την επιφύλαξη, πάντως, ότι η ανταλλαγή αυτή δεν θα αφορούσε ευαίσθητα εμπορικά στοιχεία, η ανταλλαγή των οποίων θα μπορούσε να συνιστά περιορισμό του ανταγωνισμού (βλ. επίδικη απόφαση, σημείο 27, τρίτο εδάφιο).

1003 Η Επιτροπή υπενθυμίζει, τέλος, τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εγγράφων που περιελάμβανε ο διοικητικός της φάκελος. Δεδομένου ότι επρόκειτο για εσωτερικά εμπορικά έγγραφα των επιχειρήσεων, τόσο από το άρθρο 214 της Συνθήκης όσο και από το άρθρο 20, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 προκύπτει ότι η Επιτροπή υπείχε υποχρέωση να μην τα αποκαλύψει. Κατά τα λοιπά, η Επιτροπή παρέσχε, στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, πίνακα των εγγράφων τα οποία περιλαμβάνει ο φάκελος.

1004 Οι επιχειρήσεις όφειλαν, τουλάχιστον, να προσδιορίσουν τα έγγραφα τα οποία θεωρούσαν ότι θα μπορούσαν να τους είναι χρήσιμα για την άμυνά τους.

1005 Στο στάδιο του υπομνήματος ανταπαντήσεως, η Επιτροπή παρατήρησε ότι οι προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, επιβεβαιώνουν ότι δεν υφίσταται απόλυτο

δικαίωμα προσβάσεως στον διοικητικό φάκελο. Ειδικότερα, οι επιχειρήσεις δεν μπορούν να έχουν δικαίωμα προσβάσεως ούτε στα έγγραφα που περιέχουν επιχειρηματικά απόρρητα ή άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες ούτε στα εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής. Υπό τις συνθήκες αυτές, ορθώς δεν αποκαλύφθηκαν στις επιχειρήσεις τα εμπορικής φύσεως έγγραφα καθεμιάς από αυτές.

1006 Η Επιτροπή παρατηρεί ότι η διάκριση μεταξύ αποδεικτικών της κατηγορίας και απαλλακτικών εγγράφων είναι καθοριστική. Ενώ τυχόν άρνηση της προσβάσεως σε επιβαρυντικά έγγραφα συνεπάγεται απλώς την αδυναμία χρησιμοποιήσεως των εγγράφων αυτών ως αποδεικτικών στοιχείων (προμνησθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-37/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 71), η άρνηση της προσβάσεως σε απαλλακτικά έγγραφα θα είχε ως συνέπεια το παράνομο της αποφάσεως, δεδομένου ότι το Πρωτοδικείο δεν μπορεί να θεραπεύσει την προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας που έλαβε χώρα στο στάδιο της διοικητικής διαδικασίας (προμνησθείσα απόφαση της 29ης Ιουνίου 1995, Τ-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 98).

1007 Πάντως, προκειμένου να καθοριστεί το κατά πόσον υφίστανται απαλλακτικά έγγραφα μεταξύ των μη αποκαλυφθέντων εγγράφων, δεν αρκεί ο ισχυρισμός ότι υπάρχει τέτοια πιθανότητα, αλλά πρέπει να εκτιμάται το εύλογον του ισχυρισμού αυτού. Όμως, εφόσον δεν συντρέχουν οι περιστάσεις που αφορούσαν οι προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995 στις υποθέσεις Τ-30/91 και Τ-36/91, δηλαδή, αφενός, η διαπίστωση παραβάσεων με βάση παράλληλες συμπεριφορές, και όχι βάσει αμέσων αποδείξεων, και, αφετέρου, το ότι στις εμπλεκόμενες δυνάμει του άρθρου 85 της Συνθήκης επιχειρήσεις προσαπτόταν επιπλέον κατάχρηση δεσπόζουσας θέσεως, από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι, μεταξύ των μη αποκαλυφθέντων εγγράφων, υπήρχαν απαλλακτικά ενδεχομένως έγγραφα.

1008 Η Επιτροπή καταλήγει στο ότι η παράλειψη και μόνον της αποκαλύψεως εγγράφων κατά τη διοικητική διαδικασία δεν μπορεί, αυτή καθεαυτήν, να οδηγήσει σε ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1009 Προκαταρκτικώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η Montedison, με το δικόγραφο της προσφυγής της, δεν προέβαλε λόγο ακυρώσεως σχετικό με την πρόσβαση στον φάκελο.

1010 Οι διάδικοι δεν αμφισβητούν ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία, η Επιτροπή επέτρεψε την πρόσβαση σε μέρος μόνον του διοικητικού της φακέλου. Έτσι, πέραν των εγγράφων που προέρχονταν από τις δικές της υπηρεσίες, κάθε προσφεύγουσα έλαβε γνώση του συνόλου των εγγράφων επί των οποίων η Επιτροπή στήριζε τα πορίσματά της και μιας σειράς άλλων εγγράφων, τα οποία εστάλησαν με έγγραφο της 3ης Μαΐου 1988.

1011 Στις υποθέσεις ανταγωνισμού, η πρόσβαση στον φάκελο σκοπεί να δώσει στους αποδέκτες μιας ανακοινώσεως αιτιάσεων τη δυνατότητα να λάβουν γνώση των αποδεικτικών στοιχείων που περιλαμβάνονται στον φάκελο της Επιτροπής, προκειμένου να μπορέσουν να εκφέρουν λυσιτελώς τη γνώμη τους, βάσει των στοιχείων αυτών, επί των συμπερασμάτων στα οποία κατέληξε η Επιτροπή με την ανακοίνωση των αιτιάσεων. Η πρόσβαση στον φάκελο εντάσσεται, επομένως, στις διαδικαστικές εγγυήσεις που αποσκοπούν στην προστασία των δικαιωμάτων άμυνας. Ο δε σεβασμός των δικαιωμάτων άμυνας σε κάθε διαδικασία δυνάμενη να καταλήξει σε επιβολή κυρώσεων αποτελεί θεμελιώδη αρχή του κοινοτικού δικαίου, η οποία πρέπει να τηρείται σε κάθε περίπτωση, ακόμη κι αν πρόκειται για διαδικασία διοικητικού χαρακτήρα. Ο πραγματικός σεβασμός της γενικής αυτής αρχής απαιτεί να παρέχεται στην επιχείρηση η δυνατότητα, ήδη από το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας, να καταστήσει λυσιτελώς γνωστή την άποψή της ως προς το υποστατό και την κρισιμότητα των πραγματικών περιστατικών, αιτιάσεων και συνθηκών που επικαλείται η Επιτροπή (προμνησθείσες αποφάσεις του Πρωτοδικείου της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 59, T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 69, T-37/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 49, και παρατιθέμενη στις αποφάσεις αυτές νομολογία).

1012 Συναφώς, στο πλαίσιο της κατ' αντιδικία διαδικασίας που οργανώνει ο κανονισμός 17, δεν εναπόκειται στην Επιτροπή και μόνον να αποφασίζει ποια είναι τα χρήσιμα για την άμυνα έγγραφα (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 81, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 91). Ενόψει αυτής της γενικής αρχής περί ισότητας των όπλων, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι η Επιτροπή μπορεί να αποφασίζει μόνη αυτή αν θα χρησιμοποιήσει ή όχι ορι-

σμένα έγγραφα κατά των προσφευγουσών, ενώ σ' αυτές δεν έχει επιτραπεί η πρόσβαση στα έγγραφα αυτά και δεν έχουν μπορέσει, επομένως, να αποφασίσουν αντιστοίχως αν θα τα χρησιμοποιήσουν ή όχι για την άμυνά τους (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 83, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 93).

1013 Εξάλλου, μια τέτοια προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας υφίσταται εξ αντικειμένου και δεν εξαρτάται από την καλή ή την κακή πίστη των υπαλλήλων της Επιτροπής (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 84, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 94).

1014 Εξάλλου, η άμυνα μιας επιχειρήσεως δεν μπορεί να εξαρτάται από την καλή θέληση μιας άλλης επιχειρήσεως, η οποία υποτίθεται ότι είναι ανταγωνίστριά της και κατά της οποίας η Επιτροπή προβάλλει παρόμοιες αιτιάσεις. Δεδομένου ότι στην Επιτροπή εναπόκειται η ορθή εξέταση μιας υποθέσεως ανταγωνισμού, η Επιτροπή δεν μπορεί να μεταβιβάσει το καθήκον αυτό στις επιχειρήσεις, των οποίων τα οικονομικά και διαδικαστικά συμφέροντα είναι συχνά αντίθετα. Συνεπώς, δεν ασκεί επιρροή, από πλευράς προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, το γεγονός ότι στις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις επετράπη η ανταλλαγή εγγράφων. Πράγματι, η συνεργασία αυτή των επιχειρήσεων, η οποία άλλωστε αποτελεί τυχαίο γεγονός, δεν αναιρεί σε καμία περίπτωση το καθήκον της Επιτροπής να εξασφαλίζει η ίδια, κατά την εξέταση μιας παραβάσεως του δικαίου του ανταγωνισμού, τον σεβασμό των δικαιωμάτων άμυνας των εμπλεκομένων επιχειρήσεων (προμνησθείσες αποφάσεις T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψεις 85 και 86, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 95 και 96).

1015 Πάντως, όπως τόνισε η Επιτροπή, η πρόσβαση στον φάκελο δεν εκτείνεται και στα εσωτερικά έγγραφα του οργάνου, στα επιχειρηματικά απόρρητα άλλων επιχειρήσεων και τις λοιπές εμπιστευτικές πληροφορίες (προαναφερθείσα απόφαση BPB Industries και British Gypsum κατά Επιτροπής, σκέψη 29).

1016 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι, σύμφωνα με μια γενική αρχή η οποία εφαρμόζεται κατά τη διεξαγωγή της διοικητικής διαδικασίας και της οποίας έκφραση αποτελούν το άρθρο 214 της Συνθήκης καθώς και διάφορες διατάξεις του κανονισμού 17, οι επιχειρήσεις έχουν δικαίωμα προστασίας των επιχειρηματικών τους

απορρήτων. Ωστόσο, το δικαίωμα αυτό πρέπει να σταθμίζεται σε συνάρτηση με την κατοχύρωση των δικαιωμάτων άμυνας (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 88, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 98).

1017 Υπό τις συνθήκες αυτές, η Επιτροπή δεν μπορεί να επικαλεστεί, γενικώς, τον εμπιστευτικό χαρακτήρα προκειμένου να δικαιολογήσει την καθολική άρνησή της να ανακοινώσει έγγραφα του φακέλου της. Εν προκειμένω, άλλωστε, η Επιτροπή δεν υποστηρίζει σοβαρά ότι το σύνολο των πληροφοριών που περιέχονται στα έγγραφα αυτά καλύπτονται από το απόρρητο. Συνεπώς, η Επιτροπή ήταν σε θέση να συντάξει, ή να ζητήσει να συνταχθεί, μια μη εμπιστευτική μορφή των επιμάχων εγγράφων ή, εν ανάγκη, εάν αυτό ήταν δύσκολο, να καταρτίσει έναν επαρκώς ακριβή κατάλογο των εν λόγω εγγράφων ώστε να επιτρέψει στην επιχείρηση να καθορίσει, εν γνώση της καταστάσεως, κατά πόσον να περιγραφόμενα έγγραφα μπορούσε να ήταν κρίσιμα για την άμυνά της (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψεις 89 έως 95, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 99 έως 105).

1018 Στην υπό κρίση περίπτωση, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τα εν λόγω έγγραφα δεν διατυπώθηκαν σε μη εμπιστευτική μορφή. Εξάλλου, η Επιτροπή παρέσχε μεν στις προσφεύγουσες έναν κατάλογο των εγγράφων που περιείχε ο φάκελός της, πλην όμως ο κατάλογος αυτός δεν είχε καμία χρησιμότητα για τις προσφεύγουσες. Πράγματι, ο κατάλογος ανέφερε μόνον την επιχείρηση από την οποία προέρχονταν, γενικώς, οι αντίστοιχες σελίδες του διοικητικού φακέλου.

1019 Ενόψει όλων αυτών των στοιχείων, πρέπει να συναχθεί ότι, κατά τη διοικητική διαδικασία στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή δεν παρέσχε στις προσφεύγουσες κανονική πρόσβαση στον φάκελο.

1020 Ωστόσο, η περίσταση αυτή δεν μπορεί, από μόνη της, να οδηγήσει στην ακύρωση της επίδικης αποφάσεως.

1021 Πράγματι, η προβαλλόμενη προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας πρέπει να εξετάζεται ενόψει των ιδιαιτέρων περιστάσεων κάθε περιπτώσεως, καθόσον εξαρτάται ουσιωδώς από τις αιτιάσεις που έκρινε αποδεδειγμένες η Επιτροπή για να θεμελιώσει την παράβαση που προσάπτει στην οικεία επιχείρηση. Πρέπει να εξεταστεί κατά πόσον οι δυνατότητες άμυνας της προσφεύγουσας επηρεάστηκαν από τους όρους υπό τους οποίους της επιτράπηκε η πρόσβαση στον διοικητικό φάκελο της Επιτροπής. Συναφώς, προς διαπίστωση προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας, αρκεί να αποδειχθεί ότι η παράλειψη ανακοινώσεως των επίμαχων εγγράφων μπόρεσε να επηρεάσει, σε βάρος της προσφεύγουσας, την εξέλιξη της διαδικασίας και το περιεχόμενο της αποφάσεως (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψεις 60 και 68, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψεις 70 και 78· βλ. επίσης, στον τομέα των κρατικών ενισχύσεων, την προμνησθείσα απόφαση της 11ης Νοεμβρίου 1987, Γαλλία κατά Επιτροπής, σκέψη 13).

1022 Αν συνέβη αυτό, τότε η διοικητική διαδικασία υπήρξε πλημμελής και η επίδικη απόφαση θα πρέπει να ακυρωθεί. Πράγματι, η προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας που εκδηλώνεται κατά το στάδιο της διοικητικής διαδικασίας δεν μπορεί να θεραπευθεί κατά την ενώπιον του Πρωτοδικείου διαδικασία, η οποία περιορίζεται σε δικαστικό έλεγχο αποκλειστικά εντός του πλαισίου των προβαλλομένων λόγων ακυρώσεως και δεν μπορεί επομένως να αναπληρώσει την πλήρη εξέταση της υποθέσεως στο πλαίσιο μιας διοικητικής διαδικασίας. Πράγματι, εάν οι προσφεύγουσες είχαν τη δυνατότητα να επικαλεστούν, κατά τη διοικητική διαδικασία, έγγραφα ικανά να τις απαλλάξουν από την κατηγορία, θα μπορούσαν ενδεχομένως να επηρεάσουν τις εκτιμήσεις στις οποίες προέβη το σώμα των επιτρόπων (προμνησθείσες αποφάσεις της 29ης Ιουνίου 1995, T-30/91, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 98, και T-36/91, ICI κατά Επιτροπής, σκέψη 108).

1023 Με έγγραφο της 7ης Μαΐου 1997, στο πλαίσιο των μέτρων οργανώσεως της διαδικασίας και υπό την επιφύλαξη της εκτιμήσεως των λόγων ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, το Πρωτοδικείο αποφάσισε να επιτρέψει σε καθεμία από αυτές την πρόσβαση στον φάκελο της Επιτροπής, εξαιρουμένων των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής και των εγγράφων που περιέχουν επιχειρηματικά απόρρητα ή άλλες εμπιστευτικές πληροφορίες. Κάλεσε τους διαδίκους να του επισημάνουν κάθε εμπιστευτική πληροφορία που θα μπορούσε να υπάρχει ακόμα στον φάκελο. Τέλος, ζητήθηκε από τις προσφεύγουσες που το επιθυμούσαν να υποβάλουν, έως τις 31 Ιουλίου 1997, συγκεκριμένες, αιτιολογημένες και κατά το δυνατόν σύντομες παρατηρήσεις, ώστε να καταδείξουν κατά τί, κατά τη γνώμη τους, η παράλειψη της ανακοινώσεως των εγγράφων αυτών έβλαψε την άμυνά τους. Οι προσφεύγουσες όφειλαν να υποβάλουν αντίγραφο των εγγράφων στα οποία παρέπεμπαν.

1024 Καμία από τις προσφεύγουσες δεν έθεσε ζήτημα απορρήτου.

1025 Το Πρωτοδικείο, για να λάβει υπόψη του τις προθεσμίες που είναι αναγκαίες ώστε να βεβαιωθεί η Επιτροπή ότι έγγραφα προερχόμενα από τρίτες επιχειρήσεις δεν καλύπτονταν από το απόρρητο, και λαμβάνοντας υπόψη την αίτηση του συμβούλου της BASF, παρέτεινε την προθεσμία που είχε τάξει για να καταθέσουν οι προσφεύγουσες τις παρατηρήσεις τους επί των εγγράφων που είχαν συμβουλευθεί έως τις 31 Αυγούστου 1997 και, στη συνέχεια, έως τις 22 Σεπτεμβρίου 1997.

1026 Όπως ήδη αναφέρθηκε, μόνον η Wacker και η Hoechst δεν ανατποκρίθηκαν στην πρόσκληση του Πρωτοδικείου και, συνεπώς, δεν κατέθεσαν παρατηρήσεις στη Γραμματεία του Πρωτοδικείου. Κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, ο σύμβουλος των δύο αυτών προσφευγουσών ανέφερε ότι προσωπικά κωλύματα τον είχαν εμποδίσει να συμβουλευθεί τον φάκελο της Επιτροπής και να καταθέσει παρατηρήσεις. Ωστόσο, το Πρωτοδικείο διαπιστώνει ότι ουδέποτε του υποβλήθηκε συναφώς αίτηση για παράταση της προθεσμίας και ότι η Wacker και η Hoechst ουδέποτε κατέθεσαν παρατηρήσεις. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να θεωρηθεί ότι οι δύο αυτές προσφεύγουσες δεν κατόρθωσαν να αποδείξουν ότι η μη ανακοίνωση εγγράφων κατά τη διοικητική διαδικασία προσέβαλε τα δικαιώματα άμυνάς τους.

1027 Η Επιτροπή κατέθεσε τις παρατηρήσεις της στις 12 Δεκεμβρίου 1997.

1028 Εξάλλου, όπως ήδη αναφέρθηκε, η Montedison δεν προέβαλε λόγους ακυρώσεως σχετικούς με την πρόσβαση στον διοικητικό φάκελο. Συνεπώς, δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη οι παρατηρήσεις που κατέθεσε η εν λόγω προσφεύγουσα.

1029 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστεί το περιεχόμενο των παρατηρήσεων που υπέβαλαν οι εννέα άλλες προσφεύγουσες κατόπιν της λήψεως του μέτρου οργανώσεως της διαδικασίας που αποφάσισε τοΠρωτοδικείο.

Β — *Επί των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο πλαίσιο του μέτρου οργανώσεως ης διαδικασίας*

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1030 Οι εννέα προσφεύγουσες οι οποίες υπέβαλαν εγκύρως παρατηρήσεις προσκόμισαν μια σειρά εγγράφων, η παράλειψη της ανακοινώσεως των οποίων θα μπορούσε, κατ' αυτές, να επηρεάσει τα δικαιώματα άμυνάς τους.

1031 Ορισμένες προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι όχι μόνον η Επιτροπή δεν τους επέτρεψε την πρόσβαση στον φάκελο στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας, αλλά, επιπλέον, απέκρυψε συνειδητά ορισμένα χωρία των εγγράφων που ανακοίνωσε. Όμως, τα χωρία αυτά περιείχαν σχόλια τα οποία μπορούσαν να στηρίξουν τις θέσεις των προσφευγουσών.

1032 Ορισμένες προσφεύγουσες υποστηρίζουν επίσης ότι, λαμβανομένου υπόψη του διαρρεύσαντος χρόνου, δεν είναι πλέον δυνατή η ουσιαστική εξέταση των εγγράφων που μπόρεσαν να συμβουλευθούν.

1033 Άλλες, τέλος, παρατηρούν ότι τα έγγραφα στα οποία παραπέμπουν αρκούν ήδη για να καταδειχθεί ως προς τί προσεβλήθησαν τα δικαιώματα άμυνάς τους, αλλά ότι θα μπορούσαν να προσκομιστούν και άλλα έγγραφα προς στήριξη του ισχυρισμού αυτού.

1034 Η DSM και η LVM ζητούν, εξάλλου, από το Πρωτοδικείο να διατάξει την προσκόμιση των πρακτικών των ελέγχων τους οποίους διενήργησε η Επιτροπή στην έδρα τω επιχειρήσεων.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1035 Προκαταρκτικώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο παρών έλεγχος έχει ως σκοπό να εξακριβωθεί κατά πόσον η παράλειψη ανακοινώσεως εγγράφων ή αποσπασμάτων εγγράφων επηρέασε τις δυνατότητες άμυνας των προσφευγουσών. Το γεγονός ότι χωρία εγγράφων, τα οποία αποκαλύφθηκαν έκτοτε, είχαν αρχικά αποκρυβεί από την Επιτροπή στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας δεν μεταβάλλει το περιεχόμενο του ελέγχου στον οποίο προβαίνει το Πρωτοδικείο. Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί ότι τυχόν προσβολή των δικαιωμάτων άμυνας έχει αντικειμενικό χαρακτήρα και δεν εξαρτάται από την καλή ή την κακή θέληση των υπαλλήλων της Επιτροπής.

1036 Εξάλλου, στις προσφεύγουσες παρασχέθηκε τρίμηνη περίπου προθεσμία για να συμβουλευθούν τον φάκελο της Επιτροπής και να καταθέσουν τις παρατηρήσεις τους. Εφόσον εναπόκειται στις επιχειρήσεις που επικαλέστηκαν μη πλήρη πρόσβαση στον διοικητικό φάκελο να δείξουν κατά τί εβλάβησαν τα δικαιώματα άμυνάς τους, πράγμα για το οποίο τους χορηγήθηκε επαρκής προθεσμία, πρέπει να ληφθούν υπόψη μόνο τα έγγραφα που οι ίδιες προσκόμισαν. Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν λυσιτελώς να ισχυριστούν ότι τα έγγραφα που μνημονεύουν και επισυνάπτουν στις παρατηρήσεις τους δεν έχουν εξαντλητικό χαρακτήρα.

1037 Τέλος, η επιβαλλόμενη εξέταση έχει αντικειμενικό χαρακτήρα, σε σχέση με τα συμπεράσματα στα οποία κατέληξε η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση. Συνεπώς, η παλαιότητα των εν λόγω εγγράφων δεν μπορεί να αποτελέσει εμπόδιο στην αναζήτηση τυχόν προσβολής των δικαιωμάτων άμυνας.

1038 Υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, οι παρατηρήσεις των προσφευγουσών πρέπει να εξεταστούν ταυτοχρόνως.

1039 Συναφώς, πρώτον, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν έγγραφα ή αποσπάσμα εγγράφων τα οποία διέθεταν ήδη κατά τη διοικητική διαδικασία. Αυτό, ειδικότερα, ισχύει για τα έγγραφα που επισυνάπτονταν στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ή στο έγγραφο της Επιτροπής της 3ης Μαΐου 1988. Πράγματι, σκοπός του

μέτρου οργανώσεως της διαδικασίας που αποφάσισε το Πρωτοδικείο είναι να εξεταστεί κατά πόσον έγγραφα μη ανακοινωθέντα στις προσφεύγουσες στη διάρκεια της διοικητικής διαδικασίας θα μπορούσαν, αν είχαν ανακοινωθεί, να επηρεάσουν τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Η επιφύλαξη αυτή δεν ισχύει, ωστόσο, για τα ήδη ανακοινωθέντα έγγραφα, όταν οι προσφεύγουσες επικαλούνται αποσπάσματα τα οποία είχαν αποκρυβεί. Έτσι, από την εξέταση πρέπει να αποκλειστούν τα παραρτήματα 9, 10, 11, 15, 21 και 23 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM, 4 και 6 των παρατηρήσεων της Elf Atochem, 134 των παρατηρήσεων της BASF, 10 των παρατηρήσεων της SAV, 13 των παρατηρήσεων της ICI, 12, 15 και 26 των παρατηρήσεων της Hüls και 9, 26 και 28 των παρατηρήσεων της Enichem.

1040 Δεύτερον, από την παρούσα εξέταση πρέπει να αποκλειστούν και τα έγγραφα και αποσπάσματα εγγράφων τα οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες, όταν αυτά αφορούν περίοδο προγενέστερη της απαρχής της συμπράξεως ή μεταγενέστερη της ημερομηνίας κατά την οποία έπαυσε η παράβαση που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Στο πλαίσιο αυτό, σημασία δεν έχει η ημερομηνία του εγγράφου, αλλά το κατά πόσον το απόσπασμα που επικαλούνται οι προσφεύγουσες αφορά το χρονικό διάστημα της παραβάσεως. Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να αποκλειστούν τα παραρτήματα 8, 16 έως 18 και 23 έως 29 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM, 2 και 3 των παρατηρήσεων της Elf Atochem, 132 έως 138, 141 και 142 των παρατηρήσεων της BASF, 1, 2, 6 έως 9 και 11 των παρατηρήσεων της SAV, 18, 25, 27 και 34 των παρατηρήσεων της Hüls και 1, 11, 15, 26, 32 (4), 40, 45, 54 (2) και (3) των παρατηρήσεων της Enichem.

1041 Τρίτον, ορισμένα έγγραφα που επικαλούνται οι διάδικοι δεν αφορούν τις αιτιάσεις που διατύπωσε η Επιτροπή. Η μη ανακοίνωσή τους δεν μπορεί, συνεπώς, να επηρέασε τις δυνατότητες άμυνας των επιχειρήσεων. Αυτό συμβαίνει με τα έγγραφα που αφορούν τις αγορές των τρίτων χωρών (βλ. επίδικη απόφαση, σημείο 39, υποσημείωση 1) ή τις πωλήσεις παραγώγων προϊόντων (ιδίως παραρτήματα 7 των παρατηρήσεων της Elf Atochem και 3 και 4 των παρατηρήσεων της SAV).

1042 Ομοίως, οι προσφεύγουσες μνημονεύουν ορισμένα έγγραφα τα οποία αναφέρονται σε προφορικώς δοθείσες οδηγίες ως προς τις τιμές· συνεπώς, αυτό αντιφάσκει προς τον ισχυρισμό της Επιτροπής ότι το γεγονός και μόνον ότι δεν υπάρχουν γραπτές οδηγίες, για πολλούς από τους παραγωγούς, αποδεικνύει ότι οι παραγωγοί αυτοί είχαν «κάτι» να κρύψουν. Ωστόσο, η Επιτροπή διαπίστωσε μεν όντως την απουσία εγγράφων σχετικών με τις τιμές σε ορισμένες επιχειρήσεις και δεν δέχθηκε ότι κανένας στόχος ως προς τις τιμές δεν τέθηκε εγγράφως, πλην όμως δενσυνήγαγε ότι

η απουσία αυτή αποδείκνυε τη συμμετοχή των επιχειρήσεων αυτών στις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές (βλ. επίδικη απόφαση, σημείο 20). Συνεπώς, τα έγγραφα που επικαλούνται συναφώς οι προσφεύγουσες είναι άσχετα προς το ζήτημα αυτό. Κατά τα λοιπά, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι οι προσφεύγουσες προβαίνουν σε μερική μόνο ανάγνωση των εγγράφων αυτών, τα οποία αναφέρουν ρητώς ότι οι προφορικές οδηγίες θα συμπληρωθούν με την αποστολή γραπτών τιμοκαταλόγων (ιδίως, παραρτήματα 30 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM και 41 των παρατηρήσεων της Enichem).

1043 Πρέπει, συνεπώς, να εξεταστούν τα λοιπά έγγραφα που προσκόμισαν οι προσφεύγουσες.

1044 Γενικώς, ορισμένες προσφεύγουσες υπογραμμίζουν το γεγονός ότι τα έγγραφα που προσκομίζουν δεν κάνουν καμία αναφορά στην ύπαρξη συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής μεταξύ των επιχειρήσεων (παραρτήματα 19 και 31 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM και 135 των παρατηρήσεων της BASF). Ωστόσο, η σιωπή των εγγράφων δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανή να μεταβάλει τα συμπεράσματα της Επιτροπής, τα οποία στηρίζονται σε γραπτά αποδεικτικά στοιχεία. Αυτό ισχύει ιδίως όσον αφορά τα ανακοινωθέντα Τύπου ή τις επιστολές που απηύθυναν οι παραγωγοί στους πελάτες τους, για να αναγγείλουν αύξηση των τιμών. Πράγματι, δεν είναι λογικό να αναμένεται ότι τέτοια έγγραφα θα ανέφεραν ότι η αύξηση αυτή πραγματοποιείται σε συνεννόηση με τους άλλους παραγωγούς.

1045 Ομοίως, οι προσφεύγουσες παραπέμπουν σε τρία εσωτερικά έγγραφα της Shell, που επιγράφονται «business plans», της 12ης Ιουλίου 1982, της 19ης Απριλίου 1983 και της 4ης Νοεμβρίου 1983, και τα οποία καλύπτουν αντιστοίχως τις περιόδους 1982/1986, 1983/1987 και 1984/1987 (παραρτήματα 1 έως 3 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM και 1 και 2 της ICI). Ανεξάρτητα από τον εμπιστευτικό χαρακτήρα των εγγράφων αυτών κατά την εποχή της διοικητικής διαδικασίας, πρέπει να παρατηρηθεί ότι το γεγονός ότι τα έγγραφα αυτά δεν αναφέρουν την ύπαρξη παραβάσεως του άρθρου 85 της Συνθήκης δεν μπορεί να θεωρηθεί ικανό να ανατρέψει τα γραπτά αποδεικτικά στοιχεία που προσκόμισε η Επιτροπή. Τα έγγραφα αυτά, ως εκ της φύσεώς τους, αφορούν προβλέψεις της αγοράς για το μέλλον. Οι αναφορές σε προβλεπόμενη «πίεση του ανταγωνισμού» ή στην πιθανότητα («underlying assumption») μιας πλήρως ανταγωνιστικής πολιτικής τιμών δεν ασκούν επιρροή στα συμπεράσματα της Επιτροπής τα οποία στηρίζονται σε μεταγενέστερα έγγραφα, σύγχρονα των προσαπτομένων στις προσφεύγουσες πραγματικών περιστατικών, τα οποία αποδεικνύουν την ύπαρξη πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές το 1983 και το 1984, στις οποίες συμμετέσχε, μεταξύ άλλων, και η Shell.

1046 Ορισμένες προσφεύγουσες παρατηρούν ότι μερικά έγγραφα εκθέτουν τη χαρακτηριζόμενη από πλεονάζουσα παραγωγική ικανότητα κατάσταση της αγοράς, τις ζημίες που υφίσταντο οι παραγωγοί κατά την εποχή των πραγματικών περιστατικών και την αναδιάρθρωση στην οποία προέβησαν ορισμένες από τις προσφεύγουσες (π.χ., παραρτήματα 139 των παρατηρήσεων της BASF και 13 των παρατηρήσεων της Hüls).

1047 Ωστόσο, η Επιτροπή έλαβε πλήρως υπόψη της την κατάσταση της αγοράς και των επιχειρήσεων (επίδικη απόφαση, σημεία 5 και 36), ακόμα και για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου (επίδικη απόφαση, σημείο 52, δεύτερο εδάφιο). Επιπλέον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι περιστάσεις αυτές δεν είναι, αυτές καθεαυτές, ικανές να αποκλείσουν την εφαρμογή του άρθρου 85 της Συνθήκης (βλ. ανωτέρω σκέψη 740).

1048 Η LVM και η DSM επικαλούνται ένα χειρόγραφο του 1983, το οποίο περιείχε αντιγραφή των χειρογράφων σημειώσεων στα έγγραφα σχεδιασμού (παράρτημα 6 των παρατηρήσεών τους). Ωστόσο, δεν εξηγούν ως προς τί οι σημειώσεις αυτές, οι οποίες δόθηκαν στις προσφεύγουσες κατά την ενώπιον της Επιτροπής ακρόαση του Σεπτεμβρίου 1988 (βλ. ανωτέρω σκέψεις 503 έως 505), επηρεάζουν τη σημασία των εγγράφων σχεδιασμού.

1049 Οι προσφεύγουσες επικαλούνται, στη συνέχεια, έγγραφα τα οποία, κατ' αυτές, αναιρούν άμεσα την αποδεικτική αξία των εγγράφων που επικαλείται η Επιτροπή προς υποστήριξη των συμπερασμάτων της.

1050 Συγκεκριμένα, κατά τις προσφεύγουσες, από ορισμένα έγγραφα συνάγεται ότι ο όρος «αντιστάθμιση» δεν έχει την έννοια που του αποδίδει η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση (μεταξύ άλλων, παραρτήματα 5 των παρατηρήσεων της Elf Atochem και 1 των παρατηρήσεων της ICI). Ωστόσο, η χρήση του ιδίου όρου σε κείμενα αφορώντα προφανώς διαφορετικές καταστάσεις δεν μπορεί να ανατρέψει τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Συναφώς, υπενθυμίζεται ότι η ύπαρξη αντισταθμιστικού μηχανισμού, όπως τον περιγράφει η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, προκύπτει από το ίδιο το κείμενο των εγγράφων «sharing the pain» και Alcudia (βλ. ανωτέρω σκέψεις 588 έως 593). Αυτό επίσης προκύπτει τόσο από το κείμενο του εγγράφου DSM όσο και από τη σύγκριση του εγγράφου αυτού με τα δύο προηγούμενα (βλ. ανωτέρω σκέψεις 594 έως 598).

1051 Εξάλλου, η Elf Atochem παραπέμπει σε έγγραφο που αναφέρει την εξέλιξη των μεριδίων αγοράς της Shell το 1981, πράγμα το οποίο, κατ' αυτήν, είναι ασυμβίβαστο με την ύπαρξη αντισταθμιστικού συστήματος μεταξύ παραγωγών (παράρτημα 1 των παρατηρήσεων της προσφεύγουσας). Ωστόσο, από την επίδικη απόφαση προκύπτει ότι η Shell ήταν ακριβώς ο μοναδικός παραγωγός που δεν συμμετέσχε στον μηχανισμό αυτόν και ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της τη συμμετοχή της Shell στην παράβαση μόνον από το 1982 και μετά.

1052 Η DSM, η LVM και η Enichem επικαλούνται επίσης ορισμένους πίνακες επισυναφθέντες στην απάντηση της ICI σε αίτηση παροχής πληροφοριών (παραρτήματα 37 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM και 37 έως 39 των παρατηρήσεων της Enichem). Η απάντηση αυτή της 5ης Ιουνίου 1984 επισυνάφθηκε μεν ως παράρτημα 4 στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, πλην όμως οι εν λόγω πίνακες, οι οποίοι περιείχαν τις εσωτερικές τιμές-στόχους της ICI από τον Σεπτέμβριο του 1980 έως τον Δεκέμβριο του 1983, ανά εθνική αγορά, είχαν απαλειφθεί. Οι προσφεύγουσες υπογραμμίζουν ότι οι πίνακες αυτοί φανερώνουν την ύπαρξη τιμών-στόχων διαφορετικών από αυτές που επεσήμανε η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση. Κατά τις προσφεύγουσες, οι διαφορές αυτές θέτουν υπό αμφισβήτηση τον προσυνεννοημένο χαρακτήρα των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές.

1053 Ωστόσο, πρέπει να υπομνησθεί ότι οι εν λόγω πίνακες είχαν καταρτισθεί για τις ανάγκες της διαδικασίας διαπιστώσεως της παραβάσεως. Συνεπώς, το γεγονός ότι η ICI ισχυρίζεται ότι επρόκειτο για εσωτερικές πρωτοβουλίες της επιχειρήσεως ως προς τις τιμές δεν μπορεί να επηρεάσει τα συμπεράσματα της Επιτροπής ενόψει των εγγράφων τα οποία προσκόμισε. Ανεξαρτήτως του ζητήματος των ισοτιμιών που χρησιμοποίησε η Enichem για την μετατροπή σε γερμανικά μάρκα — του νομίσματος στο οποίο είναι εκφρασμένες οι πρωτοβουλίες στους πίνακες που επισυνάπτονται στην επίδικη απόφαση — των τιμών-στόχων που δήλωσε η ICI — οι οποίες ήταν εκφρασμένες στο εθνικό νόμισμα —, πρέπει να παρατηρηθεί ότι οι προσφεύγουσες αγνοούν τα σχόλια και τις επιφυλάξεις που η ίδια η ICI διατύπωσε στο προοίμιο των πινάκων αυτών. Συγκεκριμένα, η ICI ανέφερε, αφενός, ότι οι τιμές ήταν εκείνες που εφαρμόζονταν έναντι των πελατών «δευτερεύουσας σημασίας» και, αφετέρου, ότι η έλλειψη ενδείξεως σχετικά με πρωτοβουλία ως προς τις τιμές για έναν συγκεκριμένο μήνα δεν σημαίνει ότι δεν υπήρξε πρωτοβουλία, αλλά ότι δεν υπήρχαν πλέον γραπτά ίχνη της. Πράγματι, φαίνεται ότι οι πίνακες αυτοί δεν αναφέρουν πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές, οι οποίες μνημονεύονται, ωστόσο, ρητώς σε έγγραφα προερχόμενα από την επιχείρηση αυτή και επισυναφθέντα στην ανακοίνωση των αιτιάσεων. Επιπλέον, οι διαφορές που παρατήρησε η Enichem στηρίζονται στο ότι η ICI αναφέρει τις τιμές για τους πελάτες «δευτερεύουσας σημασίας», ανατρέπονται, όμως, αν ληφθούν υπόψη οι τιμές για τους κυριότερους πελάτες, όπως αυτές που αναφέρονται στα παραρτήματα της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

1054 Η Hüls επικαλείται επιστολή της ICI, της 7ης Μαρτίου 1983, η οποία αμφισβητεί την ερμηνεία που δόθηκε στο παράρτημα P45 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, της 6ης Απριλίου 1983, σχετικά με την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές που εκδηλώθηκε σε δύο χρόνους, την 1η Απριλίου και την 1η Μαΐου 1983 (παράρτημα 11 των παρατηρήσεων της Hüls). Συγκεκριμένα, η επιστολή αυτή καταδεικνύει, κατά την προσφεύγουσα, ότι η ICI καθόρισε τις τιμές της αυτοτελώς, σε συνάρτηση, ιδίως, με την κατάσταση της ζητήσεως στην αγορά, διακινδυνεύοντας απώλεια πελατών.

1055 Συναφώς, πρέπει να υπομνησθεί, καταρχάς, ότι η ύπαρξη της εν λόγω κοινής πρωτοβουλίας αποδείχθηκε βάσει διαφόρων εγγράφων (μεταξύ άλλων, βάσει των παραρτημάτων 42 και P42 έως P53 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων), και όχι μόνο βάσει του εγγράφου P45. Επιπλέον, η Επιτροπή απέδειξε την πραγματοποίηση συναντήσεως μεταξύ παραγωγών στο Παρίσι στις 2 Μαρτίου 1983, στη διάρκεια της οποίας συζητήθηκαν τόσο οι όγκοι των πωλήσεων όσο και το επίπεδο των τιμών. Εξάλλου, η Hüls προσκόμισε και ένα τηλεαντιγράφημα της ICI, της 4ης Μαρτίου 1983 (παράρτημα 10 των παρατηρήσεων της εν λόγω προσφεύγουσας), από το οποίο προκύπτει ότι η ICI αποφάσισε να δράσει αποφασιστικά προκειμένου να αυξήσει τις τιμές σε 1,50 DM/kg από 1ης Απριλίου. Έτσι, δύο ημέρες μετά τη συνάντηση του Παρισιού, η ICI αποφάσισε αύξηση των τιμών, η ημερομηνία και το επίπεδο της οποίας συμπίπτουν με την ημερομηνία και το επίπεδο της πρωτοβουλίας που επεσήμανε η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση. Τέλος, άλλο τηλεαντιγράφημα της ICI, των αρχών Μαρτίου 1983 (παράρτημα 19 των παρατηρήσεων της Hüls), αναφέρεται όχι μόνο στην πρωτοβουλία ως προς τις τιμές της 1ης Απριλίου 1983, αλλά και σε εκείνη της 1ης Μαΐου 1983 που είχε ως στόχο την αύξηση της τιμής σε επίπεδο τουλάχιστον 1,65 DM/kg. Αυτό πρέπει να συνδυαστεί και με το παράρτημα P43 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο δεν φέρει μεν ημερομηνία, αλλά, όπως συνάγεται από το περιεχόμενό του, είναι προγενέστερο της Δευτέρας 7ης Μαρτίου 1983. Όμως, το έγγραφο αυτό ήδη αναφέρει την απόφαση για πρωτοβουλία ως προς τις τιμές από 1ης Απριλίου και από 1ης Μαΐου 1983, με παράθεση των τιμών-στόχων.

1056 Υπό τις συνθήκες αυτές, η επιστολή της ICI της 7ης Μαρτίου 1983, που υπογράφεται από τον εκπρόσωπο της ICI στις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών, όχι μόνο δεν αναιρεί τα συμπεράσματα της Επιτροπής, αλλά τα ενισχύει. Ο συντάκτης της επιστολής διερωτάται μεν ως προς τις πιθανότητες επιτυχίας αυτής της πρωτοβουλίας, δεδομένης της αποτυχίας της προηγουμένης πρωτοβουλίας της 1ης Ιανουαρίου 1983, η οποία επίσης επισημαίνεται από την Επιτροπή στην επίδικη απόφαση, πλην όμως αυτό δεν αναιρεί το γεγονός ότι η πρωτοβουλία ήταν το αποτέλεσμα συνεννοήσεως μεταξύ των παραγωγών, η οποία είχε γίνει πέντε ημέρες ενωρίτερα στο Παρίσι.

1057 Η DSM και η LVM (παράρτημα 30 των αντιστοίχων παρατηρήσεών τους) και η Hüls (παράρτημα 20 των παρατηρήσεών της) επικαλούνται επίσης ένα έγγραφο της ICI,

της 19ης Απριλίου 1983, που αποδεικνύει, κατ' αυτές, ότι η εν λόγω επιχείρηση ενημερώθηκε για την πρωτοβουλία ως προς τις τιμές μόνον από πληροφορίες που συγκέντρωσε από την αγορά. Ωστόσο, οι προσφεύγουσες αγνοούν το γεγονός ότι, ήδη από τις πρώτες ημέρες του Μαρτίου, δηλαδή αμέσως μετά τη συνάντηση των παραγωγών της 2ας Μαρτίου 1983 στο Παρίσι, η ICI ήταν πληροφορημένη για την ημερομηνία και το επίπεδο της πρωτοβουλίας της 1ης Μαΐου 1983 (βλ. ανωτέρω σκέψη 1055). Εξάλλου, το ίδιο το έγγραφο της 19ης Απριλίου 1983 παραπέμπει σε προγενέστερο έγγραφο της 10ης Μαρτίου 1983.

1058 Η Enichem προσκόμισε επιπλέον μιας σειρά εγγράφων που, κατά τη γνώμη της, θέτουν εν αμφιβολία το συμπέρασμα της Επιτροπής ότι οι πρωτοβουλίες εκφράζονταν σε γερμανικά μάρκα για να μετατραπούν, στη συνέχεια, σε εθνικό νόμισμα. Η συζήτηση αυτή δεν έχει, εντούτοις, νόημα. Αφενός, από τα παραρτήματα P1 έως P70 προκύπτει ότι οι ευρωπαϊκές τιμές-στόχοι πράγματι συμφωνούνταν σε γερμανικά μάρκα. Η ίδια η προσφεύγουσα, εξάλλου, επικαλέστηκε αποσπάσματα πολυαρίθμων εγγράφων που επιβεβαιώνουν την πραγματική αυτή κατάσταση (π.χ., παραρτήματα 2 και 36 των παρατηρήσεών της). Αφετέρου, είναι προφανές ότι, για την εφαρμογή τους, οι τιμές αυτές έπρεπε να μετατραπούν σε εθνικό νόμισμα. Τέλος, ουδέποτε η Επιτροπή ισχυρίστηκε ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές είχαν ως αποτέλεσμα να εξασφαλίζεται ότι οι πράγματι εφαρμοζόμενες τιμές σε κάθε εγχώρια αγορά ήταν οι ίδιες.

1059 Κατά τις προσφεύγουσες, από ορισμένα έγγραφα συνάγεται ότι οι επιχειρήσεις πληροφορούνταν από τους πελάτες τους ή από τον επαγγελματικό Τύπο για τις πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές των άλλων παραγωγών (παραρτήματα 31 και 33 των παρατηρήσεων της DSM και της LVM, 140 των παρατηρήσεων της BASF, 9 και 33 των παρατηρήσεων της Hüls, 3 έως 6 και 10 έως 12 των παρατηρήσεων της Enichem). Ωστόσο, τα έγγραφα αυτά δεν επιτρέπουν να συναχθεί ότι μόνο δι' αυτών των μέσων ενημερώνονταν οι επιχειρήσεις για κάποια πρωτοβουλία ως προς τις τιμές. Αντιθέτως, τα έγγραφα αυτά συμφωνούν με την άποψη ότι οι προσφεύγουσες προσπαθούσαν να εξακριβώσουν, από τους πελάτες τους ή μέσω του επαγγελματικού Τύπου, αν οι ανταγωνιστές τους είχαν πράγματι αναγγείλει αύξηση των τιμών και αν την είχαν πράγματι εφαρμόσει την προβλεπόμενη ημερομηνία — πράγμα το οποίο προκύπτει και από τα έγγραφα που είχαν ήδη ανακοινωθεί με τα παραρτήματα P1 έως P70. Λαμβανομένου υπόψη ότι οι πρωτοβουλίες αυτές δεν ακολουθούνταν πράγματι στο απαιτούμενο επίπεδο, η πληροφόρηση αυτή επέτρεπε ιδίως σε κάθε έναν να βεβαιωθεί για τη συνέχεια που δινόταν στην πρωτοβουλία και να προσαρμόσει την πολιτική του ενόψει της επιτυχίας ή της — ολικής ή μερικής — αποτυχίας της πρωτοβουλίας.

1060 Τα άλλα έγγραφα που επικαλούνται οι προσφεύγουσες αποδεικνύουν, κατ' αυτές, τον έντονο ανταγωνισμό που υπήρχε στην αγορά του PVC κατά το χρονικό διάστημα της παραβάσεως, πράγμα απολύτως ασυμβίβαστο με τα συμπεράσματα της Επιτροπής. Ειδικότερα, οι προσφεύγουσες αναφέρονται σε έγγραφα που εντοπίζουν τους «επιθετικούς» ανταγωνιστές ή ακόμα που υπογραμμίζουν την ύπαρξη ευνοϊκών ή μη οικονομικών συνθηκών για μια αύξηση των τιμών, πράγμα το οποίο σημαίνει ότι οι πρωτοβουλίες δεν ήταν προσυνεννοημένες, αλλά αποφασίζονταν μονομερώς ενόψει της καταστάσεως της αγοράς.

1061 Με τα έγγραφα αυτά δεν επιχειρείται να τεθεί εν αμφιβόλω άμεσα το περιεχόμενο άλλων εγγράφων που προσκόμισε η Επιτροπή προς στήριξη των συμπερασμάτων της, αλλά να καταδειχθεί η ύπαρξη έντονου ανταγωνισμού, ασυμβίβαστου με τα τελευταία αυτά έγγραφα.

1062 Ωστόσο, από την επίδικη απόφαση προκύπτει ότι οι περιστάσεις αυτές ελήφθησαν δεόντως υπόψη. Η Επιτροπή δεν ισχυρίζεται ότι οι τιμές γνώρισαν σταθερή άνοδο στη διάρκεια της παραβάσεως, ούτε καν ότι παρέμειναν σταθερές στη διάρκεια της περιόδου αυτής. Αντιθέτως, οι πίνακες που επισυνάπτονται στην επίδικη απόφαση καταδεικνύουν ότι οι τιμές δεν έπαυσαν να αυξομειώνονται, φθάνοντας το κατώτερο επίπεδό τους κατά το πρώτο τρίμηνο του 1982. Η Επιτροπή αναγνώρισε ρητώς ότι οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές γνώρισαν μέτρια επιτυχία και ότι ενίοτε θεωρήθηκαν ως αποτυχίες (επίδικη απόφαση, σημεία 22 και 36 έως 38). Ανέφερε επίσης ορισμένες από τις αιτίες των αποτελεσμάτων αυτών: πέραν των ξένων προς τους παραγωγούς παραγόντων (προκαταβολικές αγορές των καταναλωτών, εισαγωγές από τρίτες χώρες, πτώση της ζητήσεως, ιδίως το 1981 και το 1982, ειδικές εκπώσεις, κ.λπ.), η Επιτροπή παρατήρησε ότι ορισμένοι παραγωγοί έδειξαν κάποια προτίμηση στην αύξηση των όγκων των πωλήσεων σε βάρος των τιμών (επίδικη απόφαση, σημεία 22 και 38) και ότι, ενόψει των χαρακτηριστικών της αγοράς, θα ήταν μάταια η επιδίωξη προσυνεννοημένων πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές εάν οι συνθήκες δεν ήταν ευνοϊκές για μια αύξηση (επίδικη απόφαση, σημείο 38). Εξάλλου, η Επιτροπή δεν αγνόησε την ύπαρξη «επιθετικών» συμπεριφορών εκ μέρους ορισμένων επιχειρήσεων (επίδικη απόφαση, σημείο 22). Ομοίως, η Επιτροπή τόνισε ότι τα έγγραφα «sharing the pain», Alcudia και DSM μαρτυρούν μεν την ύπαρξη αντισταθμιστικού μηχανισμού μεταξύ παραγωγών, πλην όμως επιτρέπουν να συναχθεί ότι οι μηχανισμοί αυτοί δεν λειτούργησαν σωστά (επίδικη απόφαση, σημείο 11). Ενόψει ακριβώς όλων αυτών των στοιχείων καθόρισε η Επιτροπή το ύψος του προστίμου που επέβαλε στις προσφεύγουσες.

1063 Κατά τα λοιπά, πρέπει να παρατηρηθεί ότι τόσο τα παραρτήματα P1 έως P70 όσο και τα έγγραφα που έστειλε η Επιτροπή στους διαδίκους τον Μάιο του 1988 παρέχουν ήδη μια πληθώρα γραπτών στοιχείων που επιτρέπει στις προσφεύγουσες να προβάλουν, όπως εξάλλου έπραξαν, την συνδρομή των ελαφρυντικών περιστάσεων που επικαλούνται σήμερα.

1064 Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι, πέραν των αποσπασμάτων τα οποία επικαλούνται οι προσφεύγουσες, ορισμένα από τα προσκομισθέντα έγγραφα, αν ληφθούν υπόψη στο σύνολό τους ή σε συνδυασμό με τα έγγραφα που επισυνάπτονται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ενισχύουν, αντιθέτως, τα συμπεράσματα της Επιτροπής.

1065 Έτσι, φαίνεται ότι ορισμένοι ανταγωνιστές που κατηγορήθηκαν ως επιθετικοί σε μια συγκεκριμένη ημερομηνία υποστήριξαν, αντιθέτως την προηγούμενη ή την επόμενη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές. Η ICI επικαλείται έγγραφο της Shell, του Ιουλίου 1982, στο οποίο μνημονεύεται ως πιθανός επιθετικός ανταγωνιστής (παράρτημα 4 των παραγηρήσεών της)· ωστόσο, το παράρτημα P37 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, το οποίο προέρχεται από την ICI, μαρτυρά τη σθεναρή υποστήριξη, εκ μέρους της επιχειρήσεως αυτής, της πρωτοβουλίας ως προς τις τιμές του Σεπτεμβρίου 1982. Παρόμοια διαπίστωση συνάγεται από τον συνδυασμό του παραρτήματος 12 των παρατηρήσεων της ICI με τα παραρτήματα P38 έως P40 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων. Όσον αφορά την DSM, η ίδια διαπίστωση απορρέει ιδίως από τα παραρτήματα P5, P13, P28 και P41 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων.

1066 Ομοίως, π.χ., στο εσωτερικό σημείωμα της Wacker, της 7ης Ιουνίου 1982 (παραρτήματα 7 των παρατηρήσεων της Shell, 5 των παρατηρήσεων της SAV και 14 των παρατηρήσεων της ICI), ο συντάκτης, αφού υπογραμμίζει την καταστροφική πτώση των τιμών, αναφέρει — απόσπασμα το οποίο επικαλούνται οι προσφεύγουσες: «Σημαντική αύξηση των μεριδίων αγοράς [στη Γερμανία, για το χρονικό διάστημα από τον Ιανουάριο μέχρι τον Μάιο του 1982]: Shell και Enoxy· μέτρια αύξηση των μεριδίων αγοράς: DSM, SAV, PCUK· απώλειες άνω του μετρίου, πλην της Wacker: Hoechst, Orgavyl και CWH, καθώς και BASF.» Ωστόσο, στην επόμενη γραμμή, ο συντάκτης συνεχίζει ως εξής: «Από τον Μάιο, γίνονται προσπάθειες για την εξυγίανση των τιμών του ομοπολυμερούς PVC.» Αυτές οι — υποτίθεται ατομικές — προσπάθειες σε μια ανταγωνιστική αγορά συνίσταντο στον καθορισμό, από 1ης Μαΐου 1982, μιας τιμής-στόχου υψηλότερης κατά 35 % της τιμής της αγοράς και, από 1ης Ιουνίου 1982, μιας τιμής-στόχου υψηλότερης κατά περισσότερο από 10 % της προηγούμενης τιμής-στόχου (ήτοι, αντιστοίχως, τιμές 1,35 DM/kg και 1,50 DM/kg, που αντιστοιχούν στο ύψος των τιμών-στόχων που διαπίστωσε η Επιτροπή κατά τις ημερομηνίες αυτές). Το στοιχείο αυτό πρέπει να συνδυαστεί με το παράρτημα P52

της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που επίσης προέρχεται από τη Wacker και στο οποίο ο συντάκτης, παρά την ουσιαστική αύξηση στο πλαίσιο των ανταγωνιστικών συνθηκών που περιγράφουν οι προσφεύγουσες, προσθέτει: «Το ύψος των ποσοτήτων που πωλήθηκαν τον Μάιο πρέπει να είναι καλό.» Ομοίως, ο συντάκτης του παραρτήματος P23 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, αφού διαπιστώνει την πτώση των τιμών τον Απρίλιο στο επίπεδο του 1 DM/kg, αναφέρει: «Η διολίσθηση των τιμών σταμάτησε στα τέλη του μήνα, λόγω της αναγγελίας της γενικής αυξήσεως των ευρωπαϊκών τιμών σε 1,35 DM/kg την 1η Μαΐου.» Τέλος, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι τόσο το σημείωμα της Wacker της 3ης Μαρτίου 1982, που κοινοποίησε η Επιτροπή στους διαδίκους στις 3 Μαΐου 1988, όσο και το παράρτημα P52 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων επιτρέπουν την προβολή του ιδίου επιχειρήματος το οποίο προέβαλαν οι προσφεύγουσες σχετικά με το από 7 Ιουνίου 1982 σημείωμα της Wacker.

1067 Ομοίως, ένα σημείωμα της Solvay της 22ας Μαρτίου 1983 (παράρτημα 43 των παρατηρήσεων της Enichem), αφού υπογραμμίζει την ανησυχητική κατάσταση ως προς τις τιμές και την επιθετικότητα ορισμένων παραγωγών, περιέχει το ακόλουθο σχόλιο: «Σήμερα βρισκόμαστε, για ακόμα μία φορά, στις παραμονές μιας απόπειρας αυξήσεως των τιμών.» Υπενθυμίζεται συναφώς ότι η Επιτροπή διαπίστωσε, ενόψει εγγράφων προερχομένων από άλλες επιχειρήσεις, μια πρωτοβουλία που εκδηλώθηκε την 1η Απριλίου 1983. Το εν λόγω έγγραφο περιέχει, επιπλέον, μνεία τις πρωτοβουλίες του Μαΐου, του Ιουνίου και του Σεπτεμβρίου 1982, τις οποίες, και τις τρεις, επισημαίνει η Επιτροπή με την επίδικη απόφαση.

1068 Τέλος, μεγάλος αριθμός εγγράφων που προσκομίστηκαν από τις προσφεύγουσες περιέχουν ρητή αναφορά σε «πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές», οι ημερομηνίες και τα επίπεδα των οποίων αντιστοιχούν ακριβώς στις ημερομηνίες και τα επίπεδα που αναφέρει η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση.

1069 Η Shell επικαλείται επίσης έγγραφα της ICI τα οποία, κατ' αυτήν, επιβεβαιώνουν, όπως πάντοτε υποστήριξε, ότι, λαμβανομένου υπόψη του ρόλου της ως εταιρίας υπηρεσιών, δεν ήταν σε θέση να επιβάλει καμία συμπεριφορά στις εταιρίες πωλήσεων του ομίλου στα διάφορα κράτη μέλη (παραρτήματα 2 και 3 των παρατηρήσεων της Shell). Ωστόσο, αυτό προκύπτει σαφώς από την επίδικη απόφαση (σημείο 46), έστω και αν η Επιτροπή θεώρησε παρά ταύτα ότι αποδέκτης της αποφάσεως έπρεπε να είναι η προσφεύγουσα, ιδίως ενόψει του ότι αυτή ήταν που εξασφάλιζε την επαφή με το καρτέλ. Συναφώς, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, σε ένα από τα έγγραφα αυτά (παράρτημα 3 των παρατηρήσεων του Shell), που απο-

τελεί πρακτικά της συναντήσεως μεταξύ της ICI και της Shell, η τελευταία υπέδειξε «ποιος ήταν ο δρόμος που όφειλε να ακολουθήσει στο εξής η ICI εντός του ομίλου Shell» ώστε να επιτευχθεί συντονισμός εντός του ομίλου.

1070 Δεν προσκομίστηκε κανένα έγγραφο όσον αφορά ειδικά τις συναντήσεις μεταξύ παραγωγών και τον μηχανισμό παρακολουθήσεως των πωλήσεων.

1071 Πρέπει, τέλος, να παρατηρηθεί ότι τα πρακτικά των ελέγχων που πραγματοποιήθηκαν στις έδρες των επιχειρήσεων, την προσκόμιση των οποίων ζητούν ορισμένες από τις προσφεύγουσες, είναι εσωτερικά έγγραφα της Επιτροπής. Ως εκ τούτου, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση στα έγγραφα αυτά (βλ. ανωτέρω σκέψη 1015). Το γεγονός ότι, παρά ταύτα, δύο από τα πρακτικά αυτά ανακοινώθηκαν δεν μπορεί να μεταβάλει το συμπέρασμα αυτό.

1072 Όσον αφορά τα δύο αυτά πρακτικά, ενόψει του ότι, εν πάση περιπτώσει, ορθώς δεν θα είχαν κοινοποιηθεί κατά την πρόσβαση στον φάκελο, εάν αυτή είχε επιτραπεί το 1988, δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη, ανεξαρτήτως του περιεχομένου τους. Κατά τα λοιπά, τα έγγραφα αυτά, που συντάχθηκαν την επομένη ή τις επόμενες ημέρες του ελέγχου που διεξήχθη στις 20 και 21 Ιανουαρίου 1987 στα γραφεία της BASF, και από τα οποία προκύπτει ότι δεν ανακαλύφθηκε καμία ένδειξη υπάρξεως εναρμονισμένης πρακτικής, δεν είναι ικανά να κλονίσουν την αποδεικτική αξία των εγγράφων που συγκέντρωσε η Επιτροπή προς στήριξη των τελικών πορισμάτων της.

1073 Εξάλλου, χωρίς να ζητήσουν τυπικά την προσκόμισή τους, η Hüls και η Enichem παρατήρησαν ότι, πέραν των εσωτερικών εγγράφων της Επιτροπής και των εγγράφων για τα οποία η επιχείρηση από την οποία προέρχονταν δεν ήρε το απόρρητο, μερικές σελίδες του φακέλου δεν ανακοινώθηκαν στις προσφεύγουσες. Αυτό συμβαίνει με μια αίτηση παροχής πληροφοριών που εστάλη στην εταιρία Kemanord κατά τη διεξαγωγή της έρευνας· η αίτηση αυτή δεν μπορούσε, ως εκ της φύσεώς της, να περιέχει κάποιο χρήσιμο στοιχείο για την άμυνα των προσφευγουσών. Τα λοιπά έγγραφα αποτελούν επιστολές ή εξώφυλλα τηλεαντιγραφημάτων που εστάλησαν στην Επιτροπή από τρίτες επιχειρήσεις ή αντιστρόφως. Όπως υπογράμμισε η Επιτροπή, εφόσον οι επιχειρήσεις αυτές δεν επέτρεψαν την άρση του απορρήτου, δεν εναπόκειται σ' αυτήν να αποκαλύψει τα έγγραφα αυτά. Κατά τα λοιπά, καμία

ένδειξη δεν επιτρέπει να υποτεθεί ότι τα έγγραφα αυτά εμφάνιζαν, ενδεχομένως, κάποια χρησιμότητα στο πλαίσιο της παρούσας εξετάσεως. Η Enichem υπογράμμισε επίσης την ύπαρξη μιας επιστολής της Wacker η οποία δεν ανακοινώθηκε. Ωστόσο, από την από 17 Ιουλίου 1997 επιστολή της Επιτροπής προς τη Γραμματεία του Πρωτοδικείου προκύπτει ότι το έγγραφο αυτό βρισκόταν στη διάθεση των προσφευγουσών.

1074 Συνεπώς, από την εξαντλητική εξέταση των εγγράφων που επικαλούνται οι προσφεύγουσες, στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο, προκύπτει ότι καμία από τις προσφεύγουσες δεν απέδειξε ότι η διεξαγωγή της διαδικασίας και η επίδικη απόφαση επηρεάστηκαν, εις βάρος της, από την παράλειψη ανακοινώσεως κάποιου εγγράφου του οποίου θα έπρεπε να έχει γνώση.

1075 Ενόψει του συνόλου των στοιχείων αυτών, οι λόγοι ακυρώσεως που προβάλλουν οι προσφεύγουσες και αφορούν την πρόσβαση στον διοικητικό φάκελο της Επιτροπής πρέπει να απορριφθούν.

Επί των προστίμων

1076 Όλες οι προσφεύγουσες υπέβαλαν επικουρικά αιτήματα, με τα οποία ζητείται η ακύρωση των επιβληθέντων προστίμων ή η μείωσή τους. Η επιχειρηματολογία τους περιλαμβάνει πέντε σκέλη. Πρώτον, επικαλούνται λόγους αντλούμενους από την παρέλευση του χρόνου και τους κανόνες περί παραγραφής, όπως αυτοί απορρέουν από τον κανονισμό 2988/74 (Ι). Δεύτερον, προβάλλουν παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 (ΙΙ). Τρίτον, προσάπτουν ανεπαρκή αιτιολόγηση της επίδικης αποφάσεως (ΙΙΙ). Τέταρτον, υποστηρίζουν ότι η Επιτροπή υπέπεσε σε σφάλματα εκτιμήσεως (IV). Τέλος, υποστηρίζουν ότι παραβιάσθηκαν ορισμένες γενικές αρχές του κοινοτικού ικαίου (V).

I — *Επί των λόγων που αντλούνται από την παρέλευση του χρόνου και την παραγραφή*

1077 Προς στήριξη των αιτημάτων ακυρώσεως των προστίμων ή μειώσεώς τους, οι προσφεύγουσες προβάλλουν, καταρχάς, λόγους ταυτόσημους με εκείνους που προβάλλουν προς στήριξη των αιτημάτων ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως (βλ. ανωτέρω σκέψεις 100 έως 119), αντλούμενους από την παρέλευση του χρόνου.

1078 Για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν προηγουμένως (βλ. ανωτέρω σκέψεις 120 έως 136), οι λόγοι αυτοί είναι απορριπτέοι.

1079 Συνεπώς, πρέπει να εξεταστούν οι λόγοι που αφορούν την παράβαση του κανονισμο 2988/74.

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1080 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι το δικαίωμα επιβολής των προστίμων είχε παραγραφεί κατ' εφαρμογήν του κανονισμού 2988/74. Συναφώς, προβάλλουν τα ακόλουθα οκτώ επιχειρήματα.

1081 Πρώτον, κατά την BASF, τα διάφορα στάδια της διοικητικής διαδικασίας που προηγήθηκαν της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 δεν μπόρεσαν να διακόψουν την παραγραφή, καθόσον τα αποτελέσματά τους εξουδετερώθηκαν με την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994.

1082 Δεύτερον, τρεις προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι, έναντι αυτών, τα πραγματικά περιστατικά είχαν ήδη παραγραφεί, τουλάχιστον μερικώς, κατά τον χρόνο της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988. Η Montedison και η Hüls παρατηρούν ότι,

εφόσον η πρώτη πράξη που διέκοψε τη διαδικασία ως προς αυτές χρονολογείται, για τη μία, από τον Νοέμβριο του 1987 και, για την άλλη, από τον Δεκέμβριο του 1987, τα προ του Νοεμβρίου 1982 και τα προ του Δεκεμβρίου 1982, αντιστοίχως, πραγματικά περιστατικά έχουν παραγραφεί. Η Montedison, προκειμένου να πιστοποιήσει ότι, την 1η Νοεμβρίου 1982, δεν είχε πλέον επαφή με το καρτέλ, ζητεί από το Πρωτοδικείο να εξετάσει ως μάρτυρες τον διευθύνοντα σύμβουλο και τον αρμόδιο διευθυντή της θυγατρικής της εταιρίας, Montedipe, που ασκούσαν καθήκοντα την 1η Νοεμβρίου 1982. Η DSM υποστηρίζει ότι, εφόσον αποχώρησε από την αγορά τον Ιανουάριο του 1983, τα πραγματικά περιστατικά είχαν παραγραφεί ήδη από τον Ιανουάριο του 1988.

1083 Τρίτον, κατά την BASF και την ICI, η απόφαση του 1988 δεν είναι πράξη δυνάμενη να επιφέρει τη διακοπή της παραγραφής υπό την έννοια του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού 2988/74· εν πάση περιπτώσει, η απόφαση αυτή ακυρώθηκε και δεν παράγει, επομένως, κανένα έννομο αποτέλεσμα, ακόμα και όσον αφορά την παραγραφή.

1084 Τέταρτον, κατά τις LVM, BASF, DSM, ICI και Hüls, οι προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988 δεν ανέστειλαν την παραγραφή. Συγκεκριμένα, το άρθρο 3 του κανονισμού 2988/74 δεν αναφέρεται σε απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση και επιβάλλουσα πρόστιμο.

1085 Πέμπτον, κατά την ICI και την Hüls, ακόμα και αν οι προσφυγές που ασκούνται κατά αποφάσεως διαπιστώνουσας παράβαση και επιβάλλουσας πρόστιμο μπορούν να αναστείλουν την παραγραφή, αυτό δεν συμβαίνει με τις προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988. Συγκεκριμένα, η παρέλευση του χρόνου οφείλεται αποκλειστικά στην Επιτροπή, μόνη υπεύθυνη για την ακυρότητα της αποφάσεως του 1988.

1086 Έκτον, κατά την LVM και την DSM, αν η προσφυγή που ασκήθηκε κατά της αποφάσεως του 1988 ανέστειλε την παραγραφή, αυτό συνεπάγεται διάκριση μεταξύ, αφενός, της Solvay και της Norsk Hydro και, αφετέρου, των λοιπών επιχειρήσεων. Συγκεκριμένα, η απόφαση του 1988, η οποία ακυρώθηκε erga omnes από το Δικαστήριο, δεν μπορεί πλέον να εκτελεστεί ως προς τις δύο πρώτες επιχειρήσεις.

1087 Έβδομον, κατά την LVM, την DSM και την ICI, η προσφυγή που άσκησε η Solvay κατά αιτήσεως παροχής πληροφοριών και επί της οποίας εκδόθηκε η προμνησθείσα απόφαση της 18ης Οκτωβρίου 1989 στην υπόθεση Solvay κατά Επιτροπής, δεν ανέστειλε την παραγραφή έναντι των λοιπών επιχειρήσεων.

1088 Τέλος, κατά τις LVM, BASF, DSM και ICI, ενόψει της απόλυτης προθεσμίας παραγραφής που προβλέπει το άρθρο 2, παράγραφος 3, δεύτερη φράση, του κανονισμού 2988/74, το δικαίωμα της Επιτροπής προς επιβολή προστίμων είχε, εν πάση περιπτώσει, παραγραφεί όταν η Επιτροπή εξέδωσε την επίδικη απόφαση στις 27 Ιουλίου 1994.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1089 Από το άρθρο 1 του κανονισμού 2988/74 προκύπτει ότι το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλλει πρόστιμα υπόκειται σε πενταετή προθεσμία παραγραφής όσον αφορά τις παραβάσεις του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης. Η παραγραφή αρχίζει από την ημέρα που διαπράχθηκε η παράβαση ή, για τις διαρκείς ή κατ' εξακολούθηση παραβάσεις, από την ημέρα κατά την οποία έπαυσε η παράβαση. Η παραγραφή μπορεί, πάντως, να διακοπεί ή να ανασταλεί, σύμφωνα με τα άρθρα 2 και 3, αντιστοίχως, του κανονισμού 2988/74.

1090 Όπως ήδη κρίθηκε (ανωτέρω σκέψεις 183 έως 193), το κύρος των προπαρασκευαστικών πράξεων που προηγήθηκαν της εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 δεν εθίγη με την ακύρωση της αποφάσεως αυτής από το Δικαστήριο, με την απόφαση της 15ης Ιουνίου 1994. Κατά συνέπεια, οι πράξεις αυτές όντως διέκοψαν την παραγραφή υπό την έννοια του άρθρου 2 του κανονισμού 2988/74.

1091 Εν προκειμένω, από την επίδικη απόφαση (σημείο 6) προκύπτει ότι έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν, στις 21, 22 και 23 Νοεμβρίου 1983, στα γραφεία της ICI και της Shell και, στις 6 Δεκεμβρίου 1983, στα γραφεία της DSM. Γραπτή αίτηση παροχής πληροφοριών απηύθυνε η Επιτροπή στην ICI με απόφαση της 30ήςΑπριλίου 1984.

Έλεγχοι πραγματοποιήθηκαν στις 20 και 21 Ιανουαρίου 1987 στα γραφεία, ιδίως, της Atochem, της Enichem και της Solvay, αργότερα δε εντός του 1987 στα γραφεία της Hüls, της Wacker και της LVM. Τέλος, η ανακοίνωση των αιτιάσεων κοινοποιήθηκε στις επιχειρήσεις στις 5 Απριλίου 1988.

1092 Πρώτον, κάθε μία από τις πράξεις αυτές διέκοψε την παραγραφή, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχεία α', β' και δ', του κανονισμού 2988/74. Δεύτερον, η παραγραφή άρχισε να τρέχει εκ νέου μετά από κάθε διακοπή, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 3, πρώτη φράση, του κανονισμού αυτού. Τρίτον, η διακοπή ισχύει έναντι όλων των επιχειρήσεων που συνέργησαν στην παράβαση, σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, του κανονισμού.

1093 Συνεπώς, το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα για πραγματικά περιστατικά που ανάγονταν, το ενωρίτερο, στον μήνα Αύγουστο 1980 δεν είχε παραγραφεί όταν αυτή εξέδωσε την απόφαση του 1988. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να γίνει δεκτό το αίτημα της Montedison για την εξέταση μαρτύρων.

1094 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν, στη συνέχεια, ότι οι προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988, στις οποίες όλες ήταν διάδικοι, ανέστειλαν την παραγραφή.

1095 Κατά το άρθρο 3 του κανονισμού 2988/74, «[η] παραγραφή του δικαιώματος διώξεως αναστέλλεται για όσο χρόνο διαρκεί η διαδικασία προσβολής της αποφάσεως της Επιτροπής ενώπιον του Δικαστηρίου των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων».

1096 Οι προσφεύγουσες φρονούν ότι με τον όρο «απόφαση» στο εν λόγω άρθρο 3 νοούνται οι πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 2 του κανονισμού αυτού. Εφό-

σον στην απαρίθμηση αυτή δεν περιλαμβάνεται η τελική απόφαση με την οποία διαπιστώνεται η παράβαση και επιβάλλεται πρόστιμο, οι προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988 δεν ανέστειλαν, κατά τις προσφεύγουσες, την παραγραφή.

1097 Ωστόσο, οι πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 2, παράγραφος 1, του κανονισμού δεν φαίνεται να αποτελούν όλες τις πράξεις που πρέπει να χαρακτηρίζονται ως αποφάσεις. Αυτό ισχύει, ιδίως, με τις γραπτές αιτήσεις παροχής πληροφοριών του άρθρου 11, τις εντολές διενέργειας ελέγχου κατά το άρθρο 14 του κανονισμού 17, ή ακόμα την ανακοίνωση των αιτιάσεων, οι οποίες αποτελούν απλώς προπαρασκευαστικές πράξεις. Συνεπώς, δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι με τον όρο «απόφαση» του άρθρου 3 του κανονισμού νοούνται οι πράξεις που απαριθμούνται στο άρθρο 2 του κανονισμού αυτού.

1098 Στην πραγματικότητα, ο ίδιος ο σκοπός του άρθρου αυτού είναι να καθιστά δυνατή την αναστολή της παραγραφής όταν η Επιτροπή κωλύεται να επέμβει για έναν αντικειμενικό λόγο για τον οποίο δεν ευθύνεται και ο οποίος συνίσταται ακριβώς στο ότι εκκρεμεί προσφυγή. Πράγματι, μια απόφαση της Επιτροπής περί επιβολής προστίμου δεν μπορεί να θεωρηθεί οριστική εφόσον τρέχει ακόμα η εκ του νόμου προθεσμία ασκήσεως προσφυγής κατά της αποφάσεως αυτής ή, ενδεχομένως, επί όσο χρονικό διάστημα εκκρεμεί η προσφυγή· με τη λήξη αυτής της διαδικασίας προσφυγής, σε περίπτωση ακυρώσεως, η Επιτροπή μπορεί να κληθεί να εκδώσει νέα απόφαση. Συναφώς, πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα άρθρο 2 του κανονισμού, που αφορά τη διακοπή, και το άρθρο 3, που αφορά την αναστολή, επιδιώκουν διαφορετικούς σκοπούς. Ενώ σκοπός του πρώτου είναι η συναγωγή των συνεπειών της εκδόσεως, από την Επιτροπή, πράξεων για την έρευνα της υποθέσεως και την κίνηση διώξεως, το δεύτερο αποσκοπεί στην αντιμετώπιση της καταστάσεως κατά την οποία η Επιτροπή κωλύεται να ενεργήσει.

1099 Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν λυσιτελώς να υποστηρίξουν ότι, εφόσον η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου καταλογιστέας στην Επιτροπή, οι προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως αυτής δεν ανέστειλαν την παραγραφή.

1100 Πράγματι, το άρθρο 3 του κανονισμού, σύμφωνα με το οποίο η παραγραφή αναστέλλεται επί όσον χρόνο διαρκεί η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου, έχει έννοια

μόνον αν η απόφαση που διαπιστώνει παράβαση και επιβάλλει πρόστιμο, και η οποία αποτελεί το αντικείμενο της προσφυγής, ακυρωθεί. Όμως, όπως παρατήρησε η Επιτροπή, κάθε ακύρωση πράξεως που έχει εκδώσει η ίδια είναι αναγκαστικά καταλογιστέα σ' αυτήν, υπό την έννοια ότι υποδηλώνει ένα σφάλμα εκ μέρους της. Συνεπώς, ο ισχυρισμός των προσφευγουσών ότι η προσφυγή δεν έχει ανασταλτικό της παραγραφής αποτέλεσμα αν καταλήξει στην αναγνώριση σφάλματος καταλογιστέου στην Επιτροπή καθιστά άνευ αντικειμένου το άρθρο 3 του κανονισμού. Ακριβώς το γεγονός ότι μια προσφυγή εκκρεμεί ενώπιον του Πρωτοδικείου ή του Δικαστηρίου είναι εκείνο που δικαιολογεί την αναστολή, και όχι οι κρίσεις στις οποίες καταλήγουν τα δικαιοδοτικά αυτά όργανα με την απόφασή τους.

1101 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να θεωρηθεί ότι η παραγραφή ανεστάλη επί όσον χρόνο η απόφαση του 1988 αποτελούσε το αντικείμενο διαδικασίας ενώπιον του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου, στην οποία όλες οι προσφεύγουσες ήταν διάδικοι. Ακόμα και αν λαμβανόταν υπόψη μόνον η ημερομηνία της τελευταίας προσφυγής που κατατέθηκε ενώπιον του Πρωτοδικείου στις 24 Απριλίου 1989 και αν δεν λαμβανόταν υπόψη το χρονικό διάστημα που διέρρευσε μεταξύ της εκδόσεως της αποφάσεως του Πρωτοδικείου και υποβολής της υποθέσεως στο Δικαστήριο, η παραγραφή θα είχε ανασταλεί επί ελάχιστο χρονικό διάστημα τεσσάρων ετών, ένδεκα μηνών και 22 ημερών. Συνεπώς, ακόμα και αν, όπως υποστηρίζουν οι προσφεύγουσες, η ανακοίνωση των αιτιάσεων, η οποία κοινοποιήθηκε στις 5 Απριλίου 1988, εθεωρείτο ως η τελευταία πράξη διακόπτουσα την παραγραφή, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 1, στοιχείο δ', του κανονισμού 2988/74, το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα δεν είχε παραγραφεί στις 27 Ιουλίου 1994, ημερομηνία εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

1102 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν, εντούτοις, ότι, αν οι προσφυγές που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988 ανέστειλαν την παραγραφή, υπάρχει διάκριση μεταξύ, αφενός, της Solvay και της Norsk Hydro και, αφετέρου, των λοιπών επιχειρήσεων.

1103 Ωστόσο, η επιχειρηματολογία αυτή λαμβάνει ως δεδομένο ότι η ακύρωση της αποφάσεως του 1988 από το Δικαστήριο παρήγαγε αποτέλεσμα erga omnes. Όμως, αρκεί να υπομνησθεί ότι, όπως ήδη κρίθηκε (βλ. ανωτέρω σκέψεις 167 έως 174), αυτό δεν ευσταθεί.

1104 Επιπλέον, ακόμα και αν υποτεθεί ότι η άποψη των προσφευγουσών είναι ορθή, αυτό δεν επηρεάζει το αντικειμενικό συμπέρασμα ότι, έναντι αυτών, το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα δεν είχε παραγραφεί.

1105 Όσον αφορά τον ανώτατο χρόνο παραγραφής που είναι δέκα έτη, όπως προκύπτει από το άρθρο 2, παράγραφος 3, δεύτερη φράση, του κανονισμού 2988/74, πρέπει να υπομνησθεί ότι ο χρόνος αυτός παρατείνεται κατά το χρονικό διάστημα κατά το οποίο η παραγραφή αναστέλλεται λόγω εκκρεμών προσφυγών ενώπιον του Πρωτοδικείου και του Δικαστηρίου (άρθρο 2, παράγραφος 3, in fine, του κανονισμού). Όπως ήδη ελέχθη, η αναστολή αυτή διήρκεσε τουλάχιστον τέσσερα έτη, ένδεκα μήνες και 22 ημέρες. Συνεπώς, το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα για πραγματικά περιστατικά αναγόμενα, το ενωρίτερο, στον Αύγουστο του 1980 δεν είχε παραγραφεί, ούτε από πλευράς του άρθρου 2, παράγραφος 3, του κανονισμού 2988/74, στις 27 Ιουλίου 1994, ημερομηνία εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

1106 Ενόψει όλων αυτών των στοιχείων, πρέπει να συναχθεί ότι το δικαίωμα της Επιτροπής να επιβάλει πρόστιμα δεν είχε παραγραφεί όταν εκδόθηκε η επίδικη απόφαση. Συνεπώς, δεν χρειάζεται να εξεταστεί μήπως η έκδοση της αποφάσεως του 1988 διέκοψε επίσης την παραγραφή ή μήπως η προσφυγή που άσκησε η Solvay κατά αποφάσεως περί αιτήσεως παροχής πληροφοριών, της οποίας ήταν αποδέκτης, ανέστειλε την παραγραφή έναντι των λοιπών επιχειρήσεων· τα στοιχεία αυτά, αν ήταν βάσιμα, απλώς θα ενίσχυαν ο συμπέρασμα ότι δεν είχε επέλθει παραγραφή.

II — *Επί των λόγων που αντλούνται από την παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17*

1107 Οι προσφεύγουσες αμφισβητούν την εκτίμηση του ηθελημένου χαρακτήρα και της διάρκειας της παραβάσεως. Επιπλέον, αμφισβητούν τον κύκλο εργασιών που ελήφθη υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου. Τέλος, προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη της ορισμένες ελαφρυντικές περιστάσεις.

Επί του ηθελημένου χαρακτήρα της παραβάσεως

1108 Η LVM, η DSM, η Wacker, η Hoechst και η Enichem αμφισβητούν ότι η Επιτροπή απέδειξε την ύπαρξη παραβάσεως διαπραχθείσας εκ προθέσεως, υπό την έννοια του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

1109 Σύμφωνα με το άρθρο αυτό, όπως ίσχυε κατά την ημερομηνία εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, «[η] Επιτροπή δύναται να επιβάλλει με απόφαση στις επιχειρήσεις και ενώσεις επιχειρήσεων πρόστιμο ύψους χιλίων μέχρις ενός εκατομμυρίου λογιστικών μονάδων, ή και ποσό μεγαλύτερο από αυτό μέχρι ποσοστού δέκα τοις εκατό του κύκλου εργασιών που επραγματοποιήθη κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο από [καθεμία από τις επιχειρήσεις] οι οποίες έχουν συνεργήσει στην παράβαση, όταν εκ προθέσεως ή εξ αμελείας (...) διαπράττουν παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 παράγραφος 1 (...) της Συνθήκης».

1110 Εν προκειμένω, δεν αμφισβητείται ότι η Επιτροπή κατέληξε στον εκ προθέσεως χαρακτήρα της παραβάσεως, και δεν θεώρησε ότι συντρέχει περίπτωση απλής αμέλειας (σκέψη 51, παράγραφος 2, της επίδικης αποφάσεως).

1111 Για να μπορεί να θεωρηθεί ότι μια παράβαση διαπράχθηκε εκ προθέσεως δεν είναι απαραίτητο η επιχείρηση να έχει επίγνωση ότι παραβαίνει τους κανόνες αυτούς, αλλά αρκεί το ότι δεν μπορούσε να αγνοεί ότι η συμπεριφορά της είχε ως αντικείμενο τον περιορισμό του ανταγωνισμού (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-143/89, Ferriere Nord κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-917, σκέψη 41).

1112 Εν προκειμένω, η εγγενής σοβαρότητα της κατ' επανάληψη παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης και, ειδικότερα, των στοιχείων α' και γ', όπως περιγράφεται και αναλύεται στην παρούσα απόφαση, μαρτυρά ότι οι προσφεύγουσες δεν ενέργησαν με απερισκεψία ή με αμέλεια, αλλά όντως ενέργησαν εκ προθέσεως.

1113 Συνεπώς, αυτός ο λόγος πρέπει να πορριφθεί.

Επί της διάρκειας της παραβάσεως

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1114 Οι προσφεύγουσες υποστηρίζουν ότι η επίδικη απόφαση πρέπει να ακυρωθεί, τουλάχιστον μερικώς, ή να ακυρωθεί ή να μειωθεί το πρόστιμο, λόγω διαφόρων ελαττωμάτων από τα οποία πάσχει ο προσδιορισμός της διάρκειας της παραβάσεως (προμνησθείσες αποφάσεις Hoffmann-La Roche κατά Επιτροπής, σκέψεις 140 και 141, Musique Diffusion Française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 129 και 130, Petrofina κατά Επιτροπής, σκέψη 249 επ., BASF κατά Επιτροπής, της 17ης Δεκεμβρίου 1991, σκέψεις 64 έως 72, και 259 έως 262, και Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής).

1115 Η LVM και η DSM προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν ανέφερε με επαρκή ακρίβεια τις ημερομηνίες ενάρξεως και λήξεως της προσαπτομένης παραβάσεως (αντιστοίχως, σημεία 48 και 54 της επίδικης αποφάσεως).

1116 Ειδικότερα, λαμβανομένου υπόψη του ότι η ευθύνη της DSM έπαυσε, σύμφωνα με την επίδικη απόφαση, όταν συστάθηκε η LVM, ήτοι την 1η Ιανουαρίου 1983, η DSM επισημαίνει την αντίφαση που εμφανίζουν τα σημεία 42, 48 και 54 της επίδικης αποφάσεως όσον αφορά την ημερομηνία λήξεως της παραβάσεως που της προσάπτεται.

1117 Κατά την Elf Atochem, η Επιτροπή δεν μπόρεσε να αποδείξει τη διάρκεια της παραβάσεως. Ούτε η ημερομηνία ενάρξεως, ούτε η ημερομηνία λήξεως της παραβάσεως αποδείχθηκαν με ακρίβεια.

1118 Η BASF θεωρεί ότι δεν υφίσταται απόδειξη περί του ότι προσχώρησε στη σύμπραξη ήδη από το 1980. Ούτε αποδείχθηκε η συμμετοχή της στην παράβαση έως τον Μάιο του 1984· το συμπέρασμα αυτό στηρίζεται στον πίνακα Atochem, η αποδεικτική αξία του οποίου ήδη αμφισβητήθηκε. Εν πάση περιπτώσει, η προσφεύγουσα δηλώνει ότι δεν συμμετέσχε σε συναντήσεις μετά τον Οκτώβριο του 1983, ημερομηνία διενέργειας των πρώτων ελέγχων της Επιτροπής στον τομέα του πολυπροπυλενίου. Αυτό θα πρέπει να οδηγήσει, τουλάχιστον, σε μείωση του προστίμου.

1119 Η Wacker και η Hoechst υποστήριξαν, στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, ότι η επίδικη απόφαση δεν περιέχει επαρκή αιτιολογία όσον αφορά την εκτίμηση της διάρκειας της παραβάσεως. Συγκεκριμένα, κατά παράβαση της αρχής της ατομικής ευθύνης, η διάρκεια της συμμετοχής κάθε αποδέκτη της επίδικης αποφάσεως — πλην των περιπτώσεων της Shell και της ICI — δεν αναφέρεται. Στην πραγματικότητα, τίποτε δεν αποδεικνύει εν προκειμένω ότι κάθε μία από τις αποδέκτριες επιχειρήσεις μετέσχε στην παράβαση ήδη από τον Αύγουστο του 1980, εικαζόμενο χρόνο ενάρξεως της συμπράξεως, και έως τον Μάιο του 1984, εικαζόμενο χρόνο λήξεως της συμπράξεως.

1120 Η Montedison παρατηρεί ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως ενέχει αντίφαση. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή αναγνωρίζει, στο σημείο 43, τελευταίο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, ότι η προσφεύγουσα αποχώρησε από την αγορά του PVC τον Μάρτιο του 1983. Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα σημεία 26 και 51 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το μετά τον Μάρτιο του 1983 χρονικό διάστημα.

1121 Η Hüls θεωρεί ότι η επίδικη απόφαση δεν αναφέρει τους λόγους που δικαιολογούν το επιβληθέν πρόστιμο. Συγκεκριμένα, η Επιτροπή παρέλειψε να διευκρινίσει σε ποια ημερομηνία άρχισε η προσφεύγουσα να συμμετέχει στη σύμπραξη και σε ποια ημερομηνία έπαυσε να το πράττει, περιορισθείσα να αναφέρει μια διάρκεια της συμπράξεως ισχύουσα για τις περισσότερες από τις επιχειρήσεις. Συνεπώς, η Επιτροπή παρέβη την υποχρέωση αιτιολογήσεως.

1122 Στο πλαίσιο του λόγου που αφορά την έλλειψη αιτιολογίας, η Enichem υποστηρίζει ότι, κατά παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, η Επιτροπή δεν απέδειξε ούτε τη διάρκεια της παραβάσεως ούτε τη διάρκεια της συμμετοχής κάθε επιχειρήσεω στην παράβαση.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1123 Πρέπει, καταρχάς, να εξεταστούν τα ανωτέρω εκτιθέμενα επιχειρήματα που αφορούν αποκλειστικά τον έλεγχο του κατά πόσον τηρήθηκε η υποχρέωση αιτιολογήσεως.

1124 Συναφώς, με την επιφύλαξη της περιπτώσεως της DSM, η οποία θα εξεταστεί στη συνέχεια σκέψεις 1127 επ.), στα σημεία 48 και 54 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή αναφέρει σαφώς, αφενός, τη διάρκεια της παραβάσεως που έλαβε υπόψη της έναντι καθεμιάς από τις προσφεύγουσες και, αφετέρου, τα έγγραφα ή στοιχεία στα οποία στηρίζει την απόδειξη αυτής της διάρκειας. Τόσο οι προσφεύγουσες όσο και το Πρωτοδικείο είναι, έτσι, σε θέση να ελέγξουν το βάσιμο των εκτιμήσεων της Επιτροπής.

1125 Εξάλλου, ο κανονισμός 17 επιβάλλει μεν στην Επιτροπή να προσδιορίζει τη διάρκεια της παραβάσεως που λαμβάνει υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, αντιθέτως, όμως, δεν επιβάλλει να καθορίζεται σε ποια μεταγενέστερη ημερομηνία έπαυσε πράγματι η παράβαση. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή έλλειψη αιτιολογήσεως όσον αφορά την ημερομηνία της πραγματικής παύσεως της παραβάσεως. Συναφώς, και αν υποτεθεί ότι παράβαση πράγματι έπαυσε, αυτό δεν θα οδηγούσε στην ακύρωση του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως, αλλά θα το καθιστούσε ανενεργό, στο μέτρο που με το άρθρο αυτό εντέλλονται οι επιχειρήσεις να παύσουν τις πρακτικές που τους προσάπτονται.

1126 Αναλύοντας τη διάρκεια της παραβάσεως, η Επιτροπή διαπίστωσε ότι η Montedison μεταβίβασε τις δραστηριότητές της στην Enichem τον Μάρτιο του 1983 (σημείο 43, τελευταίο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως). Η διαπίστωση αυτή δεν αντιφάσκει προς τα σημεία 26, τέταρτο εδάφιο, και 51, τρίτο εδάφιο της επίδικης αποφάσεως. Πράγματι, τα σημεία αυτά αναφέρονται σε μεταγενέστερες περιόδους και αφορούν μόνο τις επιχειρήσεις που ανέπτυσσαν ακόμα δραστηριότητα στην αγορά του PVC και, προφανώς, όχι την προσφεύγουσα. Ο λόγος που αντλείται από την ύπαρξη αντιφάσεως στην αιτιολογία ως προς το ζήτημα αυτό είναι, επομένως, απορριπτέος.

1127 Όσον αφορά την ημερομηνία που ελήφθη υπόψη ως τέλος της συμμετοχής της DSM στην παράβαση που της προσάπτεται, πρέπει να παρατηρηθεί ότι η επίδικη

απόφαση αναφέρεται στις «αρχές του 1983» (σημείο 42, έβδομο εδάφιο), στον «Απρίλιο του 1983» (σημείο 48, τέταρτο εδάφιο) και στα «μέσα του 1983» (σημείο 54, δεύτερο εδάφιο, in fine). Η θέση της Επιτροπής δεν διατυπώνεται μεν με σαφήνεια, με τη διευκρίνιση ότι μόνο τα σημεία 48 και 54 αφορούν παρόμοιο ζήτημα, πλην όμως η ημερομηνία του Απριλίου 1983 είναι η μόνη που αναφέρεται στο μέρος της επίδικης αποφάσεως που αφορά ρητώς τη «διάρκεια της παραβάσεως».

1128 Στα υπομνήματά της στην υπό κρίση υπόθεση, η Επιτροπή επιβεβαίωσε ότι έλαβε υπόψη της τον μήνα Απρίλιο του 1983, διότι είναι αδιανόητο να έπαυσε η DSM να διαδραματίζει κάποιον ρόλο στον τομέα του PVC από τη μια ημέρα στην άλλη, την 1η Ιανουαρίου 1983.

1129 Στο πλαίσιο της εξουσία πλήρους δικαιοδοσίας που διαθέτει, το Πρωτοδικείο παρατηρεί, καταρχάς, ότι, με σύμβαση της 22ας Φεβρουαρίου 1983, η EMC Belgique (ενεργούσα για λογαριασμό της SAV) και η DSM μεταβίβασαν τις αντίστοιχες δραστηριότητές τους παραγωγής PVC στην LVM από 1ης Ιανουαρίου 1983.

1130 Επιπλέον, από το παράρτημα P41 της ανακοινώσεως των αιτιάσεων, που προέρχεται από την DSM, προκύπτει ότι η επιχείρηση αυτή «θα υποστηρίξει την απόπειρα αυξήσεως των τιμών» «από 1ης Ιανουαρίου [1983]» και ότι, αν η πρώτη αύξηση στεφθεί από επιτυχία, θα ακολουθήσει και νέα αύξηση. Το έγγραφο αυτό επιβεβαιώνει την άποψη της Επιτροπής ότι οι αποφάσεις που είχε λάβει η DSM προτού αποσυρθεί από την αγορά παρήγαν ακόμα αποτελέσματα τους επόμενους μήνες. Εφόσον η δεύτερη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές την οποία διαπίστωσε η Επιτροπή για το 1983 σημειώθηκε την 1η Απριλίου 1983, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι, προς καθορισμό του ύψους του προστίμου, τα αποτελέσματα της συμμετοχής της DSM στη σύμπραξη πρέπει να θεωρούνται ότι συνεχίστηκαν μέχρι την ημερομηνία αυτή.

1131 Επομένως, οι λόγοι που αντλούνται από τον ισχυρισμό ότι η αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως χωλαίνει πρέπει να απορριφθούν.

1132 Ορισμένες προσφεύγουσες θεωρούν, στη συνέχεια, ότι η Επιτροπή δεν απέδειξε τη διάρκεια της συμμετοχής τους στην παράβαση που τους προσάπτεται.

1133 Ωστόσο, όπως παρατηρήθηκε, η επίδικη απόφαση αναφέρει με επαρκή ακρίβεια τη διάρκεια της παραβάσεως που προσάπτεται σε καθεμία από τις προσφεύγουσες και τα έγγραφα επί των οποίων στηρίζεται συναφώς η Επιτροπή. Φαίνεται ότι με τα επιχειρήματα αυτά επιχειρείται να αμφισβητηθεί η αποδεικτική αξία των εγγράφων αυτών, η οποία ήδη εξετάστηκε λεπτομερώς στο πλαίσιο του μέρους «επί των πραγματικών περιστατικών» της παρούσας αποφάσεως (σκέψεις 535 επ.).

1134 Πρέπει να υπομνησθεί ότι, στα έγγραφα σχεδιασμού, διάφορες επιχειρήσεις, μεταξύ των οποίων και η «νέα γαλλική εταιρία», η BASF και η Wacker αναφέρονταν ως πιθανές για να συμμετάσχουν στο νέο πλαίσιο συναντήσεων. Το σχέδιο δημιουργίας συμπράξεως που περιείχαν τα έγγραφα αυτά εφαρμόστηκε ήδη από τις επόμενες εβδομάδες, ιδίως με τη γενική πρωτοβουλία ως προς τις τιμές από 1ης Νοεμβρίου 1980, η ύπαρξη της οποίας διαφαινόταν στα έγγραφα σχεδιασμού. Επιπλέον, τόσο η ICI όσο και η BASF παραδέχθηκαν την οργάνωση συναντήσεων μεταξύ παραγωγών, ως προς τις οποίες η Επιτροπή διαπίστωσε ότι είχαν αντικείμενο αντιβαίνον στον ανταγωνισμό, από τον Αύγουστο του 1980 και μετά. Στην περίπτωση της Hoechst, η Επιτροπή διαπίστωσε, στη σημείο 48, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, ότι η επιχείρηση αυτή δεν μνημονευόταν στα έγραφα σχεδιασμού. Ωστόσο, ήδη από τις αρχές του 1981, οι πίνακες Solvay αναφέρουν τους αριθμούς των πωλήσεων της εν λόγω προσφεύγουσας στη γερμανική αγορά για το 1980.

1135 Ομοίως, το Πρωτοδικείο δέχθηκε την αποδεικτική αξία του πίνακα Atochem, η δε δεύτερη πρωτοβουλία ως προς τις τιμές που διαπίστωσε η Επιτροπή κατά το χρονικό διάστημα που έλαβε υπόψη της για τον καθορισμό του προστίμου ανάγεται στην 1η Απριλίου 1984. Πλην των περιπτώσεων της ICI και της Shell (βλ. σημείο 54, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως και ανωτέρω σκέψη 613), όλες οι επιχειρήσεις που ανέπτυσσαν ακόμα δραστηριότητα στον τομέα του PVC κατά το πρώτο τρίμηνο του 1984, μεταξύ των οποίων η Elf Atochem, η BASF, η Wacker και η Hoechst, κατονομάζονται στον πίνακα Atochem.

1136 Συνεπώς, ενόψει των στοιχείων αυτών, πρέπει να απορριφθούν οι λόγοι που προβάλλουν οι προσφεύγουσες όσον αφορά τη διάρκεια της παραβάσεως.

1137 Ωστόσο, στην περίπτωση της SAV, πρέπει να υπομνησθεί ότι, έναντι της επιχειρήσεως αυτής, δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι οι πίνακες Solvay έχουν αποδεικτική αξία (βλ. ανωτέρω σκέψη 888).

1138 Υπό τις συνθήκες αυτές, το τελευταίο έγγραφο στο οποίο εντοπίζεται η προσφεύγουσα ως συμμετέχουσα στην προσαπτόμενη παράβαση αποτελεί το έγγραφο Alcudia (βλ. ανωτέρω σκέψη 887). Όμως, ο αντισταθμιστικός μηχανισμός που περιγράφεται στο έγγραφο αυτό, όπως και σε άλλα έγγραφα, αφορά ειδικά μόνο το πρώτο εξάμηνο του 1981 (βλ. ανωτέρω σκέψεις 587 έως 601).

1139 Εξάλλου, το Πρωτοδικείο θεωρεί ότι τα αφορώντα τις τιμές έγγραφα που μνημονεύονται ανωτέρω στη σκέψη 889 δεν μπορούν, αυτά καθεαυτά, να θεωρηθούν επαρκή προς απόδειξη της συμμετοχής της προσφεύγουσας στην παράβαση μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981. Πράγματι, τα έγγραφα αυτά μπορούν μεν να αποτελέσουν πρόσθετη ένδειξη δυνάμενη να ενισχύσει, ενόψει άλλων εγγράφων, το συμπέρασμα περί της συμμετοχής μιας επιχειρήσεως στην παράβαση, πλην όμως, αντιθέτως, για το χρονικό διάστημα ως προς το οποίο δεν ενισχύονται από κανένα άλλο έγγραφο, δεν μπορούν να θεωρηθούν ως αρκούντα προς απόδειξη της συμμετοχής μιας επιχειρήσεως στην παράβαση.

1140 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εφόσον οι πίνακες Solvay δεν έχουν αποδεικτική αξία έναντι της SAV, δεν αποδεικνύεται ότι η επιχείρηση αυτή μετέσχε στην παράβαση μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981.

1141 Κατά συνέπεια, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, η συμμετοχή της προσφεύγουσας στην παράβαση πρέπει να θεωρηθεί αποδεδειγμένη μόνο για το

χρονικό διάστημα από τον Αύγουστο του 1980 έως τον Ιούνιο του 1981, και όχι από έως τον Απρίλιο του 1983, όπως προκύπτει από την επίδικη απόφαση.

1142 Συνεπώς, το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που, διά παραπομπής στο αιτιολογικό της επίδικης αποφάσεως, προσάπτεται στην SAV ότι συμμετέσχε στην παράβαση μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981.

1143 Κατά συνέπεια, το πρόστιμο πρέπει να μειωθεί, λαμβανομένων υπόψη της αποδεδειγμένης διάρκειας και της σοβαρότητας της παραβάσεως στην οποία συμμετέσχε η επιχείρηση αυτή. Εκφραζόμενο σε ευρώ, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 2, παράγραφος 1, του κανονισμού (ΕΚ) 1103/97 του Συμβουλίου, της 17ης Ιουνίου 1997, σχετικά με ορισμένες διατάξεις που αφορούν την εισαγωγή του ευρώ (ΕΕ L 162, σ. 1), το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην SAV πρέπει να μειωθεί σε 13 000 ευρώ.

Επί του κύκλου εργασιώνπου ελήφθη υπόψη

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1144 Η Enichem παρατηρεί, καταρχάς, ότι ο κύκλος εργασιών κατά την έννοια του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, είναι ο κύκλος εργασιών του φορολογικού έτους που προηγήθηκε της επίδικης αποφάσεως, ήτοι, εν προκειμένω, ο κύκλος εργασιών του 1993. Όμως, ενώ η σχέση μεταξύ του προστίμου και του εν λόγω κύκλου εργασιών διαφέρει αναγκαστικά από τη σχέση που υφίσταται μεταξύ του προστίμου και του κύκλου εργασιών του 1987, η Επιτροπή επέβαλε, παρά ταύτα, πρόστιμο του ιδίου ύψους, σε απόλυτη αξία. Συναφώς, το γεγονός ότι το επιβληθέν πρόστιμο παραμένει χαμηλότερο του ανωτάτου ορίου του 10 % που ορίζει το άρθρο 15 δεν έχει σημασία.

1145 Στη συνέχεια, δεδομένου ότι η Enichem, το 1986, έπαυσε κάθε δραστηριότητα στον τομέα του PVC, οπότε δεν είχε δικό της κύκλο εργασιών στον τομέα αυτόν ούτε το 1987 ούτε το 1993, δεν είναι δίκαιο να λαμβάνεται υπόψη ο συνολικός κύκλος εργασιών της Enichem, έστω και αν αυτό είναι δυνατό (προμνησθείσα απόφαση Parker Pen κατά Επιτροπής, σκέψη 94). Και τούτο κατά μείζονα λόγο όταν ο κύκλος εργασιών που λαμβάνεται υπόψη είναι ο κύκλος εργασιών της Enichem, στην οποία εσφαλμένως απευθύνεται η επίδικη απόφαση, και όχι ο κύκλος εργασιών της εταιρίας παραγωγήςEnichem Anic.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1146 Υπενθυμίζεται, καταρχάς, ότι ο κύκλος εργασιών που αναφέρεται στο προπαρατεθέν στη σκέψη 1109 άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, σκοπό έχει τον καθορισμό του ανωτάτου προστίμου που μπορεί να επιβληθεί σε μια επιχείρηση λόγω παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης.

1147 Συνεπώς, η μεταβολή και μόνον της σχέσεως μεταξύ, αφενός, του προστίμου που επιβλήθηκε με την απόφαση του 1988 και του κύκλου εργασιών που είχε πραγματοποιηθεί κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο, δηλαδή το 1987, και, αφετέρου, του — ισόποσου σε ECU — προστίμου που επιβλήθηκε με την επίδικη απόφαση και του κύκλου εργασιών που είχε πραγματοποιηθεί κατά την προηγούμενη διαχειριστική περίοδο, δηλαδή το 1993, δεν συνεπάγεται, αυτή καθεαυτή, παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 2. Τέτοια περίπτωση θα συνέτρεχε μόνον αν, λόγω της μεταβολής αυτής, το πρόστιμο που επιβλήθηκε το 1994 υπερέβαινε το ανώτατο όριο που καθορίζει το άρθρο αυτό. Όμως, δεν αμφισβητείται ότι το επιβληθέν πρόστιμο είναι ουσιωδώς χαμηλότερο από αυτό το ανώτατο όριο.

1148 Εξάλλου, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου που πράγματι επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της, ειδικότερα, το πόσο σημαντική θέση κατέχει, στην αγορά του PVC, καθεμία από τις επιχειρήσεις που συμμετέσχαν στην παράβαση (σημείο 53, πρώτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως). Όμως, η σημασία αυτή εκτιμήθηκε με βάση το μέσο μερίδιο της αγοράς και όχι με βάση τον κύκλο εργασιών καθεμίας από τις προσφεύγουσες κατά το χρονικό διάστημα της παραβάσεως και μόνον.

1149 Κατά συνέπεια, οι λόγοι που προβάλλει η προσφεύγουσα είναι απορριπτέοι.

Επί της μη λήψεως υπόψη ορισμένων ελαφρυντικών περιστάσεων

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1150 Προς στήριξη των αιτημάτων τους για μείωση του προστίμου που τους επιβλήθηκε, οι προσφεύγουσες επικαλούνται τις ακόλουθες ελαφρυντικές περιστάσεις, τις οποίες, κατά τη γνώμη τους, αγνόησε η Επιτροπή.

1151 Η BASF και η ICI υπογραμμίζουν την καθυστέρηση που σημειώθηκε στην έκδοση της επίδικης αποφάσεως και την κατακριτέα αδράνεια της Επιτροπής, η οποία μόλις το 1987 συνέχισε τους ελέγχους που είχε αρχίσει το 1983. Αν η απόφαση είχε εκδοθεί ενωρίτερα, αναμφιβόλως θα είχε τεθεί τέρμα στις παραβάσεις πριν από τον Μάιο του 1984 (προμνησθείσες αποφάσεις Istituto Chemioterapico και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, σκέψη 51, και Dunlop Slazenger κατά Επιτροπής, σκέψη 167).

1152 Η Wacker, η Hoechst και η SAV υπενθυμίζουν την κρίση που αντιμετώπιζε ο τομέας του PVC και τις σημαντικές ζημίες που υπέστησαν οι επιχειρήσεις στη διάρκεια της περιόδου που αφορά η επίδικη απόφαση.

1153 Η Wacker και η Hoechst επικαλούνται την άμεμπτη συμπεριφορά τους από το 1988 και μετά, το προληπτικό αποτέλεσμα που είχε ήδη η αρχική απόφαση και την απόσυρσή τους από την αγορά από το 1993.

1154 Η Hoechst και η SAV υπογραμμίζουν την ασθενή θέση τους στην αγορά κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών που τους προσάπτονται και την έλλειψη αισθητών επιπτώσεων της συμπεριφοράς τους στην αγορά.

1155 Η SAV επικαλείται την ιδιότητα της νεοεισελθούσας στην αγορά του PVC και την απουσία προηγουμένων παραβάσεων των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού.

1156 Η ICI προβάλλει την έλλειψη αποδεδειγμένης επιπτώσεως στην αγορά (μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 612 επ.), το πνεύμα συνεργασίας που επέδειξε απαντώντας στις ερωτήσεις της Επιτροπής στο πλαίσιο του άρθρου 11 του κανονισμού 17, καθώς και τη δράση της προκειμένου να εξασφαλίσει στο μέλλον την τήρηση του κοινοτικού δικαίου ανταγωνισμού (βλ., ιδίως, την απόφαση 88/86/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 18ης Δεκεμβρίου 1987, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης (V/31.017 — Fisher-Price/ Quaker Oats Ltd — Toyco) (ΕΕ 1988, 49, σ. 19).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1157 Προκαταρκτικώς, υπενθυμίζεται ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το όλο πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (διάταξη του Δικαστηρίου της 25ης Μαρτίου 1996, C-137/95 P, SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή 1996, σ. I-1611, σκέψη 54).

1158 Πρώτον, το Δικαστήριο έκρινε ότι, αν η βαρύτητα της παραβάσεως δικαιολογεί μεγάλο πρόστιμο, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη ότι η διάρκειά της θα μπορούσε να μειωθεί αν η Επιτροπή είχε επέμβει ταχύτερα (προμνησθείσα απόφαση Istituto Chemioterapico και Comercial Solvents κατά Επιτροπής, σκέψη 51). Στην υπό κρίση

περίπτωση, η Επιτροπή είχε τις πρώτες υπόνοιες περί της υπάρξεως της παραβάσεως τον Οκτώβριο του 1983 και κανένα πρόστιμο δεν επιβλήθηκε για τον μετά τον Μάιο του 1984 χρόνο. Συνεπώς, πρέπει να καθοριστεί μήπως, λόγω τυχόν ελλείψεως επιμέλειας κατά την περίοδο αυτή, η Επιτροπή συνέβαλε εμμέσως στην παράταση αυτής της παραβάσεως. Πρέπει να υπομνησθεί ότι η Επιτροπή διενέργησε ελέγχους ήδη από τον Νοέμβριο του 1983 και απηύθυνε στην ICI αίτηση παροχής πληροφοριών τον Δεκέμβριο του 1983 και απόφαση περί παροχής πληροφοριών τον Απρίλιο του 1984. Υπό τις συνθήκες αυτές, δεν μπορεί να προσαφθεί στην Επιτροπή έλλειψη επιμέλειας που θα μπορούσε να συμβάλει στην παράταση της διάρκειας της παραβάσεως που ελήφθη υπόψη στο πλαίσιο του καθορισμού του ύψους των προστίμων. Αυτό ισχύει κατά μείζονα λόγο στην περίπτωση της ICI, καθόσον κανένα πρόστιμο δεν επιβλήθηκε για τον μετά τον Οκτώβριο του 1983 χρόνο.

1159 Δεύτερον, στο σημείο 52 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή ανέφερε ότι μείωσε το ύψος των προστίμων λόγω του ότι, κατά τη διάρκεια μεγάλου μέρους της περιόδου που αφορά η επίδικη απόφαση, οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις υπέστησαν σημαντικές ζημίες στον τομέα του PVC, λόγω της κρίσεως που αντιμετώπιζε την εποχή εκείνη αυτός ο τομέας δραστηριότητας. Η διαπίστωση αυτή αρκεί προς απόρριψη του επιχειρήματος των προσφευγουσών που στηρίζεται στην κρίση της αγοράς του PVC και στις σημαντικές ζημίες των παραγωγών κατά την επίδικη περίοδο (βλ. προμνησθείσα απόφαση DSM κατά Επιτροπής, σκέψη 304).

1160 Τρίτον, όπως κρίθηκε ήδη (ανωτέρω σκέψεις 744 έως 749), κακώς οι προσφεύγουσες ισχυρίζονται ότι η παράβαση δεν είχε επιπτώσεις, έστω και αν οι πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές δεν είχαν παρά μέτρια επιτυχία, όπως αναγνωρίζει και η ίδια η Επιτροπή στην επίδικη απόφαση. Οι προσφεύγουσες δεν μπορούν, συνεπώς, να υποστηρίξουν ότι η έλλειψη επιπτώσεων συνιστά ελαφρυντική περίσταση.

1161 Τέταρτον, η συνεργασία της ICI κατά τη διοικητική διαδικασία δεν υπερέβη τη συνεργασία που επιβάλλουν οι υποχρεώσεις τις οποίες υπέχει από το άρθρο 11, παράγραφοι 4 και 5, του κανονισμού 17. Συνεπώς, η στάση συνεργασίας που επέδειξε δεν συνιστά ελαφρυντική περίσταση (απόφαση του Πρωτοδικείου της 10ης Μαρτίου 1992, T-12/89, Solvay κατά Επιτροπής, Συλλογή 1992, σ. II-907,

σκέψη 341). Επιπλέον, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι το ουσιώδες της επιχειρηματολογίας της ICI επί της ουσίας σκοπεί στο να αποδειχθεί ότι η Επιτροπή ερμήνευσε κακώς τις απαντήσεις της στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών.

1162 Πέμπτον, είναι μεν ασφαλώς σημαντικό το ότι η ICI έλαβε μέτρα ώστε να εμποδίσει στο μέλλον τη διάπραξη νέων παραβάσεων του κοινοτικού δικαίου του ανταγωνισμού από μέλη του προσωπικού της, πλην όμως αυτό ουδόλως αναιρεί το υποστατό της παραβάσεως που διαπιστώθηκε εν προκειμένω. Το γεγονός απλώς και μόνον ότι, σε ορισμένες περιπτώσεις, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της, εκδίδοντας προγενέστερες αποφάσεις, την εφαρμογή προγράμματος πληροφορήσεως ως ελαφρυντική περίσταση δεν συνεπάγεται υποχρέωσή της να ενεργήσει κατά τον ίδιο τρόπο στην υπό κρίση περίπτωση, ιδίως μάλιστα όταν η επίδικη παράβαση συνιστούσε κατάφωρη παράβαση του άρθρου 85, παράγραφος 1, στοιχεία α' και γ', της Συνθήκης. Όπως παρατήρησε η Επιτροπή στο σημείο 51, δεύτερο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως, η ICI περιλαμβάνεται, εξάλλου, μεταξύ των επιχειρήσεων στις οποίες είχαν ήδη επιβληθεί πρόστιμα λόγω συμπαιγνιακής συμπεριφοράς στον τομέα των χημικών προϊόντων [απόφαση 69/243/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 24ης Ιουλίου 1969, σχετικά με διαδικασία δυνάμει του άρθρου 85 της Συνθήκης (IV/26.267 — Χρωστικές ουσίες) (JO L 195, σ. 11)].

1163 Έκτον, ούτε η άμεμπτη συμπεριφορά της επιχειρήσεως μετά την έκδοση της αποφάσεως του 1988 ούτε η απουσία προηγουμένων παραβάσεων μετριάζουν το υποστατό και τη βαρύτητα της διαπραχθείσας παραβάσεως. Στην πραγματικότητα, τα στοιχεία αυτά συνιστούν κανονική περίσταση την οποία η Επιτροπή δεν υποχρεούται να λάβει υπόψη ως ελαφρυντική (μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση DSM κατά Επιτροπής, σκέψη 317).

1164 Έβδομον, το γεγονός ότι μια επιχείρηση αποχώρησε από την αγορά του PVC πριν από την έκδοση της επίδικης αποφάσεως δεν επηρεάζει ούτε το υποστατό, ούτε τη βαρύτητα, ούτε τη διάρκεια της παραβάσεως που της προσάπτεται. Δεν δικαιολογεί, συνεπώς, μείωση προστίμου.

1165 Όγδοον, το γεγονός ότι μια επιχείρηση είναι νεοεισελθούσα στην αγορά δεν μπορεί να μετριάσει τη βαρύτητα της προπεριγραφείσας παραβάσεως στην οποία μετέσχε (προμνησθείσα απόφαση της 10ης Μαρτίου 1992, Solvay κατά Επιτροπής, σκέψη 339).

1166 Ένατον, το γεγονός και μόνον ότι εκδόθηκε η απόφαση του 1988 δεν έχει αποτρεπτικό αποτέλεσμα. Μόνον το πρόστιμο έχει συγχρόνως κατασταλτικό και προληπτικό χαρακτήρα. Όμως, η απόφαση του 1988 ακυρώθηκε και, μαζί της, και τα επιβληθέντα πρόστιμα.

1167 Τέλος, από το σημείο 53, πρώτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι, για να καθορίσει το ύψος των προστίμων που θα επέβαλλε στις διάφορες επιχειρήσεις, η Επιτροπή έλαβε υπόψη τους το πόσο σημαντική θέση κατέχει η καθεμία στην αγορά του PVC. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προσφεύγουσες δεν μπορούν να επικαλεστούν το μικρό μέγεθός τους στην αγορά για να επιτύχουν μείωση του προστίμου.

1168 Ενόψει όλων αυτών των στοιχείων, κακώς οι προσφεύγουσες προσάπτουν στην Επιτροπή ότι δεν έλαβε υπόψη της τις προβαλλόμενες ελαφρυντικές περιστάσεις.

III — *Επί των λόγων που αντλούνται από την παράβαση της υποχρεώσεως αιολογήσεως*

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1169 Η LVM, η Elf Atochem, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η Hüls και η Enichem θεωρούν ότι η επίδικη απόφαση δεν περιέχει κανένα ειδικό στοιχείο που να επιτρέπει να κατανοηθεί το ύψος του προστίμου που επιβλήθηκε σε καθεμία από αυτές (προμνησθείσες αποφάσεις ACF Chemiefarma κατά Επιτροπής, σκέψη 176, και Suiker Unie κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 622 και 623).

1170 Συγκεκριμένα, η Επιτροπή δεν γνωστοποίησε ούτε τη φύση των αντικειμενικών παραμέτρων που χρησιμοποίησε προκειμένου να εκτιμήσει την ευθύνη των επιχειρήσεων ούτε την αντίστοιχη σημασία τους στην αγορά. Ούτε η απαρίθμηση, με γενική διατύπωση, των εφαρμοσθέντων κριτηρίων ούτε η επιβολή διαφορετικού προστίμου σε καθεμία από τις επιχειρήσεις αρκούν προς πλήρωση του κενού αυτού.

1171 Κατά τις προσφεύγουσες, η γνωστοποίηση αυτών των στοιχείων δεν αποτελεί επιθυμία (προμνησθείσες αποφάσεις Enichem Anic κατά Επιτροπής, σκέψη 274, και Tréfilunion κατά Επιτροπής, σκέψη 142), αλλά δικαίωμα. Η μη γνωστοποίησή τους συνιστά παράβαση του άρθρου 6 της ΕΣΔΑ, το οποίο εγγυάται σε κάθε κατηγορούμενο το δικαίωμα να γνωρίζει, επακριβώς και λεπτομερώς, τους λόγους για τους οποίους του επιβάλλεται η κύρωση, συμπεριλαμβανομένων των κριτηρίων που εφαρμόστηκαν για την επιμέτρηση της ποινής και τους βασικούς κανόνες υπολογισμού της.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1172 Κατά πάγια νομολογία, η επιβαλλόμενη από το άρθρο 190 της Συνθήκης αιτιολογία, η οποία συνιστά ουσιώδη τύπο υπό την έννοια του άρθρου 173 της Συνθήκης, πρέπει να είναι προσαρμοσμένη στη φύση της οικείας πράξεως και πρέπει να διαφαίνεται από αυτήν κατά τρόπο σαφή και μη διφορούμενο η συλλογιστική του κοινοτικού οργάνου που εκδίδει την πράξη, κατά τρόπο που να καθιστά δυνατό στους ενδιαφερομένους να γνωρίζουν τους λόγους που δικαιολογούν τη λήψη του μέτρου και στο αρμόδιο δικαιοδοτικό όργανο να ασκήσει τον έλεγχό του. Η υποχρέωση αιτιολογήσεως πρέπει να εκτιμάται αναλόγως των περιστάσεων της συγκεκριμένης περιπτώσεως, ιδίως του περιεχομένου της πράξεως, της φύσεως των προβαλλομένων λόγων και του συμφέροντος που έχουν ενδεχομένως στην παροχή διευκρινίσεων οι αποδέκτες ή άλλα πρόσωπα τα οποία η πράξη αφορά άμεσα και ατομικά. Η αιτιολογία δεν απαιτείται να διασαφηνίζει όλα τα ουσιώδη πραγματικά και νομικά στοιχεία, καθόσον το ζήτημα αν η αιτιολογία μιας πράξεως ανταποκρίνεται στις επιταγές του άρθρου 190 της Συνθήκης πρέπει να εκτιμάται όχι μόνο βάσει της διατυπώσεώς της αλλά και του όλου πλαισίου στο οποίο εντάσσεται καθώς και του συνόλου των νομικών κανόνων που διέπουν το σχετικό θέμα (μεταξύ άλλων, απόφαση του Δικαστηρίου της 2ας Απριλίου 1998, C-367/95 P, Επιτροπή κατά Sytraval και Brink's France, Συλλογή 1998, σ. I-1719, σκέψη 63).

1173 Προκειμένου για απόφαση επιβάλλουσα πρόστιμα σε πλείονες επιχειρήσεις για παράβαση των κοινοτικών κανόνων του ανταγωνισμού, το περιεχόμενο της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως πρέπει ιδίως να εκτιμάται με γνώμονα το ότι η σοβαρότητα των παραβάσεων πρέπει να αποδεικνύεται βάσει μεγάλου αριθμού στοιχείων όπως είναι, ιδίως, τα ιδιαίτερα περιστατικά της υποθέσεως, το όλο πλαίσιό της και ο αποτρεπτικός χαρακτήρας των προστίμων, και τούτο χωρίς να υφίσταται δεσμευτικός ή εξαντλητικός κατάλογος κριτηρίων που πρέπει οπωσδήποτε να λαμβάνονται υπόψη (προμνησθείσα διάταξη SPO κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 54). Επιπλέον, κατά τον καθορισμό του ύψους κάθε προστίμου, η Επιτροπή διαθέτει

εξουσία εκτιμήσεως και δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι υποχρεούται να εφαρμόσει προς τούτο έναν συγκεκριμένο μαθηματικό τύπο (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Απριλίου 1995, T-150/89, Martinelli κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. II-1165, σκέψη 59).

1174 Στην υπό κρίση περίπτωση, η Επιτροπή εξέθεσε, στα σημεία 51 έως 54 της επίδικης αποφάσεως, τα στοιχεία τα οποία έλαβε υπόψη της κατά τον καθορισμό του προστίμου. Ειδικότερα, από τα σημεία 52 και 53 της επίδικης αποφάσεως προκύπτει ότι η μέθοδος που χρησιμοποίησε εν προκειμένω η Επιτροπή περιλαμβάνει δύο φάσεις, όπως πιστοποιούν η εισαγωγική φράση κάθε παραγράφου και η απαρίθμηση των κριτηρίων, πρώτα των γενικών και κατόπιν των ατομικών, στα οποία αναφέρονται αυτές οι παράγραφοι.

1175 Σε πρώτη φάση, η Επιτροπή καθόρισε ένα συνολικό ποσό, όπως έχει δικαίωμα να πράξει (μεταξύ άλλων, προμνησθείσες αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1970, Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 55, και IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψεις 51 έως 53). Για τον καθορισμό του ύψους των επιβλητέων προστίμων, όπως προκύπτει από το σημείο 52 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της διάφορα κριτήρια, ήτοι την φύση και τη βαρύτητα της παραβάσεως, τη σημασία του επίμαχου βιομηχανικού προϊόντος και την αξία των συναφών πωλήσεων — περίπου 3 δισεκατομμύρια ECU ετησίως στη Δυτική Ευρώπη — και το συνολικό μέγεθος των εμπλεκομένων επιχειρήσεων.

1176 Η Επιτροπή τόνισε επίσης ότι ελήφθησαν υπόψη, ως ελαφρυντικές περιστάσεις, αφενός, το γεγονός ότι οι επιχειρήσεις είχαν υποστεί σημαντικές ζημίες στη διάρκεια μεγάλου χρονικού διαστήματος της περιόδου που καλύπτει η επίδικη απόφαση και, αφετέρου, το γεγονός ότι το μεγαλύτερο μέρος των επιχειρήσεων είχαν ήδη καταδικαστεί σε σημαντικά πρόστιμα για τη συμμετοχή τους σε παράβαση στον τομέα των θερμοπλαστικών προϊόντων (πολυπροπυλένιο) κατά την ίδια ουσιαστικά περίοδο.

1177 Το συνολικό ύψος των ούτως καθορισθέντων προστίμων ανερχόταν, στην απόφαση του 1988, δηλαδή συμπεριλαμβανομένων και των περιπτώσεων της Solvay και της Norsk Hydro, σε 23 500 000 ECU.

1178 Σε μια δεύτερη φάση, η Επιτροπή κατένεμε το συνολικό αυτό ποσό μεταξύ των τιμωρουμένων επιχειρήσεων. Για να καθορίσει το ύψος των προστίμων που έπρεπε να επιβληθούν στις διάφορες επιχειρήσεις, η Επιτροπή έλαβε υπόψη της, όπως προκύπτει από τα σημεία 53 και 54 της επίδικης αποφάσεως, τον βαθμό της συμμετοχής καθεμίας από αυτές, τον ρόλο που διαδραμάτισαν (στο μέτρο που κατόρθωσε να τον προσδιορίσει) και το πόσο σημαντική είναι η θέση που κατείχε η κάθε επιχείρηση στην αγορά του PVC. Προς τούτο, προσπάθησε να εξετάσει σε ποιο βαθμό ορισμένες επιχειρήσεις μπορούσαν να χαρακτηρισθούν ως υποκινητές, πράγμα το οποίο δεν κατόρθωσε, ή, αντιστρόφως, αν ορισμένες επιχειρήσεις μπορούσαν να θεωρηθούν ότι διαδραμάτισαν, όπως η Shell, περιθωριακό μόνον ρόλο στην παράβαση. Έλαβε επίσης υπόψη της, για καθεμία επιχείρηση, τη διάρκεια της συμμετοχής στην παράβαση, όπως προκύπτει από το σημείο 54 της επίδικης αποφάσεως.

1179 Τα σημεία 51 έως 54 της επίδικης αποφάσεως, ερμηνευόμενα υπό το φως της λεπτομερούς εκθέσεως, στην επίδικη απόφαση, των πραγματικών ισχυρισμών που διατυπώθηκαν για κάθε αποδέκτη της αποφάσεως, περιέχουν επαρκή και κατάλληλη μνεία των στοιχείων εκτιμήσεως τα οποία ελήφθησαν υπόψη για τον καθορισμό της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως που διέπραξε καθεμία από τις εμπλεκόμενες επιχειρήσεις.

1180 Ασφαλώς, ευκταίον είναι να μπορούν οι επιχειρήσεις — προκειμένου να καθορίζουν τη θέση τους με πλήρη επίγνωση — να γνωρίζουν λεπτομερώς, σύμφωνα με όποιο σύστημα κρίνει σκόπιμο η Επιτροπή, τον τρόπο υπολογισμού του προστίμου που τους έχει επιβληθεί με απόφαση διαπιστώνουσα παράβαση των κοινοτικών κανόνων ανταγωνισμού, χωρίς να είναι υποχρεωμένες προς τούτο να ασκήσουν δικαστική προσφυγή κατά της αποφάσεως (προμνησθείσα απόφαση Tréfilunion κατά Επιτροπής, σκέψη 142).

1181 Πρέπει, ωστόσο, να παρατηρηθεί ότι αυτά τα αριθμητικά στοιχεία δεν αποτελούν πρόσθετη και εκ των υστέρων παρεχόμενη αιτιολογία της επίδικης αποφάσεως, αλλά την αριθμητική έκφραση των κριτηρίων που διατυπώνονται στην επίδικη απόφαση, όταν αυτά είναι δυνατόν να προσδιοριστούν ποσοτικώς.

1182 Συναφώς, στο Πρωτοδικείο εναπόκειται, κατ' εφαρμογήν των άρθρων 64 και 65 του Κανονισμού Διαδικασίας, να ζητήσει από την Επιτροπή, αν το κρίνει απαραίτητο για την εξέταση των λόγων που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, συγκεκριμένες διευκρινίσεις επί των διαφόρων κριτηρίων που έλαβε η Επιτροπή υπόψη της και εξέθεσε στην επίδικη απόφαση.

1183 Όντως, στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988, το Πρωτοδικείο είχε ζητήσει από την Επιτροπή να παράσχει, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση, διευκρινίσεις όσον αφορά τον υπολογισμό των επιβληθέντων προστίμων. Προς τούτο, η Επιτροπή είχε προσκομίσει έναν πίνακα, ο οποίος επισυνάφθηκε στα δικόγραφα της προσφυγής στην παρούσα διαδικασία.

1184 Υπό τις συνθήκες αυτές, οι προβαλλόμενοι από τις προσφεύγουσες λόγοι που αντλούνται από την ανεπάρκεια της αιτιολογίας της επίδικης αποφάσεως, όσον αφορά τα κριτήρια που ελήφθησαν υπόψη για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει ν απορριφθούν.

IV — *Επί των ισχυρισμών περί νομικής πλάνης και πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως*

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1185 Πρώτον, η LVM και η DSM υποστηρίζουν ότι, μεταξύ των κριτηρίων που απαριθμούνται στην επίδικη απόφαση για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, αυτά που αναφέρονται στη σημασία του επιδίκου προϊόντος και στη συνολική θέση των επιχειρήσεων στην αγορά (επίδικη απόφαση, σημείο 52) δύσκολα γίνονται κατανοητά και, κατά μείζονα λόγο, δύσκολα εκτιμάται το περιεχόμενό τους. Το κριτήριο που αφορά την οικονομική θέση του παραβάτη είναι απαράδεκτο· συγκεκριμένα, οδηγεί στο να καθορίζεται το ύψος του προστίμου ανάλογα με τους οικονομικούς πόρους της κάθε επιχειρήσεως, και όχι ανάλογα με τη βαρύτητα της συμπεριφοράς της.

1186 Δεύτερον, οι προσφεύγουσες υπενθυμίζουν ότι, κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ενώπιον του Πρωτοδικείου στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988, η Επιτροπή είχε προσκομίσει πίνακα προς επεξήγηση του τρόπου υπολογισμού των προστίμων. Από τον πίνακα αυτόν, φαίνεται ότι η Επιτροπή έλαβε υπόψη της το μέσο μερίδιο αγοράς κάθε επιχειρήσεως για την περίοδο από το 1980 έως το 1984 στον τομέα του PVC. Όμως, τα μερίδια αγοράς που ελήφθησαν υπόψη ως προς ορισμένες προσφεύγουσες είναι προδήλως εσφαλμένα. Τα πρόστιμα πρέπει να μειωθούν αναλόγως.

1187 Η Elf Atochem παρατηρεί συγκεκριμένα ότι, για τον υπολογισμό του προστίμου που της επιβλήθηκε, η Επιτροπή τής απέδωσε μέσο μερίδιο αγοράς 13 % για την περίοδο 1980-1984, ήτοι μερίδιο μεγαλύτερο από το πραγματικό της.

1188 Η ICI υπογραμμίζει ότι το μέσο μερίδιό της στην αγορά ήταν 8,1 % στη διάρκεια της περιόδου 1980-1984, και μάλιστα 7,4 % αν ληφθεί υπόψη μόνον το χρονικό διάστημα από το 1980 έως το 1983, μόνη περίοδο για την οποία κατηγορείται η προσφεύγουσα· αντιθέτως, ο πίνακας που προσκόμισε η Επιτροπή της αποδίδει μέσο μερίδιο αγοράς 11 %.

1189 Τέλος, η Enichem παρατηρεί ότι η Επιτροπή τής απέδωσε μέσο μερίδιο αγοράς 15 % για την περίοδο 1980-1984, αισθητά μεγαλύτερο από το πραγματικό μέσο μερίδιο, και μάλιστα μεγαλύτερο και από το μερίδιο αγοράς που κατείχε το 198 (12,3 %).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1190 Πρέπει, καταρχάς, να παρατηρηθεί ότι, αντίθετα προς τα υποστηριζόμενα από την LVM και την DSM, η Επιτροπή δικαιούται να λαμβάνει υπόψη τόσο τον όγκο και την αξία των εμπορευμάτων που αποτελούν το αντικείμενο της παραβάσεως όσο και το μέγεθος και την οικονομική ισχύ των εμπλεκομένων επιχειρήσεων (προμνησθείσες αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1970, Boehringer κατά Επιτροπής, σκέψη 55, και IAZ κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 52).

1191 Στη συνέχεια, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι, απαντώντας σε ερώτηση του Πρωτοδικείου κατά την εξέταση των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αρχικής αποφάσεως, η Επιτροπή είχε προσκομίσει κατά την επ' ακροατηρίου συζήτηση ανακεφαλαιωτικό πίνακα των αριθμητικών στοιχείων σχετικά με τον καθορισμό του ύψους των προστίμων. Από τον πίνακα αυτόν, ο οποίος προσκομίστηκε από τις προσφεύγουσες στην παρούσα δίκη, προκύπτει ότι, για την κατανομή του συνολικού προστίμου μεταξύ των επιχειρήσεων, το κριτήριο της θέσεως που κατέχει κάθε μία από τις επιχειρήσεις στην αγορά του PVC, το οποίο αναφέρεται στην επίδικη απόφαση (σημείο 53), υπολογίστηκε ποσοτικώς με βάση το μέσο μερίδιο αγοράς από το 1980 έως το 1984 στη δυτικοευρωπαϊκή αγορά του PVC σύμφωνα με τη Fides. Στην πραγματικότητα, φαίνεται ότι αυτό το μερίδιο αγοράς αποτελούσε το καθοριστικό στοιχείο, υπό την έννοια ότι μια επιχείρηση που κατείχε ένα δεδομένο μερίδιο αγοράς επιβαρύνθηκε με αντίστοιχο μέρος του συνολικού προστίμου. Σ' αυτόν τον «συντελεστή-οδηγό», η Επιτροπή εφάρμοσε τις μεταβολές — προς τα άνω ή προς τα κάτω — που αναφέρονται στην επίδικη απόφαση, π.χ. αναλόγως της διάρκειας της συμμετοχής ή της διαπιστώσεως ότι μία από τις προσφεύγουσες είχε διαδραματίσει ελάσσονα ρόλο. Έτσι, σε επιχείρηση που είχε πλήρως συμμετάσχει καθ' όλη τη διάρκεια της παραβάσεως επιβλήθηκε μέρος του συνολικού προστίμου αντιστοιχούν προς το 110 % του μέσου μεριδίου της στην αγορά.

1192 Πρέπει να εξεταστούν τα επιχειρήματα των προσφευγουσών ενόψει των στοιχείων αυτών.

1193 Όσον αφορά την Atochem, η προσφεύγουσα προσκόμισε, κατόπιν αιτήσεως του Πρωτοδικείου, στοιχεία όσον αφορά το μέσο μερίδιό της στην αγορά για την περίοδο από το 1980 έως το 1984 και το οποίο ήταν της τάξεως του 10,5 %.

1194 Όσον αφορά την ICI, η προσφεύγουσα προσκόμισε αριθμητικά στοιχεία από τα οποία προκύπτει ότι το μέσο μερίδιό της στην αγορά για την περίοδο από το 1980 έως το 1983, μόνη περίοδο για την οποία η συμμετοχή της στην παράβαση λαμβάνεται υπόψη στην επίδικη απόφαση, ήταν 7 %.

1195 Δεδομένου ότι δεν υπήρξε σοβαρή αμφισβήτηση των αριθμών αυτών εκ μέρους της Επιτροπής, πρέπει να θεωρηθεί ότι, αποδίδοντας στην Elf Atochem και την ICI μέσο μερίδιο αγοράς, αντιστοίχως 13 και 11 %, η Επιτροπή υπερεκτίμησε το μερίδιο αγοράς των δύο αυτών προσφευγουσών και τις επιβάρυνε, κατά συνέπεια, με υπερβολικό μέρος του προστίμου.

1196 Συνεπώς, το μέρος του προστίμου που επιβλήθηκε στην Elf Atochem και στην ICI πρέπει να μειωθεί.

1197 Το πρόστιμο της Elf Atochem πρέπει να καθοριστεί σε μέρος του συνολικού προστίμου αντίστοιχο του μέσου μεριδίου της στην αγορά, προσαυξημένο λόγω του ότι η προσφεύγουσα μετέσχε στην παράβαση καθ' όλη τη διάρκεια που διαπίστωσε η Επιτροπή και λαμβανομένου υπόψη του ότι δεν μπορεί να επικαλεστεί καμία ιδιαίτερη ελαφρυντική περίσταση. Κατά συνέπεια, το πρόστιμο πρέπει να μειωθεί στο 11 % του συνολικού προστίμου, ήτοι, σε στρογγυλούς αριθμούς, σε 2 600 000 ECU.

1198 Το πρόστιμο της ICI πρέπει να καθοριστεί σε μέρος του συνολικού προστίμου αντίστοιχο του μέσου μεριδίου της στην αγορά, μειωμένο λόγω του ότι η προσφεύγουσα έπαυσε να μετέχει στην προσαπτόμενη παράβαση ήδη από τον Οκτώβριο του 1983. Κατά συνέπεια, το πρόστιμο πρέπει να καθοριστεί στο 6,6 % του συνολικού προστίμου, ήτοι, σε στρογγυλούς αριθμούς, σε 1 550 000 ECU.

1199 Όσον αφορά την Enichem, η προσφεύγουσα ισχυρίζεται ότι το μέσο μερίδιό της στην αγορά ήταν της τάξεως του 2,7 % το 1980 και το 1981, 5,5 % το 1982, 12,8 % το 1983 και 12,3 % το 1984, οπότε το μέσο μερίδιο αγοράς για ολόκληρη αυτή την περίοδο ήταν λίγο μεγαλύτερο από 7 %.

1200 Ωστόσο, πρώτον, όπως ήδη κρίθηκε (ανωτέρω σκέψη 615), οι αριθμοί που ανέφερε η προσφεύγουσα δεν αποδείχθηκαν με επαρκή βεβαιότητα.

1201 Δεύτερον, αντίθετα προς τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, η Επιτροπή δεν της απέδωσε μέσο μερίδιο αγοράς 15 % κατά την περίοδο από το 1980 έως το 1984. Στον πίνακα που προσκόμισε η Επιτροπή, αναφέρεται ρητώς ότι αυτό το μερίδιο αγοράς αφορά το 1984. Εξάλλου, σε υποσημείωση αναφέρεται ότι αυτό το μερίδιο οφείλεται στην εξαγορά των δραστηριοτήτων της Montedison στον τομέα του PVC τον Μάρτιο του 1983, γεγονός το οποίο αναμφισβήτητα αύξησε ουσιαστικά το μερίδιο αγοράς

της προσφεύγουσας. Πράγματι, αν η Επιτροπή είχε δεχθεί μέσο μερίδιο αγοράς 15 % για ολόκληρη την περίοδο, τότε το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα θα έπρεπε να είναι υψηλότερο από τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην Elf Atochem και στη Solvay, οι οποίες, τόσο από πλευράς διάρκειας όσο και από πλευράς του ρόλου που διαδραμάτισαν στην παράβαση, βρίσκονταν μεν σε κατάσταση παρόμοια με αυτή της προσφεύγουσας, πλην όμως τα μερίδια αγοράς τους που δέχθηκε η Επιτροπή ήταν κατώτερα του 15 %. Αντιθέτως, όμως, το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην Enichem είναι ουσιωδώς χαμηλότερο από το πρόστιμο των δύο αυτών επιχειρήσεων.

1202 Τρίτον, το μερίδιο αγοράς που αναφέρεται στην περιγραφή των ατομικών ιδιαιτεροτήτων που επισυνάπτεται στην ανακοίνωση των αιτιάσεων, ήτοι 12 %, δεν αντιφάσκει προς το μερίδιο που αναφέρεται στον πίνακα τον οποίο προσκόμισε η Επιτροπή. Πράγματι, το πρώτο μερίδιο αφορά το έτος 1983 στο σύνολό του, ενώ το δεύτερο αφορά μόνο το μερίδιο της αγοράς μετά την εξαγορά των δραστηριοτήτων της Montedison στον τομέα του PVC.

1203 Τέλος, παρατηρείται ότι η προσφεύγουσα καταδικάστηκε σε πρόστιμο που αντιπροσωπεύει το 10,6 % του συνολικού προστίμου. Υπό τις συνθήκες αυτές, λαμβανομένων υπόψη των κανόνων υπολογισμού που εφάρμοσε η Επιτροπή, φαίνεται ότι στην προσφεύγουσα αποδόθηκε μέσο μερίδιο αγοράς στη Δυτική Ευρώπη κατώτερο του 10 %.

1204 Ελλείψει σοβαρών αντιρρήσεων εκ μέρους της προσφεύγουσας, δεν επιβάλλεται, συνεπώς, μείωση του προστίμου που της επιβλήθηκε.

1205 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να απορριφθούν οι λόγοι που προβάλλουν οι προσφεύγουσες, υπό την επιφύλαξη των ανωτέρω κριθέντων όσον αφορά τις περιπτώσεις της Elf Atochem και της ICI (βλ. ανωτέρω σκέψεις 1193 έως 1198).

1206 Το Πρωτοδικείο έχει επίγνωση του ότι, εφόσον η Επιτροπή καθόρισε εκ των προτέρων ένα συνολικό ποσό, το οποίο στη συνέχεια κατανεμήθηκε μεταξύ των επι-

χειρήσεων, η μείωση του ύψους του προστίμου που επιβλήθηκε σε ορισμένες επιχειρήσεις θα έπρεπε να οδηγήσει στη συνακόλουθη αύξηση των προστίμων που επιβλήθηκαν στις λοιπές επιχειρήσεις, ώστε να διατηρηθεί το ίδιο συνολικό ποσό. Ωστόσο, υπό τις περιστάσεις της υπό κρίση υποθέσεως, το Πρωτοδικείο θεωρεί, στο πλαίσιο της ασκήσεως της εξουσίας πλήρους δικαιοδοσίας που του αναγνωρίζεται βάσει του άρθρου 172 της Συνθήκης, ότι απαιτείται να γίνει έτοια αύξηση.

V — *Επί της παραβιάσεως των γενικών αρχών του δικαίου*

1207 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν παραβίαση διαφόρων γενικών αρχών, ήτοι της αρχής της ατομικότητας των ποινών, της αρχής της αναλογικότητας και, τέλος, της αρχής της ίσης μετχειρίσεως.

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών

1208 Κατά την Elf Atochem, τη Wacker, τη Hoechst, την SAV, την Hüls και την Enichem, η Επιτροπή, κρίνοντας ότι κάθε παραγωγός είναι υπεύθυνος όχι μόνο για τις ατομκές αποφάσεις τις οποίες λαμβάνει, αλλά και για την υλοποίηση της συμπράξεως στο σύνολό της, εφάρμοσε την αρχή της συλλογικής ευθύνης. Πράττοντας αυτό, η Επιτροπή παραβίασε την αρχή της ατομικότητας και του προσωποπαγούς των ποινών.

1209 Όπως ήδη κρίθηκε (ανωτέρω σκέψεις 768 έως 778), κάθε προσφεύγουσα τιμωρήθηκε μόνο για τις πράξεις που της καταλογίζονται ατομικώς.

1210 Συνεπώς, ο λόγος είναι αορριπτέος.

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής τς αναλογικότητας

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1211 Η Shell υπενθυμίζει, πρώτον, ότι τα σημεία 48 και 53 της επίδικης αποφάσεως αναφέρουν ρητώς τον περιορισμένο ρόλο που διαδραμάτισε η Shell, στο περιθώριο των διακανονισμών, και, δεύτερον, ότι η υποτιθέμενη συμμετοχή της Shell διήρκεσε μόνον από τον Ιανουάριο του 1982 έως τον Οκτώβριο του 1983, ήτοι μόνον επί 21 μήνες. Υπό τις συνθήκες αυτές, το πρόστιμο που της επιβλήθηκε είναι, κατ' αυτήν, δυσανάλογο.

1212 Η Montedison υποστηρίζει ότι το πρόστιμο είναι δυσανάλογο, λαμβανομένης υπόψη της βραχείας διάρκειας της παραβάσεως.

1213 Η Enichem παρατηρεί ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε με την επίδικη απόφαση, όμοιο με εκείνο που είχε επιβληθεί με την αρχική απόφαση, εκφράζεται σε ECU. Όμως, λαμβανομένης υπόψη της ισχυρής υποτιμήσεως της ιταλικής λίρας μεταξύ των ημερομηνιών εκδόσεως των δύο αυτών αποφάσεων, το πρόστιμο που οφείλει η προσφεύγουσα, σε ιταλικές λίρες, είναι στην πραγματικότητα ουσιαστικά υψηλότερο από εκείνο που επιβλήθηκε το 1988. Αν γίνει δεκτό ότι η διάρκεια και η βαρύτητα της παραβάσεως δεν άλλαξαν φυσικά σε σχέση προς την απόφαση του 1988 και ότι το επιβληθέν τότε πρόστιμο θεωρήθηκε μη δυσανάλογο, αυτό συνεπάγεται ότι το πρόστιμο με το οποίο επιβαρύνεται σήμερα η Enichem, εκφραζόμενο στο εθνικό νόμισμα, είναι δυσανάλογο.

1214 Η προσφεύγουσα προσθέτει ότι δεν είχε κανένα λόγο να λάβει μέτρα κατά του κινδύνου της υποτιμήσεως, δεδομένου ότι η απόφαση του Πρωτοδικείου και, κατόπιν, η απόφαση του Δικαστηρίου την απάλλαξαν από κάθε υποχρέωση καταβολής προστίμου. Παρατηρεί ότι, ως προς αυτήν, το μόνο νόμισμα αναφοράς είναι αυτό του κράτους εντός του οποίου η επιχείρηση έχει την έδρα της (απόφαση του Δικαστηρίου της 9ης Μαρτίου 1977, 41/73, 43/73 και 44/73, Société anonyme Générale sucrière κ.λπ. κατά Επιτροπής, Συλλογή τόμος 1977, σ. 131, σκέψεις 12 και 13 και το

επί των πραγματικών περιστατικών μέρος της αποφάσεως). Η προσφεύγουσα παρατηρεί επίσης ότι, π.χ., με εκ των προτέρων μετατροπή του αρχικού προστίμου σε ιταλικές λίρες, θα ήταν εύκολο να αποφευχθεί η ζημιογόνος επίπτωση της υποτιμήσεως του ομίσματος αυτού.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1215 Κατά το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, για τον καθορισμό του ύψους του προστίμου, πρέπει να λαμβάνεται υπόψη η διάρκεια και η βαρύτητα της παραβάσεως. Συνεπώς, ο ανάλογος χαρακτήρας του προστίμου πρέπει να εκτιμάται ενόψει του συνόλου των περιστάσεων της παραβάσεως.

1216 Εν προκειμένω, η Montedison ουδόλως κατέδειξε ως προς τί το επιβληθέν πρόστιμο είναι δυσανάλογο, λαμβανομένων υπόψη της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως.

1217 Το επιχείρημα της Shell στηρίζεται σε σκέψεις τις οποίες η Επιτροπή έλαβε υπόψη της κατά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου και οι οποίες οδήγησαν στην επιβολή αναλογικά λιγότερο σημαντικού προστίμου από αυτό που επιβλήθηκε στις λοιπές επιχειρήσεις (επίδικη απόφαση, σκέψη 53, in fine). Από κανένα στοιχείο δεν συνάγεται ότι το ούτως καθορισθέν ύψος του προστίμου είναι δυσανάλογο.

1218 Όσον αφορά τα επιχειρήματα της Enichem, πρέπει να παρατηρηθεί ότι, σύμφωνα με το άρθρο 3 της επίδικης αποφάσεως, τα επιβληθέντα πρόστιμα εκφράζονται σε ECU. Το άρθρο 4 της επίδικης αποφάσεως ορίζει ότι τα επιβληθέντα πρόστιμα είναι πληρωτέα σε ECU.

1219 Από κανένα στοιχείο δεν προκύπτει ότι το επιβληθέν πρόστιμο, εκφραζόμενο σε ECU, είναι δυσανάλογο ενόψει της βαρύτητας και της διάρκειας της παραβάσεως.

1220 Επιπλέον, η Επιτροπή έχει δικαίωμα να εκφράζει το ύψος του προστίμου σε ECU, νομισματική μονάδα μετατρέψιμη σε εθνικό νόμισμα. Η δυνατότητα μετατροπής του ECU σε εθνικό νόμισμα διαφοροποιεί τη νομισματική αυτή μονάδα από τη λογιστική μονάδα που μνημονευόταν αρχικά στο άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17, ως προς την οποία το Δικαστήριο ρητώς αναγνώρισε ότι, εφόσον δεν συνιστούσε νόμισμα πληρωμής, συνεπαγόταν αναγκαστικά τον καθορισμό του ύψους του προστίμου σε εθνικό νόμισμα (προμνησθείσα απόφαση Société anonyme Générale sucrière κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 15).

1221 Δεν αμφισβητείται, εξάλλου, ότι το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα με το άρθρο 3 της επίδικης αποφάσεως και εκφράστηκε σε ECU είναι όμοιο με εκείνο που είχε καθοριστεί με το άρθρο 3 της αποφάσεως του 1988. Πράγματι, ο σκοπός που επεδίωκε η Επιτροπή ήταν η έκδοση ίδιας, επί της ουσίας, αποφάσεως με εκείνη του 1988 η οποία ακυρώθηκε λόγω παραβάσεως ουσιώδους τύπου.

1222 Επιπλέον, λόγω ακριβώς του ότι τα πρόστιμα ήταν, ήδη από την απόφαση του 1988, εκφρασμένα σε ECU και ελλείψει κοινού νομίσματος στο οποίο η Επιτροπή θα μπορούσε να εκφράσει τα πρόστιμα, ή σταθερών ισοτιμιών μεταξύ των νομισμάτων των κρατών μελών, οι κίνδυνοι μεταβολής των ισοτιμιών είναι αναπόφευκτοι. Η Enichem θα μπορούσε να καλυφθεί έναντι των κινδύνων αυτών, επί όσο χρονικό διάστημα η υπόθεση εκκρεμούσε ενώπιον του Πρωτοδικείου και, στη συνέχεια, ενώπιον του Δικαστηρίου στο πλαίσιο της αιτήσεως αναιρέσεως. Πρέπει, τέλος, να υπομνησθεί ότι, την ίδια την ημέρα της δημοσιεύσεως της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, η Επιτροπή δήλωσε, με ανακοινωθέν Τύπου, την πρόθεσή της να εκδώσει εκ νέου την απόφαση, πράγμα το οποίο έπραξε ένα μήνα αργότερα.

1223 Τέλος, πρέπει να παρατηρηθεί ότι δεν αμφισβητείται ότι το επιβληθέν πρόστιμο, έστω και εκφρασμένο σε εθνικό νόμισμα, παραμένει ουσιωδώς χαμηλότερο από το ανώτατο όριο που προβλέπει το άρθρο 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17.

1224 Ενόψει αυτών των στοιχείων, οι λόγοι που προβάλλουν οι προσφεύγουσες πρέπει να απορριφθούν.

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της ίης μεταχειρίσεως

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1225 Οι προσφεύγουσες προβάλλουν τέσσερις μορφές παραβιάσεως της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως.

1226 Πρώτον, η LVM, η Shell, η DSM, η ICI και η Enichem υποστηρίζουν ότι κάθε μία τους είναι θύμα άνισης μεταχειρίσεως σε σχέση προς ορισμένες άλλες προσφεύγουσες.

1227 Δεύτερον, η Enichem υποστηρίζει ότι το πρόστιμο που της επιβλήθηκε είναι υψηλότερο από εκείνο το οποίο επιβάλλουν άλλες αποφάσεις που αφορούν τομείς οι οποίοι αντιμετωπίζουν λιγότερο σοβαροί κρίση από εκείνη που αντιμετωπίζει ο τομέας του PVC [απόφαση 84/405/ΕΟΚ της Επιτροπής, της 6ης Αυγούστου 1984, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης (IV/30.350 — Zinc Producer Group) (ΕΕ L 220, σ. 27)].

1228 Τρίτον, η Enichem προβάλλει τη δυσμενή διάκριση που υφίσταται εξ αιτίας της μεταβολής της ισοτιμίας ECU/ιταλικής λίρας μεταξύ της ημερομηνίας εκδόσεως της αποφάσεως του 1988 και της ημερομηνίας εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως. Τα πρόστιμα εκφραζόμενα σε ECU είναι μεν ίδια με εκείνα του 1988, όμως τα πρόστιμα μετατρεπόμενα σε εθνικό νόμισμα είναι, αντιθέτως, διαφορετικά, λαμβανομένων υπόψη των διακυμάνσεων της ισοτιμίας που σημειώθηκαν έκτοτε. Η προσφεύγουσα, το πρόστιμο της οποίας, μετατρεπόμενο σε εθνικό νόμισμα, αυξήθηκε σημαντικά υφίσταται έτσι δυσμενή διάκριση σε σχέση προς άλλους αποδέκτες της επίδικης αποφάσεως. Στην πραγματικότητα, τιμωρείται για το ότι έκανε χρήση, επιτυχώς, των μέσων δικαστικής προστασίας που της παρέχονταν κατά της αρχικής αποφάσεως.

1229 Τέταρτον, η LVM, η DSM, η ICI και η Enichem προβάλλουν τη δυσμενή διάκριση που υφίστανται έναντι της Solvay και της Norsk Hydro, οι οποίες, από νομικής απόψεως,

δεν υφίστανται καμία χρηματική κύρωση. Συγκεκριμένα, αφενός, η επίδικη απόφαση δεν επιβάλλει πρόστιμα στη Solvay και στη Norsk Hydro. Αφετέρου, οι επιχειρήσεις αυτές αποφεύγουν κάθε χρηματική κύρωση επιβληθείσα με την απόφαση του 1988, καθόσον η απόφαση αυτή ακυρώθηκε έναντι όλων των επιχειρήσεων, δυνάμει του erga omnes αποτελέσματος της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994. Εξάλλου, ακόμα και αν η απόφαση του 1988 δεν είχε ακυρωθεί έναντι της Solvay και της Norsk Hydro, γεγονός είναι η Επιτροπή δεν θα μπορούσε να προβεί στην εκτέλεσή της: κατά πρώτον, διότι το άρθρο 192 της Συνθήκης επιβάλλει στις εθνικές αρχές την υποχρέωση να ελέγξουν τη γνησιότητα της αποφάσεως του 1988, πράγμα αδύνατον δεδομένου ότι η απόφαση αυτή ακυρώθηκε λόγω μη κυρώσεώς της· και κατά δεύτερον, διότι η προθεσμία παραγραφής για την εφαρμογή των κυρώσεων έχει σήμερα παρέλθει (άρθρο 4 του κανονισμού 2988/74).

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1230 Πρώτον, όπως υπομνήσθηκε ανωτέρω, ο καθορισμός του ύψους των επί μέρους προστίμων είναι αποτέλεσμα σταθμίσεως διαφόρων στοιχείων, ιδίως της θέσεως την οποία κατέχει η επιχείρηση στην αγορά, της διάρκειας της συμμετοχής της ή ακόμα του ρόλου που διαδραμάτισε, ειδικότερα στην περίπτωση της Shell.

1231 Όμως, οι προσφεύγουσες ουδόλως απέδειξαν ότι η Επιτροπή αντιμετώπισε με διαφορετικό τρόπο όμοιες καταστάσεις ή με όμοιο τρόπο διαφορετικές καταστάσεις. Στην πραγματικότητα, όλες οι προβαλλόμενες από τις προσφεύγουσες περιπτώσεις διακρίσεως μεταξύ τους στηρίζονται στη σύγκριση της δικής τους καταστάσεως με την κατάσταση μιας ή περισσοτέρων άλλων προσφευγουσών των οποίων η θέση στην αγορά, η διάρκεια της παραβάσεως ή ο ρόλος στην παράβαση διαφέρουν.

1232 Δεύτερον, πρέπει να παρατηρηθεί ότι ο καθορισμός του ύψους των προστίμων στηρίζεται σε μια πλειάδα κριτηρίων, τα οποία πρέπει να εκτιμηθούν κατά περίπτωση, ενόψει του συνόλου των συγκεκριμένων περιστάσεων. Άλλωστε, το γεγονός ότι η Επιτροπή επέβαλε στο παρελθόν πρόστιμα ορισμένου ύψους για ορισμένες μορφές παραβάσεων δεν μπορεί να της αφαιρέσει τη δυνατότητα αυξήσεως του ύψους αυτού, εντός των ορίων που καθορίζονται στον κανονισμό 17, αν η

εν λόγω αύξηση είναι αναγκαία για να εξασφαλιστεί η εφαρμογή της κοινοτικής πολιτικής ανταγωνισμού (μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Musique Diffusion Française κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 109). Συνεπώς, δεν αποδείχθηκε ότι η Επιτροπή παραβίασε, εν προκειμένω, την αρχή της ίσης μεταχειρίσεως σε σχέση προς την προηγούμενη πρακτική της.

1233 Τρίτον, όσον αφορά τον ισχυρισμό περί δυσμενούς διακρίσεως οφειλομένης στην εκούσια ή μη υποτίμηση ορισμένων εθνικών νομισμάτων έναντι άλλων, το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις διάφορες προσφεύγουσες εκφράζονται σε ECU. Είναι δεδομένο ότι, εκφρασμένα σε ECU, τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν σε καθεμία από τις προσσφεύγουσες με το άρθρο 3 της επίδικης αποφάσεως είναι όμοια με εκείνα που επιβλήθηκαν με την απόφαση του 1988.

1234 Οι κίνδυνοι της ισοτιμίας των νομισμάτων είναι συμφυείς με την ύπαρξη διαφορετικών εθνικών νομισμάτων των οποίων η ισοτιμία μπορεί να μεταβάλλεται ανά πάσα στιγμή. Η Enichem δεν ισχυρίζεται, εξάλλου, ότι ο καθορισμός των προστίμων σε εθνικά νομίσματα θα εξουδετέρωνε τις επιπτώσεις αυτών των διακυμάνσεων όταν, όπως εν προκειμένω, εμπλέκονται επιχειρήσεις οι οποίες έχουν την έδρα τους σε διαφορετικά κράτη μέλη και των οποίων τα πρόστιμα καθορίζονται στο εθνικό νόμισμα καθενός από τα κράτη αυτά.

1235 Όπως ήδη κρίθηκε, η Επιτροπή έχει δικαίωμα να εκφράζει σε ECU τα πρόστιμα που επιβάλλει, πράγμα το οποίο επιτρέπει, εξάλλου, στις επιχειρήσεις να συγκρίνουν ευχερέστερα τα ποσά των προστίμων που επιβάλλονται σε κάθε μία. Επιπλέον, σκοπός της Επιτροπής ήταν ακριβώς να εκδώσει απόφαση όμοια επί της ουσίας με την απόφαση του 1988, περιοριζόμενη να διορθώσει το τυπικό ελάττωμα που είχε οδηγήσει στην ακύρωσή της από το Δικαστήριο. Τέλος, ενόψει του ότι τα πρόστιμα ήταν εκφρασμένα, ήδη στην απόφαση του 1988, σε ECU, καθώς και των αναπόφευκτων κινδύνων από πλευράς ισοτιμίας, η προσφεύγουσα μπορούσε να προφυλαχθεί από τους κινδύνους αυτούς, όπως αναφέρθηκε ανωτέρω (σκέψη 1222).

1236 Τέταρτον, ο ισχυρισμός ότι οι προσφεύγουσες υφίστανται δυσμενή διάκριση έναντι της Solvay και της Norsk Hydro στηρίζεται στη σκέψη ότι η ακύρωση της αποφάσεως

του 1988 από το Δικαστήριο παρήγαγε αποτελέσματα erga omnes. Όμως, αρκεί να υπομνησθεί ότι, όπως ήδη κρίθηκε (βλ. ανωτέρω σκέψεις 167 έως 174), αυτό δεν συμβαίνει.

1237 Εν πάση περιπτώσει, πρέπει να υπομνησθεί ότι, όταν μια επιχείρηση έχει παραβεί, με τη συμπεριφορά της, το άρθρο 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης, δεν μπορεί να αποφύγει την επιβολή κυρώσεως για τον λόγο ότι σε έναν άλλον επιχειρηματία δεν έχει επιβληθεί κανένα πρόστιμο, εφόσον μάλιστα η περίπτωση του επιχειρηματία αυτού δεν έχει καν υποβληθεί στην κρίση του Πρωτοδικείου (μεταξύ άλλων, προμνησθείσα απόφαση Ahlström Osakeyhtiö κ.λπ. κατά Επιτροπής, σκέψη 197).

1238 Υπό τις συνθήκες αυτές, όλοι οι προβαλλόμενοι από τις προσφεύγουσες λόγοι που αντλούνται από την παραβίαση γενικών αρχών του δικαίου είναι απορριπτέοι.

1239 Ενόψει των στοιχείων αυτών, το σύνολο των λόγων που προβάλλουν οι προσφεύγουσες προς στήριξη των αιτημάτων ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου πρέπει να απορριφθεί, υπό τις ακόλουθες επιφυλάξεις.

1240 Σύμφωνα με τις ανωτέρω σκέψεις 1143, 1197 και 1198, τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην Elf Atochem, στην SAV και στην ICI πρέπει να μειωθούν, αντιστοίχως, σε 2 600 000 ευρώ, 135 000 ευρώ και 1 550 000 ευρώ.

Επί των λοιπών αιτημάτων

1241 Πέραν των προηγουμένως εξετασθέντων αιτημάτων και των αιτημάτων ως προς τα δικαστικά έξοδα, οι προσφεύγουσες υπέβαλαν και ορισμένα άλλα αιτήματα (βλ. ανωτέρω σκέψεις 27 έως 30).

1242 Από τα αιτήματα αυτά, ορισμένα εξετάστηκαν ήδη, λαμβανομένης υπόψη της στενής σχέσεώς τους με τους λόγους που προβλήθηκαν προς στήριξη των αιτημάτων περί ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως ή περί ακυρώσεως ή μειώσεως του προστίμου και τα οποία ήδη απορρίφθηκαν (βλ. ανωτέρω σκέψεις 268, 365 έως 371, 375 έως 377 και 1091).

1243 Όσον αφορά το αίτημα να περιληφθούν στη δικογραφία οι πράξεις που προσκομίστηκαν στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως του 1988, πρέπει να απορριφθεί για τους ίδιους λόγους που εκτέθηκαν ανωτέρω (σκέψη 39).

1244 Υπό τις συνθήκες αυτές, πρέπει να εξεταστούν, αφενός, το αίτημα ακυρώσεως του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως (I) και, αφετέρου, το αίτημα της Montedison περί αποκαταστάσεως της ζημίας την οποία ισχυρίζεται ότι υπέστη (II).

I — *Επί του αιτήματος ακυρώσεως του άρθρου 2 της επίδικη αποφάσεως*

Επιχειρήματα των προσφευγουσών

1245 Στο στάδιο του υπομνήματος απαντήσεως, η Hoechst, χωρίς να διατυπώσει τυπικώς αίτημα, υποστήριξε ότι το άρθρο 2 των ουσιαστικών διατάξεων της επίδικης αποφάσεως, με το οποίο διατάσσεται η παύση των παρανόμων συμπεριφορών, είναι παράνομο καθόσον την αφορά. Συγκεκριμένα, το άρθρο αυτό δεν λαμβάνει υπόψη ότι η προσφεύγουσα δεν ασκούσε πλέον δραστηριότητα στον τομέα του PVC την ημέρα της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως.

1246 Η DSM υπενθυμίζει ότι, δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, η Επιτροπή μπορεί να υποχρεώσει τις επιχειρήσεις να παύσουν την παράβαση που διαπίστωσε. Εν προκειμένω, το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως διατάσσει, μεταξύ άλλων, την παύση κάθε ανταλλαγής εμπιστευτικών πληροφοριών μεταξύ των

παραγωγών PVC· όμως, ούτε το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως ούτε, εξάλλου, το αιτιολογικό της επιτρέπουν να συναχθεί ότι διαπράχθηκε τέτοια παράβαση. Η Επιτροπή υπερέβη, συνεπώς, τις εξουσίες που της απονέμει το προμνησθέν άρθρο του καννισμού 17.

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου

1247 Όσον αφορά τον λόγο που προβάλλει η Hoechst, χωρίς να χρειάζεται να εξεταστεί το παραδεκτό του από πλευράς του άρθρου 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, αρκεί η παρατήρηση ότι το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως απευθύνεται ρητώς στις επιχειρήσεις «οι οποίες συνεχίζουν να δρουν στον τομέα του PVC». Συνεπώς, η επιχειρηματολογία που αναπτύσσει προς στήριξη του λόγου αυτού είναι προδήλως αβάσιμη.

1248 Σύμφωνα με το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17, η Επιτροπή, όταν διαπιστώνει παράβαση ιδίως του άρθρου 85 της Συνθήκης, μπορεί να υποχρεώσει με απόφαση τις ενδιαφερόμενες επιχειρήσεις να παύσουν τη διαπιστωθείσα παράβαση. Όπως προκύπτει από το σημείο 50 της επίδικης αποφάσεως, το άρθρο 2 της αποφάσεως ελήφθη κατ' εφαρμογήν αυτής της διατάξεως. Αφού υπενθυμίζει το περιεχόμενο της διατάξεως, η Επιτροπή αναφέρει τα εξής: «Δεν είναι γνωστό αν πράγματι έπαψαν οι συναντήσεις ή τουλάχιστον η επικοινωνία μεταξύ επιχειρήσεων σχετικά με τις τιμές τους και τις ποσότητες. Είναι, ως εκ τούτου, απαραίτητο να συμπεριληφθεί στην απόφαση η τυπική αξίωση προς τις επιχειρήσεις που δρουν ακόμα στον τομέα του PVC να παύσουν την εν λόγω παράβαση και να απέχουν στο μέλλον από κάθε συμπαιγνιακό διακανονισμό που να έχει το ίδιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα.»

1249 Κατά πάγια νομολογία, η εφαρμογή του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 μπορεί να συνεπάγεται την απαγόρευση εξακολουθήσεως ορισμένων δραστηριοτήτων, πρακτικών ή καταστάσεων, το παράνομο των οποίων διαπιστώθηκε (προμνησθείσα απόφαση Istituto Chemioterapico και Commercial Solvents κατά Επιτροπής, σκέψη 45, και απόφαση του Δικαστηρίου της 6ης Απριλίου 1995, C-241/91 P και C-242/91 P, RTE και ITP κατά Επιτροπής, Συλλογή 1995, σ. I-743,

σκέψη 90), αλλά και την απαγόρευση της εφαρμογής παρόμοιας συμπεριφοράς στο μέλλον (απόφαση του Πρωτοδικείου της 6ης Οκτωβρίου 1994, T-83/91, Tetra Pak κατά Επιτροπής, Συλλογή 1994, σ. II-755, σκέψη 220).

1250 Επιπλέον, στο μέτρο που το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17 πρέπει να εφαρμόζεται ενόψει της διαπιστουμένης παραβάσεως, η Επιτροπή έχει την εξουσία να καθορίζει την έκταση των υποχρεώσεων που υπέχουν οι εμπλεκόμενες επιχειρήσεις προς παύση της παραβάσεως. Οι υποχρεώσεις που επιβάλλονται στις επιχειρήσεις δεν πρέπει, πάντως, να είναι βαρύτερες των υποχρεώσεων που είναι ενδεδειγμένες και αναγκαίες για να επιτευχθεί ο επιδιωκόμενος σκοπός, δηλαδή η αποκατάσταση της νομιμότητας σε σχέση με τους κανόνες που παραβιάστηκαν (προμνησθείσα απόφαση RTE και ITP κατά Επιτροπής, σκέψη 93).

1251 Εν προκειμένω, στο άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως, η Επιτροπή διατάσσει καταρχάς στις επιχειρήσεις που ασκούν ακόμα δραστηριότητα στον τομέα του PVC να παύσουν αμέσως τις παραβάσεις που διαπιστώνονται με την επίδικη απόφαση.

1252 Στη συνέχεια, διατάσσει τις επιχειρήσεις να απέχουν στο μέλλον, στον επίδικο τομέα, από κάθε συμφωνία ή εναρμονισμένη πρακτική που ενδέχεται να έχει το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο ή αποτέλεσμα.

1253 Οι εντολές αυτές εμπίπτουν καταφανώς στην εξουσία την οποία η Επιτροπή διαθέτει δυνάμει του άρθρου 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17.

1254 Στη συνέχεια, μεταξύ αυτών των συμφωνιών ή εναρμονισμένων πρακτικών που έχουν αντικείμενο ή αποτέλεσμα ανάλογο προς αυτό των πρακτικών που επικρίνονται με την επίδικη απόφαση, η Επιτροπή αναφέρεται στις «[ανταλλαγές] πληροφοριών σε θέματα που καλύπτονται, συνήθως, από το επαγγελματικό απόρρητο, με τις οποίες οι συμμετέχοντες ενημερώνονται άμεσα ή έμμεσα σχετικά με την παραγωγή, τις παραδόσεις, τις ποσότητες αποθεμάτων, τις τιμές πωλήσεων, το κόστος ή τα επενδυτικά σχέδια άλλων μεμονωμένων παραγωγών». Εφόσον η Επι-

τροπή έχει δικαίωμα να απαγορεύσει, για το μέλλον, κάθε συμφωνία ή πρακτική έχουσα αντικείμενο ίδιο ή ανάλογο του αντικειμένου της συμπεριφοράς που διαπιστώνεται με την επίδικη απόφαση, ορθώς περιέλαβε τις εν λόγω ανταλλαγές πληροφοριών. Πράγματι, αφενός, η επίδικη απόφαση περιλαμβάνει, ειδικότερα, αιτίαση στηριζόμενη ειδικά στην ανταλλαγή στοιχείων ως προς τις πωλήσεις· αφετέρου, οι συναντήσεις μεταξύ παραγωγών στηρίζονταν στην ανταλλαγή πληροφοριών ως προς τις τιμές και τους όγκους των πωλήσεων, καθόσον σκοπό τους ήταν ο από κοινού καθορισμός της ακολουθητέας στον τομέα αυτόν πολιτικής. Ομοίως, η Επιτροπή έχει δικαίωμα να απαγορεύσει τις ανταλλαγές πληροφοριών όσον αφορά τις πωλήσεις και τις τιμές πωλήσεως, στις οποίες αναφέρεται ρητώς η επίδικη απόφαση, αλλά και τις ανταλλαγές πληροφοριών άλλης φύσεως, η οποίες θα επέτρεπαν «εμμέσως» την επίτευξη «ίδιου ή παρόμοιου» αποτελέσματος. Ειδικότερα, από την ανταλλαγή ατομικών στοιχείων όσον αφορά την παραγωγή και το επίπεδο των αποθεμάτων, εύκολα θα μπορούσαν να συναχθούν οι πωλήσεις κάθε παραγωγού· αν δεν αναγνωριζόταν στην Επιτροπή το δικαίωμα να απαγορεύσει τέτοιες ανταλλαγές, θα δινόταν στις επιχειρήσεις η δυνατότητα να παρακάμψουν ευχερώς τη διαταγή να μη διατηρήσουν ή να μην υιοθετήσουν νέες συμπεριφορές όπως αυτές που διαπιστώνονται με την επίδικη απόφαση.

1255 Όσον αφορά την απαγόρευση της ανταλλαγής πληροφοριών σε θέματα που καλύπτονται συνήθως από το επαγγελματικό απόρρητο, «[που θα επέτρεπε στις επιχειρήσεις] να παρακολουθούν την εκτέλεση κάθε ρητής ή σιωπηρής συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής που αφορά τις τιμές ή την κατανομή των αγορών», η απαγόρευση αυτή εμφανίζει άμεση σχέση με τις πρακτικές που διαπιστώνονται με την επίδικη απόφαση, η οποία προσάπτει στις επιχειρήσεις ότι εφάρμοσαν από κοινού μηχανισμούς ελέγχου των όγκων των πωλήσεων και πρωτοβουλίες ως προς τις τιμές.

1256 Σύμφωνα με το πρώτο μέρος της δεύτερης φράσεως του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως, «[κ]άθε σύστημα για την ανταλλαγή γενικών πληροφοριών στο οποίο συμμετέχουν οι παραγωγοί σχετικά με τον τομέα PVC πρέπει να λειτουργεί με τρόπο ώστε να αποκλείεται κάθε πληροφορία από την οποία να μπορεί να διαπιστωθεί η συμπεριφορά μεμονωμένων παραγωγών». Στην επίδικη απόφαση, δεν επικρίνονται τα συστήματα ανταλλαγής γενικών πληροφοριών στα οποία μετέχουν οι παραγωγοί, λόγω ακριβώς του ότι δεν επιτρέπουν να διαπιστωθεί η συμπεριφορά μεμονωμένων παραγωγών, αλλά περιορίζονται στην ανακοίνωση συνολικών στοιχείων (βλ. σημείο 12, τρίτο εδάφιο, της επίδικης αποφάσεως). Συνεπώς, σκοπός της δεύτερης φράσεως του άρθρου 2 είναι να εμποδιστούν οι παραγωγοί να παρακάμψουν την απαγόρευση να διατηρήσουν ή να υιοθετήσουν νέες συμπεριφορές όπως αυτές που διαπιστώνονται με την επίδικη απόφαση, αντικαθιστώντας τον μηχανισμό των τακτικών

συναντήσεων με ένα σύστημα ανταλλαγής ατομικών στοιχείων που θα οδηγούσε στο ίδιο αποτέλεσμα. Συνεπώς, η φράση αυτή αποσκοπεί απλώς στη διευκρίνιση της εννοίας της συμφωνίας ή εναρμονισμένης πρακτικής έχουσας το ίδιο ή παρόμοιο αντικείμενο, η οποία περιέχεται στην προηγούμενη φράση.

1257 Το δεύτερο μέρος της δεύτερης φράσεως του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως συνιστά πλεονασμό ενόψει του πρώτου μέρους. Πράγματι, σκοπός του είναι απλώς να διευκρινιστεί ότι η απαγόρευση της ανταλλαγής ατομικών στοιχείων, που θα επέτρεπε να διαπιστωθεί η συμπεριφορά κάθε παραγωγού, στο πλαίσιο ενός συστήματος στο οποίο θα μετείχαν οι παραγωγοί, δεν μπορεί, φυσικά, να παρακαμφθεί μέσω απευθείας ανταλλαγών πληροφοριών μεταξύ των παραγωγών.

1258 Τέλος, η δεύτερη φράση του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως υποδηλώνει σαφώς ότι, αντίθετα προς την κατάσταση που αντιμετώπισε το Πρωτοδικείο στο πλαίσιο των προσφυγών που ασκήθηκαν κατά της αποφάσεως 94/601/ΕΚ της Επιτροπής, της 13ης Ιουλίου 1994, σχετικά με μια διαδικασία βάσει του άρθρου 85 της Συνθήκης (IV/C/33.833 — Χαρτόνι) (ΕΕ L 243, σ. 1), η Επιτροπή δεν περιέλαβε στην απόφαση απαγόρευση καλύπτουσα, υπό ορισμένους όρους, και τα στοιχεία που ανταλλάσσονται υπό μορφή συνολικών δεδομένων.

1259 Ενόψει όλων των στοιχείων αυτών, συνάγεται ότι οι υποχρεώσεις που υπέχουν οι επιχειρήσεις από το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως δεν υπερβαίνουν τα όρια του ενδεδειγμένου και αναγκαίου για την εξασφάλιση της αποκαταστάσεως της νομιμότητας από πλευράς των κανόνων που παραβιάστηκαν. Η Επιτροπή, εγκρίνοντας το άρθρο 2 της επίδικης αποφάσεως, δεν υπερέβη, συνεπώς, τις εξουσίες που της απονέμονται από το άρθρο 3, παράγραφος 1, του κανονισμού 17.

1260 Επομένως, τα αιτήματα ακυρώσεως του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως πρέπει να απορριφθούν.

II — *Επί του αιτήματος αποκαταστάσεως της προκληθείσας ζημίας*

1261 Η Montedison ζητεί από το Πρωτοδικείο να υποχρεώσει την Επιτροπή στην καταβολή αποζημιώσεως, καλύπτουσας τα έξοδα για τη σύσταση της τραπεζικής εγγυήσεως και κάθε άλλα έξοδα που έχουν σχέση με την επίδικη απόφαση.

1262 Το Πρωτοδικείο παρατηρεί ότι το δικόγραφο της προσφυγής δεν επιτρέπει να συναχθούν οι νομικοί ισχυρισμοί επί των οποίων η προσφεύγουσα στηρίζει το συναφές αίτημα.

1263 Συνεπώς, όσον αφορά το αίτημα αυτό, το δικόγραφο της προσφυγής δεν πληροί τις ελάχιστες προϋποθέσεις που θέτουν το άρθρο 19 του Οργανισμού του Δικαστηρίου και το άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας για το παραδεκτό της προσφυγής. Ως εκ τούτου, το ανωτέρω αίτημα πρέπει να απορριφθεί ως απαράδεκτο (προμνησθείσα απόφαση Parker Pen κατά Επιτροπής, σκέψεις 99 και 100).

1264 Εξάλλου, και αν ακόμα υποτεθεί ότι το πταίσμα που προσάπτεται στην Επιτροπή αντιστοιχεί στις διάφορες αιτιάσεις που προβάλλει η προσφεύγουσα προς στήριξη των ακυρωτικών αιτημάτων της, τις οποίες το Πρωτοδικείο απέρριψε, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, εν πάση περιπτώσει, το αίτημα αποκαταστάσεως της ζημίας είναι αβάσιμο.

Συμπέρασμα

1265 Από την όλη εξέταση στην οποία προέβη το Πρωτοδικείο προκύπτει ότι το άρθρο 1 της επίδικης αποφάσεως πρέπει να ακυρωθεί στο μέτρο που δέχεται ότι η SAV συμμετέσχε στην παράβαση που προσάπτεται στις προσφεύγουσες μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981. Τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στην Elf Atochem, στην SAV και στην ICI πρέπει να μειωθούν, αντιστοίχως, σε 2 600 000 ευρώ, 135 000 ευρώ και 1 550 000 ευρώ. Οι προσφυγές είναι απορριπτέες κατά τα λοιπά.

Επί των δικαστικών εξόδων

1266 Κατά το άρθρο 87, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας, ο ηττηθείς διάδικος καταδικάζεται στα δικαστικά έξοδα, εφόσον υπάρχει σχετικό αίτημα του νικήσαντος διαδίκου. Εξάλλου, αν οι ηττηθέντες διάδικοι είναι περισσότεροι του ενός, το Πρωτοδικείο αποφασίζει για την κατανομή των εξόδων.

1267 Επειδή η LVM, η BASF, η DSM, η Wacker, η Hoechst, η Montedison, η Hüls και η Enichem ηττήθησαν ολοσχερώς, πρέπει να καταδικαστούν στα δικαστικά έξοδα της Επιτροπής, σύμφωνα με τα αιτήματα της τευλευταίας.

1268 Επειδή η Elf Atochem και η ICI ηττήθησαν μερικώς, οι προσφεύγουσες αυτές και η Επιτροπή θα φέρουν η κάθε μία τα δικαστικά έξοδά της.

1269 Επειδή η SAV ηττήθηκε μεν μερικώς, αλλά ευδοκίμησε το ουσιώδες μέρος της προσφυγής της, θα φέρει τα δύο τρίτα των δικαστικών της εξόδων και η Επιτροπή θα φέρει, πέραν των δικών της δικαστικών εξόδων, και το ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων της προσφεύγουσας.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΠΡΩΤΟΔΙΚΕΙΟ (τρίτο πενταμελές τμήμα)

αποφασίζει:

1) **Συνεκδικάζει τις υποθέσεις T-305/94, T-306/94, T-307/94, T-313/94, T-314/94, T-315/94, T-316/94, T-318/94, T-325/94, T-328/94, T-329/94 και T-335/94 προς έκδοση κοινής αποφάσεως.**

2) **Ακυρώνει το άρθρο 1 της αποφάσεως 94/599/ΕΚ της Επιτροπής, της 27ης Ιουλίου 1994, σχετικά με διαδικασία εφαρμογής του άρθρου 85 της Συνθήκης ΕΚ (IV/31.865 — PVC), στο μέτρο που στο άρθρο αυτό αναφέρεται ότι η** Société artésienne de vinyle **συμμετέσχε στην παράβαση που προσάπτεται στις προσφεύγουσες μετά το πρώτο εξάμηνο του 1981.**

3) **Μειώνει τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν με το άρθρο 3 της αποφάσεως αυτής στις** Elf Atochem SA, Société artésienne de vinyle **και** Imperial Chemical Industries plc, **αντιστοίχως, σε 2 600 000 ευρώ, 135 000 ευρώ και 1 550 000 ευρώ.**

4) **Απορρίπτει τις προσφυγές κατά τα λοιπά.**

5) **Κάθε προσφεύγουσα θα φέρει τα δικά της δικαστικά έξοδα και τα δικαστικά έξοδα στα οποία υποβλήθηκε η Επιτροπή στο πλαίσιο της δικής της προσφυγής. Ωστόσο, στις υποθέσεις T-307/94 και T-328/94, η** Elf Atochem SA, **η** Imperial Chemical Industries plc **και η Επιτροπή θα φέρουν κάθε μία τα**

δικαστικά έξοδά της. Στην υπόθεση T-318/94, η Société artésienne de vinyle **θα φέρει τα δύο τρίτα των δικαστικών εξόδων της και η Επιτροπή θα φέρει, πέραν των δικών της δικαστικών εξόδων, και το ένα τρίτο των δικαστικών εξόδων της προσφεύγουσας.**

Tiili Lenaerts Potocki

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 20 Απριλίου 1999.

Ο Γραμματέας Ο Πρόεδρος

H. Jung V. Tiili

Περιεχόμενα

Ιστορικό της διαφοράς ..... II - 948

Διαδικασία ..... II - 952

Αιτήματα των διαδίκων ..... II - 955

Επί του παραδεκτού των ισχυρισμών και λόγων ακυρώσεως από πλευράς των άρθρων 44, παράγραφος 1, 46, παράγραφος 1, και 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας .. II - 958

I — Επί των ενστάσεων απαραδέκτου που στηρίζονται στο άρθρο 44, παράγραφος 1, στοιχείο γ', του Κανονισμού Διαδικασίας ..... II - 958

Επιχειρήματα των διαδίκω ..... II - 958

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 960

II — Επί της ενστάσεως απαραδέκτου που στηρίζεται στο άρθρο 46, παράγραφος 1, του Κανονισμού Διαδικασίας ..... II - 961

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 961

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 962

III — Επί των ενστάσεων απαραδέκτου που στηρίζονται στο άρθρο 48, παράγραφος 2, του Κανονισμού Διαδικασίας ..... II - 963

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 963

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 964

Επί του αιτήματος ακυρώσεως της επίδικης αποφάσεως ..... II - 967

I — Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη τυπικών και διαδικαστικών πλημμελειών ..... II - 967

A — Επί των αποτελεσμάτων της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994, με την οποία ακυρώθηκε η απόφαση του 1988 ..... II - 967

1. Επί της εξουσίας της Επιτροπής να εκδώσει νέα απόφαση μετά την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 ..... II - 968

α) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την υποτιθέμενη αδυναμία της Επιτροπής να εκδώσει την επίδικη απόφαση ..... II - 968

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την προσβολή του δεδικασμένου ..... II - 969

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 969

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 970

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση της αρχής non bis in idem ..... II - 972

— Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 972

— Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 974

β) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παρέλευση του χρόνου ..... II - 975

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 976

— Επί του λόγου ακυρώσεως που συνίσταται στην παραβίαση της αρχής της εύλογης προθεσμίας ..... II - 976

— Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την κατάχρηση δικαιώματος ..... II - 978

— Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παραβίαση των αρχών που αφορούν το δικαίωμα σε δίκαιη δίκη ..... II - 978

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 980

γ) Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από τον ισχυρισμό ότι η Επιτροπή δεν έκανε χρήση της εξουσίας εκτιμήσεως που διαθέτει ... II - 985

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 985

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 987

2. Επί της εκτάσεως εφαρμογής της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 ..... II - 990

α) Επί των αιτιάσεων που αντλούνται από το erga omnes αποτέλεσμα της αποφάσεως του Δικαστηρίου της 15ης Ιουνίου 1994 ..... II - 990

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 990

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 992

β) Επί των αιτιάσεων που αντλούνται από την ακυρότητα των διαδικαστικών πράξεων που προηγήθηκαν της εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως II - 37 ..... II - 994

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 994

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 997

3. Επί του τρόπου εκδόσεως της επίδικης αποφάσεως, μετά την ακύρωση της αποφάσεως του 1988 ..... II - 1000

Συνοπτική έκθεση της επιχειρηματολογίας των προσφευγουσών ..... II - 1000

— Όσον αφορά τα διαδικαστικά στάδια που προβλέπονται από το παράγωγο δίκαιο ..... II - 1000

— Όσον αφορά το δικαίωμα ακροάσεως που επικαλούνται οι προσφεύγουσες ..... II - 1006

Επιχειρήματα της Επιτροπής ..... II - 1010

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1015

Β — Επί των πλημμελειών κατά την έκδοση και την κύρωση της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1020

1. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από το παράνομο του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής της 17ης Φεβρουαρίου 1993 ..... II - 1021

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1021

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1022

— Επί του παραδεκτού της ενστάσεως ελλείψεως νομιμότητας ..... II - 1023

— Επί της ελλείψεως νομιμότητας του άρθρου 16, πρώτο εδάφιο, του εσωτερικού κανονισμού λόγω μη τηρήσεως της επιταγής της ασφάλειας δικαίου ..... II - 1026

2. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της συλλογικότητας και την παράβαση του εσωτερικού κανονισμού της Επιτροπής ..... II - 1028

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1028

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1029

3. Επί του λόγου ακυρώσεως που αφορά τη σύνθεση του φακέλου που υποβλήθηκε στην κρίση του σώματος των επιτρόπων ..... II - 1030

4. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την παραβίαση, αφενός, της αρχής της ταυτότητας μεταξύ του διασκεφθέντος οργάνου και του εκδόντος την πράξη οργάνου και, αφετέρου, της αρχής της άμεσης ενέργειας ..... II - 1031

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1031

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1033

Γ — Επί των προβαλλομένων πλημμελειών της διοικητικής διαδικασίας ..... II - 1033

1. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζουσών την ανακοίνωση των αιτιάσεων ..... II - 1034

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ύπαρξη τυπικών πλημμελειών επηρεαζουσών την ανακοίνωση των αιτιάσεων ..... II - 1034

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1034

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1034

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 3 του κανονισμού 1 του Συμβουλίου ..... II - 1036

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1036

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1036

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη επαρκούς χρόνου για την προετοιμασία της απαντήσεως στην ανακοίνωση των αιτιάσεων ..... II - 1037

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1037

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1038

2. Επί των λόγων ακυρώσεως που αντλούνται από την ύπαρξη πλημμελειών επηρεαζουσών την ακρόαση ..... II - 1040

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ανεπάρκεια του χρόνου για την προετοιμασία της ακροάσεως ..... II - 1040

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 3 του κανονισμού 1 ..... II - 1040

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1040

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1041

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από το μη πλήρες των πρακτικών της ακροάσεως ..... II - 1042

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1042

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1043

δ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από τη μη κοινοποίηση της γνώμης του συμβούλου ακροάσεων ..... II - 1044

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1044

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1045

Δ — Επί της παραβάσεως του άρθρου 190 της Συνθήκης ..... II - 1046

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1046

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1048

II — Επί των ουσιαστικών λόγων ακυρώσεως ..... II - 1049

Α — Επί των αποδείξεων ..... II - 1050

1. Επί του παραδεκτού των αποδείξεων ..... II - 1050

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του απαραβιάστου της κατοικίας ..... II - 1051

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1051

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1053

i) Επί του παραδεκτού του λόγου ακυρώσεως ..... II - 1053

ii) Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως ..... II - 1055

— Επί του πρώτου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, που αφορά το κύρος των πράξεων ελέγχου ..... II - 1056

— Επί του δευτέρου σκέλους του λόγου ακυρώσεως, που αφορά την εκτέλεση των πράξεων ελέγχου ..... II - 1057

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την προσβολή του «δικαιώματος σιωπής» και την παραβίαση της αρχής «ουδείς εαυτόν ένοχον ποιεί» ..... II - 1058

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1058

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1060

— Επί του παραδεκτού του λόγου ακυρώσεως ..... II - 1061

— Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως ..... II - 1061

γ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση του άρθρου 20, παράγραφος 1, του κανονισμού 171 ..... II - 1065

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1065

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1066

— Επί των πραγματικών περιστατικών ..... II - 1066

— Επί του βασίμου του λόγου ακυρώσεως ..... II - 1068

δ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την αδυναμία χρησιμοποιήσεως, ως αποδεικτικού στοιχείου, της αρνήσεως απαντήσεως στις αιτήσεις παροχής πληροφοριών ή προσκομίσεως εγγράφων ..... II - 1069

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1069

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1070

— Η απόδειξη της παραβάσεως ..... II - 1070

— Η απόδειξη της συμμετοχής στην παράβαση ..... II - 1071

ε) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράλειψη κοινοποιήσεως εγγράφων ..... II - 1072

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1072

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1073

στ) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την καθυστερημένη κοινοποίηση εγγράφων ..... II - 1074

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1074

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1075

2. Επί της διεξαγωγής των αποδείξεων ..... II - 1076

α) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την έλλειψη αποδεικτικής ισχύος ορισμένων κατηγοριών αποδεικτικών στοιχείων που έλαβε υπόψη της η Επιτροπή ..... II - 1076

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1076

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1077

β) Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την παράβαση των κανόνων περί αποδείξεως ..... II - 1078

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1078

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1082

Β — Επί της αμφισβητήσεως της υπάρξεως παραβάσεως του άρθρου 85, παράγραφος 1, της Συνθήκης ..... II - 1082

1. Επί των πραγματικών περιστατικών ..... II - 1083

Συνοπτική υπενθύμιση της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1083

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1085

— Επί της γενέσεως της συμπράξεως ..... II - 1085

— Επί των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών ..... II - 1086

— Επί των μηχανισμών ποσοστώσεων και των αντισταθμιστικών μηχανισμών ..... II - 1087

— Επί της παρακολουθήσεως των πωλήσεων στις εθνικές αγορές ... II - 1090

— Επί των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές ..... II - 1092

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1093

— Επί των συστημάτων ποσοστώσεων ..... II - 1093

— Επί της παρακολουθήσεως των πωλήσεων στις εθνικές αγορές ... II - 1104

— Επί των τιμών στόχων και των πρωτοβουλιών ως προς τις τιμές .. II - 1109

— Επί της γενέσεως της συμπράξεως ..... II - 1118

— Επί των συναντήσεων μεταξύ παραγωγών ..... II - 1121

2. Επί της νομικής εκτιμήσεως ..... II - 1125

α) Επί του χαρακτηρισμού των προσαπτομένων συμπεριφορών ως συμφωνίας «και/ή» εναρμονισμένης πρακτικής ..... II - 1125

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1125

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1126

β) Επί του χαρακτηρισμού, εν προκειμένω, των συμπεριφορών ως «συμφωνίας» και/ή ως «εναρμονισμένης πρακτικής» ..... II - 1128

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1128

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1132

γ) Επί του χαρακτηρισμού του αντικειμένου ή του αποτελέσματος ως θίγοντος τον ανταγωνισμό ..... II - 1135

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1135

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1137

δ) Επί του χαρακτηρισμού των συμπεριφορών ως επηρεαζουσών το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών ..... II - 1140

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1140

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1141

ε) Επί των λοιπών νομικών ισχυρισμών ..... II - 1142

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την κατάχρηση εξουσίας ..... II - 1142

Επί του λόγου ακυρώσεως που αντλείται από την ασυμφωνία μεταξύ των ουσιαστικών διατάξεων και του αιτιολογικού της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1142

Γ — Επί της συμμετοχής των προσφευγουσών στη διαπιστωθείσα παράβαση ... II - 1143

1. Επί του υποτιθεμένου καταλογισμού συλλογικής ευθύνης ..... II - 1144

Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1144

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1144

2. Επί της ατομικής συμμετοχής των προσφευγουσών στην παράβαση .... II - 1147

α) DSM ..... II - 1148

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1148

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1149

β) Atochem ..... II - 1150

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1150

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1151

γ) BASF ..... II - 1153

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1153

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1154

δ) Shell ..... II - 1156

Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1156

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1159

ε) LVM ..... II - 1164
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1164
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1165
στ) Wacker ..... II - 1167
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1167
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1167
ζ) Hoechst ..... II - 1169
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1169
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1169
η) SAV ..... II - 1174
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1171
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1172
θ) Montedison ..... II - 1174
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1174
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1176
ι) Hüls ..... II - 1178
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1178
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1180
κ) Enichem ..... II - 1182
Επιχειρήματα της προσφεύγουσας ..... II - 1182
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1184
Δ — Επί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως και του προσδιορισμού των αποδεκτών της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1187
1. Επί της δυνατότητας καταλογισμού της παραβάσεως ..... II - 1187
Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1187
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1190
2. Επί του προσδιορισμού των αποδεκτών της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1194
Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1194
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1196
III — Επί των λόγων ακυρώσεως που αφορούν την πρόσβαση στον φάκελο ..... II - 1199
Α — Επί των όρων υπό τους οποίους η Επιτροπή επέτρεψε την πρόσβαση στον φάκελό της κατά τη διοικητική διαδικασία ..... II - 1199
Επιχειρήματα των διαδίκων ..... II - 1199
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1203

Β — Επί των παρατηρήσεων που κατατέθηκαν στο πλαίσιο του μέτρου οργανώσεως της διαδικασίας ..... II - 1208

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1208

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1209

Επί των προστίμων ..... II - 1220

I — Επί των λόγων που αντλούνται από την παρέλευση του χρόνου και την παραγραφή ..... II - 1221

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1221

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1223

II — Επί των λόγων που αντλούνται από την παράβαση του άρθρου 15, παράγραφος 2, του κανονισμού 17 ..... II - 1227

Επί του ηθελημένου χαρακτήρα της παραβάσεως ..... II - 1228

Επί της διάρκειας της παραβάσεως ..... II - 1229

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1229

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1231

Επί του κύκλου εργασιών που ελήφθη υπόψη ..... II - 1235

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1235

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1236

Επί της μη λήψεως υπόψη ορισμένων ελαφρυντικών περιστάσεων ..... II - 1237

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1237

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1238

III — Επί των λόγων που αντλούνται από την παράβαση της υποχρεώσεως αιτιολογήσεως II - 1241

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1241

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1242

IV — Επί των ισχυρισμών περί νομικής πλάνης και πρόδηλης πλάνης εκτιμήσεως ..... II - 1245

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1245

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1246

V — Επί της παραβιάσεως των γενικών αρχών του δικαίου ..... II - 1250

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της ατομικότητας των ποινών ..... II - 1250

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της αναλογικότητας II - 1251

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1251

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1252

Επί των λόγων που αντλούνται από την παραβίαση της αρχής της ίσης μεταχειρίσεως II - 1254

Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1254

Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1255

Επί των λοιπών αιτημάτων ..... II - 1257
I — Επί του αιτήματος ακυρώσεως του άρθρου 2 της επίδικης αποφάσεως ..... II - 1258
Επιχειρήματα των προσφευγουσών ..... II - 1258
Εκτίμηση του Πρωτοδικείου ..... II - 1259
II — Επί του αιτήματος αποκαταστάσεως της προκληθείσας ζημίας ..... II - 1263
Συμπέρασμα ..... II - 1263